

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

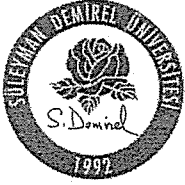
İSLAM HUKUKUNDA İNTİHAR EYLEMLERİ

**Meral SABUN
1530207466**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Muhammet PEŞE**

ISPARTA – 2018

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Meral SABUN	
Anabilim Dalı	Temel İslam Bilimleri	
Tez Başlığı	İslam Hukukunda İntihar Eylemleri	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)		
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 13/03/18 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için; ☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU² ile aşağıdaki kararı almıştır. ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Ahmet Muhammet PEŞE/SDÜ	
Jüri Üyesi	Ünal Terlikaya /SDÜ	
Jüri Üyesi	Alimcan BUĞDA / KSÜ	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “*İslam Hukukunda İntihar Eylemleri*” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Meral SABUN

14.07.2018

(SABUN, Meral, *İslam Hukukunda İntihar Eylemleri*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2018)

ÖZET

‘İslam Hukukunda İntihar Eylemleri’ başlıklı tez çalışmasında kişinin cihad etmek gayesiyle kendi hayatına son vermesi ve saldırı esnasında yakınlarında bulunanları kendisi ile birlikte öldürmesinin İslam Hukukundaki yeri incelenmiş, bu konuda ortaya konan görüşler ve delilleri ele alınarak tarafların konuya yaklaşımları ve ortaya koydukları yöntemler işlenmiştir.

Çalışmada ilk olarak, intihar eylemleri psikolojik, sosyolojik ve siyasi açıdan ele alınarak araştırma konusu olan problemin doğru tespit edilmesi amaçlanmıştır. İkinci aşamada eylemler hakkında ortaya konan görüşler ve dayandırıldıkları deliller ele alınarak varsayılan meşruiyet zemini değerlendirilmiştir. Son olarak intihar saldırılarının İslam Hukuku bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır.

İntihar eylemlerinin bazı durumlarda terör eylemlerine dönüşmesi ve saldırılarda birçok masum sivilin ölmesi ister istemez İslam ve terör kavramlarını zihinlerde yaklaştırmakta, bu da İslam hakkında bir önyargı oluşturmaktadır. Bu sebepten intihar saldırılarının meşruiyeti meselesinin şer’î açıdan netliğe kavuşturulması gerekmektedir. Çalışmada bu hususa katkı yapmak hedeflenmiştir.

İntihar saldırıları hakkında sağlıklı bir hükme varabilmek için eylemler, gerekçeleri, kullanılan yöntemler, olası sonuçları ile birlikte değerlendirilmeli, gerçekleştiği zaman ve zamanın getirdiği konjonktürel değişiklikler dikkate alınmalıdır. Konuyu şer’î açıdan değerlendirirken ortaya konan delillerin sıhhati kadar var olan delillerin bağlamından koparılmadan doğru yorumlanması, İslam Savaş Hukuku prensipleri çerçevesinde ele alınması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler

İntihar eylemleri, intihar saldırıları, cihad, intihar, İslam Hukuku, İslam Savaş Hukuku, terör

(SABUN, Meral, *Suicide Attacks in Islamic Law*, Master's Thesis, Isparta, 2018)

ABSTRACT

In the thesis study entitled “*Suicide attacks in Islamic Law*” is analyzed the meaning of actions one who ends his own life with the aim of jihad and kills (murder) the people around him during the attack in Islamic laws, dealing with views and evidences which come up with this matter approaches and methods of specific sides are examined.

In this study firstly it is aimed to determine the problem of study truly by handling suicide attacks psychologically, sociologically and politically. In the second stage, the assumed legitimacy ground is evaluated by discussing revealed views and evidences they are based on about actions(attacks). Finally, suicide attacks have been evaluated in the context of Islamic law.

Suicides turning into terrorist attacks in some cases and many civillian deaths in these attacks make terror and Islam to be understood as related terms in minds, and this creates prejudice about Islam. Therefore, legitimacy of suicide attacks must be explained and clarified according to Islamic law. It is aimed to contribute to this question-clarification in this study.

To make a healthy judgement about suicide attacks, actions(attacks), reasons, the methods used must be evaluated with possible implications, the conjectural variations by the time and time when it takes place must be considered. While we are evaluating the Islamic legislative orientations, we should not only be looking at the validity of evidences but also the casuality of the evidences should be interpreted within the regards of Islamic war laws.

Key Words

Suicide attacks, jihad, suicide, Islamic Law, Islamic War Law, terror

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM İNTİHAR EYLEMLERİNİN MAHİYETİ

I. İNTİHAR EYLEMLERİ VE İLGİLİ KAVRAMLAR	4
A. İntihar Eylemlerinin Tanımı	4
B. İntihar Eylemlerinin Çeşitleri.....	5
1. Gerçekleştirildiği Şartlar ve Kullanılan Yöntemler Açısından Tasnifi	5
a. Düşman Esareti ve Kuşatması Altında Başvurulan Eylemler	6
b. Belirli Hakları Elde Etmek İçin Gerçekleştirilen Pasif Eylemler	6
c. Asimetrik Bir Savaş Taktiği Olarak Politik Gereçeklerle Başvurulan Eylemler.....	7
2. Ortaya Konan Hedefler Açısından İntihar Eylemleri	7
3. Gerçekleştiren Taraflar Açısından Tasnifi	8
C. İntihar Eylemleri ile İlgili Kavramlar	8
1. Şehit.....	8
2. Cihad.....	13
3. Terör	17
4. Fidâî Eylemler	20
5. İstişhâd Eylemleri	20
II. İNTİHAR EYLEMLERİNİ ORTAYA ÇIKARAN FAKTÖRLER	21
A. Psikolojik ve Sosyolojik Sebepler	22
B. Siyasî Sebepler	24
C. Dinî Sebepler.....	26
III. İNTİHAR EYLEMLERİNİN HEDEFLERİ, ÖZELLİKLERİ VE SONUÇLARI...27	
A. Hedefleri	28
1. İşgalci Güçlere Karşı Kendini Savunmak	28
2. Savaş Esnasında Askerî Saldırıya Karşı Koymak	28
3. Birtakım Siyasi Kazançlar Elde Etmek	28
4. Bir İdeolojiyi Zorla Benimsetmek	29
5. Hak Aramak.....	29
B. Özellikleri.....	29
C. Sonuçları	31
IV. İNTİHAR EYLEMLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE ÖRNEKLERİ.....	32
A. Tarihte İntihar Eylemleri.....	33
1. Sikarîler ve Zealotlar	33
2. Haşhâşîler	34
3. Tamil Kaplanları.....	35

4. Kamikâze Eylemleri	36
5. 11 Eylül Saldırıları	37
B. Günümüzde İntihar Eylemleri ve İntihar Saldırılarına Başvuran Önde Gelen Gruplar.....	37
1. PKK	38
2. el-Kâide	39
3. DEAŞ.....	40
4. Hizbullah	42
5. Filistinli Gruplar	43
C. İslam Aleminde İntihar Eylemlerinin Ortaya Çıkışında Şîf Düşüncenin Etkisi.....	45

İKİNCİ BÖLÜM

İNTİHAR EYLEMLERİNİN İSLAM HUKUKUNDAKİ YERİ VE HÜKMÜ

I. İNTİHAR EYLEMLERİ İLE İNTİHAR ARASINDAKİ İLİŞKİ	48
A. İntiharın Tanımı ve Hükümü	48
1. İntiharın Tanımı	48
a. İntiharın Dildeki Anlamı.....	48
b. İntiharın Terim Anlamı:.....	50
2. İntiharın Hükümü	51
B. İntihar Eylemi ile İntihar Arasındaki Fark	54
II. ŞER'Î AÇIDAN İNTİHAR EYLEMLERİNİN TASNİFİ	57
A. Çoğunluk Tarafından Caiz Görülen Eylemler	58
B. İttifakla Caiz Görülmeyen Eylemler	58
C. Caiz Olduğu Hususunda İhtilaf Edilen Eylemler.....	59
III. İNTİHAR EYLEMLERİNİ CAİZ GÖREN GÖRÜŞÜN DELİLLERİ VE DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	61
A. Kur'an ve Sünnet	61
B. Kıyas	66
1. Sahabe Dönemindeki Fidâî Eylemler	67
2. Düşmanın Kalkan Yaptığı Müslümanların Öldürülmesi.....	73
C. Maslahat Prensibi	75
D. Zaruret Durumu	79
E. Bizden Önceki Ümmetlerin Şeriatı	81
IV. İNTİHAR EYLEMLERİNİ CAİZ GÖRENLERİN İLERİ SÜRDÜĞÜ ŞARTLAR	85
A. Cihad Gayesiyle Yapılması.....	86
B. Düşmanın Zarara Uğratılması veya Müslümanlara Fayda Sağlaması	87
C. Kendisini Düşmanla Birlikte Öldürmesi	88
D. Yönetici ve Kumandanın Emir ve Bilgisi Dahilinde Olması.....	89
E. Düşmana Galip Gelmek İçin Başka Yolun Olmaması	90
F. Düşman Tarafından Öldürülmenin Kaçınılmaz Olması	91
G. Savaş İlan Eden Kafir Devlete Karşı Yapılması.....	93
H. İşgal Altındaki Bölgelerde Savunma Gayesiyle Yapılması (Filistin Örneği).....	95
İ. Sivillerin Öldürülmemesi	104
J. Mülkiyete Zarar Verilmemesi	110
V. İNTİHAR EYLEMLERİNİN HUKUKİ MAHİYETİ	112

A. İntihar Saldırıların Hukuki Mahiyetinin Teklifi Hükümler Açısından Değerlendirilmesi	113
1. Azimet - Ruhsat Kavramı ve Ruhsatın Özellikleri	113
2. İntihar Saldırılarına Sevk Eden Amaç ve Sebeplerin Ruhsat Sebebi Olarak Değerlendirilmesi.....	116
B. İntihar Saldırıların Amaç Bakımından Değerlendirilmesi	117
1. İntihar Saldırıların Cihad Gayesiyle Yapılması	117
2. İntihar Saldırıların Savunma Gayesiyle Yapılması	118
C. İntihar Saldırıların Dayanak Açısından Değerlendirilmesi.....	120
1. İntihar Eylemleri ile İlgili Verilmiş Fetvalar	120
a. Fetvada Yetkinlik.....	122
b. İntihar Saldırıların Fetva Bağlamında Değerlendirilmesi	123
2. Kişinin Kendi Bilgisi	124
D. İntihar Saldırıların Hukukî Sonuçları Açısından Değerlendirilmesi	126
1. Dünyevi sonuçlar	127
a. İntihar Suçu Olarak Değerlendirilmesi	127
b. Haksız Yere Adam Öldürme Suçu Olarak Değerlendirilmesi.....	128
c. Mala Zarar Verme Suçu Olarak Değerlendirilmesi.	129
d. Terör Suçu Olarak Değerlendirilmesi.....	130
2. Uhrevî Sonuçlar	133
SONUÇ.....	135
KAYNAKÇA	140
ÖZGEÇMİŞ.....	151

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi
b.	: Oğlu
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
c.c	: Celle Celâluhu
çev.	: Çeviri
DEAŞ	: ‘ed’Devletü’l-İslâmiyye fî’l-İrâk ve’ş-Şâm’, Irak Şam İslam Devleti
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Dr.	: Doktor
HAMAS	: ‘Hareketü’l-Mukâvemetü’l-İslâmiyye’, İslami Direniş Hareketi
Hız.	: Hazreti
İbn	: Oğlu
LTTE	: Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları Örgütü
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
MÜİFD	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
n.	: Sayı
ö.	: Ölüm tarihi
PKK	: Partiya Karkerên Kürdistanê, Kürdistan İşçi Partisi
Prof.	: Profesör
s.	: Sayı
s.a.v	: Sallallâhu Aleyhi ve Sellem
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
Thk.	: Tahkîk
ty	: Tarih yok
v.	: Cilt
vb.	: Ve bunun gibi
yy	: Yayım yeri yok

ÖNSÖZ

İntihar, bilinen şekliyle insanın üzüntü veya duyulan acılar sebebiyle yaşamdan umudunu keserek başvurduğu kendini öldürme eylemidir. İntihar eylemleri intihardan çok farklı bir mahiyet arz etmektedir. İntihar saldırıları bir grubun üyesi olan kişinin organize bir eylem içerisinde, belli hedeflere ulaşmak için kendi hayatına son vererek yüklendiği misyona verilen isimdir. Bu yönüyle intihar saldırıları geçmişten günümüze bilinen bir yöntem olmakla birlikte, günümüzde modern araç ve gereçlerin kullanımıyla farklı bir boyut kazanmış ve yaygınlaşmıştır. İletişim araçlarının gelişmesiyle etkisi dünya genelinde hissedilen eylemler haline gelmiştir.

İntihar saldırıları bazı çevreler tarafından cihad ve şehitlik kavramlarıyla ilişkilendirilmiş, Kur'an ve Sünnet kaynak gösterilerek sahabe döneminden ve klasik kaynaklardaki içtihatlardan bazı deliller öne sürülmüştür. İntihar saldırılarına cevaz veren çok sayıda fetva yayımlanmıştır. Bu yönüyle intihar saldırılarını meşrulaştırma çabaları gözlemlenmektedir. Bu durum intihar eylemlerini meşrulaştırmak için ortaya konan delillerin ve izlenilen usulün incelenmesi ve değerlendirilmesi üzerine bir çalışma yapılması gerekliliğini hissettirmiştir. Ayrıca araştırmada İslam Hukukunda intihar eylemlerinin nasıl tanımlanacağı, intihar saldırıları hakkında nasıl bir hükme varılabileceği sorgulanmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde intihar eylemleri psikolojik, sosyolojik ve siyasi açıdan ele alınmış, sebep ve sonuçları bağlamında değerlendirilerek intihar saldırıları ile ilgili doğru bir tespite ulaşmak hedeflenmiştir. İkinci bölümde ise intihar eylemleri ile ilgili ortaya konan mevcut görüşler ve delilleri incelenmiştir. Bölümün sonunda eylemler hakkında hükme varırken nasıl bir usul takip edilmelidir ve intihar saldırılarının hukuki mahiyeti nedir, sorularına cevap aranmıştır.

Bu çalışmanın tamamlanmasında yardımcı olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Muhammet PEŞE'ye ve çalışmam esnasında bana destek olan aileme teşekkür ederim.

GİRİŞ

A. Tezin Konusu ve Kapsamı

İntihar eylemleri, bireysel bir eylem olan, kişinin üzüntü, ümitsizlik ve acı gibi tesirler altında kalarak başvurduğu intihardan farklı olarak saldırganın sürecin sonunda çok büyük ihtimalle hayatta kalamayacağını bildiği halde, diğerlerini öldürmeye veya ciddi hasar vermeye niyetlenerek saldırıda bulunmasıdır.¹ İntihar eylemleri ölmekten çok öldürmeyi hedefleyen saldırılar olmakla birlikte, failin ölümünün veya hayatını riske atmasının, eylemin başarısında temel faktör olması sebebiyle intihar eylemleri olarak isimlendirilmiştir. Dolayısıyla tez başlığındaki intihar kavramı, şer'î olarak yasaklanan intihar manasında değil, kişinin herhangi bir vesileyle kendini öldürmesi² anlamında kullanılmıştır. Yoksa kavram, intihar eylemlerini “istişhad eylemleri” olarak adlandırarak meşru gören tarafa yönelik karşıt bir duruş ifade etmemektedir. Günümüzde ise en fazla başvurulmuş bir yöntem olarak bedene, çantaya veya arabaya yerleştirilen bomba düzenekleriyle, düşmanın toplandığı mekanlara, önemli karargah merkezlerine yahut en kalabalık ortamlara girerek uygun bir vakit ve uygun bir mekanda bu bomba düzeneklerinin patlatılması suretiyle yapılan saldırılardır. İntihar eylemleri tarihten günümüze çok farklı şekil ve yöntemlerle gerçekleştirilmiş saldırılar olmakla birlikte, araştırmada daha çok günümüzde, modern yöntemlerle gerçekleştirilen eylemler üzerinde durulmuştur.

İntihar eylemleri günümüzde yaygın olan haliyle modern araç ve gereçlerin kullanıldığı, geçmişte bilinmeyen yeni bir savaş yöntemidir. Bu durum meseleyi İslam Hukuku açısından tartışmalı hale getirmiştir. Eylemlerin İslam'ın caiz gördüğü bir savaş taktiği olup olmadığı, İslam savaş geleneğinde benzerlerinin bulunup bulunmadığı hususu tartışılmıştır. Çalışmada İntihar eylemlerinin İslam Hukukunda, özelde İslam Savaş Hukukunda bir dayanağının olup olmadığı irdelenmiş, bu hususta ortaya konan deliller serd edilerek mevcut delillerin tartışması ele alınmıştır. İntihar saldırılarında görüş farklılıklarına sebep olan birkaç durum bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; İntihar

¹ Yahşi, Murat *Terör Örgütlerinde İntihar Bombacısı Kişiliği ve Etkinliği*, T.C. Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2015, 39.

² Ebû Ceyb, Sa'dî, *el-Kâmûsu'l-Fıkhî Lugaten ve İstilâhen*, Dâru'l- Fikr, Dimaşk 1988, 349.

saldırıları cihad etmek ve şehit olmak gayesiyle gerçekleştirilebilmektedir. İkincisi; şer'î olarak yasaklanan intihar ile bazı benzerlikleri olmakla birlikte intihardan farklı olan birçok yönü de bulunmaktadır. Bunun yanı sıra sahabe döneminde gerçekleştirilen fidâî eylemlerle de benzerlik göstermektedir. Üçüncüsü; eylemlerde patlayıcı maddenin yakınlarında bulunan siviller öldürülmektedir. Dördüncüsü ise bazı alimler tarafından saldırıların, Filistin bağlamında farklı bir değerlendirilmeye tabi tutulmasıdır. Yukarıda zikredilen hususlar ekseninde konu incelenmiştir.

B. Tezin Amacı ve Yöntemi

İntihar eylemleri son çeyrek asırdır dünya gündeminde olan, dünya genelinde terör eylemleri olarak anılan bir meseledir. Eylemlerin şehadet eylemleriyle bağdaştırılması ister istemez zihinlerde İslam hakkında olumsuz bir izlenim ve önyargı oluşturmaktadır. Söz konusu eylemlerin bazı aşırılıkçı İslamî grupların elinde bir terör aracına dönüşmesi, saldırıların bazı art niyetli çevreler tarafından İslam'ın ve Müslümanların karalanması için bir araç olarak kullanılmasına sebep olmaktadır. Bir de bazı alimlerin Filistin'de gerçekleştirilen intihar saldırılarının cevazına yönelik fetvalar vermiş olmaları daha fazla kafa karışıklığına sebep olmuştur. Zikredilen gerekçelere binaen meselenin şer'î açıdan değerlendirilmesi İslam'ın konuya bakışının netleştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

İntihar eylemleri ile ilgili doğru bir hükme varabilmek için intihar saldırılarını tüm yönleriyle bilmek, doğru tanımlamak gerekmektedir. Bu sebepten çalışmanın ilk bölümünde intihar eylemleri sebepleri, özellikleri, hedefleri ve sonuçlarıyla birlikte ele alınmış, tarihten ve günümüzden intihar saldırılarıyla ilgili örnekler verilerek konunun daha net anlaşılması amaçlanmıştır. İntihar eylemlerini İslam Hukukunun konusu yapan İslam Savaş Hukukundaki bazı kavramlarla ilişkilendirilmesidir. Bu bağlamda söz konusu kavramlara açıklık getirilerek daha isabetli bir tespate varılmak hedeflenmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde intihar eylemlerinin İslam Hukukundaki yeri, konuyu tartışan tarafların gerekçeleri ve delilleri ele alınarak değerlendirilmiştir. İlk olarak intihar eylemleri ile ilgili temel bir tartışma konusu olan, şer'î açıdan yasak olan intihar ile olan anlam ilişkisi işlenmiştir. İntihar eylemi ile ilgili ortaya konan görüşler üç grupta incelenmiştir. Bunlar; eylemlerin cihad etmek gayesiyle yapılmasını yeterli

görerek saldırılara cevaz veren görüş, intihar eylemlerinin intihar anlamı taşıdığı gerekçesiyle mutlak olarak haram olduğunu ifade eden görüş ve belli kayıt ve şartlarda caiz olabileceğini savunan görüştür. Tezde her üç görüşün delilleri değerlendirmeleriyle birlikte ele alınmıştır. Bölümün sonunda eylemlerin hukukî mahiyeti sorgulanmış, eylemlerin dayanakları, gerekçeleri ve olası sonuçlarıyla birlikte İslam Hukuku açısından nasıl konumlandırılabilirliği sorgulanmış ve bazı tespitler yapılmıştır.

Konunun ehemmiyetine rağmen meseleyi İslam Hukuku açısından, delilleriyle, belli bir usul bağlamında, bilimsel bir bakış açısıyla ele alan eserler yok denecek kadar azdır. Arap dünyasında ‘İslam Hukukunda İntihar Eylemleri’ ile ilgi hazırlanmış birkaç çalışmaya rastlamak mümkün iken Türkiye’de konuyu İslam Hukuku açısından ele alan müstakil bir çalışmaya veya esere rastlanmamıştır. Bununla birlikte meseleye fikhî bağlamda değinen eserler ve makaleler son derece sınırlıdır. Söz konusu çalışmalarda konuyu sentezlemek yerine daha önce yapılmış çalışmaların nakledilmesinden öteye gidilmemiştir. Bu sebepten intihar saldırılarının İslam Hukuku’ndaki yeri hakkında bir araştırma yapmanın gerekliliği düşünülerek ‘İslam Hukukunda İntihar Eylemleri’ adlı tez çalışması hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNTİHAR EYLEMLERİNİN MAHİYETİ

I. İNTİHAR EYLEMLERİ VE İLGİLİ KAVRAMLAR

İntihar eylemleri değişik grup ve kişiler tarafından, farklı durum ve şartlarda çeşitli yöntem ve tekniklerle gerçekleştirilebilmektedir. Söz konusu farklılıklara bağlı olarak intihar eyleminin hükmü konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. İntihar eylemleri şer’î açıdan değerlendirilirken birçok kavramla bağlantı kurularak ele alınmıştır. Bu noktada intihar eylemlerine geniş bir perspektiften bakmak, şer’î açıdan nerede konumlandırıldığını doğru tespit etmek önem arz etmektedir.

A. İntihar Eylemlerinin Tanımı

İntihar eylemlerinin farklı yönlerini ve özelliklerini ortaya koyan birçok tanım yapılmıştır. Söz konusu tanımların belli başlılarını seçmek gerekirse aşağıdaki tanımlar zikredilebilir: İntihar eylemleri, saldırganın sürecin sonunda çok büyük ihtimalle hayatta kalamayacağını bildiği halde, diğerlerini öldürmeye veya ciddi hasar vermeye niyetlenerek saldırıda bulunmasıdır.³ Moghadam, intihar eylemlerini ‘intihar misyonu’ şeklinde isimlendirerek eylemin başarısının eylemcinin ölmesine bağlı olduğu, bireylere ve fiziki alt yapılara zarar vermek için tasarlanan şiddet operasyonu şeklinde tanımlamaktadır.⁴ Bloom’un tanımına göre; “*intihar eylemi, kadın ya da erkek, seçilmiş bir hedefle birlikte kendisini havaya uçuran bir kişinin, bilinçli bir uyanıklık halinde işlediği siyasi motivasyona sahip saldırıdır.*”⁵ Bloom diğer bir tanımında intihar saldırılarını “*sıradan başkaldırı stratejileri aracılığıyla ulaşılamayan askeri hedeflere saldırmayı, önemli liderleri katletmeyi ve genel korku havası yaratmak için çok sayıda sivil katletmeyi içeren bir taktiktir*” şeklinde ifade etmiştir.⁶ Halil Aydınalp ise intihar eylemlerini şöyle tanımlamıştır: “*İntihar eylemi bütün sosyal katmanlardan gelebilen, dinî ve lâdinî ideolojilere dayalı, bir örgütsel yapının desteğine dayanarak askerî ya da sivil hedefleri kullanmak suretiyle işgal, baskı ve zulüm kavramlarıyla tanımlanan bir*

³ Yahşi, 39.

⁴ Moghadam, Ashaf, *The Globalization of Martyrdom el-Qaeda and Salafi Jihad and the Diffision of Suicide Attacks*, The Johns Hopkins of Universty Press , Baltimore 2008, 6.

⁵ Bloom, Mia, *Dying to Kill The Allure of Suicide Terror*, Colombia University Press, New York 2005, 76.

⁶ Bloom, 77.

düşmana karşı, kendi yok oluşunu kendi eliyle şiddete dönüştürerek varlık mesajı veren terör eylemidir.”⁷

Literatürde ‘intihar eylemi’ ifadesi yerine, ‘intihar saldırısı’, ‘intihar terörizmi’, ‘şehitlik operasyonu’, ‘intihar operasyonu’ ifadeleri kullanılmıştır. Eylemi yapan kişiler için ise ‘intihar bombacısı’, ‘intihar eylemcisi’, ‘canlı bomba’ , ‘intihar teröristi’ gibi terimler kullanılmaktadır. Saldırıları planlayan gruplar tarafından intihar eylemcisi, ‘feda eylemcisi,’ ‘şehit,’ ‘istişhad eylemcisi,’ ‘yaşayan şehit’ gibi ifadelerle de tanımlanabilmektedir.⁸

Yukarıdaki tanımlar dikkate alındığında şöyle bir değerlendirmeye varılabilir: İntihar eylemleri ölmekten çok öldürmeyi hedefleyen saldırılar olmakla birlikte, failin ölümünün veya hayatını riske atmasının eylemin başarısında temel faktör olması sebebiyle intihar eylemleri olarak isimlendirilmiştir. Ancak Moghadam’ın tanımladığı şekliyle “başarısının eylemcinin ölmesine bağlı olduğu” ifadesi modern zamanlarda, daha çok eylemcinin üzerine, çantasına veya kullandığı araca patlayıcı düzenekler yerleştirilerek patlatmasıyla gerçekleştirilen intihar eylemleri için geçerlidir. Yine Bloom, ilk tarifinde günümüz intihar eylemlerinde daha çok görülen, failin kendisiyle birlikte kurbanlarını öldürmesi yönünü öne çıkarmıştır. Eylemler genelde sağlıklı bir psikolojiyle, bireysel bir tavır olmaktan çok grup psikolojisiyle, belli politik hedeflerle ve asimetrik bir savaş stratejisi olarak gerçekleştirilmektedir.

B. İntihar Eylemlerinin Çeşitleri

1. Gerçekleştirildiği Şartlar ve Kullanılan Yöntemler Açısından Tasnifi

İntihar eylemleri kimi zaman savunma durumunda başvurulmuş bir yöntem, kimi zaman da stratejik bir taarruz hamlesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eylemler, genelde zayıf olan tarafın normal savaş stratejileri ile baş edemeyeceği güçlü tarafa karşı kullandığı bir taktik olagelmıştır.

⁷ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2011,197.

⁸ Yahşi, 40.

a. Düşman Esareti ve Kuşatması Altında Başvurulan Eylemler

Bu gruptaki eylemler, düşman tarafından kuşatılan veya esir alınan kimselerin mağlup oldukları takdirde ölüm, işkence veya aşağılanmayla yüzleşmemek için daha şerefli bir son olarak gördükleri kendilerini öldürmeyi seçmeleridir. Eylemciler düşmana galip gelemeyeceklerini bildikleri halde, düşmana zarar verme ya da düşmandan gelecek daha büyük bir tehlikeyi bertaraf etmek için bu yönetime başvurabilmektedirler. Bu durum farklı şekillerde tezahür edebilir: Bunlardan bir tanesi, düşman tarafından esir alınan veya hapsedilen bir kişinin savaşın diğer tarafı olan Müslüman kimselere ait önemli gizli bilgileri bilmesi, işkence altında yahut bilinci kontrol eden ilaç, şırınga gibi yöntemlerle söz konusu gizli bilgilerin düşman eline geçmesi korkusuyla kişinin kendini öldürmesidir. Bir diğeri de maruz kaldığı işkencelere katlanamayarak kendi hayatına son vermesi biçimindedir. Diğer bir durum ise, düşman tarafından kuşatılan bir kimsenin, düşmanın eline düşmesi kaçınılmaz olduğundan öldürülmek veya esir düşmekten başka seçeneği olmayıp üzerine, çantasına veya kullandığı araca yerleştirdiği patlayıcı düzenekleri patlatarak kendini öldürmesidir. Her hangi bir şekilde kendini doğrudan öldürmesi veya düşman askeriyle savaşmak suretiyle düşmana olabildiğince zayıat verdirerek kendi ölümüne sebebiyet vermesi, ya da düşmanı hiçbir zarara uğratmaksızın kendini öldürmeyi seçmesi şeklinde de gerçekleşebilmektedir.

b. Belirli Hakları Elde Etmek İçin Gerçekleştirilen Pasif Eylemler

Başlıkta zikredilen pasif eylemler ifadesiyle kişilerin bazı hak ve taleplerinin karşılanması için başkalarına zarar vermeden dolayı yönden hayatlarına son vermeleri anlamı kastedilmektedir. Bu tarz eylemlerde eylemci gayesini gerçekleştirmek için doğrudan kendini öldürmez. Eylem pasif bir fiildir. Başkalarına zarar vermemekle birlikte kişinin belli hedefleri gerçekleştirmek için başvurduğu, kendi hayatına son vermekle sonuçlanan bir eylem biçimidir. Söz konusu eylem daha çok hapsedilen bir kimsenin hapisane şartlarının iyileşmesi veya bazı taleplerinin karşılanması için açlık grevi yapması şeklinde ortaya çıkmaktadır.⁹

⁹ el-Ahmed, Süheyl Muhammed Tâhir, *el-Muhâtara bi'n-Nefs fi'l-Kutâl ve Hukmuha fi's-Şeria'l-İslâmiyye*, Ürdün Üniversitesi, Yüksek Eğitim Fakültesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2003, 39.

c. Asimetrik Bir Savaş Taktiği Olarak Politik Gerekçelerle Başvurulan Eylemler

Bu kategorideki intihar eylemleri, geçmişte Haşhâşi ve Sikarîler’de açıktan suikast şeklinde, savaş düzeni içerisinde fidâî eylemler biçiminde görülmüştür. Günümüzde ise en fazla başvurulmuş bir yöntem olarak bedene, çantaya veya arabaya yerleştirilen bomba düzenekleriyle, düşmanın toplandığı mekanlara, önemli karargah merkezlerine yahut en kalabalık ortamlara girerek uygun bir vakit ve uygun bir mekanda patlatılması suretiyle yapılan saldırılardır. Eylemin ansızın yapılması, kalabalıklara sızmayı kolaylaştırmasının da etkisiyle, olası en çok sayıda ölümlere ve en büyük zararlara sebep olmaktadır. İlk ölen kimse patlayıcı maddeye en yakın olduğu için eylemi gerçekleştiren kimsedir. İntihar eylemleri günümüzde eylemcinin hedeflediği düşman kitlesinin içine girerek öleceğini bildiği halde yakından düşmana ateş açması şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Bu yöntemle eylemci öldürebileceği en çok sayıda düşmanı öldürmeyi hedeflemektedir. Araştırmada “intihar eylemleri” konusu daha çok bu mihverde irdelenecek ve tartışılacaktır.

2. Ortaya Konan Hedefler Açısından İntihar Eylemleri

İntihar eylemleri ortaya konma sebepleri açısından dört grupta incelenebilir.¹⁰ Tasnife gayr-i resmi örgütlenmeler girebileceği gibi, söz konusu eylemler devlet tarafından da yaptırılabilir.

1.Düşmana duyulan öfke ve kin güdülerıyla öç alma saikiyle ortaya konan eylemlerdir. Bu tarz eylemler öfke ve kızgınlık halinde yaşanan bir cinnet hali olarak değerlendirilebilir.

2.Belli siyasi ve politik hedeflere ulaşmak gayesiyle ortaya konan eylemlerdir. Amaç düşman üzerinde siyasî baskı oluşturmaktır.

3. Bazı aşırılıkçı grupların dini kendi açılarından yorumlayarak ortaya koydukları bazı ilkeleri ve hedefleri gerçekleştirmek için başvurdukları eylemlerdir. Eylemlerinde

¹⁰ Ed-Devhî, Fellâh, Hakku’l-Hayât ve’l-Ameliyyât, Müessesetü Vârisi’l-Enbiyâ, <http://warithanbia.com>, Erişim Tarihi: 01.02. 2017, 16-17.

gayri Müslimleri hedef aldıkları gibi kendilerine muhalif olan Müslümanları da hedef alabilmektedirler.

4. Savunma amacıyla ve özgürlüğe ulaşma hedefiyle gerçekleştirilen eylemlerdir. Vatanı düşman işgalinden korumak için başvurulmuş eylemler bu kategoride ele alınabilir.

3. Gerçekleştiren Taraflar Açısından Tasnifi

İntihar eylemlerini gerçekleştiren taraflar üç grupta toplanarak incelenebilir.¹¹ Eylemi gerçekleştiren taraflar farklı inanış ve ideolojilere sahip, eylemi gerçekleştirme hedefleri farklı, kimse veya gruplardan oluşabilmektedir.

1. Herhangi bir dinî inanç, ilke veya prensip ortaya koymadan düşmana duyulan öfke ve kin güdülerıyla öç alma saikiyle intihar eylemlerini yapan kişi veya gruplardır. Bu tarz eylemler öfke ve kırgınlık haliyle başvurulmuş eylemlerdir.

2. Belli bir dine inanmayı önemli görmemekle beraber, zulmü ortadan kaldırmak, inandıkları davanın galip gelmesi, kendilerini savunmak gibi kendilerince ortaya koydukları gerekçe ve ilkelerle eylemlerini gerçekleştirenlerdir.

3. İntihar eylemlerini din adına ve ortaya koydukları (özgürlük, adalet vb.) bazı ilkeleri ve hedefleri yerine getirmek için gerçekleştiren gruplardır ki bunlar öldükten sonra eylemlerinin karşılığında ebedi hayatta mükafatlandırılacaklarına inanırlar.

C. İntihar Eylemleri ile İlgili Kavramlar

Geçmişten farklı olarak günümüzde ortaya çıkan, dini referans alan, cihad ve şehitlikle ilgili söylemleri doğru anlayabilmek için klasik İslam Hukuku literatüründe söz konusu kavramlara nasıl bir tanımlama getirildiğini bilmek ve günümüzde yaşanan benzerlerini değerlendirirken var olan tanımlamaların sınırlarını doğru tespit etmek gerekir.

1. Şehit

Şehit, kafirlerin savaşta öldürdüğü Müslümana verilen addır. Genel olarak Allah yolunda ölen kimse olarak tanımlanmaktadır. Lafız olarak ‘şehîd’ kelimesi ‘faîl’ vezninde

¹¹ Abdulazîm, Ebu'l-Kâsım, “et-Tefcîrâtü'l-İntihâriyye ve Hukmuhâ fi'l-İslâm”, *Savtu'l-Ümme Dergisi*, c. 45, s. 6, Hindistan 2013, 50.

gelmiştir. Mef'ûl manasında anlaşıldığında Allah tarafından ve melekler vasıtasıyla cennete gireceğine şahit olunan kimse anlamına gelmektedir.¹² 'Şehid' lafzı başka bir görüşe göre 'fa'il' vezninde ism-i failin (şâhid) mübalağa siğasında (şehîd) gelmiştir. 'Şâhid' bilen ve bildiğini açıklayan demektir. 'Şehadet,' şahitlik yapmak anlamına gelir. Şehit olan kimse kıyamet günü Hz. Peygamber ile birlikte geçmiş ümmetlere şahitlik yapacağı için bu isimle isimlendirilmiştir.¹³

Şehitlik Kur'an ve Sünnet'te övgüyle bahsedilen yüce bir makamdır. Ayetlerde şehitlerin Rableri katında rızıklandırıldıklarından,¹⁴ ölmeliklerinden, diri olduklarından ve ancak bu durumun bizim kavrayabileceğimiz bir husus olmadığından¹⁵ bahsedilir. Şehitlerin cennetteki mekanları, peygamberlerin makamları ile birlikte zikredilmiştir.¹⁶ Şehitlik makamına erişenler Allah tarafından seçilmiş kimselerdir.¹⁷ Bu da onların Allah katında özel ve değerli kullar olduklarını göstermektedir.

Birçok hadiste şehitlik teşvik edilmiş ve övülmüştür. Peygamberimiz (s.a.v) yemin ederek Allah yolunda öldürülüp tekrar diriltilmeyi, sonra tekrar öldürülüp diriltilmeyi çok arzuladığını beyan etmiştir.¹⁸ Şehidin ölüm darbesinden duyduğu ıstırap bir kişinin çimdikten duyduğu ıstırap kadardır.¹⁹ Allah yolunda şehit olmak borç hariç her günaha kefarettir.²⁰ Allah katında elde ettikleri üstün mertebeden dolayı şehit olanlar tekrar dünyaya gelip şehit olmayı arzulayacaklardır.²¹ Bu yönüyle şehitlik, tüm Müslümanların arzu ettiği, elde etmek için yarıştığı, ancak ona layık olan, Allah'ın seçilmiş kullarının ulaşabildiği üstün bir makamdır.

Şâri' şehitler için öldükten sonra yıkanma, kefenlenme gibi hususlarda farklı hükümler vaz etmiş, söz konusu hükümlerin uygulanacağı şehitlerin kimler olduklarını açıklamıştır. Fakihler genel şehitlik kavramını tasnif ederek, öldükten sonrası için

¹² el-Feyyûmî, Ahmed bin Muhammed bin Ali el Mukrî (ö. 770/1368), *el-Misbâhu'l-Münîr fî Garîbi's-Serhi'l-Kebîr li'r-Râfîi*, Thk. Abdülazîm eş-Şannâvî, Dâru'l-Meârif, Kahire (ty), 324.

¹³ İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed bin Mukram (ö. 711/1311), *Lisânul Arap*, Dâru'l-Meârif, Kahire (ty), 2348-2350.

¹⁴ Âli İmran, 3/169.

¹⁵ Bakara, 2/154.

¹⁶ Nisa, 4/69.

¹⁷ Âli İmran, 3/140.

¹⁸ Buhâri, Muhammed bin İsmâîl, *Câmiu's-Sahîh*, Matbaatü's-Selefiyye, Kahire 1980, Kitâbu'l-Cihâd ve's-Siyer, 7, II, 305.

¹⁹ et-Tirmizî, Ebû İshâk Muhammed b. İshâk b. Sevrâ (ö. 279/893), *el-Câmiu'l-Kebîr*, I-VI, Thk. Beşşâr Âvvâd Ma'rûf, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut 1418/1998, Fedâilu'l-Cihâd, 26, III, 298.

²⁰ et-Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd, 13, III, 277.

²¹ et-Tirmizî, Fedâilu'l-Cihad, 13, III, 277-278.

kendilerine özel hükümler vaz edilen şehitleri tanımlamışlar bu hususta belirli şartlar ortaya koymuşlardır.

İslam Hukukunda Şehitlik

Fakihler şehitliği üç kısma ayırmışlardır. Bunlar ahiret hükümleri bakımından şehitler, dünya hükümleri bakımından şehitler ve dünya ve ahiret hükümleri bakımından şehitlerdir.²²

- **Dünya ve Ahiret Hükümleri Bakımından Şehitler**

Allah yolunda savaşırken öldürülenler bu grupta yer alan şehitlerdir. Hakiki şehit olarak adlandırılırlar. Allah katında en yüce mertebeye sahip şehitlerdir.²³ Yıkanmamaları ve elbiseleri ile gömülmelerinden dolayı dünya hükümleri bakımından şehit kabul edilirken şehitlik sevabına ulaşmaları sebebiyle ahiret hükümleri bakımından şehittirler.²⁴

- **Ahiret Hükümleri Bakımından Şehitler**

Bu gruba giren şehitler savaşta cihad etmek gayesiyle ölen fakat fakihlerin şehitlik tanımı kapsamına girmeyen veya savaşta öldürülerek şehit olmayan, ancak Peygamber Efendimizin şehit olduklarını bildirdiği kimselerdir. Kendini, malını ve ailesini savunurken ölenler²⁵, bulaşıcı hastalıktan ölenler, boğularak ölenler, yanarak ölenler, enkaz altında kalarak ölenler, ciğerinde veya karnında olan bir rahatsızlıktan ölenler, nifas halinde veya doğum yaparken ölen kadınlar²⁶ gibi hadis-i şeriflerde zikredilen kişiler bu sınıfa dahildir.

- **Dünya Hükümleri Bakımından Şehitler**

Bu gruptaki şehitler, kalbinde nifak bulunmakla birlikte Müslümanların saflarında yer aldığı sırada düşman tarafından öldürülen kişilerdir. Savaşta kaçarken veya ganimet, gösteriş vb. dünyevi amaçlarla savaşırken öldürülen kişiler de böyledir. Bu kimseler

²² en-Nevevî, Ebû Zekerîyya Muhyiddîn b. Şeref (ö. 676/1277), *Kitâbu'l-Mecmu' Şerhu'l-Mühezzeb li'ş-Şirâzî*, I-XXIII, Mektebetü'l-İrşâd, Cidde (ty), V, 225.

²³ Atar, Fahrettin, "Şehid", İstanbul 2010, XXXVIII, 429.

²⁴ İbn Âbidîn, *Reddû'l-Muhtâr alâ Dürri'l-Muhtâr Şerhu Tenvîri'l-Ebsâr*, III, 164.

²⁵ et-Tirmizî, Diyât, 22, III, 88.

²⁶ en-Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed bin Şuayb (ö. 303/916), *Sünenü'l-Kübrâ*, I-XII, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1421/2001, 14, II, 389.

hakikatte şehit değildirler. Ancak zahirine bakılarak dünyevi hükümlerde hakiki şehide yapılan muamele onlara da uygulanır.²⁷

İslam Hukukunda şehitlik, şehitliğin kısımlarından ‘hakîkî şehit’ kavramına tekabül etmektedir. Ancak fıkıh görünene göre hükmettiğinden, dünya hükümleri bakımından şehit olanlar da İslam Hukukunun uygulama alanına girmiştir. Şehitlik kavramı öldükten sonra yıkanmayanlar ve cenaze namazı kılınmayanlarla sınırlandırılmıştır. Söz konusu sınırlandırmanın sebebi şehitlerle ilgili hükümlerden, daha çok dünyevi hükümlerin fıkıhın konusuna girmesidir. Şehitlik tanımın kapsamı belirlenirken Uhud şehitleri esas alınmış, Uhud şehitlerinin vasıflarını taşıyanlar tanıma dahil edilmiştir.²⁸ Zira Rasulullah (s.a.v) Uhud’da ölenlerin şehid oluşuna şahitlik etmiştir.²⁹ İslam Hukukunda şehid genel olarak Allah yolunda öldürülen kimseye verilen addır. Ancak tanımlar genel hatlarıyla benzer olmakla beraber şehit kelimesinin tanımında mezhepler arasında bazı görüş ayrılıkları vardır.

Hanefi Mezhebinde Şehitlik:

Hanefilerde, ölen kimsenin şehit kabul edilmesi için savaşta öldürülmesi, savaş dışında ise haksız yere öldürülmüş olması gerekir. Haklı gerekçeyle, yani kısas veya had cezasıyla öldürülen, ceza olarak katiline diyet gerektiren bir fiil sonucu ölen kimse şehit kabul edilmez. Bu sebeple hatayla öldürülenler Hanefilere göre ölümleri diyet gerektirdiği için şehit değildirler. Öldürenin kafir veya müşrik olması şart değildir. Katili Müslüman da olsa, isyancılar, yol kesiciler veya hırsızlar tarafından öldürülmüş veya cezası kısas gerektiren bir fiille ölmüş ise şehittir.³⁰ Ayrıca Hanefilerin şehitlik için ortaya koydukları diğer bir şart da düşman tarafından yaralanarak öldürülmüş olması ya da savaşta ölü bulunmuş ise öldürüldüğüne işaret eden bir emare bulunmasıdır. Düşman tarafından öldürülmüş bile olsa tessebbüb³¹ ile ölen Hanefilere göre şehit değildir. Savaş esnasında yaralayıcı bir sebep dışında ölenler şehit değildirler. Yaralanan kimse-yeme, içme ve konuşma gibi hayatî emareler taşımadan- yaralanmanın hemen akabinde ölmüş ise şehittir. Diğer mezheplerden farklı olarak Hanefiler ölenin mükellef ve tâhir (cünüp,

²⁷ Atar, “Şehîd”, 430.

²⁸ el-Kâsânî, Alaaddîn Ebû Bekr b. Mes’ûd (ö. 587/1191), *Bedâiu’s-Sanâi’ fî Tertîbi’s-Şerâi’*, I-VII, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1406/1982, I, 320.

²⁹ et-Tirmizî, Kitâbu’l-Cenâiz, 46, II, 342.

³⁰ el-Merginânî, Burhâneddin Ebu’l-Hasan Ali bin Ebî Bekr (ö. 593/1197), *el Hidâye Şerhu Bidâyeti’l-Mübtedî*, I-II, Şeriketü Dâri’l-Erkâm b. Ebi’l-Erkâm, Beyrut (ty), I, 114.

³¹ Tesebbüb ile ölüm, doğrudan katilinin eliyle değil, katilin etken olduğu bir sebeple ölmektir.

nifas veya hayız olmayan) olması şartını koşmuşlardır.³² Hanefilerin şehitlik kavramını tanımlamaları değerlendirildiğinde diğer mezheplere göre kavramın kapsamını en çok daraltan Hanefî Mezhebi olmuştur.

Şafî Mezhebinde Şehitlik

Şâfiîlere göre düşman tarafından doğrudan veya dolaylı olarak öldürülen, savaş esnasında hatayla öldürülmüş olan veya kazayla ölen kimse şehittir. Düşman tarafından öldürülme, öldürmenin kasten olması şart değildir. Bu sebeple Şafîîler savaşta ölü bulunanları, ne şekilde öldürüldüğüne dair üzerlerinde herhangi bir ize rastlanmasa dahi şehit kabul etmişlerdir. Hanefilerde ise bu iki husus ölenin şehit kabul edilmesi için şarttır. Şâfiîler, Hanefiler gibi savaşta ölenlerin yaralanmanın akabinde yaşam emareleri göstermeden ölmüş olmaları şartını aramamışlardır.³³ Ancak savaşın devam ediyor olması gerekir. Savaş bittikten sonra ölen şehit değildir. Müslümanlardan olan isyancılar, yol kesiciler veya hırsızlar tarafından öldürülen şehit değildir.³⁴ Şafîîlerin şehitlik tanımlamasında ortaya koydukları kayıt ve şartlar dikkate alındığında kavramı tanımlarken kâfirlerle savaşırken savaş esnasında ölmeyi esas aldıkları anlaşılmaktadır.

Malikî ve Hanbelî Mezheplerinde Şehitlik

Malikîlerde Şafîîlerde olduğu gibi şehitlik için aslolan savaş esnasında ölmektir. Düşmanla savaşmış olmak ve düşman tarafından öldürülmek şart değildir. Savaş dışında haksız yere öldürülen, hırsızlar ve isyancılarla savaşırken ölen kimse şehit değildir.³⁵ Hanbelîler cünüp, hayızlı veya nifas halinde ölen kimseyi ve hatayla öleni veya savaş alanında ölü bulunup düşman tarafından öldürüldüğüne dair bir iz rastlanmayanları şehit kabul etmemek hususunda Hanefilerle birleşmektedirler.³⁶ Bağîler tarafından öldürülenleri şehit kabul etmişlerdir.³⁷

³² İbn Âbidîn, *Reddü'l-Muhtâr alâ Dürri'l-Muhtâr*, III, 158-162.

³³ en-Nevevî, *Kitâbu'l-Mecmû'*, V, 221.

³⁴ eş-Şirbînî, Şemsüddin Muhammed b. Hatîb (ö. 676/1278), *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Meânî Elfazî'l-Minhâc*, I-IV, Dâru'l- Ma'rife, Beyrut 1418/1997, I, 520.

³⁵ İmâm Mâlik, Mâlik b. Enes, el-Esbahî (ö. 520/1126), *el-Müdevvenetü'l-Kübrâ*, I-IV, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1415/1994, I, 258-259.

³⁶ Behûtî, Mansûr bin Yunus bin İdris (ö. 1051/1641), *Keşşâfu'l-Kına' an Metni'l-İkna'*, I-V, Thk. Muhammed Emîn ed-Dinnâvî, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut 1417/1997, I, 574-575.

³⁷ İbn Kudâme, Abdullah b. Ahmed b. Muhammed el-Makdisî (ö. 620/1223), *el-Mukni'-Şerhu'l-Kebîr ve'l-İnsâf*, I-XVIII, Thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Abdulfettâh Muhammed el-Huluv, Hicr li'Tıbbâa ve'n-Neşr ve't-tevzî' ve'l-İ'lân, Kahire, 1415/1995, VI, 103.

2. Cihad

Araştırmanın konusu olan ‘intihar eylemleri’nin meşruiyeti tartışılırken cihad etme gayesi ve niyeti dayanak noktası olmuştur. Bu bağlamda cihad kavramının doğru anlaşılması, sınırlarının tespit edilmesi önem arz etmektedir. Cihadın literal tanımını yapmak cihadı doğru anlamak için yeterli değildir. Cihad ayetleri ele alınırken ayetler, indiği zaman ve mekan boyutu dikkate alınarak yorumlanmalıdır. Cihad hükümlerinin Peygamber (s.a.v)’in hayatında nasıl anlaşılıp hangi şartlarda ne şekilde uygulandığı dikkate alınmalı ve Peygamber Efendimizin sîretindeki uygulama aşamaları doğru anlaşılmalıdır.

Meşakkat anlamına gelen “cehd” ve güç manasına gelen “cühd” kökünden türemiş olan³⁸ cihad, insan ile Allah arasındaki engellerin ortadan kaldırılması için verilen çabadır. Engeller, din ve vicdan hürriyetine getirilen kısıtlamalardan siyasi baskı ve sosyal mahrumiyetlere kadar uzanan geniş alanları kapsar.³⁹ Cihadı sadece ‘savaş’ olarak anlamak anlamı daraltmak olur. Cihad geniş anlamıyla; dini emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve yaşatmak, İslam’ı tebliğ etmek, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele etmek, şeklinde tanımlanabilir. Batılıların tercüme ettiği şekliyle ‘holy war’ (kutsal savaş) cihad kelimesinin karşılığı değildir. Zira İslam’da savaşmanın kendisi kutsal değildir. Savaşmaktaki hedef kutsaldır.⁴⁰

İslam düşünürleri cihadın müdâfaâ boyutu için ‘gaza’ ve ‘harp’, psikolojik boyutu için, ‘mücâhede’ kavramını kullanırlar ve bunu da üç farklı kategoride ele alırlar: Düşmanla mücâhedeye ‘cihad’, şeytan ile mücâhedeye ‘takvâ’, nefis ile mücâhedeye de ‘riyâzet’ adını verirler. Cihadın entelektüel boyutu ise, ‘ictihâd’ ve ‘tefekkür’ dür.⁴¹ Fıkıh literatüründe cihad kavramı, farklı anlam ve yorumları içermeye ihtimalini dışlamamakla birlikte, savaş anlamıyla terimleşmiştir.⁴²

³⁸ İbn Manzûr, 708.

³⁹ Bulaç, Ali, Cihad, *İslama Göre Terör ve İntihar Saldırıları*, Editör: Ergün Çapan, Işık Yayınları, İstanbul 2004, 83-84.

⁴⁰ Özel, Ahmet, *İslam ve Terör (Fıkî Bir Yaklaşım)*, Küre Yayınları, İstanbul 2014, 66-67.

⁴¹ Karlığa, Bekir, Din, Terör, ve Global Etik, *İslama Göre Terör ve İntihar Saldırıları*, Editör: Ergün Çapan, Işık Yayınları, İstanbul 2004, 65.

⁴² Kavak, Özgür, Fıkıh Literatüründe Cihad Hükümleri ve Modern Cihad Yorumları, *İç Tehdit ve Riskler ışığında İslam Dünyasının Geleceği*, Editör: Ahmet Emin Dağ, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Pelikan Basım, İstanbul 2016, 232.

İslam bütün dünyayı Müslümanlaştırmak iddiasında değildir. Kur'an'da açıkça bütün insanların Müslümanlar gibi inanmayacakları ifade edilmektedir.⁴³ Kişinin doğru yolu bulması ve kurtuluşa ermesi (hidayet) Allah'ın dilemesiyle mümkündür. İnsanın çabası çok önemli ve gerekli olsa da iman bir tür ilâhî imtiyazdır. Böyle iken insanların zorla hidâyete, yani inanca dahil edilmesi düşünülemez. Tam aksine, savaşın sebeplerinden biri, din ve vicdan özgürlüğünün sağlanması, isteyenin istediği inancı benimsemesinin sağlanmasıdır.⁴⁴ Bu bakımdan İslam'da savaşın amacı insanlara zorla dini benimsetmek olamaz. Asıl hedef insanların özgür iradeleriyle İslam'ı benimsemelerine engel olacak baskı ve zulmü ortadan kaldırmaktır.⁴⁵ Kur'an Hz Peygamber'e ve onun şahsında tüm Müslümanlara şöyle seslenmektedir: “*Sen sadece öğüt ver ve hatırlat. Sen yalnızca bir hatırlatıcısın, Onlara(inanmayanlara) zor ve baskı kullanacak değilsin.*”⁴⁶

Müslümanların, ülkelerinin işgal edilmesine, sömürü ve baskılara karşı kendilerini savunmaları meşrudur. Ancak bu konuda amaç kadar meşru ise amaca ulaşmak için takip edilen yöntem de meşru olmalıdır. Bundan dolayıdır ki Kur'an müminleri savaşa teşvik etmekle yetinmez, savaşın nasıl yapılması gerektiğini de açıklar.

47

İslam'da Savaş Meşru Kılan Temel Prensipler

İslam, savaşın meşru olabilmesi için birçok ilke ve prensipler vaz etmiştir. Öldürme, yaralama, başkalarının mal varlığına zarar verme gibi normal şartlarda haram olan fiiller, İslam Savaş Hukuku prensiplerine uygun olduğu takdirde duruma göre savaş zarureti olarak caiz görülmüştür. Söz konusu ilkeler yerine geldiği takdirde İslam'da savaşmak cihad olarak adlandırılmıştır. Bu ilkelerden önde gelenler şunlardır:

a. Masumlara Saldırmama

Masumlara saldırmama kuralı, yalnızca savaşanlarla savaşma, muhalif olmayan sivil masum hedeflere saldırmama kuralıdır. “*Sizinle savaşanlarla siz de Allah yolunda*

⁴³ Yusuf, 12/106.

⁴⁴ Bulaç, 90.

⁴⁵ el-Kardâvî, Yusuf, *Fıkhu'l-Cihâd Dirâsetün Mukârenetün li-Ahkâmihî ve Felsefetihi fî Dav'il-Kur'an ve 's- Sünneti*, I-II, Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, Kahire 2009, I, 378.

⁴⁶ Gaşiye, 88/21-22.

⁴⁷ Aktan, 41.

savaşın. Fakat savaşta sınırı aşmayın. Muhakkak ki Allah, haddi aşanları sevmez.”⁴⁸ Masum sivilleri öldürme haddi aşmaktır. Ayette ifade edildiği üzere masum insanları öldürmek yasaklanmıştır. Peygamber Efendimiz savaşmayan kadın, çocuk, yaşlı vb. insanların öldürülmesini birçok münasebetle defalarca menetmiştir. Bir defasında Peygamber Efendimiz savaşta öldürülmüş bir kadın görmüş, kadını Halid b. Velid’in kuvvetlerinin öldürdüğünü öğrendiğinde; “ Halid’e yetiş! Rasulullah seni çocuk, kadın ve hizmetçi öldürmekten menediyor de!” buyurmuştur. ⁴⁹

b. Müslümanları Hedef Almama

Müslümanın kanını dökmek haramdır ve büyük bir günahdır. Bir Müslümanı haksız yere öldürmek Kur’an’da ve hadislerde şiddetle kınanmıştır: “ *Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ebedi kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lânet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır*”⁵⁰. “*Dünyanın yok olması Allah katında bir Müslümanın haksız yere öldürülmesinden daha önemsizdir.*”⁵¹ “*Müslümanın Müslümana kanı, ırzı ve malı haramdır.*”⁵²

Savaş durumunda bile Müslümanları öldürmekten kaçınmak gerekir. Peygamber Efendimizin sağlığında Müslümanın Müslümanı savaş şartlarında, bilerek öldürmesi söz konusu olmamıştır. Ancak savaş durumunda Müslümanın öldürülmesi bir hata ve yanlış anlamadan dolayı meydana gelmiştir. Bi’r-i Maüne olayında Peygamber Efendimizin gönderdiği irşad heyeti içinde bulunan, esir edilen, azat edilerek sağ bırakılan Amr b. Ümeyye, Medine’ye dönerken Amirîlerden düşman zannettiği iki kişiyi öldürmüştür. Hâlbuki onlar Müslüman olmuşlardı. Peygamberimiz ellerine bir eman yazısı vermişti. Bu yanlışlıktan dolayı Peygamberimiz çok üzölmüş, öldürölenlerin diyetlerini ödemiştir.⁵³ Peygamber Efendimiz sadece Müslümanları değil, İslam’a her türlü düşmanlığı yapan münafıkları da Müslümanlar arasında fitneye sebep olabileceği gerekçesiyle öldürmekten sakınmıştır.⁵⁴

⁴⁸ Bakara 2/190.

⁴⁹ Ebû Dâvud, Süleyman bin Eş’as es-Sicistânî el-Ezîdî (ö. 275/887), *Süneni Ebî Dâvud*, I-V, Dâr İbn Hazm, Beyrut 1418/1997, Cihad, 121, III, 85.

⁵⁰ Nisa, 4/93.

⁵¹ et-Tirmizî, Diyât, 7, III, 69.

⁵² İbn Mâce, Muhammed bin Yezîd Ebû Abdullah (ö. 275/888), *Sahîhu Süneni İbn Mâce*, I-III, Mektebetü’l- Meârif, Riyad 1417/1997., Kitabu’l-Fiten, 2, III, 288.

⁵³ el-Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Umer (ö. 207/823), *Meğâzî Rasulullah*, Matbaatü’s-Seâde, Kahire 1368/1948, 273-274.

⁵⁴ Buhârî, Menâkıb, 8, II, 508.

c. Müsle Yapmama

Müsle yapmak ağzın, burnun, kulakların kesilmesi, gözlerin oyulması, karnın yarılması suretiyle görünüşü çirkinleştirerek cezalandırmadır. Kur'an-ı Kerim'de, savaşırken haddin aşılması emredilmiştir.⁵⁵ Peygamber Efendimiz düşmana müsle yapmayı yasaklamıştır.⁵⁶ Düşmana galip geldikten sonra kafirlerin dirisine veya ölüsüne müsle yapmak haramdır.⁵⁷ Öldürülen insanların insanlık onurlarını zedeleyici davranışlarda bulunmamak bu emir kapsamında değerlendirilebilir. Kasıtlı bir intikam aracına dönüştürmeksizin, savaş esnasında ve savaş şartlarında bir zaruret olarak kullanılan ağır silahlar ve bombalar sonucu ölen düşmanın bedeninin parçalanmasını Peygamber Efendimizin yasakladığı müsle yapma fiili olarak değerlendirmek doğru olmaz.

d. Emir Komuta Hiyerarşisi İçinde Hareket Etme

İslam Savaş Hukukuna göre göre cihadın meşru olabilmesi için Müslümanlarca kabul edilmiş merkezî bir yapının denetiminde hareket edilmesi gerekmektedir. Silahlı mücadelenin merkezî otoriteden bağımsız bir takım kişi veya gruplar tarafından sürdürülmesi kaosu doğurur. Zira bu grupların eylemlerinden dolayı hesap verecekleri bir merci yoktur. Merkezi otoritenin olmaması bu tarz eylemleri meşru kılmaz. Böyle bir durumda söz konusu grup ve kişilerin ortaya koydukları eylemlerin hedeften uzaklaşması, faydadan çok zarar getirmesi tabiidir.⁵⁸

Asr-ı Saadette cihadın savaş boyutuyla ortaya çıktığı hiçbir olay, Peygamber Efendimizin emir ve müsaadesi olmaksızın meydana gelmemiştir. Peygamberimizin emir ve müsaadesi olmadığı halde sadece yanlış anlamadan kaynaklanan bir kaç olay vuku bulmuştur. Bu olaylar Peygamberimizi üzmüş, sorumluları ikaz etmiştir. Bunlardan Abdullah b. Cahş'ı emredilmediği bir şeyi yaptığı için azarlamış, Halid b. Velid'i kadın ve çocukları öldürmemesi için ikaz etmiş, Amr b. Ümeyye'nin hatayla öldürdüğü Müslümanların diyetlerini ödemiştir. Hudeybiye Antlaşması esnasında anlaşma gereğince müşriklerden Müslüman olan bir kimsenin Müslümanlara katılması

⁵⁵ Bakara, 2/190.

⁵⁶ Ebû Dâvud, Cihâd, 120, III, 84.

⁵⁷ Komisyon, *el-Mevsûatü'l-Fıkhiyye'l-Kuveytiyye*, I-VLV, Vizârâtü'l-Evkâf ve Şuûni'l-İslâmiyye, Kuveyt 1983-2006, XXXVI, 108-109.

⁵⁸ Aktan, Aktan, Hamza, Kur'an ve Sünnet Işığında Terör ve İntihar Eylemleri, *İslam'a Göre Terör ve İntihar Saldırıları*, Işık Yayınları, İstanbul 2004, 50.

yasaklanmıştır. Ebu Basîr Müslümanlar tarafından kabul edilmeyince müşriklere teslim olmayarak kaçmış ve kendini savunmak için müşriklerle savaşmıştır. Onun bu tavrı Peygamber Efendimizden ve Müslümanlardan ayrı, bağımsız davranmak değil meşru bir savunmadır.⁵⁹ Ebu Bâsir'in Hudeybiye Antlaşması gereği zahiren Rasulullah (s.a.v)'ın değil müşriklerin otoritesi altındadır. Bu sebeple devlet başkanı olarak Peygamber Efendimizin iznini almadan hareket etti denilemez. Ayrıca eylemi Peygamber Efendimiz tarafından hoşnutlukla karşılanmıştır.⁶⁰

e. Savaş ilan Etmeden Ansızın Saldırmama

İki ülke arasında barış durumu varken, antlaşmalı devletin aradaki barışı zedeleyecek bir tavrı olmadığı müddetçe karşı devlete savaş açması yasaklanmıştır.⁶¹ Şayet iki ülke arasındaki barışı bozacak bir açık saldırı veya ihanet ortaya çıkarsa savaşılabilir. Ancak savaş açmadan önce savaş ilan edilmesi gerekir. Ansızın, habersiz savaş açmak yasaktır.⁶² Şevkânî ayetin tefsirinde, böyle bir durumda düşmana barış halinin bittiğini aleni bir şekilde duyurulması gerektiğini ve düşmandan habersiz savaş açılmayacağını ifade etmiştir.⁶³

İslam savaş ilkelerine uymayan cihad adına gerçekleştirilen eylemler, öldürme ve bozgunculuk fiiline dönüşür. Ayrıca 'sünnetullah'a mugayir olduğundan başarısızlığa mahkumdur. Bu tarz eylemlerle İslam'ın savaş için öngördüğü sonuçlara ulaşılamaz.

3. Terör

Terörle doğrudan ilişkilendirilen intihar eylemleri, Batı literatürüne 'intihar terörizmi' olarak geçmiştir. Bu anlamda terörü tanımlamak, çıkış sebeplerini ve mantığını kavramak, terörist grupların sıkça başvurduğu intihar eylemlerinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Öyle ki intihar eylemlerinin stratejileri ve ulaşmak istedikleri hedefler terörizminin ile örtüşmektedir.

⁵⁹ Aktan, 51-52.

⁶⁰ el-Hamûd, Sâmî b. Hâlid, *el-E'mâlû'l-Fidâiyye Suveruhâ ve Ahkâmuhâ'l-Fıkhiyye*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Melik Suud Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fıkıh ve Usulü Bölümü, 74.

⁶¹ Tevbe, 9/4.

⁶² Enfal, 8/58.

⁶³ eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed (ö. 1250-1835), *Fethu'l-Kadîr el-Câmî' beyne Fenni'r-Rivâye ve'd-Dirâye min İlmi't-Tefsir*, I-VI, Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, Beyrut 1419/1998), II, 365.

Oldukça tartışmalı bir kavram olan terörün birçok tanımı yapılmış, ancak bu tanımlardan herhangi biri üzerinde fikir birliğine varılamamıştır. Özellikle kendi otoritesini meşru göstermek isteyen taraf, düşman olan karşı tarafı terörizm ile nitelemektedir. Doğu Ergil terör kelimesine, objektif ve terörizmin mantığını ortaya koyan şöyle bir tanımlama getirmiştir: “Terör, saldırılan veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile, hedeflenenden daha büyük bir kitleyi yıldırıp korkutarak yasa dışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için bir grubun veya devletin, bilinçli ve planlı bir biçimde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunmasıdır.”⁶⁴ Terör kavramı günümüzde anlaşıldığı şekliyle ilk olarak siyasi literatüre Fransız devrimi ile girmiştir.⁶⁵ Fransız Devrimi sonrası terör, bir otoriteye (sisteme, devlete) karşı kontrolsüz ve yasadışı şiddet kullanımı şeklinde anlaşılmakla birlikte, terörizm otoritenin kendi meşruiyetini kurma ve geliştirme sürecinin bir parçası olarak da kullanılmıştır.⁶⁶ Aydınalp, terörü devlet terörü, devlete karşı terör, iç terör ve uluslararası terör şeklinde tasnif etmiştir.⁶⁷ Bu bağlamda terör, farklı otoriteler arasındaki güç mücadelesi şeklinde olabileceği gibi herhangi bir otoritenin gücünü zayıflatmak ve yok etmek için girişilen şiddet ve zorlamaya dayalı gayrimeşru eylemler şeklinde de tezahür etmektedir.

Arapça’da terör anlamında ‘irhâb’ kelimesi kullanılmaktadır. Günümüzde yaygın kullanımının aksine şer’î açıdan irhâb şöyle tanımlanmıştır: “İrhâb, belli hedeflere ulaşmak için düşmanın kalbine korku salmak ve bunun için meşru bütün yolları kullanmaktır.”⁶⁸ İslam literatüründe terör/irhab şerrini bertaraf etmek için zalimi korkutmak amacıyla kullanılan meşru yöntemler olarak algılanırken Batı literatüründe zalimin kendi tamah ve arzularına ulaşmak için mazlum ve masum insanlara karşı kullandığı her türlü araç ve yönteme verilen addır. Kur’an’da düşmana karşı caydırıcı bir yöntem olarak irhâbdan bahsedilmektedir: “*Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Onlarla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz fakat Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda*

⁶⁴ Ergil, Doğu, Terörizmin Mantığı ve Hedefi, *A.Ü.S.B.F.D.*, c. 46, s. 1, 1991, 171.

⁶⁵ Özel, Ahmet, İslam ve Terör, *İç Tehdit ve Riskler Işığında İslam Dünyasının Geleceği*, Editör: Ahmet Emin Dağ, İnsanî ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Pelikan Basım, İstanbul 2016, 49.

⁶⁶ Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2016, 379.

⁶⁷ Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, 67 vd.

⁶⁸ Abdüsselâm, Muhammed Heysem, *Mefhûmu 'l-İrhâb fi 'ş-Şerîati 'l-İslâmiyye*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Lübnan 2003, 42.

her ne harcarsanız karşılığı size tam olarak ödenir. Size zulmedilmez."⁶⁹ Kur'an perspektifinden irhâb, eğer savaşıran düşmanı korkutmaya yönelik olursa caizdir ve gereklidir, hatta vaciptir. Eğer irhâb Müslümanlara ya da gayrimüslim de olsa savaşımayanlara yönelik olursa haramdır. Böyle bir davranış dinin asla razı olmayacağı çok çirkin ahlaksız bir harekettir.⁷⁰

Terörizmin savaşma biçimi geleneksel savaş yöntemlerinden çok farklıdır. Geçmişteki savaşlarda olduğu gibi bu savaş, belirli bir olayla ya da belirli bir yerde cereyan etmez. Terörizmin savaşı, acımasız ve kaypak bir düşmanın açtığı yüzlerce cephede verilen düzensiz ve kuralsız bir savaştır.⁷¹ Silahlı şiddet eylemlerinin hedefleri, başka yöntemlerle iletmekte başarılı olamadıkları tekliflerini ve mesajlarını en aşırı ve etkili bir yolla duyurmaktır. Terör eylemlerinin etkisi fiziksel etki olmaktan çok seyreden tarafsız insanlar üzerinde bıraktığı derin psikolojik izlenimdir.⁷² Terör gruplarının gözettikleri birincil olgu, eylemlerinin gerçekleşme oranının yüksekliğidir. Bunun için daha çok savunmasız masum sivilleri hedef alırlar.⁷³ Bu yönüyle çoğunlukla sivillerin kimliğinin önemi yoktur.

İslam coğrafyasında yaşanan terör olayları, son birkaç yüzyıldır İslam dünyasının yaşadığı siyasi ve kültürel bunalım ile doğrudan ilgilidir. Bilim ve teknolojiye, buna bağlı olarak ekonomide geri kalmışlık, başta kültür bunalımı olmak üzere pek çok olumsuzlukları ve zaafiyeti beraberinde getirmiştir. Bloklara ayrılan dünyada Müslümanların küresel bir güç odağı oluşturmamaları onları dış müdahalelere ve sömürülmeye açık bir coğrafya haline getirmiştir. Bu coğrafyada yaşanan kültür bunalımının bir sonucu olarak halkın bir kesimi, aydınlarını ve yöneticilerini yabancılaşmış görmekte ve bunlara karşı tepki göstermektedir. Diğer taraftan emperyalist olarak gördükleri ülkelere ve onlarla çıkar ilişkisi içinde olduğuna inandıkları kişi ve gruplara karşı isyan duyguları kabarmaktadır. Eşyanın tabiatı gereği bu tablodan terör türemiştir. Başka bir ifadeyle bu coğrafyada yaşayan insanlar Müslüman olmasalar da bu topraklarda aynı şartlar altında terör örgütlerinin ortaya çıkması kaçınılmazdır.⁷⁴

⁶⁹ Enfal, 8/60.

⁷⁰ Abdülazîm, Saîd, *el-İrhâb*, Dâru'l-Îman, İskenderiyye 2005, 8.

⁷¹ Ergil, Terörizmin Mantığı ve Hedefi, 172.

⁷² Ergil, Terörizmin Mantığı ve Hedefi, 174.

⁷³ Ergil, Terörizmin Mantığı ve Hedefi, 178-179.

⁷⁴ Aktan, 38-39.

İntihar eylemlerini terör olarak adlandırırken intihar eylemlerinin ortaya çıkması ve yaygınlaşmasına sebep olan, orantısız olarak intihar saldırıları teröründen kat kat büyük vahşetlere sebep olan küresel güçlerin ortaya koydukları terörü görmezden gelmek doğru bir değerlendirme olmayacaktır. Bu bakımdan terörü bütün boyutlarıyla ele almak gerekmektedir. Terörün ortaya çıktığı ortam ve şartlar ortadan kaldırılmadan sadece silahlı mücadeleyle terörü bitirmek mümkün olmayacaktır.

4. Fidâî Eylemler

Fidâî eylem, genel anlamıyla bir kimsenin bir kişiyi veya şeyi feda ederek yaptığı iştir. Fidâî, bir şeyi kurtarmak için başka bir şeyi veren kimsedir.⁷⁵ Fidâî eylemleri araştırma konusu bağlamında şöyle tanımlamak mümkündür: Fidâî eylemler kişinin bazı değerleri için hayatını tehlikeye atarak mücadele etmesidir. Bu eylemlerde kurtulma ihtimali hesaba katılmaz, asıl olan ölmektir. Nadir de olsa kurtuluş gerçekleşmişse bile bunlar belirli vakalarla sınırlıdır.⁷⁶ “Mücahidin öldürülme riskini göze alarak düşmanı zarara uğratmak veya bir maslahat elde etmek için yaptığı fiillerdir.”⁷⁷ İkinci tanımda da ifade edildiği gibi fidâî eylemlerin en ayırt edici özelliği bu eylemlerde ölüm riskinin göze alınması hatta talep edilmesidir. Öyle ki bu tarz eylemlerde hayatta kalmak istisna kabul edilmektedir. Fidâî eylemler Peygamber Efendimiz ve sahabe döneminde iki ordunun karşılaşması halindeki savaş durumunda olmasının yanı sıra Asım b. Sabit ve arkadaşlarının gerçekleştirdikleri fidâî eylemlerde olduğu gibi kişi veya gruplar arasındaki çatışmalarda da vuku bulmuştur.

5. İstîşhâd Eylemleri

Belli bir kesim tarafından intihar eylemlerine verilen isim olan istîşhâd eylemleri terimindeki ‘istîşhâd’ kelimesi dilde şehitliği talep etmek anlamına gelir. ‘İsteşhede’ fiilinin mebni li’l-mefûl kalıbı ‘üstüşhide’ şehid oldu anlamındadır.⁷⁸ Tekrûrî kavrama şöyle bir tanımlama getirmiştir: “İstîşhâd eylemleri, düşmana zarar vermek ve şehadete ulaşmak amacıyla yapılan, failin Allah katında övülmüş yüksek makam elde ettiği ve

⁷⁵ Eyyûb, Hasan, *el Cihâd ve'l- Fidâiyye fi'l-İslâm*, Dârü'n Nedveti'l-Cedîde, Beyrut 1983, 157.

⁷⁶ Eyyûb, 160.

⁷⁷ el-Hamûd, 91.

⁷⁸ el-Feyyûmî, 324- 325.

kıyametin dehşetinden emin olduğu şehitlik makamına ulaştığı cihad eylemleridir.”⁷⁹ Ancak bu tanımda istişhâd eylemleri cihad eylemleri ile eş tutularak genelleme yapılmış, eylemleri özelde cihaddan farklı kılan yönlerden bahsedilmemiştir. İstişhâd eylemleri ile ilgili ortaya konan bir diğer tanım da şudur: “İstişhâd eylemleri mücahidin içinde kurtulamama ihtimali olan, fakat Müslümanlara büyük fayda getiren zor bir görevi yerine getirebilmek için ölüme atılmasıdır. Bu eylemi gerçekleştiren kimse genellikle sonunun ölüm olduğunu yakinen bilir.”⁸⁰ Tarifte istişhâd eylemlerinin en önemli ayırıcı vasfı olan, eylemlerde genelde ölüm riskinin yakın derecesinde olması ve bununla birlikte kurtulma ihtimalinin de bulunması zikredilmiş ve eylemler savaş esnasında yapılmış olup olmamakla sınırlandırılmamıştır.

Daha sonraki dönemlerde ortaya çıkan canlı bomba eylemlerini şehadet eylemleri olarak görenler tarafından intihar eylemleri istişhâd eylemleri olarak adlandırılmış ve şöyle tanımlanmıştır: “Mücahidin düşmana zarar vermek ve şehit olma gayesiyle, dinin öldürülmesini kesin bir dille emrettiği düşmanı hedef almak suretiyle teşebbüsünün ardından öleceğini bildiği halde kendisini veya içinde bulunduğu arabasını patlatarak gerçekleştirdiği eylemlerdir.”⁸¹ Reuter’e göre intiharın İslam’da yasak olması canlı bomba eylemleri ile ilgili kavramların şehitlik olgusu üzerinden kurulmasına neden olmuştur. “el-Ameliyyâtü’l-İstişhâdiyye” (şehitlik operasyonları) terimi Hizbullah tarafından öne çıkarılmış ve sonrasında bu kavram benimsenmiştir.⁸² Yukarıda zikredilen tanımlar değerlendirildiğinde, tarihsel açıdan belli bir dönemle sınırlı olmayışı ve terimin kendisine benzeyen kavramlardan ayrıştırılması yönüyle ikinci tanım tercih edilebilir.

II. İNTİHAR EYLEMLERİNİ ORTAYA ÇIKARAN FAKTÖRLER

İntihar eylemleri yaygın olan görüşün aksine sadece İslamcı grupların dinî motivasyonla giriştikleri eylemler değildir. İntihar eylemlerinin artış gösterdiği ülkeler ve zaman dilimleri dikkate alındığında, siyasî, sosyal, psikolojik, dinî ve ekonomik

⁷⁹ et-Tekrûrî, Nevvâf Hâyil, *el-Ameliyyâtü’l-İstişhâdiyye fî Mîzânî’l-Fıkhî*, Dâru’l-Fıkr, Dimaşk 1998, 47.

⁸⁰ el-Kudâ, Muhammed Tam’a, el-Muğâmera bi’n-Nefs fi’l-Kıtâl ve Hükmuha fi’l-İslâm, *Mecelletü’z-Zerkâ li’l-Bahs ve’d-Dirâsât*, c.1, s.1, 1999, 65.

⁸¹ el-Fevvâz, Hâlid bin Abdülazîz, *el-Ameliyyâtü’l-İntihâriyye ve Sılatuhâ bi’l-İstişhâd*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), www.nauss.edu.sa/Ar/DigitalLibrary/ScientificTheses/Documents, Erişim Tarihi: 27.03.2016, 63.

⁸² Reuter, Christoph, *My Life is a Weapon, A Modern History of Suicide Bombing*, Princeton University Press, New Jersey 2004, 65.

sebeplerden her birinin intihar eylemlerinin ortaya çıkmasında etkili faktörler olduğu anlaşılabacaktır.

A. Psikolojik ve Sosyolojik Sebepler

Psikolojik düzeyde aşağılanma ve intikam duygusu, sosyal düzeyde kimlik ve uyum problemleri, intihar eylemlerine sevk eden temel faktörler olarak görülmüştür.⁸³ İntihar saldırılarına sevk eden, saldırganın sosyo-psikolojik durumu şöyle ifade edilmiştir: Eylemcinin öldürme sebebinin izi onun sistematik olarak maruz kaldığı mahrum edilme ve küçük düşürülme duygusuna ya da derin kişisel mutsuzluğuna kadar sürülebilir. Onun için karşı konulmaz ve acımasız düşmanla karşı karşıya kalındığında umutsuzluk ve öfkenin bir ifadesi olarak ortaya koyabileceği yegane tepki toplu yok etmedir.⁸⁴ İntihar eylemcileri onurlu bir ölümü haysiyetsiz bir hayata tercih etmektedirler. Zulüm, baskı ve haksızlıkların olduğu yerde isyan, başkaldırı, şiddet ve kargaşanın meydana gelmesi sık rastlanan bir durumdur.⁸⁵ İntihar saldırılarında adaletsizliğe karşı öfke, intikam ve cezalandırma önemli bir motivasyon kaynağıdır.⁸⁶

Eylemler ‘güçsüzlük hissinin’ meydan okuma ve isyana dönüşmesi şekli olarak değerlendirilmiştir. Öyle ki canlı bomba eylemcisi kendi ölümünün kontrolünü eline almak suretiyle kendi varlığına kendisi yön vermekte başkasının elinde olan ölümünü kendisi gerçekleştirerek adeta meydan okumaktadır. Eylemler çaresizlik ve güçsüzlük karşısında kendi varlığını ifade etme biçimine dönüşmektedir.⁸⁷ Canlı bomba ölümle ikili bir ilişki kurmaktadır. Onun zihin dünyasında ölmek ve öldürmek, yaşamanın ve yaşatmanın bir şekli olmaktadır.⁸⁸ Böylece eylemci ölme özgürlüğünü eline alarak düşmanlarına kendisini pervasızca bedelini ödemediği yok edemeyecekleri mesajını vermektedir.

İntihar eylemlerinin önemli sebeplerinden biri olarak değerlendirilen diğer bir husus yurtsuzluktur. Eylemlere katılanlar daha çok Batı’da yaşamış varlıklı kimselerden oluşmaktadırlar. Eylemciler sanıldığı gibi yoksulların arasından çıkmamıştır. İçlerinde iyi

⁸³ Aydınalp, Halil, İntihar Eylemlerinde Dinin Anlamı ve Sınırları, *MÜİFD*, s. 37, 2009, 145.

⁸⁴ Asad, Talal, *İntihar Eylemleri*, Çev. Fuat Aydın, Eskiye Yayınları, Ankara 2012 67.

⁸⁵ Açıkgöz, Reşat, İntihar Saldırıları: Terör mü? Özgürlük arayışı mı?, *Akademik İncelemeler Dergisi*, c. 8, s. 2, 2013, 316.

⁸⁶ Açıkgöz, İntihar Saldırıları: Terör mü? Özgürlük arayışı mı?, 317,

⁸⁷ Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, 325-326.

⁸⁸ Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, 330.

eğitimli olanlar da vardır. Kendilerini batıya ait görememişler ve dışlanmışlardır. Bunlar şiddet içeren örgütlere katılmışlardır. Çünkü nefretin gücü ve varlığın tezahürü düşmanın ölümünde ortaya çıkmaktadır. Ötekinin yok edilmesi kendini ifade etmenin bir biçimi haline gelmiştir.⁸⁹ Bunun yanında intihar bombacısının psikolojisini inceleyen araştırmacılar, eylemcilerin psikoz yaşayan kişiler olmadıklarını, akli problem yaşamayan, normal yaşantıya devam eden bireyler olduklarını belirtmişlerdir.⁹⁰ Bu değerlendirmeler ışığında her ne kadar intihar bombacılarının öfke ve intikam duygularıyla eylemlerini gerçekleştirdikleri görülse de intihar bombacısını aşağılanmış, suçlu ve ağır psikolojik problemleri olan kişi olarak nitelendirmek adına yapılan genellemeler çok mümkün görülmemektedir.

Eylemciyi eyleme iten diğer faktörler ise, örgüte ve değerlerine bağlılık, Ahirete inananlar için ölümden sonra mükafatını alacağı düşüncesi, intihar bombacısının öldükten sonra ardında kalan ailesinin bakımının üstlenilmesidir. Ancak bu etmenlerin tek başına kişiyi intihar saldırısı yapmaya sevk edeceği iddia edilemez.⁹¹ “Eylemcinin sosyal profili içinde örgütsel kimlikleri ve eylem tarihlerine bakıldığında, uzun dönem süren bir örgüt hayatları ve eylem geçmişlerinin olmadığı görülmektedir. Umumiyetle travmatik bir olay ya da olay silsilelerinden sonra şehit olma düşüncesi nüksederek örgüt temsilcileriyle irtibata geçilmektedir.”⁹² Öyle ki eylemcinin psikolojisi, içinde bulunduğu durum ve şartlar belli bir örgüte ve değerlere bağlılıkla birleşince eylemciyi canlı bomba haline getirmektedir.

Uzmanların çoğunluğuna göre ekonomik sıkıntı, intihar eylemlerine yönelimde etkili olan faktörlerden biri olmakla beraber tek başına yeterli bir faktör değildir. Ekonomik faktör dolaylı bir etkiye sahiptir. Şöyle ki gelişmemiş ülkeler etnik ve dini çatışmaların sonucunda yabancı işgalci güçlerin daha rahat nüfuz etme fırsatı bulduğu ya da terörist grupların kendilerine alan buldukları yerlerdir.⁹³ Bir başka ifadeyle ekonomik çaresizlikler siyasi çıkmazlarla, siyasi sorunlar kaos ortamlarıyla, kaos ortamları da terör faaliyetlerinin yaygınlaşmasıyla doğrudan ilgilidir. İntihar eylemleri ise daha çok terör gruplarının başvurduğu yöntemlerdir.

⁸⁹ Açıkgöz, İntihar Saldırıları: Terör mü? Özgürlük arayışı mı?, 324-325.

⁹⁰ Yahşi, 72.

⁹¹ Moghadam, 29.

⁹² Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 240.

⁹³ Moghadam, 33.

Psikolojik açıdan intihar eylemlerine sevk eden etmenler aşağılanma, nefret ve çaresizliğin ortaya çıkardığı bir başkaldırı, anlamsızlaşan yaşam ve ölüm kıskacında kişinin varlığını ispat etme çabası olarak anlaşılabilir. İntihar eylemlerine sebep olan sosyolojik zemin ise yurtsuzluk ile ortaya çıkan kimlik bunalımı ve işgalin sebep olduğu kaostun kişileri temel haklardan yoksun bırakıp çaresiz hale getirmesidir.

B. Siyasî Sebepler

Küreselleşen dünya yenilmez güçlü devletler ve ittifaklar ve onların dünyadaki güçsüz devletler üzerinde keyfî tutumlarını ve işgalleri ortaya çıkarmıştır. Böyle bir konjonktürde geleneksel savaş yöntemlerinden farklı olarak daha çok grupların temsil ettiği güçsüz olan tarafın güçlü devletlere meydan okuduğu asimetrik savaşlar ortaya çıkmıştır. İntihar eylemleri modern dünyanın doğurduğu, dünya genelinde terör olarak isimlendirilen bu yeni savaş taktiğinde başvurulan eylem türlerinden biridir.

İntihar eylemindeki temel motivasyon işgal altında yaşamaktır. Şiddet, tutuklama ve ölümler eylemcide intikam duygularını ateşleyen motor güç olmaktadır. Sarraj işgalle gelen sosyal hayatın nefreti öğreterek sevgiyi yok ettiğini şöyle ifade etmektedir: *“Evinize bombalar yağarken ya da siz içecek su bulamazken İsraili çocukların havuzlarında yüzerek eğlendiklerini gördüğünüzde barış ve sevginin yerini nefret ve kıskançlığa bırakmaktadır.”* Sarraj bu ifadeleriyle intihar eylemleri ile işgal altında yaşamak arasında doğrudan bir bağ kurmaktadır.⁹⁴ Savaş ve çatışma sürecinde kişi kendi ölümünün ne zaman ve ne şekilde olduğunu yönlendirememekte, ölüm kaçınılmaz olunca kişinin kendi isteğiyle ve bir amaç uğruna hayatına son verme davranışı mantıklı bir zorunluluk haline gelebilmektedir.⁹⁵ 2015 Global Terörizm İndeksi raporuna göre, terörizmi etkileyen en önemli faktörü siyasî şiddet oluşturmaktadır. 1989-2014 yılları arasında gerçekleştirilen terör saldırılarının %55’i iç savaş olan ülkelerde, %33’ü ise dış güçlerin yönetime müdahil olduğu devletlerde görülmektedir.⁹⁶

İntihar eylemlerine seküler ve stratejik hedefler yön vermektedir. Eylemci gruplar kendi vatanları olarak gördükleri topraklarda işgalci kabul ettikleri modern demokratik

⁹⁴ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 251.

⁹⁵ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 283.

⁹⁶ Institute for Economics& Peace, Global Terrorism Index 2015, www.economicsandpeace.org, Erişim Tarihi: 03.11.2016, 67.

Ülkelerin askerî varlığına karşı direniş göstermektedirler.⁹⁷ İşgal altında olmayan bölgelere yapılan saldırılar ise tehdit ve işgallerin sebebi olarak görülen küresel güçlerden intikam alınmaya çalışılması anlamına gelmektedir.⁹⁸ Lübnan ve Irak gibi ülkelerde meydana gelen intihar saldırılarına yol açan etken, büyük ölçüde o ülkelerdeki yabancı güçlere ait askerî birliklerin varlığıdır. Amerika'nın Irak'ı işgal etmesinden önceki Irak'ta Nisan 2003 öncesinde hiçbir intihar saldırısının görülmemesi buna delil teşkil etmektedir. İşgalden sonra ise Irak'ta intihar saldırılarında bir patlama olmuştur.⁹⁹ Moghadam, Pape'in işgalin intihar eylemlerini ortaya çıkaran temel faktör olduğu tezini reddederek Irak'taki intihar eylemlerinin büyük çoğunluğunun etnik gruplar arasında gerçekleştiğini, el-Kaide liderlerinin temel motivasyon olarak dini öne sürmelerini delil olarak ortaya koymaktadır.¹⁰⁰ Ancak gerek Irak'ta, gerekse el-Kaide'yle ilgili olarak sebeplerin altında yatan temel faktörün işgal olduğu görülmektedir. Irak'taki kaos ortamı oluşturan ve iç savaşa sebep olan faktör ABD işgalidir. el-Kaide'nin ortaya koyduğu reaksiyon İslam dini ile ilgili değıl işgale tepki olarak doğmuş bir tavrıdır. Zira işgalin ve dış güçlerin müdahalesinin olmadığı bölgelerde bu tarz gruplar ortaya çıkmamıştır. Bununla birlikte işgalin dünyanın her yerinde gerçekleşen intihar eylemlerinde mutlak ve tek sebep olduğunu iddia etmek de doğru olmaz.

İntihar saldırılarını düzenleyen gruplar, muhatapları olan düşmanlarının askerî gücü karşısında güç dengesi bakımından çok düşük kaldıklarından, normal savaş taktikleriyle düşmana karşı savaşmaları mümkün değılken intihar saldırılarıyla düşmanlarına meydan okuyabilmekte bununla birlikte eylemler çok az zarara mal olmaktadır.¹⁰¹ Bunun yanı sıra örgütler intihar saldırılarını politik taleplerini iletmek için kullanırlar. Olayın medyaya yansması sayesinde geniş kitlelere ulaşma avantajını elde etmekle birlikte, kitleler üzerinde korku ve çaresizlik psikolojisi oluşturarak yönetimlere taleplerini kabul etme hususunda baskı yaparlar.¹⁰²

İntihar eylemleri donanımlı silah ve askerî güce sahip olan güçlü devletlere karşı koyamayan zayıf kesimlerin devletleri yıpratarak ve devlet yapısı içinde zafiyet

⁹⁷ Pape, Robert A., *Dying to Win The Strategic Logic of Suicide Terrorism*, Random House, Newyork 2005, <https://play.google.com>, Erişim Tarihi: 20.10.2016, 33.

⁹⁸ Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, 394.

⁹⁹ Pape, 258.

¹⁰⁰ Moghadam, 34.

¹⁰¹ Moghadam, 30.

¹⁰² Moghadam, 31.

oluşturarak güç ortaya koyabildikleri bir yöntemdir. İşgaller ve haksızlıklar karşısında nefretle bilenen güçsüz kesimin kendini ifade aracı haline gelmiştir. Bu hesaplaşma neticesinde masum insanlar da bu savaşın kurbanları olmaktadır.

C. Dinî Sebepler

İntihar saldırılarında din, tek başına ve doğrudan etki eden bir unsur olarak değerlendirilmemiştir. İntihar eylemlerinde din faktörü, pek çok dinamiğin etkisi altında şekillenen, etkisini eylemleri motive etmede ve meşrulaştırmada gösteren bir unsurdur. Diğer taraftan kutsal metinlerin intihar eylemlerini destekler tarzda yorumlanması, din faktörünün eylemleri motive etmede ve meşrulaştırmada kullanılmasını sağlamaktadır. Baskı altında kalan, aşağılanan, yaşamdan umudunu kesmiş toplumlar, dinin anlam evreni etrafında anlamsızlaşan hayatlarına anlam katmaktadırlar.¹⁰³ Din ölüm korkularının kaynağı, aynı zamanda bu korkuları düzenleyen güç olan ümitleri kutsallaştırma vazifesi görmektedir. İntihar eylemlerinin şehitlik operasyonu olarak telakki edildiği dikkate alınır, dinin ölme ve öldürme davranışı üzerindeki açıklayıcı ve meşrulaştırıcı gücü psikolojik motivasyon aracı haline dönüşmektedir. Şehitlik kültürü etrafında oluşturulmuş psikolojik anlam evreni, eylem üzerindeki bütün diğer dış faktör ve spekülasyonları manasız kılmaktadır.¹⁰⁴

*“İntihar eylemlerinin cihad ve şehitlik bağlamları içerisinde yorumlanması çok kuvvetli bir dinî meşrulaştırma kaynağı olmaktadır. Sivil insanların öldürülmesinin dinî bir anlam evreni içinde açıklanması, bu yönde fetvalar verilmesi eyleme dinî meşruiyet kazandırmakta ve eylemin toplumsal kabul görmesine yardımcı olmaktadır.”*¹⁰⁵ Şehitliğin kahramanlık olarak algılanması onu sosyal bir norm haline getirerek toplumda içselleştirilmesini sağlamıştır. Hayatından ümidini kesmiş kendini değersiz hisseden bir kimse şehitlik operasyonları sayesinde ebedî hayatta kurtuluşa ereceğine inanmanın yanı sıra toplumun gözünde kahraman ilan edilerek yaşamı anlam kazanmaktadır.¹⁰⁶

Eylemcinin dindarlık seviyesi ile eyleme dinî argümanlarla meşruiyet kazandırılması farklı şeyler olduğu tespit edilmiştir. Eylemci dinî inanç ve pratikler

¹⁰³ Aydınalp, İntihar Eylemleri Ekseninde Dinin Anlamı ve Sınırları, 145.

¹⁰⁴ Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, 324.

¹⁰⁵ Aydınalp, İntihar Eylemleri Ekseninde Dinin Anlamı ve Sınırları, 141-142.

¹⁰⁶ Yahşi, 77.

yönüyle zayıf olsa bile, eylemini yine dinî bir anlam evreni içinde rasyonalize edebilmektedir. Canlı bombanın dindar olması gerekmediğini söyleyen istihbarat uzmanı Ebbrahim Kam bu duruma dikkat çekmektedir.¹⁰⁷ İntihar eylemlerini düzenleyen, İslamî köktencilikle bilinen grupların eylemlerinde dinî köktencilik anlayışından çok bağımsızlık mücadelesi ön plana çıkmaktadır.¹⁰⁸ 1983-2003 yılları arasında dünyada gerçekleşen 315 intihar saldırısını, saldırıyı gerçekleştiren örgüt, saldırıda kullanılan silah, hedef ve kurbanlara göre kategorize ederek oluşturduğu verilerden hareketle Pape, İslamî köktencilik yahut dünya dinlerinin herhangi biriyle intihar eylemleri arasında çok küçük bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Din daha çok eylemleri gerçekleştiren gruplar tarafından araç olarak kullanılmıştır.¹⁰⁹

İntihar eylemlerinde din doğrudan etkiye sahip değildir. Din kutsal metinlerin yorumlanması suretiyle intihar eylemlerini meşrulaştırmada kullanılan bir araç olagelmıştır. Dinin doğrudan intihar eylemlerini yönlendirmesi ve teşvik etmesi söz konusu değildir. Din, ölüm korkusunu aşma ve var olan ümitsizlik duygusundan kurtulmak için bir motivasyon kaynağı olmuştur. İntihar eylemlerine başvuranların ve eylemlerinde dinî argümanları öne sürenlerin tamamı dindar değildir. Dindar olanların ise eylemlerindeki temel motivasyon kaynağı işgal, özgürlük arayışı gibi din dışındaki sebeplerdir.

III. İNTİHAR EYLEMLERİNİN HEDEFLERİ, ÖZELLİKLERİ VE SONUÇLARI

İntihar eylemlerinin İslam Hukukundaki yeri ve hükmü hakkında fikir beyan edebilmek için şer'î delillere vukufiyet, bu delillere sağlıklı bir şekilde ulaşabilmek için ise sağlam bir usul bilgisi gereklidir. Mesele hakkında doğru bir hükme varabilmek için intihar eylemlerinin mahiyeti hakkında doğru bilgi ve fikre sahip olmak şer'î bilgi ve donanımına sahip olmak kadar önemlidir. Zira yanlış teşhis sadece sorunun çözülmemesi anlamına gelmez. Çözülmesi gereken yeni sorunlar da oluşturur.

¹⁰⁷ Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, 328.

¹⁰⁸ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 278.

¹⁰⁹ Pape, 15-16.

A. Hedefleri

İntihar eylemleri her ne kadar tek kişinin gerçekleştirdiği eylemler olsa da arka planda, genelde bir grup veya örgütün organize ettiği eylemlerdir. Söz konusu eylemler canlı bombanın bağlı bulunduğu ideoloji ve bu ideolojinin hedefleri doğrultusunda şekillenir. İntihar eylemleri farklı siyasî, kültürel, dinî ve ekonomik sebeplere göre şekillendiğinden her birinin ayrı ayrı amaçlarını tespit etmek mümkün gözükmemektedir. Ancak intihar eylemlerinin amaçlarından öne çıkanlar şöyle zikredilebilir:¹¹⁰

1. İşgalci Güçlere Karşı Kendini Savunmak

İşgal altındaki bazı zayıf devletlerin askerî ve teknik gücü elinde bulunduran işgalci güçlere karşı gerçekleştirdikleri eylemler bu amaçla yapılan eylemlerdendir. Filistin'deki işgalci Yahudi devletine karşı düzenlenen intihar eylemleri bu kapsamda zikredilebilir.

2. Savaş Esnasında Askerî Saldırıya Karşı Koymak

Devletler arası savaşta belirli grupların değil, bizzat devlete bağlı orduların askerî saldırıya karşı koymak için gerçekleştirdikleri eylemler bu kategoride ele alınabilir. II. Dünya Savaşı'nda Amerikan uçaklarını taşıyan gemileri batırmak için Japon pilotların uçaklarını infilak ettirerek intihar ettikleri, 'kamikaze' olarak adlandırılan eylemler bu sınıfa dahil edilebilir.

3. Birtakım Siyasi Kazançlar Elde Etmek:

Terörist gruplar politik hedeflerini devletlere kabul ettirmek için cezalandırma yöntemini kullanırlar. Cezalandırmada daha çok bedeli siviller öder. Böylelikle yönetimi kendi taleplerini kabul etmeye mecbur bırakacaklarına inanırlar.¹¹¹ el-Kaide'nin Amerika'nın İslam ülkelerine yönelik uyguladığı işgalci politikalardan vazgeçmesi için 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirmesi, özerk bir yönetim kurmak gayesiyle Türkiye'de PKK'nın organize ettiği eylemler buna örnektir.

¹¹⁰ el Fevvaz, 75-76.

¹¹¹ Pape, 42.

4. Bir İdeolojiyi Zorla Benimsetmek:

Aşırılıkçı bazı dinî gruplar kendi ideolojilerini dayatmak için bu eylemlere yönelmektedirler. Söz konusu eylemlere 2011’de ortaya çıkan sözde Irak Şam İslam Devleti (DEAŞ) örgütünün ortaya koyduğu eylemler örnek gösterilebilir. DEAŞ, kendi ideolojisini hakim kılmak amacıyla başta Orta Doğu olmak üzere dünyanın birçok yerinde intihar eylemleri düzenlemektedir. Müslüman-gayrimüslim ayırımı yapmaksızın kendi ideolojisinden olmayan herkesi hedef almaktadır.

5. Hak Aramak:

Adaletsiz yönetimlere baskı uygulamak ve bazı hakları elde etmek için intihar eylemlerine başvurulabilmektedir. İntihar eylemlerini gerçekleştiren gruplar kendi varlıklarını sürdürmek, sosyal destek sağlamak, düşmanını siyasî olarak zayıflatmak ve meşrû hükümeti yıpratmak ve güvenliğini tehdit etmek gibi hedeflerle saldırılarını gerçekleştirirler.¹¹²

B. Özellikleri

İntihar eylemleri modern çağ ile birlikte teknolojinin gelişmesiyle değişen uluslararası ilişkilerin yapısına bağlı olarak ortaya çıkan yeni savaş tekniklerinin bir parçasıdır. İntihar eylemleri üzerinden doğru hükme varabilmek için ilk olarak eylemin mahiyetinin doğru tespit edilmesi gerekir. Bunun için eylemleri stratejik, sosyal ve psikolojik yönleriyle ele almak önem arz etmektedir. Günümüzde yaygın hale gelen intihar eylemlerinin belli başlı özellikleri şunlardır:

1. İntihar eylemlerindeki ölme ve öldürme, geleneksel savaşlarda ve bazı gerilla hareketlerinde görülen ölme ve öldürme eylemlerinden farklıdır. Operasyonun yerine getirilmesi için kişinin kendini kurban etmesi temel şarttır. Zira intihar saldırılarında eylemcinin nihai hedefi “şehit olma arzusunu” yerine getirmektir.¹¹³

2. Bu eylemler genelde bir kişinin üzerine bomba bağlayıp, bunu kalabalık bir ortamda patlatması şeklinde olur. Bunun yanı sıra bomba yüklü araçları belirli noktalarda patlatmak, üzerine bomba bağlayan birisini uzaktan kumandayla patlatmak başvuru

¹¹² Moghadam, 27.

¹¹³ Aydınoğlu, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 194.

yöntemlerdendir.¹¹⁴ Patlayıcı kullanmadan da intihar eylemleri gerçekleştirilmiştir; 11 Eylül saldırılarında iki uçağın New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine çarpması ve II. Dünya Savaşı'ndaki Japon uçaklarının Amerikan gemilerine çarparak gerçekleştirdikleri intihar saldırıları buna örnektir.

3. İntihar eylemlerinin şiddet eylemlerinin içerisinde en yıkıcı ve en ölümcül olanı olduğu ifade edilmiştir.¹¹⁵ Öyle ki intihar eylemcisi en güçlü patlayıcıları kuşanarak en kalabalık ortamlarda kendini patlatarak çok sayıda kişinin ölmesine ve yaralanmasına ve birçok yapının zarar görmesine sebep olabilmektedir.

4. Bu tür eylemlerin, ortaya koyduğu yıkım karşısında maliyeti en az olan ve çok az risk barındıran eylemlerden olduğu kabul edilmektedir. İntihar eylemcisinin patlatıcı düzeneği üzerine bağlaması, istediği zaman ve istediği yerde eylemini gerçekleştirebilmesini ve hedefine daha kolay ulaşmasını sağlar. İntihar eylemlerini diğer terör eylemlerine göre daha ölümcül kılar. Fail ölümü garantilediğinden yakalanma ihtimali olmamakta, bu da eylemi örgüt açısından düzenlenmesi daha kolay, daha az riskli bir eylem haline getirmektedir.¹¹⁶

5. İntihar eylemlerinin aniden ortaya çıkan, fark edilmesi ve önlenmesi güç olan eylemlerden olduğu ifade edilmiştir. Bu yönüyle kurbanlar üzerinde daha büyük bir korku oluşturmakta, büyük ve güçlü devletleri böyle eylemler karşısında aciz bırakmaktadır. İntihar saldırıları kimler ve hangi örgütler tarafından uygulanırsa uygulansın diğer savaş yöntemlerinin başarısız olduğu görülünce güçlü düşmana karşı zayıf tarafın kullandığı bir silah haline gelmiştir.¹¹⁷

6. Modern intihar saldırılarında ilk hedef saldırının yapıldığı yerdeki insanlar olarak görünse de esas amaç bu saldırıya çeşitli iletişim vasıtalarıyla şahit olan toplumu korkutarak terör yaratmak, yani psikolojik savaş başlatmaktır. Örgütler eylemleri taleplerini dünyaya duyurmak için bir araç olarak görmektedirler.¹¹⁸ Eylemci gruplar, amaçlanana ulaşmanın kolaylığı ve geniş yankı oluşturmaktan dolayı daha çok sivilleri hedef alırlar.¹¹⁹

¹¹⁴ el-Fevvâz, 77.

¹¹⁵ Pape, 18.

¹¹⁶ Moghadam, 32.

¹¹⁷ Yahşi, 40.

¹¹⁸ Yahşi, 39-40.

¹¹⁹ Bloom, 81.

7. İntihar eylemcileri farklı sınıflardan olabileceği gibi ve farklı özelliklere de sahiptirler. Eylemci, zengin ya da fakir, genç ya da yaşlı, kadın ya da erkek, evli ya da bekar, işi olan veya işsiz, dindar ya da seküler kimselerden oluşabilmektedir. Genellikle normal bir psikolojiye sahip kimselerdir. İçinde bulunduğu sosyal yapı, mensubu olduğu grup, ideolojisi ve tüm bunlara karşı duyduğu güçlü bağlılık hissini eylemciyi canlı bomba olmaya yönlendiren motivasyonlardan olduğu kabul edilmiştir.¹²⁰

8. İntihar saldırıları örgütsel faaliyetlerden bağımsız bireysel, rastgele yapılmış eylemler değildir. Planlanmış ve belli stratejisi olan saldırılardır. Kişi gönüllü olarak seçimini yapar. Örgüt ise onu motive eder. Vazgeçmesinin önüne geçer. Eylemin başarılı olabilmesi için teknik eğitim ve imkânlar sunar.¹²¹

C. Sonuçları

İntihar saldırılarını yapan terörist gruplar yakın planda yıkım ve çok sayıda sivilin ölmesiyle korku ve tehdit oluşturarak uzun vadede politik hedeflerine ulaşmayı amaçlamaktadırlar. İntihar saldırılarının oluşturduğu şiddet ve yıkım daha önceki terör gruplarının gerçekleştirdikleri öldürme ve yıkım eylemlerinden kat kat fazla olmuştur. Sonuçları sadece saldırıların gerçekleştiği bölgelerde değil, tüm dünyada yankılanmış, bu da intihar eylemlerini terör grupları için vazgeçilmez kılmıştır.

İntihar saldırılarının toplum ve bireyler üzerinde meydana getirdiği tahribat çok büyüktür. Birçok masum insan intihar eylemlerinde hayatlarını kaybetmiştir. İntihar saldırılarının görüldüğü yerlerde insanların en temel ihtiyaçlarından biri olan güvenlik yerini kargaşaya, korkuya ve endişeye bırakmıştır. İnsanlar nerede ve ne zaman geleceği belli olmayan bir tehditle karşı karşıya kalmışlardır.¹²² Böylelikle intihar eylemleri, eylemlerin yapıldığı ülkeleri güvenlik konusunda zafiyete uğratmaktadır. Bu durum yabancı girişimcilerin ülkeye yatırım yapmasını engellemekte ve ülkeye yabancı turist akımını durdurarak turizm faaliyetlerini baltalamaktadır. Bu da devletlere büyük ekonomik maliyetler getirmektedir. Metro, elektrik santralleri, köprüler gibi devletin

¹²⁰ Moghadam, 28.

¹²¹ Açıkgöz, İntihar Saldırıları: Terör mü? Özgürlük arayışı mı?, 320-321.

¹²² Açıkgöz, İntihar Saldırıları: Terör mü? Özgürlük arayışı mı?, 315.

vatandaşına hizmet sunduğu büyük maliyetli yapılar bu eylemlere hedef olmakta ve bunların yenilenmesi büyük maddî harcamalar gerektirmektedir.¹²³

Son otuz yılda, özellikle 11 Eylül 2001 ve sonrasında İslam ve Müslümanlar adına gerçekleştirilen intihar eylemleri Müslümanların dünya kamuoyunda terörist, şiddet yanlısı, masumları öldüren acımasız insanlar olarak tanınmasına sebep olmuştur. Bu da dünya genelinde İslam'a karşı olumsuz bir önyargı oluşturmuştur. İntihar eylemleri bazı aşırılıkçı İslamcı gruplar tarafından hiç bir şart veya kayıt gözetmeksizin, şiddetin her türlü unsuru kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Bu gruplar söz konusu saldırıları yaygın bir eylem haline getirmişlerdir. Bu tür eylemleri kendi sapkın fikirlerini yaymak için kullanmaktadırlar. İşte tüm bunlar İslam dininin İslam düşmanları tarafından rahatça karalanmasına sebep olmuştur. Bu durum İslam'a karşı nefret politikalarını yürütenler için bulunmaz bir fırsat haline gelmiştir.

İntihar eylemleri askerî açıdan sınırlı başarılar göstermiş olsa da nihaî hedefi karşılama noktasında başarı sağlayamadığı, aksine karşı tarafın daha fazla güç kullanması sonucu ağır bedeller ödenmek zorunda kalındığı söylenebilir. Bununla birlikte devletlerin önemli millî çıkarları ve hedefleri için büyük bedelleri göze almaları, yerleşik siyaset ve uygulamalarını değiştirmemeleri eylemlerin politik olarak stratejik mantığını tartışmalı hale getirmektedir.¹²⁴ Özellikle 1980 sonrası gerçekleştirilen intihar saldırıları değerlendirildiğinde, eylemciler yakın planda yıkım ve ölümlere sebep olarak hedeflerine ulaşmış görünseler de uzun vadede somut, kalıcı siyasî kazanımlar elde edememişlerdir. Bu da intihar eylemlerinde kalıcı başarılar elde edilemediğini göstermektedir.

IV. İNTİHAR EYLEMLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE ÖRNEKLERİ

İntihar Eylemleri her ne kadar günümüzde yaygınlaşmış ve popülerlik kazanmış ise de, kişilerin başkaları için veya idealleri uğruna hayatlarına son vermeleri ve bu fiil için organize olmaları tarihin ilk dönemlerinden itibaren var olagelmıştır. Zamanla değişen şey kullanılan araç ve yöntemler olmuştur. Günümüzde olduğu gibi geçmişte de intihar eylemleri korkutma ve caydırma amaçlı gerçekleştirilmiştir.

¹²³ el-Fevvâz, 80.

¹²⁴ Aydınalp, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, 286; Pape, 75-76.

A. Tarihte İntihar Eylemleri

1. Sikarîler ve Zealotlar

Tarihte bilinen ilk intihar eylemcileri Roma'nın Filistin'i işgaline direnen ve Filistin'in bağımsızlığı için insanları devrime teşvik etmek amacıyla terör eylemleri gerçekleştiren devrimci ve tutucu Yahudi grup 'Sikarîler' kabul edilmektedir.¹²⁵ Sikarîlerin kurbanlarını katletmek için kullandıkları *sika* adı verilen hançere izafetle Sikarîler şeklinde anıldıkları ileri sürülmektedir.¹²⁶ Eylemleri yaklaşık olarak M.Ö.4-M.S. 70 yılları arasında sürmüştür. Eylemciler Kudüs ve diğer şehir meydanlarında açıkça kurbanlarını öldürüyorlar, eylemlerinin hemen ardından tutuklanıp çarmıha gerilip diri diri gömülüyorlardı. Öleceklerini bilerek alenî olarak kurbanlarına saldırımları intihar eylemlerinin stratejisine uygunluk göstermektedir. Bu yönüyle Sikarîlerin gerçekleştirdikleri saldırılar intihar eylemleri olarak değerlendirilmiştir.¹²⁷

Tarihin erken dönemlerinde bilinen bir diğer intihar eylemi ise Yahudi tarihinde Zealotların, M.S. 1. Yy. da, Masada'da -o tarihlerde Romalıların kontrolünde olan, bugünkü adıyla İsrail'de- gerçekleştirdikleri eylemdir. Romalılar kontrol altına aldıkları yerlerdeki halkları zorla dinlerinden döndürüp putperestliği benimsetmişlerdir. Masada halkı ise Romalıların dinine girmeyi reddetmişlerdir. Bu anlamda Masada Yahudilerin geride kalmış tek kalesidir. Romalılar Masada'yı kuşatmışlar, buna karşı Masada halkı uzun kuşatmada açlığa ve susuzluğa direnmiş, sonunda kuşatma Romalıların galibiyetiyle sonuçlanınca esir edilmek ya da öldürülmektense toplu intiharı tercih etmişlerdir. Zealotların kutsal topraklarını Romalılardan, yabancı işgalinden korumak için ortaya koydukları intihar saldırıları modern intihar eylemleriyle özellikle Filistin'deki eylemlerle benzerlik göstermektedir.¹²⁸

Sikarîler ve Zealotlar, bilinen intiharların aksine, intiharı bireysel bir fiil olmaktan çıkarıp belli bir hedefe ulaşmak için organize ve toplu yapılan bir eyleme dönüştüren, bu yönleriyle tarihte bilinen ilk topluluklardır. Ölüm isteyerek gitmeleri, hatta ölümü hedeflemeleri yönüyle eylemleri, günümüz intihar saldırılarına benzerlik göstermektedir.

¹²⁵ Pape, 23-24

¹²⁶ Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, 254.

¹²⁷ Pape, 23-24.

¹²⁸ Bloom, 11.

Özellikle Sikarîlerin eylemlerinde sadece ölüm değil öldürmek de hedeflenmektedir. Bu açıdan modern dönemdeki intihar saldırılarıyla daha çok benzeşmektedir.

2. Haşhâşîler

Şîî İsmailî Haşhâşîlerin, 12-13. yüzyıllarda kuzeybatı İran'da ortaya çıktığı bilinmektedir.¹²⁹ İslam'da ilk intihar eylemi Şîî Nizârî İsmâilî devletinin kurucusu Hasan Sabbah tarafından yapılmıştır. Hasan Sabbah Selçuklu Halifesine başkaldırarak, Alamut Kalesinde Nizârî İsmâilî Devletini kurmuştur.¹³⁰ Haşhâşîler planlı, etkili ve intihar eylemlerinin mentalitesine benzer eylemleri ile bilinmektedirler. İki yüzyıl boyunca Haşhâşîler tarafından birçok Sünnî liderlerin yanı sıra Hristiyan haçlı liderlerine, ellinin üzerinde suikast düzenlenmiştir. Saldırıları daha çok askerî ve siyasî liderlere yönelik gerçekleştirilmiştir. Haşhâşîler saldırılarını iyi eğitim almış eylemciler tarafından yapmışlardır.¹³¹ Tarihte Haşhâşîlere ait, bilinen ilk başarılı intihar eylemi 1096 yılında Selçuklu Sultanı Melikşah'ın Veziri Nizamülmülk'e düzenledikleri suikasttır.¹³² Haşhâşîler 13. yüzyılda Hulagu'nun yönettiği Moğol istilasına kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir.¹³³ Eylemlerini yapmadan önce aldıkları, cesaret kazandıran uyuşturucu bir ot olan haşhaş sebebiyle "Haşhâşîler" olarak isimlendirildiklerine inanılmaktadır.¹³⁴

Haşhâşîlerin tarihte ilk defa terörü politik bir silah olarak uzun vadede planlı ve sistematik bir şekilde kullandıkları bilinmektedir. Tarihte bilinen ilk teröristlerdir. Yıkma gücünün yetmediği bir devletin ve nizamın silahlı güçleri tarafından bozguna uğramışlardır. Ancak zayıf güçlerin kendilerinden kat kat büyük düşmana karşı ses getirici darbeler indirebilecekleri, günümüzde terörizm olarak isimlendirilen yeni bir yol keşfetmişlerdir.¹³⁵

Kaygusuz genel iddiaların aksine, Haşhâşî eylemlerini Bâtinî inanışa sahip olan Hasan Sabbah taraftarlarının kimliklerini korumak ve özgürlüklerini kazanmak adına verdikleri ölümcül mücadele olarak görmektedir. Yine ona göre Sünnî hakimiyetini

¹²⁹ Lewis, Bernard, *Haşhâşîler İslam'da Radikal Bir Tarikat*, Melisa Yayınları, Çev. Kemal Sarısözen, İstanbul 2004, 86.

¹³⁰ Munîr, Muhammed, "Suicide Attacks and İslamic Law", *International Review of the Red Cross*, c. 90, s. 869, 2008, 71.

¹³¹ Pape, 24-25.

¹³² Lewis, 86.

¹³³ Bloom, 8.

¹³⁴ Moghadam, 12.

¹³⁵ Lewis, 201-202.

bütünüyle ortadan kaldıramayan grupların sayıları düşmanlarına nispeten az olduğundan, kendi sosyal kimliklerini gerilla taktiğiyle korumaya çalışmışlar, baskı ve zor karşısında caydırıcı bir araç olarak katletmeye dayalı bir örgütlenme meydana getirmişlerdir. Öldürdükleri devlet adamları halkına karşı zalim ve savaş çıkaracak kimselerdir. İntihar eylemlerinin amacı zulmü ortadan kaldırmak ve savaşa engel olmaktır.¹³⁶

Haşhâşîler eylemlerini suikast şeklinde yapmışlardır. Haşhâşîler için öldürme eylemi dinî bir vecibeden öte dinî bir âyin hüviyetine bürünmüştür. Eylemlerde ölmeye ve öldürmeye kutsal değer atfetmişlerdir. Öldürme yöntemi olarak sadece hançeri kullanmışlardır. Saldırıları gerçekleştirdikten sonra kaçma girişiminde bulunmamışlardır. Hatta vazifeden sağ kurtulmak utanç verici bir durum olarak addedilmiştir.¹³⁷

İslam tarihinde ilk intihar eylemlerinin Şîî bir devlette tezahür etmesi, Şîî inancıyla intihar eylemlerinin mentalitesinin uyduğu göstermektedir. Zira Haşhâşî eylemleri önce Hz. Ali daha sonra Hz. Hasan ve Hüseyin'in şehadetleriyle gelişen Şîî doktrini içindeki 'kurban olma kültü' içinde değerlendirilmiş, bu kült ilerleyen dönemlerde Şîî anlayışı içinde giderek 'şehitlik' kavramıyla pekiştirilmiş ve bir motivasyon kaynağı olarak görülmüştür.¹³⁸ Hz Hüseyin'in Kerbela'da ölümüne mücadeleye girişip savaşması ve şehit olması, Şîî anlayışta şehitlik kavramının öldürmekten daha çok ölmeye yaklaştırılmasında etkili olmuştur. Bu yönüyle Haşhâşîler için ölmek öldürmekten daha önemli görülmüştür.

3. Tamil Kaplanları

Sri Lanka'da ortaya çıkmış bir grup olan Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları Örgütü (LTTE) intihar eylemlerinin asimetrik savaş olarak Lübnan'daki başarısından ve gücünden etkilenmiş, ülkede çok güçlü olan ordunun etkisini kırmak için intihar saldırıları düzenlemiştir. İlk saldırısını 1987 yılında yapmış, 1987-2001 yılları arasında 200 intihar saldırısı -bu zaman periyodunda diğer grupların gerçekleştirdiği intihar saldırılarından daha fazla- düzenlemiştir. Eylemlerinde daha çok kadınlar kullanılmış, askerler ve devlet adamlarının yanında siviller de hedef alınmıştır. Hindistan Başbakanı

¹³⁶ Kaygusuz, İsmail, *Hasan Sabbah ve Alamut, Su Yayınları*,(yy) (ty), 29-30.

¹³⁷ Lewis, 198.

¹³⁸ Bloom, 6.

Rajiv Gandhi'yi kendisine yönelik düzenledikleri intihar eylemleriyle öldürmüşlerdir. Tamil Kaplanları Sri Lanka Cumhurbaşkanı Chandrika Kumaratunga'ya yönelik de intihar saldırısı düzenlemişler, Cumhurbaşkanı bu saldırıdan sağ kurtulmuş ve tek gözünü kaybetmiştir.¹³⁹

Tamil Kaplanlarının intihar eylemleri Hizbullah ve diğer Filistinli gruplar gibi kendi kültürlerinde şehitlik olarak karşılık bulmaktadır. Bu gruptan olup intihar saldırılarında ölenlere büyük saygı duyulmakta, onlar için türbeler yaptırılmaktadır. Grubun eylemlerdeki ana hedefi Sri Lanka'da askeri darbe yapmaktır.¹⁴⁰

4. Kamikâze Eylemleri

Japon kamikâze eylemleri II. Dünya Savaşında Japonya'yı işgal etmek için ilerleyen Amerikan filolarına yönelik Japon pilotlar tarafından yapılan eylemlerdir. Pilotlar uçaklarının çarpacağı ve bu çarpışma sonucunda öleceklerini kesin olarak bilmektedirler. Japon pilotlar ilerleyen işgalci Amerikan kuvvetlerini durdurmak için ellerindeki son koz olarak bu eylemlere başvurmuşlardır. Kamikâze saldırıları Amerikalıları durduramamıştır. Ancak normal saldırılara kıyasla savaşın -Amerikan askerleri cephesinde- 4-5 kat daha ölümcül sonuçlanmasına sebep olmuştur.¹⁴¹

Japonlar kamikâze saldırılarında Amerika'yı yenecek bir güçlerinin olmadığını bilmekteydiler. Kamikaze eylemleriyle Amerikan işgalci güçlerinin ilerleyişlerini geciktirmeyi, Amerikan ordusuna ciddi hasar vererek düşman kuvvetlerini anlaşılmaya zorlamayı ve bu sayede bir nebze de olsa işgalin önüne geçmeyi hedeflemişlerdir.¹⁴²

Kamikâze eylemlerinin diğer intihar eylemlerinden farkı, terör grupları tarafından değil, devlet tarafından organize edilen ve desteklenen eylemler olması, savaş durumunda gerçekleştirilmesi ve sadece askeri hedeflere yönelik olmasıdır.¹⁴³ Kamikâze pilotlarını eyleme sevk eden motivasyon, dinden ziyade milliyetçilik ve vatan sevgisi olmuştur.¹⁴⁴ Eylemcinin vatani ve milleti için ortaya koyduğu cesaret düşmana karşı çaresiz kalındığında tercih edilen onurlu bir yol olarak algılanmıştır.

¹³⁹ Moghadam, 40-41.

¹⁴⁰ Moghadam, 41.

¹⁴¹ Pape 25.

¹⁴² Pape, 47.

¹⁴³ Moghadam, 14.

¹⁴⁴ Bloom, 16.

5. 11 Eylül Saldırıları

Bir terör saldırısı olarak intihar eylemlerinin tüm dünyada ses getirmesi ve dünya ülkeleri tarafından tehdit olarak algılanması ilk 11 Eylül saldırıları ile olmuştur. 11 Eylül olayları, El-Kaide'ye bağlı kişiler tarafından kaçırılan 4 yolcu uçağıyla 11 Eylül 2001 tarihinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin New York şehrinde bulunan Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine ve ABD Savunma Bakanlığı karargâhı Pentagon'a yapılan bir dizi intihar saldırısıdır. Saldırılar sonucunda 19 hava korsanı dahil 2.996 kişi hayatını kaybederken, 10 milyar \$'ın üstünde maddi hasar meydana gelmiştir.¹⁴⁵

11 Eylül saldırıları ile terör küresel bir boyut kazanmıştır. Batı'da ise küreselleşme ile terör ilişkisi göz ardı edilip, saldırılardan sonra İslam ile terör özdeşleştirilmiştir.¹⁴⁶ Dünyanın dört bir yanında yaşayan insanların küresel iletişim ağı sayesinde hızlı bir şekilde haberleşebilmelerinin sonucu olarak gerçekleştirilen bir terör eyleminden tüm dünya haberdar olabilmektedir. Bu da küreselleşen dünyayla birlikte terör saldırılarının etkisini genişletmiş ve tüm dünyaya yaymıştır. Bununla birlikte 11 Eylül olayları küresel dengenin yeniden belirlenmesi için yapılacak olan siyasi operasyonlara zemin hazırlamış, kullanılacak şiddeti meşrulaştırmıştır.¹⁴⁷ Mesela ABD, Afganistan ve Irak savaşlarını 11 Eylül saldırılarını gerekçe göstererek meşrulaştırmıştır. İsrail Filistin'e yönelik saldırılarına dünya kamuoyundan destek alabilmek için 11 Eylül olaylarıyla birlikte artan terörizm tehdidine karşı mücadele ettiğini öne sürmüştür. Ayrıca 11 Eylül olaylarından sonra Batı'da İslam'a ve Müslümanlara yönelik sistematik bir savaş başlatılmıştır. Özellikle Batı'da yaşayan Müslümanlar dışlanma, sınır dışı edilme, bazı haklardan mahrum edilme, tutuklanma ve işkence gibi birçok haksız muameleye maruz kalmışlardır.

B. Günümüzde İntihar Eylemleri ve İntihar Saldırılarına Başvuran Önde Gelen Gruplar

Günümüzde intihar eylemleri, daha çok arabaya patlayıcı düzenek yerleştirilerek yahut eylemcinin üzerine veya çantasına yerleştirdiği bombayı patlatması şeklinde

¹⁴⁵ <https://tr.wikipedia.org>, “ 11 Eylül Saldırıları”, Erişim Tarihi:03.04.2017.

¹⁴⁶ Yılmaz, Aytekin, Küresel Dünya ve Terör, *Tezkire Dergisi*, s.34, Ekim 2003, 78.

¹⁴⁷ Temizel, Metehan, Terörizmde Yeni Milad: 11 Eylül 2001, *Researchgate*, Haziran 2011, <https://www.researchgate.net>, Erişim Tarihi: 03.04.2017, 330.

gerçekleştirilmektedir. Bu yöntemler, 1980'den beri uygulanan daha öncesinde bilinmeyen yöntemlerdir. İntihar eylemleri daha önceleri de varlığını sürdürmüştür. Ancak geçmişte günümüzdeki kadar yaygınlık kazanmamış ve ölümcül olmamıştır.¹⁴⁸ Modern zamanda meydana gelen ilk intihar saldırısı 1981'de Lübnan'da Şii grup 'el-Da've' tarafından düzenlenmiştir. Bomba yüklü araç, Irak konsolosluğuna sürülerek patlatılmıştır. Patlamada 27 kişi ölmüş, 100 kişi yaralanmıştır.¹⁴⁹ Lübnan'daki bu eylem modern yöntemlerle, bomba düzenekleriyle gerçekleştirilen ilk eylemdir.¹⁵⁰ Lübnan'da intihar eylemlerinin başarıya ulaşması ve saldırılar sonucu İsrail'in ve Batı'nın askeri güçlerinin geri çekilmesi ve ülkeyi terk etmesiyle hedefine ulaşması üzerine intihar eylemleri diğer grupları da etkilemiştir. Onlar da bir mücadele yöntemi olarak intihar saldırılarını kullanmaya başlamışlardır.¹⁵¹ Sevinçok modern zamanlarda bilinen ilk intihar saldırısının yoksul bir Yahudi anarşisti olan Nisan Faber'in 1904'de gerçekleştirdiği canlı bomba eylemi olduğunu ifade etmektedir.¹⁵²

1980'den sonra ortaya çıkan intihar eylemlerini bir savaş stratejisi olarak kullanan ve dünya genelinde gündem oluşturan grupların önde gelenleri aşağıda zikredilmiş, gerçekleştirdikleri intihar eylemlerinden bahsedilmiş, eylemlere sevk eden inanış ve felsefelerine açıklama getirilmiştir. Ortaya çıkan intihar saldırılarının farklı şartlarda ve farklı motivasyonlarla gerçekleşebildiği gözlemlenmiştir. Bahsi geçen gruplar günümüzde de varlığını sürdürmektedir ve çoğu hali hazırda intihar saldırılarına devam etmektedir.

1. PKK

Kürdistan İşçi Partisi veya Kürtçe isminin kısaltmasıyla PKK, Türkiye'nin doğu ve güneydoğusu, Irak'ın kuzeyi, Suriye'nin kuzeydoğusu ve İran'ın kuzeybatısını kapsayan bölgede devlet kurmayı amaçlayan ve bu amaçla söz konusu toprakların Türkiye sınırları dahilinde kalan kısmına sahip olabilmek için askeri hedeflere, köy korucularına ve sivillere karşı stratejik ve sansasyonel eylem yapan yasa dışı bölücü silahlı örgüttür.¹⁵³ Seküler ve devrimci nitelikte, ayrılıkçı ve etnik bir örgüt olan PKK,

¹⁴⁸ Pape, 23.

¹⁴⁹ Moghadam, 20.

¹⁵⁰ Bloom, 4.

¹⁵¹ Moghadam, 22.

¹⁵² Sevinçok, *İntihar Saldırıları*, Bencekitap, Ankara 2012, 19.

¹⁵³ <https://tr.wikipedia.org/wiki/PKK>, Erişim Tarihi, 03.04.2017.

Abdullah Öcalan tarafından 1977’de kurulmuştur. 1980 askerî darbesinin başlarında o ve bazı arkadaşları Suriye’ye kaçmış ve askeri mücadelesine 1984’te başlamıştır. Örgüt Marksist-Leninist bir ideolojiye sahiptir.¹⁵⁴ PKK finansal desteğini Avrupa’daki yapılanmalarından ve eroin kaçakçılığından sağlamaktadır. Avrupa’ya satılan kaçak eroinin %40’ını PKK’nın faaliyetleri oluşturmaktadır.¹⁵⁵ PKK’nın lideri Abdullah Öcalan 1999’da Kenya’da yakalanmış ve Türkiye’ye teslim edilmiştir. O tarihten itibaren İmralı’da ömür boyu hapse mahkum olarak kalmaktadır.¹⁵⁶

PKK, intihar eylemlerinde ölenleri şehit olarak isimlendirmekle birlikte PKK’nın öldükten sonra cennet vaad etmek gibi dini bir argümanı yoktur. Ancak davaya ve lidere adanmışlık dinin yerini almış ve kutsal kabul edilmiştir.¹⁵⁷ PKK terör örgütü mensuplarının intihar eylemlerine nasıl yöneldiklerinin tahlilinde şunlar söylenebilir: İlk etmenler arasında eylemcilerin narşist bir psikolojiye sahip olmaları sayılabilir. Örgüt kültürü sayesinde kendilerine, liderlerine, amaçlarına, tapınılacak düzeyde anlam atfedebilmektedirler. Kendine yüksek bir anlam yükleme, nefret duygusu ve örgütün katı ve vahşi tutumuyla bütünleşince başkalarını yok etmek için kendini yok etme eylemini tetiklemektedir. Örgütün kurallarına uymayanın acımasız bir şekilde cezalandırılmasının da eylemlere yönelimde payı vardır.¹⁵⁸

PKK tarafından gerçekleştirilen intihar saldırıları 30 Haziran 1995’te başlamış, 5 temmuz 1999’da sona ermiştir. Bu tarihler arasında 15 intihar saldırısı meydana gelmiş, fakat bunların 6 tanesi hazırlık aşamasında kalmıştır.¹⁵⁹ 2009-2015 yılları arasındaki, PKK’nın da dahil olduğu çözüm sürecinin sonlanmasının ardından örgütün intihar eylemleri yoğunluk kazanmıştır.

2. el-Kâide

Selefi ve radikal İslam anlayışıyla öne çıkan el-Kaide, Usame b. Ladin tarafından 1989 yılında Afganistan’da kurulmuştur. Küresel ölçekte bir örgüt olup, başta 11 Eylül saldırıları olmak üzere uluslararası arenada yankı uyandıran eylemler

¹⁵⁴ Bloom, 103.

¹⁵⁵ Bloom, 104.

¹⁵⁶ Bloom 114.

¹⁵⁷ Reuter, 165-166.

¹⁵⁸ Göka, Erol, Canlı Bombanın Psikolojisi, *Yeni Şafak Gazetesi*, 15.12.2016 Tarihli Makale.

¹⁵⁹ Ergil,Doğu, Suicide Terrorism in Turkey, *Civil Wars*, v.3, n. 1, 2000, 37-54, 48.

gerçekleştirmiştir.¹⁶⁰ el-Kaide'nin intihar eylemleri intihar saldırılarını düzenleyen diğer gruplara nazaran bölgesel değil uluslararası düzeydedir. İntihar saldırıları -1980-1990 yılları arasında gerçekleştiriliyor olmakla birlikte- 1998'den itibaren el-Kaide'nin intihar eylemlerinde ABD konsolosluklarını hedef almasıyla birlikte küresel bir boyut ve etki kazanmıştır. Bu dönemden sonra intihar eylemlerinde yüksek bir artış gözlenmiştir.¹⁶¹

El-Kaidenin amacı Basra Körfezi'ndeki ve Müslüman ülkelerdeki Amerikan işgaline son vermek ve İslam Devletini kurmaktır. Örgüt ayrıca birçok ülkedeki Müslümanların uğradığı haksızlığa dikkat çekmektedir.¹⁶² el-Kaide'yi intihar eylemlerine yönelten temel faktör din yahut sosyal ve ekonomik sebepler değil, Amerika'nın işgal politikalarıdır.¹⁶³ Amaçlarını gerçekleştirmede din, taraftar toplama ve motivasyon sağlamak için dolaylı bir etken olmuştur. Dinî metinlere literal yaklaşımlarıyla bilinen örgüt, geleneksel İslam anlayışından bağımsız, Selefi bir doktrinle geliştirdikleri cihad yorumlarıyla işgalci güç olarak gördükleri ABD ve Batı'yla toptan savaşmayı farz olan cihad kapsamında değerlendirmişler, Batı'ya savaş ilan etmişlerdir.

3. DEAŞ

Açılımı 'Irak Şam İslam Devleti' olan, Arapça adının kısaltmasıyla 'DEAŞ' olarak bilinen örgütün oluşum süreci, ilk olarak 2000 yılında Ebu Musa el-Zerkâvi'nin Afganistan'da kurduğu "Tevhid ve Cihad" örgütüyle başlamıştır. Örgüt ABD'nin Irak'ı işgali üzerine Irak'ta mücadele vermiş, 2004'te Zerkâvi'nin Usame b. Ladin'e biat etmesiyle "Irak el-Kaidesi" adını almıştır. 2006 yılında Zerkâvi'nin ölümüyle örgütün adı 'Irak İslam Devleti' olarak değiştirilmiş, liderliğine Ömer el-Bağdâdi getirilmiştir. 2010 yılında Ömer el-Bağdadi'nin öldürülmesi üzerine örgütün başına Ebu Bekir el-Bağdâdi geçmiştir. Suriye'deki iç savaş nedeniyle merkezî otoritenin zayıflamasını fırsat bilen örgüt, varlığını Suriye toprakları içine taşımış, hakim olduğu bölgeleri genişletmiş, 2013'te adını "Irak Şam İslam Devleti" (DEAŞ) olarak yeniden değiştirmiş,¹⁶⁴ 2014'te el-Kaide'den kopmuştur.¹⁶⁵

¹⁶⁰ Yılman Emre, Genel Hatlarıyla el-Kaide, <http://akademikperspektif.com>, Erişim Tarihi:14.12.2016.

¹⁶¹ Moghadam, 25.

¹⁶² Pape, 63.

¹⁶³ Pape, 64.

¹⁶⁴ Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi, Terörün Geldiği Yeni Boyut: İşid Örneği, Rapor No: 67, Gül Matbaacılık, İstanbul 2015,16.

¹⁶⁵ Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi, 25.

DEAŞ, global sistemi ve bu sistemi büyük ölçüde yönlendiren Batıyı hedef alan, farklı ülkelerde ağırları ve bağlantıları olan, dünyanın farklı coğrafyalarında eylemler yapan küresel bir terör örgütüdür. Söz konusu örgüt küresel dengesizliklerden, güç boşluklarından ve çöken devlet sistemlerinden beslenmektedir. Var olan işgal ve zulümlere karşı Müslüman ülke liderlerinin sessiz kalması DEAŞ'ın elini güçlendirmektedir.

Selefi inancıyla ve şiddete dayalı söylemleri ile bilinen DEAŞ, dünyanın birçok yerinden kendisine katılımcı bulmuştur. Batı müdahaleleri ve halkın alternatifsizliği kendisine savaşçı ve sempatican bulmasını kolaylaştırmıştır. İnterneti ve sosyal medyayı etkin olarak kullanarak İslam ile yeni tanışan heyecanlı ancak yeterli bir bilgiye sahip olmayan ve çoğunlukla kişilik sorunu yaşayan gençleri selefi yorumlarla doktrine ederek eleman ve destek kazanmaktadır.¹⁶⁶ DEAŞ diğer terör örgütlerinden farklı olarak devlet yapısı olan bir terör örgütüdür. Denetimi altına aldığı yerlerde bayrağını dikmekte, sözde 'şeriat düzeni'ni kurduğunu ilan etmekte, sözde mahkemeler kurmaktadır.¹⁶⁷

İntihar eylemlerini en fazla kullanan örgütlerden biri olan DEAŞ, canlı bomba eylemlerini şehadet eylemleri olarak görmekte, saldırıyı gerçekleştiren canlı bombayı şehit olarak isimlendirmektedir. Örgüt başta Suriye ve Irak olmak üzere Ortadoğu'da ve dünyanın birçok yerinde çok sayıda intihar saldırıları gerçekleştirmiştir. Genellikle DEAŞ'ın düzenlediği intihar saldırılarının hedefi kendisi gibi düşünmedikleri ve İslamî pratikleri eksiksiz yerine getirmedikleri için tekfir ettikleri Müslümanlardır. Onlara göre mürted kabul ettikleri, dinden çıkmış Müslümanların küfürleri Müslümanların dışındaki kafirlerin küfürlerinden daha büyüktür. Dolayısıyla Müslümanlar kafirlere göre daha öncelikli bir hedeftir. DEAŞ bu düşünceleriyle Haricî¹⁶⁸ anlayışının günümüzdeki uzantısını oluşturmaktadır.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi, 31-32.

¹⁶⁷ Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi, 29.

¹⁶⁸ Çoğunluğu bedevi Arap kabilelerinden olan, dine bütüncül bir bakış açısıyla bakamayan, nasların zahirine göre hükmeden bir topluluktur. Ameli imanının bir parçası görerek kendileri gibi düşünmeyen Müslümanları tekfir etmişler, mallarını ve canlarını kendilerine helal saymışlardır. Hayli dindar görüntüsü veren topluluk tarihte birçok cürümler işlemiş, Müslüman kanı dökmüş, fitnelere sebep olmuştur. Bkz. Mehmet Ali Büyükkara, Hariciliğin Modern Bir Görüntüsü Olarak Tekfircilik, *İslam Dünyasının Geleceği*, Editör: Ahmet Emin Dağ, İnsanî ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Pelikan Basım, İstanbul 2016, 15.

¹⁶⁹ Büyükkara, Hariciliğin Modern Bir Görüntüsü Olarak Tekfircilik, 30.

4. Hizbullah

Şîî bir hareket olarak Hizbullah'ın varlığı bölgedeki siyasi ve askeri gelişmelerle ilgili olduğu kadar Lübnan'daki Şîî mollaların bölgedeki faaliyetleriyle de yakından ilgilidir. Lübnan'a dönen Şîî imamların politikleşmesi Hizbullah'ın doğuşunu hazırlayan ilk adım olmuştur. İç savaş ve işgalin şekillendirdiği Lübnan coğrafyasında 1982'de Seyyid Hüseyin Musâvî Hizbullah'ın fiilî olarak kuruluşunu başlatmıştır. Güney Lübnan'ın işgali ve işgalle oluşan mahrumiyet Hizbullah'ın oluşumuna sosyal ve siyasi zemin hazırlamıştır. Humeyni, oluşan otorite boşluğunu değerlendirerek 1500 civarındaki devrim muhafızlarını Beka Vadisi'ne göndermiş, Humeyni'nin kurmaylarının verdiği eğitimle Hizbullah eylem gerçekleştirecek bir yapı kazanmıştır. İran desteği ve Suriye'nin göz yummasıyla faaliyet gösteren Hizbullah Şubat 1985'te varlığını resmen ilan etmiştir.¹⁷⁰

Doksanlı yıllarda, Hizbullah'a atfedilen canlı bomba eylemlerinin Hizbullah'ın Lübnan'daki tüm askerî faaliyetlerinin %1'inden aşağılara düştüğü dikkat çekmektedir. İsrail Ordusu kayıtlarına göre 1999 itibarıyla gerçekleştirilen 1500 Hizbullah eyleminden sadece bir tanesi canlı bomba eylemidir.¹⁷¹ Hizbullah'ın ruhanî lideri Hüseyin Fadlallah 2000'de verdiği bir beyanatta şöyle ifade etmiştir : “İntihar eylemleri gerçekleştirmeseydik başarılı olamazdık. Fakat artık fazla ihtiyaç duymuyoruz” derken Hizbullah'ın gerektiğinde silahlı mücadele yapma kapasitesini muhafaza etmekle birlikte daha kurumsal bir yapıya dönüştüğüne işaret etmektedir. Nitekim günümüzde Hizbullah televizyon, radyo ve internet sitelerine sahip, Lübnan parlamentosunda temsil hakkı elde etmiş bir bünyedir.¹⁷²

Hizbullah geçmişte Lübnan'da İsrail'e karşı verdiği mücadelede Sünnî Müslümanların takdirini toplamıştır. Ancak örgüt, günümüzde Suriye'de ve Irak'ta mezhep çatışmalarının tarafı olmuş, birçok Sünnî Müslümanı katletmiştir. Hizbullah son dönemlerde izlediği Şîî yanlısı şiddet politikalarıyla dünya Müslümanlarının gözünde daha önce kazandığı vizyonu kaybetmiştir.

¹⁷⁰ Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, 266-267.

¹⁷¹ Reuter, 66.

¹⁷² Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, 269.

5. Filistinli Gruplar

İsrail'in 1965'te Batı Gazze'yi ve Doğu Kudüs'ü işgalinin ardından birçok Filistinli işgal altında yaşamak zorunda kalmıştır. 2001 yılından itibaren yaklaşık 2,7 milyon Filistinli işgal edilen topraklarda yaşamaktadır. Filistinlilerin çoğunluğunun işgal topraklarında yaşaması, Filistinlilerde İsrail işgaline karşı nefret uyandırmıştır. İşgale karşı şiddet içerikli olmayan protesto eylemlerinin başlangıcı 1972'lere dayanır. Birinci İntifâda (1987-1992) ile birlikte İsrail işgaline karşı şiddet içerikli ayaklanmalar başlamış, ancak bu ayaklanmalar silahlı saldırılar niteliğinde olmamıştır. Gerilla savaşları ve intihar eylemleri 1994'te başlamıştır. İkinci İntifâda (2000)'dan itibaren intihar eylemlerinde artış görülmüştür.¹⁷³

Filistin'de intihar eylemleri gerçekleştiren grupların önde gelenleri başta Hamas olmak üzere, İslamî Cihad, el-Aksâ Tugayları, Filistin Kurtuluş Örgütüdür. El-Aksa Tugayları¹⁷⁴ ve Filistin Kurtuluş Örgütü milliyetçi ve marksist bir ideolojiye sahiptir.¹⁷⁵ İhvanu'l-Müslümininden ilham alarak ortaya çıkan, 1974'te işgal altında yaşayan halka sosyal yardım sağlamak amacıyla kurulan Hamas'ın 1987'de Şeyh Ahmet Yasin tarafından günümüzdeki örgüt yapısı oluşturulmuştur.¹⁷⁶ Filistin İslamî Cihad Hareketi, 1979-1980 yılında Fethi Şikâkî, (İsrail tarafından 1995'te suikastla öldürüldü.) Abdulaziz Udeh ve Beşir Musa tarafından kurulmuştur.¹⁷⁷

Hamas ve Filistin İslamî Cihad örgütü 1994-2003 arası gerçekleştirilen 110 intihar eyleminin 79'unu birlikte gerçekleştirmiştir.¹⁷⁸ Filistin'de intihar saldırıları 2000-2003 yıllarında büyük yükseliş gösterirken 2006 yılı ve sonrasında büyük oranda düşüş seyretmiştir. Öyle ki 2006-2008 yılları arasında sadece 6 intihar eylemi gerçekleştirilmiştir. Bu düşüşün sebeplerinden biri Hamas'ın iktidara gelmesinden sonra daha önceki politikasından farklı olarak barış yolu izlemesidir. Bir diğer sebep ise İsrail'in ördüğü güvenlik duvarıdır. Bu şekilde İsrail topraklarında eylemler yapmak oldukça zorlaşmıştır. Öyle ki İsrail 2006 yılında 37 intihar eylemini gerçekleşmeden fark

¹⁷³ Pape, 59.

¹⁷⁴ Yâser Arafat'ın Fetih grubunun askeri kanadıdır. Bkz. Bloom, 33.

¹⁷⁵ Moghadam, 23.

¹⁷⁶ Bloom 31.

¹⁷⁷ Bloom, 33.

¹⁷⁸ Pape, 60.

etmiş ve engellemiştir.¹⁷⁹ 2006 yılında Hamas intihar eylemlerini sonlandırdığını açıklamıştır. Hamas ve el-Aksa Tugayları son intihar eylemlerini 2009 yılında gerçekleştirmişlerdir.¹⁸⁰

Filistin'deki intihar eylemleri, İsrail'in Yahudi yerleşimcilerini ve işgalci politikalarını artırmasına paralel olarak artış göstermiştir. Eylemleri tetikleyen faktör dini radikalizmden çok işgal ve işgalle gelen kötü yaşam koşulları olmuştur.¹⁸¹ İsrail Filistinlilere hayatı tamamen daraltmaktadır. Bozuk ekonomi ve kötü yaşam şartlarının yanı sıra nerede ve ne kadar sayıda karşılaşılabilecek belli olmayan kontrol noktalarıyla eğitim, ticaret ve günlük hayat felç edilmektedir. Bir saatlik gidilebilecek yol kontrol noktalarındaki durdurmalar sebebiyle 4-5 saate çıkabilmektedir. Ambulanslar bile güvenlik noktalarına takılmaktadır. İnsan Hakları Gözlemcilerine göre en az 71 Filistinli kontrol noktalarında gereksiz yere bekletildikleri için hayatlarını kaybetmiştir.¹⁸² Bir Filistinli canlı bomba eyleminden 4 ay önce eyleme nasıl karar verdiğini açıklarken kardeşinin evlenmesine günler kala bütün ailenin gözleri önünde öldürüldüğünü söyleyerek eylemi hangi şuurla gerçekleştirdiğini şöyle ifade etmiştir: *"O günden sonra, kardeşimin kanını gördüğüm günden beri, Filistin'i özgürleştirmenin bir parçası olmaya karar verdim. Bu hedef benim acılarımdan çok daha önemlidir."*¹⁸³

Freamon'a göre Filistinli grupları intihar eylemlerine yönelten etken tek başına işgal, zulüm ve ümitsizlik hali değildir. Filistinlileri savaş taktiği olarak intihar eylemlerine sevk eden temel faktör, Şii kaynaklarına dayanan, Şia cihad anlayışından beslenerek yorumlanan Şii şehitlik anlayışının tesiri altında kalınmasıdır. Özellikle Şii cihad metodolojisinin başarılı sonuçlar vermesi Filistin'de intihar saldırılarının başlamasında etkili olmuştur.¹⁸⁴ İslami Cihad Liderlerinden Ramazan Salih, 7 Ocak

¹⁷⁹ el-Hamûz, Semîra Fahrî, *el-Ameliyyâtü 't-Tefcîriyye ve Eseruhâ fî İntifâda'l-Aksâ*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Berzeit Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 2009, 160-165.

¹⁸⁰ Institute for Economics & Peace, Global Terrorism Index 2014, www.economicsandpeace.org, Erişim Tarihi: 10.10.2016, 33-34, Hamas'ın intihar eylemlerini sonlandırdığına dair ilgili haber için bkz. <https://www.evrensel.net>, Erişim tarihi: 17.10.2016.

¹⁸¹ Pape 60-61.

¹⁸² Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, 298.

¹⁸³ Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, 331.

¹⁸⁴ Freamon, Bernard K., *Martyrdom, Suicide, And The Islamic Law of War: A Short Legal History*, insct.syr.edu/.../FreamonB.Martyrdom-Suicide-and-Islamic-, Erişim tarihi: 29.10.2016, 359.

2003'te 'Hayat Gazetesi'ne verdiği röportajda 'istişhâd eylemi' taktiğinin Lübnan Hizbullah'ından alındığını açıklamıştır.¹⁸⁵

Filistinlilerin İsrail'e karşı gerçekleştirdikleri intihar eylemlerinin hedefi İsrail'in yaptıklarına karşı misilleme oluşturmak, İsraillilerin işgal altındaki topraklardan çekilmelerini sağlamak ve işgali sonlandırmak hususunda İsrail yönetimini zorlamaktır. Filistinliler nihai olarak İsrail'i yenecek bir askeri güçlerinin olmadığını bilincindedirler. Bu yüzden hedefleri gerilla savaşı taktiği ile aradaki güç farkını dengelemek, İsrail'i yıpratmak ve zayıflatmaktır.¹⁸⁶

Filistin'de gerçekleştirilen intihar saldırılarında diğer gruplardan farklı olarak savunma refleksi ön plana çıkmaktadır. Zira Filistin toprakları İsrail tarafından bilfiil işgal edilmiş, Filistinliler vatanlarından kovulmak istenmişlerdir. Düşman ile aradaki güç dengesizliğinin çok yüksek olduğu durumlarda intihar saldırılarına yönelmeye sebep olan çaresizlik Filistin'de daha fazla hissedilmektedir. Bu sebeple birçok alim intihar eylemlerini caiz görmezken Filistinlilerin gerçekleştirdiği intihar eylemlerini diğerlerinden ayrı değerlendirerek farklı hükümler vermişlerdir.¹⁸⁷

C. İslam Aleminde İntihar Eylemlerinin Ortaya Çıkışında Şîî Düşüncenin Etkisi

Cihad ve şehitlik anlayışı Sünnî ve Şîî fıkında benzerlik göstermekle beraber, Sünnî fıkhı daha rasyonalist ve daha ilkeseldir. Sünnî fıkında hayatta kalmak ve zafer daha çok ön plana çıkar. Bazı Sünnî hukukçular sadece ölmeye ve karşılığında ulaşılabilecek ödüle odaklanmayı intihara benzeyeceği için reddetmişlerdir.¹⁸⁸ Sünnî doktrinde kendini feda etmeye dayalı cihad anlayışı revaç bulmamış, savaşta savaşçının kendini tehlikeye atmaktan kaçınması teşvik edilmiştir.¹⁸⁹ Ancak Şîî anlayışında şehitlik Sünnî anlayıştan farklı olarak kendini feda etme ekseninde yorumlanmıştır. Bu yorumun dayanağı İslam tarihinde özellikle Şîî toplumda çok önemli yer tutan Hz Hüseyin'in şehadeti ve kendini feda edişidir. Kerbela hadisesi şöyle cereyan etmiştir: Hz Hüseyin kendisini

¹⁸⁵ Freamon, 358.

¹⁸⁶ Bloom, 36.

¹⁸⁷ Mecmeu'l-Fıkhi'l-İslâmî, Munazzamatü'l-Mu'temeri'l-İslâmî, Râbitatü'l-Câmiâtî'l-İslâmiyye, Kâhire 2004, 273.

¹⁸⁸ Freamon, 322-323.

¹⁸⁹ İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî (ö. 852/1448), *Fethu'l-Bâri' Şerhu Sahîh-i'l-Buhârî*, I-XVII, Dâru't-Taybe, Riyad 1426/2005, IX, 675-676.

destekleyeceğine dair söz veren Kûfe halkının sözünde durmaması üzerine kendisi ile birlikte Mekke'den yola çıkan yaklaşık 90 kişi ile birlikte Kerbela'da Yezid'in on binlerce kişilik ordusu tarafından kuşatılmış, Yezid kendilerine, otoritesini tanımalarına karşılık hayatlarını bağışlamayı teklif etmiştir. Hz Hüseyin tüm teklifleri reddetmiş, Kerbela'da beraberindeki grupla beraber şehit oluncaya kadar savaşmıştır.¹⁹⁰

İntihar eylemlerinin tarihçesi üzerinde araştırma yapan Bernard Freamon'a göre; Şîi alimler intihar eylemlerini Hz. Hüseyin'in şehadetinin ve kendini feda etmesinin en ileri düzey temsili olarak görmüşler, bir cihad yöntemi olarak benimsemişlerdir. Böylelikle Şia düşüncesinde İslam Şehitlik Hukukunda yeni bir konsept oluşturulmuştur.¹⁹¹ Hz. Hüseyin'in ve beraberindeki grubun kaçınılmaz olan ölümle yüzleşmeleri, zulme ve adaletsizliğe karşı kendilerini feda etmeleri Şia anlayışında sonraki nesiller için şehitliğin tanımı ve anlamını oluşturmaktadır.¹⁹² Günümüz intihar eylemleri ile bağlantısı ise şöyle yorumlanabilir: Hz Hüseyin Kerbela'da düşmanla savaşmak için yeterli güce sahip değildi. Zira arada orantısız bir güç bulunmaktaydı. Bunun üzerine Hz Hüseyin zulme karşı canını ortaya koyarak şehit oldu. Bunun gibi zulüm ve işgal altındaki İslam coğrafyasının savaşarak kendisinden kat kat üstün askeri güce sahip olan düşmanlarına karşı koyması, mevcut şartlarda mümkün değildir. Öyleyse zulme karşı sessiz kalınamayacağından, Hz Hüseyin gibi zulme karşı ölmek için savaşmaktan başka çıkar yol yoktur.¹⁹³

II. Dünya Savaşı ile İran devrimi arasında neredeyse dünyada hiçbir intihar saldırısı gerçekleştirilmemiştir. İntihar eylemleri Ayetullah Humeyni'nin yönetimi ele geçirmesinden aylar sonra İran-Irak Savaşında ve sonrasında Filistinli Sünnî gruplar tarafından uygulanmış ve İslam'ı referans alan gruplar arasında yaygınlaşmaya başlamıştır.¹⁹⁴ Söz konusu İntihar eylemlerinin ilklerinden olan İran-Irak Savaşında, İranlı askerlerin kendilerini şehitlik için feda edişleri buna örnektir. 1984 yılında İran-Irak Savaşı esnasında, çoğunluğu 12-13 yaşlarında çocuklardan oluşan 23.000 den fazla İranlı asker tankların ve ağır silahların karşısına bedenlerini siper ederek durmuşlar,

¹⁹⁰ Freamon, 328-329.

¹⁹¹ Freamon, 356.

¹⁹² Freamon, 328-329.

¹⁹³ Freamon, 362.

¹⁹⁴ Caschetta, A. J., Does İslam Have a Roul in Suicide Bombings, *Middle East Quarterly*, Summer 2015, www.meforum.org/meq/pdfs/5320.pdf, Erişim Tarihi: 20. 10. 2016, 2.

mayınlı araziden geçerek düzenli birliklere yol açmışlardır. Bu feda eylemi sonucunda askerlerin tamamı bir gün içerisinde öldürülmüştür. Tüm bunları cennetin anahtarı olan şehadete ulaşmak için yapmışlar, hatta bunu temsilen boyunlarına plastik anahtarlar takmışlardır.¹⁹⁵ Şîî cihat metodolojisinin başarılı sonuçlar vermesi üzerine kendini feda etmeye dayanan Şîî şehitlik anlayışı Filistinliler üzerinde etkili olmuş, İran-Irak savaşında görülen intihar eylemleri ve Lübnan Hizbullah'ı tarafından gerçekleştirilen intihar saldırılarının ardından, Filistinli gruplar intihar saldırılarına yönelmişlerdir. Nitekim İslami Cihad Liderlerinden Ramazan Salih, 7 Ocak 2003'te 'Hayat Gazetesi'ne verdiği röportajda 'istişhâd eylemi' taktığının Lübnan Hizbullah'ından alındığını açıklamıştır.¹⁹⁶ Böylelikle Şîî yorumlardan dayanak bulan intihar saldırıları Sünnîler tarafından da uygulanır hale gelmiştir.

Savaş alternatifinin olmaması durumu, mağarada tuzağa düşürülen bir askerin örneğiyle şöyle izah edilmiştir: Mağarada mahsur kalan bir asker için düşmanın saldırması kaçınılmazdır. Ayrıca mağaradan kaçma şansı bulunmamaktadır. Önünde düşmana teslim olup esir düşmek veya öldürülmekten başka bir seçenek yoktur. Bu durumda elinde düşmanla mücadelede edecek alternatif bir savaş yöntemi olmadığından üzerindeki bombayı patlatarak beraberindeki düşman askerlerini kendisi ile birlikte öldürmesi caiz olur. Bunun yanı sıra belirli bir askerî hedefin olması, eylemcinin niyetinin de halis olması gerekir. Düşmana teslim olmak ve taviz, eylemler için alternatif yol olarak düşünülemez. Bu sebeptir ki Hz. Hüseyin'in şehadeti İslam'da yasaklandığı anlamda intihar değildir.¹⁹⁷

İntihar eylemlerinin meşruiyeti için temellendirilen Peygamber Efendimiz ve sahabe dönemindeki fidâî eylemler vuku bulmuş ise de yaygınlaşıp genel bir uygulama haline dönüşmemiştir. Ehli sünnet anlayışı çerçevesinde her ne kadar şehitliği talep etmek, kişinin hayatını bu yolda feda etmesi önemli görülmüş ise de fedakarlık ve cesaret savaşta yalnız başına yeterli görülmemiş, savaşın meşru metotlarla yapılıyor olması, Müslümanlar için maslahat içermesi ve olumlu sonuçlar doğurması gibi kayıtlar konmuştur. Şehitlik mertebesine ulaşmak önemsendiği kadar Allah yolunda zafer kazanmak da önemsenmiştir.

¹⁹⁵ Freamon, 348; Moghadam, 37; Reuter, 34.

¹⁹⁶ Freamon, 358.

¹⁹⁷ Freamon, 362-364.

İKİNCİ BÖLÜM

İNTİHAR EYLEMLERİNİN İSLAM HUKUKUNDAKİ YERİ VE HÜKMÜ

İntihar saldırıları İslam Hukukunda iki yönüyle tartışma konusu olmuştur. Birincisi; eylemi gerçekleştiren kişi kendi eliyle hayatına son vermektedir. Bu bakımdan intihar olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışılmıştır. İkincisi; saldırılarda eylemin gerçekleştiği yerde bulunan çok sayıda masum insanın öldürülmesi söz konusudur. Belli şartlar muvacehesinde kişinin kendi hayatına son vermesinin meşru olabileceği görüşünde olanlar da meseleyi İslam Savaş Hukuku prensiplerine aykırı olup olmadığı hususunda irdelemişlerdir. Ayrıca intihar eylemleri stratejik açıdan başarılı bir yöntem olmadığı hususunda eleştirilerek konu İslam Hukukundaki maslahat-mefsedet kavramları çerçevesinde ele alınmıştır. İntihar saldırılarında Filistin örneği önemli bir yer teşkil etmektedir. Filistinlilerin işgalci Yahudilere yönelik düzenledikleri intihar saldırıları, bu konuda verilen fetvaların ekseriyetine zemin hazırlamıştır.

I. İNTİHAR EYLEMLERİ İLE İNTİHAR ARASINDAKİ İLİŞKİ

A. İntiharın Tanımı ve Hükümü

1. İntiharın Tanımı

İntihar eylemlerinin intihar kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusu, intihar saldırılarının hükmünü belirlemede temel bir unsur olarak ele alınmıştır. Zira intihar eylemleri intihar olarak değerlendirildiğinde meşruiyetini yitirmenin yanı sıra yapılması haram ve büyük günah olan bir fiile dönüşmektedir. Bu açıdan intihar kelimesine doğru ve net bir tanımlama getirmek konunun anlaşılmasına ve aydınlatılmasına katkı sağlayacaktır.

a. İntiharın Dildeki Anlamı

Sözlükte ‘boğazını keserek öldürmek, boğazlamak’ anlamına gelen *nahr* kökünden türeyen *intihar* kendini öldürmek demektir.¹⁹⁸ (نحر البعير) deveyi göğsünün üst

¹⁹⁸ el-Feyruzabâdî, Mecdu'd Dîn Muhammed bin Yakub (ö. 817/1414), *el-Kâmusu'l-Muhît*, Dâru'l-Hadîs, Kahire 1428/2008, 1588.

bölgesinden, boynunun gerdanlık kısmından boğazlamak anlamındadır. (انتحر) kendini öldürdü anlamına gelen (نحر نفسه) ibaresine karşılık gelmektedir.¹⁹⁹

Durkheim intiharı birey tarafından ölümle neticeleneceği bilinerek yapılan olumlu veya olumsuz bir eylemin, doğrudan ya da dolaylı sonucu olan ölümdür, şeklinde tanımlamıştır.²⁰⁰ Durkheim bencil (egoistic) intihar, özgeci intihar (altruistic) ve kuralsız (anomic) intihar olmak üzere intiharı üç grupta incelemiştir. Bencil intihar, bireyin toplumsal çevresiyle bütünleşememesi sonucu meydana gelen intihardır. Böyle durumlarda birey kendini toplumun bir parçası olarak görmez. Toplum birey üzerindeki denetim mekanizmasını yitirir. Bireyin, sorunlarını tek başına üstlenmenin çaresizliği içerisinde, kaderi hakkında karar verme yetkisine sahip olmanın ve başkalarına yönelik sorumluluk duymamanın verdiği özgürlükle başvurduğu intihar çeşididir.²⁰¹ Özgeci intiharda ise bencil intiharın aksine aşırı derecede toplumsal bütünleşme söz konusudur. Bireyler, toplum ve toplumsal değerler için gözlerini kırpmadan canlarını verirler. Bu onlar için onur ve gurur kaynağıdır. Benlikleri toplumun benliğinde yok olur. Kendi hayatları toplumun menfaatleri yanında değersizleşir. Toplumda eylemleri övgüyle karşılık bulur.²⁰² Durkheim, şehitlik olarak tanımlanan ölümleri bu kategoride ele almıştır. Zira bu ölümlerde ölümü istemek ve ölümün kaçınılmaz olduğu bir davranışı benimsemek vardır.²⁰³ Diğer bir intihar çeşidi olan kuralsız intihar, bireyin davranışlarında her hangi bir ölçü ve toplumsal kuralı dikkate almamasından kaynaklanan ölümdür. Sınırsız istekler sınırsız acıları getirir. Birey acılara dayanamayarak intihara başvurur. Daha çok, istek ve arzuların toplumsal bir mekanizmayla sınırlandırılmadığı modern toplumlarda görülmektedir.²⁰⁴

İntihar eylemlerinde kişinin kendi eliyle hayatına son vermesi Durkheim'in özgeci intihar tanımı kategorisinde değerlendirilmiştir. Ancak intihar saldırıları özgeci intiharla biçimsel benzeşme gösterse de mahiyet olarak farklılık arz etmektedir. Günümüzde canlı bomba eylemcisinin eylemi yalnızca toplumsal bütünleşme ve topluma kendini feda etme şeklinde tanımlanamaz. İntihar eylemcisinin hayatına son verme eğilimi içinde yaşadığı topluma ve mensup olduğu gruba bağlılığının yanı sıra, kişiliği, psikolojisi, bağlı olduğu

¹⁹⁹ İbn Manzûr, 4364-4365.

²⁰⁰ Durkheim, Emile, *İntihar*, Çev. Zühre İlkelen, Pozitif Yayınları, İstanbul 2013, 5.

²⁰¹ Durkheim, 203.

²⁰² Durkheim, 222.

²⁰³ Durkheim, 225.

²⁰⁴ Durkheim, 260-261.

inanç ve değerleri, aile bağları, aşağılanma, toplumdan dışlanmışlık, ekonomik durumu, yaşadığı travmalar gibi iç içe geçmiş karmaşık bir dizi sebep bulunmaktadır.²⁰⁵

İntiharın dildeki anlamı, kişinin kendini nasıl ve ne şekilde öldürdüğü ayrıntısını içermemektedir. Kasten ve doğrudan kendi hayatına son vermek anlamına geldiği gibi, hatayla veya dolaylı yünden kendini öldürme de intihar tanımının kapsamına girer. Nitekim 'Fıkıh Ansiklopedisi'nde intihar, herhangi bir vesileyle kendini öldürmektir, şeklinde tanımlanmıştır.²⁰⁶ Ayrıca intiharın dildeki anlamı değerlendirildiğinde kişinin kendini öldürmesi şekli olarak dikkate alınmıştır. Kendi hayatına son veren kişinin, fiili belirli kasıt ve gerekçelerle yapıyor olması şartı/kaydı tanımlarda bulunmamaktadır.

b. İntiharın Terim Anlamı:

Fıkıh kitaplarında intihar kelimesine ayrıntılı tanımlar getirilmemiş, genel ve basit bir tanımlamayla yetinilmiştir. Fakihlerin çoğu intihara kendini öldürmek manası dışında farklı anlam yüklememişlerdir.²⁰⁷ Bu genel tanımlamadan hareketle şöyle denilebilir: İntihar kişinin kendini bıçaklamak, suya ya da ateşe atlamak, zehirlemek veya benzeri yöntemlerle kasten öldürmesi olabileceği gibi, avlanırken yanlışlıkla kendisine isabet edip ölmesi gibi hatayla veya açlık grevi yapmak şekliyle ya da suda hareketsiz kalmak gibi, bir fiili yapmaktan kaçınmak suretiyle kendini öldürmesi anlamına da gelebilmektedir.²⁰⁸

Klasik kaynaklarda intihar kelimesinin anlamını daraltarak tanımlamayan sadece bir tarife rastlanmaktadır: Fıkıh literatüründeki genel tanımların aksine Kurtubî intiharı, kişinin dünya hırsı veya mal talebi sebebiyle, kırgınlık veya darlık halinde kendini kasten öldürmesidir,²⁰⁹ şeklinde tanımlamıştır. Kurtubî bu tanımıyla kişinin kendi hayatına son vermesinin intihar olarak değerlendirilmesini, kendini öldürmesindeki kastına ve niyetine bağlamıştır.

²⁰⁵ Açıkgöz, İntihar Saldırıları ve Terörizm İlişkisi Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme, *Mukaddime*, c.7 s.2, 2016, 325.

²⁰⁶ Ebû Ceyb, Sa'dî, *el-Kâmûsu'l-Fıkhî Lugaten ve İstilâhen*, Dâru'l- Fıkr, Dimaşk 1988, 349.

²⁰⁷ Komisyon, *el-Mevsûatü'l-Fıkhîyye'l-Kuveytîyye*, Vizârâtü'l-Evkâf ve Şuûni'l-İslâmiyye, Kuveyt VI, 281.

²⁰⁸ Kenan, Ahmed Muhammed, *el-Mevsûatü't-Tıbbiyye'l-Fıkhîyye*, Dâru'n-Nefâis, Beyrut 2000, 103.

²⁰⁹ el-Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el Ensârî (ö. 671/1273), *el-Câmi' li'Ahkâmi'l-Kur'an*, I-XXIV, Thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1427/2006, VI, 259.

2. İntiharın Hükümü

İslam'da dinin temel prensiplerinden biri olan nefsin korunması ilkesi gereği kişinin başkasını haksız yere öldürmesi yasaklandığı gibi kendisini öldürmesi de yasaklanmıştır. Kişinin Allah'ın bir emaneti olan kendi canı üzerinde Allah'ın isteği ve rızası dışında tasarrufta bulunma hakkı yoktur. Katlanılan acılar ve sıkıntılar ne kadar büyük olursa olsun, intihar meşru bir yol olarak görülmemiş, sabırlı ve dirayetli olmak övülmüş ve teşvik edilmiştir.

Kuran'ı Kerim'de intihar yasaklanmış, intihara teşebbüs eden kişinin ateş azabı ile cezalandırılacağı bildirilmiştir: *“Kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah, sizi esirgeyecektir. Kim düşmanlık ve haksızlık ile bunu yaparsa (bilsin ki) onu ateşe koyacağız; bu ise Allah'a çok kolaydır.”*²¹⁰ ‘Kendinizi öldürmeyin’ ifadesi birbirinizi öldürmeyin olarak anlaşılabileceği gibi, intihar anlamını da kapsamaktadır.²¹¹ İntiharın haram oluşuna delil gösterilen diğer bir ayet ise *“Kendinizi kendi elinizle tehlikeye atmayınız”*²¹² ayetidir.

Hadislerde intihar şiddetle yasaklanmış, intihar edenin ebedî olarak cehennemde kalacağı ifade edilmiştir: *“(Sizden evvel geçen ümmetlerden birinde) yaralı bir adam vardı. Acısına dayanamayıp kendisini öldürdü. Bunun üzerine Allah (c.c): ‘Kulum kendi kendisini öldürmeye davranmakla benim hükmüme sabırsızlık etti. Ben de ona cenneti haram kıldım.’”*²¹³ Peygamber Efendimiz intihar eden kişinin ebedi olarak cehennemde intihar ettiği şekliyle cezalandırılacağını bildirmiştir: *“Her kim bir demir parçasıyla intihar ederse kıyamet günü o demiri elinde olduğu halde gelecek ve ebedî ateşin içerisinde o demiri karnına saplayıp duracaktır. Her kim de bir zehirle intihar ederse onun zehri elinde olacak ve ebedî kalacağı cehennem ateşi içerisinde o zehrini yudumlayacaktır.”*²¹⁴

²¹⁰ Nisa, 4/29-30.

²¹¹ el-Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî (ö. 370-980), *Ahkâmü'l-Kur'an*, I-V, Thk. Muhammed Sâdık Kamhâvî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1412/1992, III, 141.

²¹² Bakara, 2/195.

²¹³ Buhârî, Muhammed bin İsmâil (ö. 256-869), *Câmiu's-Sahih*, I-IV, Thk. Muhibbu'd-Dîn el-Hatîb, Matbaatü's-Selefiyye, Kahire 1400/1980, Canâiz, 83, I, 419.

²¹⁴ et-Tirmizî, Ebû İshâk Muhammed bin İshâk bin Sevra, *Câmiu's-Sahih*, Şeriketü Mektebe ve Matbaati Mustafa el-Bâbi ve Evladuhû bi'l-Mısır, 1978, Kitâbu't-Tıbb, 7, III, 565.

Ehl-i Sünnet alimleri kendini öldürmenin haram olduğunu bildirmişlerdir.²¹⁵ Fakihler, intihar edenin dinden çıkmış sayılmayacağı,²¹⁶ büyük günah işlemiş olacağı²¹⁷ ve intihar edenlerin cenazesinin diğer cenazeler gibi yıkanıp Müslüman kabristanına götürüleceği konusunda görüş birliği içerisindeyler.²¹⁸ Ancak cenaze namazının kılınıp kılınmayacağı hususu tartışılmıştır. Ömer b. Abdülaziz ve Evzâî dışında cumhur, intihar edenin cenaze namazının kılınmasına hükmetmiştir. Peygamber Efendimiz intihar edenin cenaze namazını kılmamış, ancak ashabına kılmasını söylemiştir. Ashab-ı kirâmın kılmış olması intihar edenin cenaze namazının kılınabileceğine delildir. Peygamber Efendimiz Müslümanları bu gibi fiillerden men etmek için intihar edenlerin cenaze namazlarını kılmamıştır. Nitekim borç ödemede gevşeklik ve ihmal gösterilmesin diye ilk zamanlarda borçlu ölenin cenaze namazlarını dahi kılmamış, fakat ashabına kılmalarını emretmiştir.²¹⁹

İntihar kişinin kasten kendisini öldürmesiyle sınırlandırılmamış, ölüme sebep olacak eylemleri işlemek de bu kapsamda değerlendirilmiştir. Bu bağlamda kişinin yeme içmeyi terk etmesi veya kurtulma şansı varken suyun içinde hareketsiz kalarak ölümüne sebep olması intihar sayılmış, bu fiili alimlerin çoğunluğu tarafından haram kabul edilmiştir.²²⁰ Hasta olan birinin tedaviyi reddetmesinin hükmü hususunda alimler farklı görüşler beyan etmişlerdir. Fakihlerin çoğunluğu tedaviyi reddetmeyi caiz görmüşlerdir.²²¹ Bunun sebebi her ne kadar tedavi yolları şifa bulmak için bir vesile olsa da hastalığı iyileştiren mutlak bir sebep olmadığı ve asıl şifa verenin Allah olduğu

²¹⁵ İbn Hazm, Ali bin Ahmed bin Saîd Ebû Muhammed el- Endelûsî (ö. 456/1063), *Merâtibu'l-İcma' fi'l-İbâdât ve'l-Muâmelât ve'l-Mu'tekadât ve Nakdu Merâtibi'l-İcma' li'İbni't-Teymiyye*, Thk. Lecnetü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Dâru'l-Âfâki'l-Cedide, Beyrut 1402/1982, 182.

²¹⁶ Nisa, 4/116.

²¹⁷ ez-Zehabî, el Hâfız Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Usmân (ö. 748/1348), *Kitâbu'l- Kebâir ve't-Tebyînu'l -Mehârim*, Thk. Muhyiddîn Mestû, Dar İbn Kesîr, Dimaşk-Beyrut (ty), Mektebetü Dari't-Turâs, Medine-i Münevvere (ty).96.

²¹⁸ Hökelekli, Hayati, “ İntihar”, DİA, İstanbul 2000, XXII, 352.

²¹⁹ İbn Teymiye, Ahmed (ö. 728/1328), *Mecmû'ul- Fetâvâ*, I-XXXV, Mucemma' Mucemmau Melik b. Fehd Litbâati Mushafî's-Şerîf, Medine 1425/2004, XXIV, 290; en-Nevevî, Muhyiddîn Yahya bin Şeref (ö. 676/1277), *Sahîh-u Müslim bi'Şerhi'n-Nevevî*, I-XVIII, el Matbaatü'l-Mısriyye bi'l-Ezher, Kahire1347/1929, VII, 47.

²²⁰ Bakara, 2/195; İbn Âbidîn, Muhammed Emîn Umer b. Abdülazîz (1252/1836), *Reddû'l- Muhtâr alâ Dürrî'l-Muhtâr Şerhu Tenvîri'l-Ebsâr*, I-XII, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1415/1994, IX, 184 er-Ramlî, Şemsüddîn, Muhammed b. Ebu Abbas Ahmed b. Hamza (ö. 482/1089), *Nihâyetü'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, I-VIII, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1414/1993.; VIII, 160; İbn Kudâme, Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed(ö. 620/1223), *el Muğnî Şerhu Muhtasari'l Hirâkî*, I-XV, Thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Abdulfettâh Muhammed el-Huluv, Dâru Âlemi'l-Kütüb, Riyad 1417/1997, VI, 282.

²²¹ er-Ramlî,2003, III, 19; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, XII, 441; İbn Âbidîn, VI, 603.

inancıdır. Ancak kanaması durdurulamayan küçük bir yaranın ölüme sebep olması durumunda, Şafîilere göre hastalık basit bir hastalık ise, tedavisine de kesin gözle bakılıyorsa tedaviyi reddederek ölümüne sebep olan kişi kendini öldürmüş sayılır.²²² Alimlerin değerlendirmesinden hareketle şöyle denilebilir: Eğer tıbbî açıdan tedavi büyük oranda hastanın hayatta kalmasını sağlayacak kadar ehemmiyet arz ediyorsa aksi mucize kabilinden imkansız görülüyorsa tedaviyi terk etmek intihar olarak adlandırılabilir.

İntihara kastetmenin veya intihara sebep olmanın dünyevî hükümler bakımından cezası tartışılmış, alimler bu konuda farklı görüşler beyan etmişlerdir. Ortak görüş intihara teşebbüs eden kişi sonuca ulaşır ve ölürse artık onun için dünyevî ceza düşmüştür. İmam Sâfî'ye göre intihar edenin malından keffaret ödenir. İntihara teşebbüs eden kişi ölmezse cezalandırılır. Cezası ta'zir cezası niteliğindedir.²²³ İntihar eden kişi dışındaki kimseler intihar suçuna ortak olursa fiilin intihar mı yoksa adam öldürme fiili mi olduğu, buna bağlı olarak intihar fiilinin adam öldürme fiiline tesir edip etmediği hususunda alimler ihtilaf etmişlerdir. Örneğin kişinin başkasına kendisini öldürmesini emretmesi durumu alimler arasında farklı yorumlanmıştır. Başta Hanefiler olmak üzere alimlerden bir kısmı, ölen kişinin intihar etmiş olmayacağını belirtmişlerdir. Bu gruptaki alimler öldürmeye izin verildiği için şüphe olduğundan, öldüren kişiye kısas gerekmediğini ve bunun yerine diyet ödenmesi gerektiğini beyan etmişlerdir. Başta Hanbelilere olmak üzere bir kısım alimler, ölenin intihar ettiğini, öldürene ise kısas veya diyet gerekmediğini söylerken bir kısmı da öldürülmenin kasti bir öldürme olduğunu, intihar anlamının hükme tesir etmediğini ve dolayısıyla öldürene kısas gerektiğini bildirmişlerdir.²²⁴ İntihar hukukî açıdan kurbanın eline intihar etmesi için silah vermek suretiyle gerçekleşiyorsa taksir sebepli cinayet olarak görülmüştür. Şayet intihara şahit olan kimse kasten müdahale etmiyorsa cinayete engel olmama suçunu işlemiş kabul edilir.²²⁵

İntihar sadece İslam'da yasaklanmış bir fiil değildir. Başta Hristiyanlık ve Yahudilik olmak üzere birçok din ve inanışta kişinin kendi hayatına son vermesi tasvip edilmemiş ve yasaklanmıştır. İntihar Yahudilikte genel olarak yasak bir fiil olarak görülmüştür. Eski Ahit'te intiharı açıkça yasaklayan veya onayan herhangi bir pasaj bulunmamasına rağmen din bilginlerinin yorumları neticesinde intiharın yasak oluşu

²²² er-Ramlî, III, 19.

²²³ Hökelekli, XXII, 352.

²²⁴ Komisyon, el-Mevsûatu'l-Fıkhiyye'l-Kuveytiyye, VI, 287.

²²⁵ Mûris, Nahle Rûhî Ba'lebekkî, Salah Matar, *el-Kâmûsu'l-Kânûni's-Sülâsî*, Menşûrâtü'l-Halebi'l-Hukûkiyye, Beyrut 2002, 301.

zamanla Yahudi yasasına girmiştir.²²⁶ Ancak geleneksel İbranî hukukunda intihar edenin aklı başındayken bu fiili işlemiş olamayacağına, dolayısıyla intihardan sorumlu olmayacağına dair genel bir inanış hakimdir. Katliam, şirk veya zinaya zorlanmak gibi durumlar karşısında ise intihar etmek takdirle karşılanmıştır.²²⁷ Hristiyanlıkta ise intihar hangi durum ve şartta işlenmiş olursa olsun yasaklanmış ve büyük bir günah olarak addedilmiştir.²²⁸ Yeni ahitte yasaklandığına dair açıkça bir delil bulunmamakla birlikte Hristiyan din adamları Kitab-ı Mukaddes'te geçen 'öldürmeyeceksin' emri çerçevesinde eylemi suç olarak görüp yasaklamışlardır.²²⁹ Semitik dinlerin aksine Hint dinleri intiharı daha çok teşvik etmiş, kutsamış, hatta kimi zaman intihar dini bir ritüel haline gelmiştir. Bunun temel nedeni Hint dinlerinin dünya algısının acı ve keder üzerine kurulu olmasıdır.²³⁰ Eski Yunan felsefesinde intihar tasvip edilmemekle beraber, acıların ve sıkıntıların katlanılamaz hale gelmesi durumunda başvurulabileceği inanışı hakimdir. Sokrat ve Eflatun böyle durumlarda intiharın yasak fiil olmaktan çıkacağını ifade etmişlerdir. Aristo ise intiharı hiçbir durumda tasvip etmemiş, devlete karşı işlenmiş bir yurttaşlık suçu olarak görmüştür.²³¹

Orta Çağ Avrupa'sında Kilise kanunlarında intihar etmek bir suç olarak değerlendirilmekteydi. İntihar edenlere cenaze merasimleri yapılmıyor, cesetleri baş aşağı asılarak halka teşhir ediliyor ve gömülmüyordu. Mal varlıklarına el konularak varisleri mirastan mahrum bırakılıyordu.²³² Bu durum 18. yy.'a kadar devam etti. 18. yy.'ın sonlarında intihar etmek bir suç olmaktan çıktı.²³³

B. İntihar Eylemi ile İntihar Arasındaki Fark

İntihar eylemleri ile intiharın birbirinden farklı olup olmadığı hususunda karşıt iki yaklaşım sergilenmiş, bu bağlamda intihar eylemlerinin meşruiyeti tartışılmıştır. İntihar eylemlerini intihar olarak değerlendirenler eylemlere biçimsel olarak yaklaşarak her ikisinde de kişinin kendisini öldürmesi söz konusu olduğundan intihar saldırılarını mutlak

²²⁶ Sümer, Necati, *Dinlerde İntihar Şehitlik ve Otanazi*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2015, 52.

²²⁷ Hökelekli, XXII, 351.

²²⁸ Hökelekli, XXII, 351.

²²⁹ Sümer, 84.

²³⁰ Sümer, 233.

²³¹ Hökelekli, XXII, 351.

²³² Artuk, Mehmet Emin, İntihar ve İntihara Yardım Suçu Üzerine Bir Deneme, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 4, s. 1-2, 120.

²³³ Artuk 137.

olarak haram görmüşlerdir. Diğer taraf ise intihar ile intihar eylemlerini ayıran temel faktörün eylemcinin kastı ve niyeti olduğunu savunmuştur. Bu bakımdan intihar saldırılarını savunanlara göre eylemler cihad etmek gayesiyle yapıldığı için sadece meşru değil, bunun ötesinde saldırıyı gerçekleştirenler şehitlik payesini de kazanmaktadırlar. Bu sebeple intihar eylemlerini ‘istişhâd eylemleri’ olarak adlandırmışlardır.

İntihar eylemlerini istişhâd eylemleri olarak görenler intihar eden kişi ile intihar eylemlerini gerçekleştiren kimsenin ruh hallerinin çok farklı olduğunu belirterek görüşlerini şöyle dile getirmişlerdir: İntihar eden çektiği acılara sabredemeyen, iman etmeyen ya da imanı zayıf olan kimsedir. Allah’ın rahmetinden ümidini kestiği için intihara teşebbüs etmektedir. İntihar eylemlerini cihad gayesiyle yapan kimse ise İslam dininin galip gelmesi için kendini feda etmektedir. Onu bu eylemlere sevk eden unsur ise yeis ve mutsuzluk değil, imanının güçlü oluşu ve şehit olacağına yakinen inanmasıdır.²³⁴

İntihar eylemlerini savunanlara göre intihar saldırıları hadislerde yasaklanan intiharın illetini barındırmamaktadır. Z intiharın haram olması kasıtlı ve kasıtsız kendini öldürmeyi içine alan genel bir hüküm olmakla beraber kişinin kendini hatayla öldürmesi, düşmanla savaşırken yanlışlıkla kılıcı kendine dönüp kendini öldüren Âmir’i konu alan Seleme b. Eku’ hadisiyle genel hükümden istisna tutulmuştur. Zira Peygamber Efendimiz hadis-i şerifte hatayla kendini öldüren Âmir’in şehit olduğunu bildirmiştir.²³⁵ İntihar edene büyük caza vadeden hadislerden çıkan genel anlam, ümitsizlik ve çekilen acılara katlanamama sebebiyle kendini öldürmeyi içine alır. Hadislerden anlaşılan manalarda olduğu gibi, söz konusu illet bazı hadislerin nassında da mevcuttur.²³⁶ Allah yolunda cihad etmek gayesiyle kendini öldürme ise bu kapsamın dışında kalmaktadır.²³⁷

İntihar eylemlerinin intihar olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışmasında, kişinin kendi hayatına son vermesinin haram oluşunun illetini sorgulamak önem arz etmektedir. Zira her ikisinin ortak illeti taşıyor olması aynı hükmü alacağı

²³⁴ Abdülmâcid, Abdülmecîd, *Ahkâmu'l-Gârâtî'l-Fidâiyye ve't-Tetrîs*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), m5zn.com/newuploads/2013/09/.../pdf/DCF8da4224185c7.p, Erişim Tarihi: 06.09.2016, 11.

²³⁵ İbn Ebî Âsım, Ebû Bekr Ahmed b. Amr, *Kitâbu'l-Cihad*, Mektebetü'l-Ülûm ve'l Hukm, Medine 1989, 48, II, 586-587.

²³⁶ “(Sizden evvel geçen ümmetlerden birinde) yaralı bir adam vardı. Acısına dayanamayıp kendisini öldürdü. Bunun üzerine Allah (c.c): ‘Kulum kendi kendini öldürmeye davranmakla benim hükmüme sabırsızlık etti. Ben de ona cenneti haram kıldım.’ Buhâri, Canâiz, 83, I, 419.

²³⁷ el-Filistînî, Ebu'l-Hasan, *El-Büşra'l-Mehdiyye Limüneffizi'l-Ameliyyâti'l-İstişhâdiyye*, Mektebetü'l-Himme, (yy) 2016, 23-24.

anlamına gelecektir. İkinci bir husus ise nelerin illet olabileceği meselesidir. Bu noktada karşıt görüş niyetin illet olamayacağı ile ilgili olarak görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

Kendini öldürmenin haram olmasındaki illetin öldürme fiili değil, ölmeyi istemek ve kader inancının zayıflığı olduğu söylendiğinde, intiharın haram olması zikredilen sebeplerle sınırlandırılmış olur. Yani kişinin kendisini öldürmesi nassa dayanmayan bir illetle kayda bağlanmış olur. Bu da caiz değildir.²³⁸ Bir hükmü niyete bağlamak sahih değildir. Şeri hükümlerin kaynağı- haram veya helal olması bakımından- şerî naslardır.²³⁹ Niyet meşru olan ameller üzerinde etkili olabilir. Niyetin etkisi, meşru olan amelin sahih yahut batıl olması veya amelden doğan günah ve sevap ile sınırlıdır.²⁴⁰ Bu sebeptir ki, gayri meşru olan fiillerde niyetin salih olması muteber değildir. Eğer öyle olsaydı zina fiilinin- fayda gözetilerek iyi niyetle işlendiğinde-helal olduğuna hatta Allah'a yakınlaşmak için bir vesile olduğuna hükmedilmesi gerekirdi. Niyet esas alınması hükme varmak için yeterli olsaydı faiz, içki içmek, hırsızlık gibi suçlar da niyete göre meşruiyet kazanırdı.²⁴¹ Kur'an-ı Kerim'de "*Kendinizi öldürmeyin*"²⁴² ifadesiyle açık bir dille kişinin kendisini öldürmesi yasaklanmıştır. Sarih bir nas, muhkem bir ayetle gelen yasağın kalkması için yine sarih bir delil gereklidir. Kendini öldürmenin, cihad etmek veya şehid olmak gayesiyle yapılması hükmün haram olmasını değiştirmez.

Her iki görüş de değerlendirildiğinde intihar eylemlerinin meşruiyetini sadece niyete bağlamak yahut şekli olarak intihar ile benzerlik kurarak intihar eylemlerinin gayri meşru olduğunu iddia etmenin, İslam'ın temel prensipleri çerçevesinde değerlendirildiğinde sağlıklı bir değerlendirme olmayacağı kanaati oluşmuştur. Birinci husus ile ilgili olarak şöyle denebilir: Niyetin hükme tesiri söz konusu olmakla beraber bu durum belli şartlar ve kayıtlar altında mümkündür. İbn Receb niyetin tek başına hükmün ispatı yahut nefyi hususunda delil olamayacağını, bunun için başka delillere ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.²⁴³ Amelin sahih olabilmesi için Peygamber Efendimizin sünnetine uygun olması ve sonuçlarının da dine uygun olması ve mefsedet içermemesi

²³⁸ el-Cerbû', Abdullah b. Abdurrahman el Mansûr, *El Ameliyyâtü'l İntihariyye't-Tefcîriyye E Cihadun Hiye em Fesâd*, islamancient.com/ressources/docs, ErişimTarihi:27.03.2016, 63.

²³⁹ el-Cerbû', 53.

²⁴⁰ İbn Receb, Zeynuddîn Ebu'l-Ferah Abdurrahman bin Şihâbiddîn el-Hanbelî (ö. 895/1490), *Câmiu'l-Ulûm ve'l-Hükm fi Şerhi Hamsîn Hadîsen min Cevâmii'l-Kelim*, Thk. Mâhir Yâsin el-Fahl, Dâru İbn Kesîr, Dimaşk/Beyrut 1429/2008, 34.

²⁴¹ el-Cerbû', 57.

²⁴² Nisa, 4/29-30.

²⁴³ İbn Receb, 805.

gerekir. Peygamber Efendimiz: “*Ameller sonuçlarına göredir,*”²⁴⁴ buyurmaktadır. Bu konuda Şâtibî, Muvafakât adlı eserinde şöyle beyan etmektedir: “ Şer’an amellerin sonuçlarına bakmak esas ve muteberdir. Bu fiiller ister dini kurallara uygun olsun ister olmasın, müctehid mükelleflerin fiilleri hakkında hüküm verirken sadece mükellefin o fiili yapıp yapmamasına göre hükmetmez. Fiilin bir maslahatı celb etmesi veya bir mefsedeti defetmesi gibi şerî bir sonuç doğurup doğurmadığına da bakar.”²⁴⁵

İntihar eylemlerinin- kişinin kendi eliyle hayatına son verdiği için- intihar hükmünde olduğu iddiasıyla ilgili olarak şu söylenebilir. Allah (c.c) kişinin kendisini veya başkasını öldürmesini yasaklarken öldürme fiiline ‘*düşmanlıkla ve haksız yere öldürme*’ kaydını koymuştur.²⁴⁶ Savaşta öldürmek haram olan öldürme ile şeklî olarak benzerlik göstermekle birlikte, savaş zarureti olarak cihad etmek gayesiyle, İslam Savaş Hukuku Prensipleri çerçevesinde ve sonucunun Müslümanların maslahatına olması kaydıyla meşru görülmüştür. Söz konusu şartlarda öldürme fiili yasak olan haksız yere adam öldürme hükmünün dışında değerlendirilmiştir. Sonuç olarak intihar saldırılarının intihara benzerliğinden yola çıkarak intihar anlamına geldiğini ifade etmek yeterli ve sağlıklı bir değerlendirme olmayacaktır.

II. ŞER’Î AÇIDAN İNTİHAR EYLEMLERİNİN TASNİFİ

Kişinin kurtulma imkanı olmaksızın düşmana zarar vermek hedefiyle kendi hayatına kasten son vermesi veya ölümüne sebep olması anlamıyla intihar saldırıları tarihten günümüze, zamanın ve olası durumların getirdiği imkan ve şartlarda, farklı şekillerde vuku bulmaktadır. Bu yönüyle intihar eylemleri zamana, mekana, kullanılan yöntemlere, gözetilen hedef ve prensiplere göre farklılaşmaktadır. Söz konusu farklılıklara, isnat edilen delillere binaen intihar saldırılarının hükmü ile ilgili farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

²⁴⁴ Buhâri, Kitâbu’l-Kader, 5, IV, 210.

²⁴⁵ eş-Şâtibî, Ebû İshâk, İbrahim b. Musa b. Muhammed el-Lahmî (ö. 790/1388), *el-Muvafakât*, I-VI, Dâru İbn Affân, Suudî Arabistan 1417/1997, V, 177.

²⁴⁶ Nisa, 4/29-30.

A. Çoğunluk Tarafından Caiz Görülen Eylemler

Bu tarz eylemler, tek bir kişinin veya küçük bir grubun, öleceğini bilerek, kendisinden kat kat büyük olan düşmana saldırması şeklinde gerçekleşen eylemlerdir. Bu eylemlerde ölme ihtimali yüksek olmakla birlikte çok küçük ihtimal dahi olsa kurtulma umudu vardır. Eğer Müslüman savaşçı kurtulma umudu taşıyor, eyleminde düşmana zarar vermeyi veya Müslümanlara fayda sağlamayı hedefliyorsa, eylemi alimlerin çoğunluğu tarafından meşru görülmüştür.²⁴⁷ Söz konusu yöntem sahabe döneminden itibaren bilinmektedir.²⁴⁸ Bu eylemi gerçekleştiren ölen kimse Allah'ın izniyle şehit kabul edilmiştir.

B. İttifakla Caiz Görülmeyen Eylemler

Müslümanların veya masum sivillerin hedef alındığı, İslam savaş hukukunda meşru olmayan gerekçe ve yöntemlerle yapılan, meşru devlet yapılanmasından bağımsız, belirli grupların üstlendiği eylemlerin caiz olmadığı hususunda alimler görüş birliğine varmışlardır. Bu eylemler sonucunda daha çok Müslümanlar ve İslam zarar görmektedir. Söz konusu eylemler İslam dünyasında zaâfiyete ve kaosa sebep olmuştur. Nasıl ki normal şartlarda bir kimseyi öldürmek yasaklanmış iken İslam savaş hukukunda meşru olan gerekçelerle, öldürme yasağı ortadan kalkarak 'cihad' kavramı kapsamında Müslümanları ve İslam dinini korumak için yapılan bir ibadete dönüşebilmekte ise, kişinin kendini öldürmesi ancak İslam'da meşru olan cihad kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde mazur görülebilir. Aksi takdirde bu intihardır. Kişi hem katil hem de müntehir sayılır. Bu anlamda İslam savaş hukukunun ön gördüğü meşru ilkelere uymayan her eylem caiz değildir.

²⁴⁷ İbn Hacer, IX, 675-676; eş-Şâfiî, Muhammed b. İdris (ö. 204/820), *el Umm*, I-XI, Thk. Rıf'at Fevzî Abdülmuttalip, Dâru'l Vefâ, (yy) 1422/2001, V, 391; İbn'ul-Arabî, Ebû Bekr Muhammed bin Abdullah, (ö. 543/1148), *Ahkâmu'l Kur'an*, I-IV, Dâr'ul-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1424/2003.I,166; Kurtubî, III, 262; İbn Teymiyye, *Mecmûu'l-Fetâvâ*, XXVIII, 540; İbn Kudâme, XIII, 189.

²⁴⁸ en-Nesâî, *Kitabu's-Siyer*, 161, VIII, 123; Müslim, İmâm Hâfız b. Huseyn b. Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî en-Nişâbü'rî (ö. 261/875), *Sahîh-u Müslim*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1424/2003, *Cihad ve Siyer*, Uhud Gazvesi, Hadis No: 1789, 906.

C. Caiz Olduğu Hususunda İhtilaf Edilen Eylemler

Alimlerin ihtilaf ettiği hususlar eylemlerin İslam Savaş Hukuku prensiplerine²⁴⁹ ve İslam'ın genel ilke ve esaslarına uygun olup olmadığı konusunda olmuştur. Bazı alimler mutlak anlamda kendini öldürmenin yasak olduğundan yola çıkarak intihar eylemlerini caiz görmemiştir. Filistin'de gerçekleştirilen intihar eylemleri hakkında, işgal altında mümkün olan her türlü savunma yöntemleriyle kendini savunmanın meşru olup olmadığı meselesi alimler arasında tartışılmıştır. Bir kısım alimler ise zaruret durumunda caiz görülebileceği hususunda maslahat prensibi ekseninde görüş bildirmişlerdir. Eylem bir devlet yapısı veya meşru bir otoritenin kontrolü altında olduğu takdirde konuya farklı yaklaşımlar sergileyenler olmuştur.

Yukarıda zikredilen esaslar çerçevesinde tartışmalı birkaç örnek zikredilebilir: Esir alınan veya hapsedilen bir kimsenin durumu ele alınarak Müslümanlara ait önemli gizli bilgileri bilmesi, işkence altında yahut bilinci kontrol eden ilaç, şırınga gibi yöntemlerle söz konusu gizli bilgilerin düşman eline geçmesi korkusuyla kişinin kendini öldürmesi meselesi tartışılmıştır. Böyle bir durumda Müslümanlara büyük zarar getirecek önemli bilgilerin düşmanın eline geçmesi kişinin kendini öldürmesindeki mefsedetten daha büyük olacağından, mevcut zararı defetmek için kendisini öldürmesi bazı alimler tarafından caiz görülmüştür.²⁵⁰ Caiz olduğuna hükmedenler meseleyi sahabe dönemindeki fidâ eylemler²⁵¹ ve Müslümanların toptan helak olma tehlikesi karşısında savaşta kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesine cevaz verilmesi²⁵² ile kıyaslamışlardır. Ancak bunun için kişinin açığa çıktığında Müslümanlara büyük zarar getirecek bir bilgiye sahip olması ve bu gizli bilgileri ortaya çıkarmak için işkence ve benzeri yöntemlerin düşman tarafından kullanılacağı muhtemel değil kesin bir kanı olması şartı koşulmuştur.²⁵³

Bir diğer örnek ise; düşman tarafından kuşatılan bir kimsenin, düşmanın eline esir düşmemek için tek başına düşman askerlerine saldırmak veya modern yöntemlerle

²⁴⁹ İslam Savaş Hukuku prensiplerine ilişkin açıklama için bkz. Tez: 14-17.

²⁵⁰ Eyyûb, 166-167; Komisyon, *el-Mevsûatü'l-Fıkhiyye'l-Kuveytiyye*, VI, 286; en-Neşemî, Uceyl Câsim, Eş Şehid ve'l Muntehar, *Kelimâtü'l Adet*, İSAM Arapça Makaleler Veri Tabanı,17.

²⁵¹ Bkz. Tez: 20.

²⁵² en-Nevevî, Ebû Zekerîyya Yahya b. Şeref (ö. 676/1277), *Ravdatü't- Tâlibîn*, I-VIII, Thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavvad, Daru'l-Âlemi'l-Kütüb, Riyad 1423/2003, VII, 447; İbn Teymiye, *Mecmûu'l-Fetâvâ*, XXVIII, 546.

²⁵³ Eyyûb, 167.

kendini patlatarak etrafındaki düşmana zayıf verdirerek öldürmek, yahut düşmanı zarara uğratmaksızın kendisini öldürmek suretiyle kendi eliyle kendini ölüme sürüklemesi veya düşman tarafından esir alınan bir kimsenin işkenceye dayanamayarak kendini öldürmesidir. İlk durum, yani öleceğini bilerek düşmanla savaşa girişmenin örnekleri Peygamber Efendimiz döneminde görülmüş, klasik dönem uleması bu konuda cevazı yönünde görüş beyan etmiştir.²⁵⁴ Diğer durumlar ise tartışma konusu olmuştur. Meseleyi klasik kitaplarda geçen kaçınılmaz iki ölüm arasından - Örneğin yanan gemide bulunan ve yüzme bilmeyen bir kimsenin denize atlayarak boğularak ölmeyi yanarak ölmeye tercih etmesi²⁵⁵- birini tercih etmek durumunda kalan kişiye benzetenler caiz olduğu yönünde görüş beyan etmişlerdir.²⁵⁶ Düşman tarafından esir alınan veya hapsedilen, işkenceye dayanamayarak hayatına son veren kimse ile ilgili olarak bu durumda asıl olanın sabretmek olduğu, acılara dayanamayarak kendini öldüren kişinin intihar etmiş olduğunun kabul edildiği gibi işkenceye dayanamadığı için kendisini öldüren kişinin de ölümünün intihar olduğu, dolayısıyla haram olduğu söylenmiştir.²⁵⁷

Zikredilen üçüncü bir örnek ise hapsedilen bir kimsenin, hapishane şartlarının iyileşmesi veya bazı taleplerin karşılanması için yaptığı açlık grevi sonucunda ölmesidir. Söz konusu mesele günümüzde başvurulan bir yöntemdir. Dolayısıyla bu husus klasik fıkıh eserlerinde yer bulmamıştır. Ancak genel itibari ile kişinin kendisine zarar verecek derecede ya da ölümüne sebebiyet verecek şekilde yeme ve içmeyi terk etmesi haramdır.²⁵⁸ Zira kaybedilen hayat, elde edilmek istenen haklardan daha değerlidir. Hakların elde edilememesinden doğan zarar yaşamın kaybedilmesinden doğan zarardan daha hafiftir. Çok olan zararı defetmek için az olana katlanılır. Buna istinaden belirli hak ve talepler için bedene zarar veren veya ölümle sonuçlanan açlık grevi yapmak caiz görülmemiştir.²⁵⁹

²⁵⁴ İbn Hacer, IX, 675-676; eş-Şâfiî, V, 391; İbnü'l-Arabî, I, 166; Kurtubî, III, 262; İbn Teymiyye, *Mecmû'ul-Fetâvâ*, XXVIII, 540; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, XIII, 189.

²⁵⁵ İmâm Mâlik, I, 513.

²⁵⁶ Eyyûb, 167.

²⁵⁷ et-Tekrûrî, 69.

²⁵⁸ Bakara, 2/195; İbn Âbidîn, *Reddû'l- Muhtâr alâ Dürri'l-Muhtâr Şerhu Tenvîri'l- Ebsâr*, IX, 184.

²⁵⁹ el-Ahmed, 94.

III. İNTİHAR EYLEMLERİNİ CAİZ GÖREN GÖRÜŞÜN DELİLLERİ VE DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İntihar eylemlerine cevaz verenler, eylemin caiz olması için şehit olma ve Allah yolunda cihad etme niyetinin olması, düşmanın zarara uğratılması veya Müslümanlar için bir maslahat içermesini şart koşmuşlardır. Şehit olma niyetiyle gerçekleştirilmesini yeterli görenler de olmuştur. Eylemleri savunanlar intihar eylemi aleyhinde verilen fetva sahibi alimleri ‘Amerikan uşağı’ nitelemeleriyle reddetmekte onları sahayı bilmeden, vakıya vakıf olmadan fetva vermekle itham etmektedirler. Eylemlere cevaz verenlere yöneltilen eleştiriler ise naslara genel bakamamaları, belli nasları usul gözetmeksizin kendi görüşlerine göre yorumlamaları ve uzun vadede Müslümanların zararına ve faydasına olacak şeyleri tespit edebilecek stratejik bir bakış açısına sahip olmamaları şeklinde olmuştur. İntihar eylemlerini caiz görenler genelde eylemleri ‘istişhâd eylemleri’ olarak isimlendirirlerken cevaz vermeyenler ‘intihar eylemleri’ olarak adlandırmışlardır. Bu konuda ortaya konan fetvalar değerlendirildiğinde fetvalarda siyasi ve politik tesirlerin varlığını hissetmek mümkündür.

A. Kur’an ve Sünnet

İntihar eylemlerini caiz görenlere göre cihad için delil olan tüm ayet ve hadisler günümüzde gerçekleştirilen intihar eylemleri için de delil teşkil etmektedir. Zira her ikisi de Allah yolunda cihad etmek gayesiyle yapılmakta, her ikisinde de amaç düşmanı zarara uğratmak veya Müslümanlara fayda sağlamaktır. Her ikisinde de yakinen ölüm riski mevcuttur. Konuyla ilgili görüşlerini destekleyen birçok ayet ve hadis zikretmişlerdir. Ortaya koydukları deliller ve delillerden çıkardıkları argümanlar şunlardır:

Allah (c.c) Kitabında kendi yolunda canları ve mallarıyla cihad edenler hakkında şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz Allah, Müminlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır. Artık onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler ve ölürlər”²⁶⁰ Ayet-i kerimeden açıkça anlaşılıyor ki, cennet karşılığı satılması istenen şey müminin kendisidir. Bu durum intihar eylemlerinde en bariz şekilde ortaya çıkmaktadır. Zira şehit olmak için cihada çıkan kişinin geri dönme umudu vardır. İntihar eylemini gerçekleştirmek için yola çıkan kimsede ise geri dönme umudu ve isteği yoktur.

²⁶⁰ Tevbe, 9/111.

Tam bir teslimiyetle canını Allah’a satmıştır.²⁶¹ Ayette cennet karşılığı canların satın alınmasından bahsedilmekle birlikte, canlarını feda eden müminler için her hangi bir şart belirtilmemiştir. Belirtilen bir husus var ki, o da Allah yolunda olmasıdır. O da eylemlerin nihai hedefini teşkil etmektedir.²⁶²

İntihar saldırılarını caiz gören taraf iddialarına sünnetten deliller getirerek eylemleri şöyle savunmuşlardır: İntihar eylemlerinin Allah yolunda cihad etmek için kendini öldürmek olduğu değerlendirildiğinde, benzer örneklerin Rasulullah (s.a.v) döneminde de yaşandığı görülmektedir. Peygamber Efendimiz döneminde kurtulma ihtimali olmadığı halde kendini, bilerek ölümün kucağına atıp savaşı ve şehit olan birçok sahabe örneği vardır. Efendimiz bu kimselerden övgüyle söz etmiş ve onları bu davranışlara teşvik etmiştir: *“Rabbimiz Allah yolunda savaşmış mağlup olanların- yani beraberinde savaşan arkadaşları- başına gelenlerin kendi başına geleceğini bildiği halde dönüp şehit oluncaya kadar savaşan adamdan razı oldu ve Allah-u Teâlâ Meleklerine şöyle dedi: ‘Kuluma bakın! Benim yanımda olanı talep ederek ve arzulayarak şehit oldu.’”*²⁶³

Başka bir rivayette Peygamber Efendimiz, zırhını çıkararak ölmek için savaşa giren kimsenin bu davranışından Allah’ın hoşnut olacağından söz etmektedir: Âsım b. Ömer b. Katâde’den rivayetle Avf b. Afra b. Hâris Rasulullah (s.a.v)’e şöyle sordu: *“Kulun ne yapması Rab Tebârek ve Teâlâyı güldürür? Peygamber Efendimiz : ‘Zırh olmaksızın düşman saflarının içine atılması,’ buyurdu. Avf zırhını çıkardı ve öldürülene kadar savaştı.”*²⁶⁴

İmam Şâfiî’den gelen diğer bir rivayette, Bi’r-i Meûne olayında arkadaşlarının tamamı öldürülen sahabe-i kiramdan birinin tek başına düşmanın üzerine gidip öldürülünceye kadar savaşmasını Peygamber Efendimiz onaylamış, hatta olayı haber veren Amr’a neden gidip öldürülünceye dek savaşmadığını sormuştur. Rivayette olay şöyle anlatılmıştır: *“Ensar’dan bir adam, Bi’r-i Meûne ashabına (yetişememiş) onların gerisinde kalmıştı. Kuşların arkadaşlarının cesetlerinin üzerine üşüştüğünü gördü ve Amr b. Ümeyye’ye : ‘Düşmanın üzerine doğru gideceğim. Arkadaşlarımın katledildiği bu*

²⁶¹ et-Tekrûrî, 134.

²⁶² el-Filistîni, 41.

²⁶³ Ebû Dâvud, Cihâd, 38, III, 32.

²⁶⁴ Beyhâkî, Ahmed bin Huseyn bin Ali (ö. 458/1065), *Sünenü'l- Kübrâ*, I-X, Thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ, Dâru'l- Kütübi'l İlmiyye, Beyrut 1424/2003, 80, Hadis No:17198, IX, 169.

duruma kayıtsız kalamam,’ dedi. Nitekim söylediğini yaptı (Düşmanın üzerine gitti.) ve öldürüldü. Amr b. Ümeyye döndü ve olayı Peygamber Efendimize anlattı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz durumu olumlu karşıladığı ve Amr’a şöyle dediği rivayet edilir: ‘Sen gitmedin mi? Ta ki savaşır ve (bu yolda) öldürülürdün.’”²⁶⁵

Uhud savaşında 7 sahabe Peygamber Efendimizi korumak için öleceklerini bilerek tek tek düşmanla vuruşmuş ve hepsi şehit olmuş, Peygamberimiz(s.a.v) şehit olan sahabelere cennette kendisiyle beraber olmayı vaat etmiştir. Bu olayı Enes b. Mâlik şöyle anlatmaktadır: “*Rasulullah (s.a.v) Uhud günü Ensar’dan 7, Kureyş’ten 2 Müslümanla düşmana karşı yalnız başına kaldı. Müşrikler saldırınca Ensar’dan bir adam öne atıldı ve öldürülene kadar savaştı. Sonra yine saldırdılar. Rasulullah (s.a.v) ‘Kim onları bizden uzaklaştırırsa ona cennet var veya cennette benim arkadaşımdır’* buyurdu. Ensar’dan bir adam çıktı ve öldürülene kadar savaştı. Yedi kişi öldürülene kadar böyle devam etti.”²⁶⁶ Peygamber (s.a.v) her bir sahabenin ölümle neticeleneği muhakkak olan bu eylemlerine şahit olmuş ve teşvik etmiştir. Bu da tek bir kişinin öleceğini bilerek düşman topluluğuna karşı savaşmasının caiz olduğunu göstermektedir.

Ebu Hureyre’nin rivayet ettiği bir hadiste Asım b. Sabit ve 9 arkadaşı, 100 kişilik düşman tarafından kuşatılmışlardı. Kendilerine müşrikler tarafından teklif edilen emâni kabul etmemişler ve Asım b.Sabit’in de beraberinde olduğu 7 kişi ölümün kaçınılmaz olduğunu bildikleri halde şehit oluncaya dek savaşmışlardı. Peygamber Efendimiz durumdan haberdar olmuş ve davranışlarını onaylamıştır. Rivayette olay şöyle anlatılmaktadır: “*Allah Rasûlü (s. a. v.) başlarına Asım bin Sabit’i -Âsım bin Ömer’in dedesidir.- emir tayin ettiği bir seriyyeyi gözlemci olarak gönderdi. Yola çıktılar. Ta ki Mekke ile Asfan arasına varmak üzerelerken, Beni Lihyân olarak bilinen Huzeyl mahallesi onlardan haberdar oldu. Yaklaşık yüz okçu adamla peşlerine takıldılar... Onların yanlarına vardılar. Asım bin Sabit ve arkadaşları durumu fark edince boş bir araziye yöneldiler. Topluluk geldi ve onları kuşattı. ‘Size eman veriyoruz, eğer teslim olursanız sizden kimseyi öldürmeyeceğiz’, dediler. Asım bin Sabit: ‘Ben kafirin himayesine girmem, Allahım Rasululah’ı bizden haberdar et!’*, dedi. Okçular onlara

²⁶⁵ Beyhâki, 80, Hadis No:18200, IX, 170.

²⁶⁶ Müslim, Cihâd ve Siyer, Uhud Gazvesi, Hadis No: 1789, 906.

saldırdılar. Üzerlerine oklar attılar. Asım bin Sabit'in de beraberinde olduğu 7 kişiyi öldürdüler. Geriye Hubeyb bin Adiy, Zeyd bin Desinne ve üçüncü bir adam kaldı..."²⁶⁷

İntihar eylemlerini caiz görenler tarafından hadislerde geçen, sahabenin cihad gayesi ve şehitlik arzusuyla, kuvvetle muhtemel, kimi zaman kaçınılmaz olan ölüm riskini göze almalarının intihar eylemcisinin kendi hayatına son vermesine benzer bir durum olduğu iddia edilmektedir. Öyle ki 100 kişinin karşısına çıkarak ölmek için savaşıyla kendisini bedenine yerleştirdiği patlayıcı bir düzenekle patlatan kişinin durumu risk faktörü açısından değerlendirildiğinde, her iki durumda ölüm riskinin çok yüksek olduğu, hatta aksinin imkansız olarak yakın olarak nitelendirilebileceği ifade edilmiştir.

DEĞERLENDİRME

İntihar saldırılarının meşru olduğunu iddia edenler sahabe dönemindeki bazı fidâi eylemler ile ilgili rivayetleri iddialarına delil olarak sunmuşlardır. Ancak ehl-i sünnetin cihad ve şehitlik anlayışı konusundaki yaklaşımları değerlendirildiğinde, gerek sahabe dönemine gerekse sonraki dönemlerde, delil olarak ortaya konan örneklerin istisna kaldığı görülmektedir. Geleneksel İslam anlayışında kendini feda etme ekseninde bir cihad algısından daha çok stratejik ve zafer odaklı bir cihad anlayışının yaygınlaştığı gözlenmektedir.²⁶⁸

İntihar bombacısının şehit olduğuna dair iddialar Kur'an'daki şehitlik kavramıyla örtüşmediği gerekçesiyle eleştirilmiştir. Zira şehitlik kişinin salt kendi iradesi ve kastıyla -intihar eylemlerinde olduğu gibi- elde edebileceği bir makam değildir.²⁶⁹ Kur'an'ın ifadesiyle şehitlik Allah (c.c)'nin kulları arasından dilediğini seçip ulaştırdığı yüce bir makamdır ve Allah (c.c) kitabında bunu şöyle teyit etmektedir: “ *O günleri biz insanlar arasından döndürür dururuz.(Zaferi bazen bir topluma bazen öteki topluma nasip ederiz.) Ta ki Allah, iman edenleri ortaya çıkarsın ve aranızdan şehitler edinsin. Allah zalimleri sevmez* ”²⁷⁰ Bu sebeple Müslümanlar -geçmişte sahabeler- bu üstün makama ulaşmayı hep temenni etmişler, bunun için çabalamışlar ve çabalamaktadırlar. Şehit olma arzusu dualarında her zaman yer bulmuştur. Onlardan bazılarının -Halid b. Velid gibi- bu makam nasip olmamıştır.

²⁶⁷ en-Nesâî, Kitâbu's-Siyer, 161, VIII, 123-124.

²⁶⁸ Freamon, 322-323.

²⁶⁹ el-Cerbû', 101.

²⁷⁰ Âli İmran, 3/140.

*“Kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah, sizi esirgeyecektir. Kim düşmanlık ve haksızlık ile bunu yaparsa (bilsin ki) onu ateşe koyacağız; bu ise Allah'a çok kolaydır”*²⁷¹ ayeti delil gösterilerek intihar bombacısının kendi eliyle kendisini öldürmesinin intihar olduğu, Kur'an'da kendini öldürmenin kesin bir dille yasaklandığı belirtilmiştir. Ayetteki ibarenin sarîh ve tevile açık olmadığı ifade edilmiştir. İntihar eylemlerinin intihardan farklı olduğuna dair Sünnette de şerî bir delilin mevcut olmadığı, hadislerde intiharın niyet kaydı konmaksızın mutlak olarak yasaklandığı belirtilerek²⁷² kişinin cihad etmek gayesiyle kendisini öldürmesinin, intiharın haramlığını ortadan kaldırmayacağı ifade edilmiştir.

Ancak Kurtubî, yukarı da zikredilen Nisa 29-30 ayetlerini farklı tefsir etmiştir. Kurtubî tefsirinde ayetteki yasağın ‘birbirinizi öldürmeyin’ manasında olduğunu, ancak lafzın dünya sevgisi, mal tutkusu gibi sebeplerle kişinin üzüntü ve kızgınlık gibi durumlarda kendisini öldürmesinin yasaklanmasını da içerdiğini belirtmiştir.²⁷³ Kurtubî’nin tefsirinden hareketle şu ifadelerle ayetin intihar eylemlerinin haram olduğuna delil olamayacağı belirtilmiştir: Ayet ile yasaklanan masum kimselerin haksız yere öldürülmesidir. Nitekim hatayla, kısas ve had cezalarıyla öldürme ayette yasaklanan öldürme kapsamında değerlendirilmemiştir. Bu yasağın intihar için de söz konusu olmasının sebebi intihar eden kişinin kendi hayatını düşmanlık ve haksızlık yaparak sonlandırmasıdır. Zira insanın hayatı kendi mülkü değildir. Şer’î bir kasıt olmaksızın onu sonlandırma hakkına sahip değildir. İntihar bu sebeple haramdır. Kendini öldürme yasağı asıl olmakla beraber şer’î açıdan kendini öldürmeyi mübah kılacak bir sebep ortaya çıkarsa yasak olan haksız yere ve zulümle öldürme hükmü kapsamından çıkar. Ancak düşmanla savaşarak dini ve Müslümanların maslahatını korumak gibi gayelerle hayatına son vermesi haksız yere kendini öldürme anlamına gelmez. Dinin ve Müslümanların maslahatı, hayatta kalma maslahatına tercih edilir.²⁷⁴ Bu yalnızca kendini öldürmekle ilgili değildir. Düşmanla savaşa girişen kişi eğer meşru olmayan bir cihad dairesinde canını tehlikeye atıyorsa veya öldürülüyorsa kendi eliyle kendini tehlikeye atmış olur. Bu

²⁷¹ Nisa, 4/29-30.

²⁷² et-Tirmizî, Tıb, 7, III, 565.

²⁷³ Kurtubî, VI, 259.

²⁷⁴ el-Ahmed, 156-157.

da ayetle yasaklanmıştır.²⁷⁵ Yoksa kişinin canını tehlikeye atması cihadda olmazsa olmazdır.

İntihar eylemlerinin terör eylemleri ile eşleştirilerek eleştirilmesinin ve kınanmasının en önemli sebeplerinden biri de intihar saldırılarında genellikle haksız yere bir insanın öldürülmesinin kaçınılmaz oluşudur. Oysa Kur'an-ı Kerim'de: “*Kim yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın (haksız yere) bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur*”²⁷⁶ buyrulmuştur. Bu eylemler çoğunlukla çarşı, alışveriş merkezleri, metro ve havaalanı gibi umuma açık yerlerde yapılmaktadır ve bu saldırılarda Müslümanlar da ölmektedir. Öyle ki son zamanlarda intihar eylemleri daha çok Müslüman ülkelerde ve Müslüman halka yönelik gerçekleştirilmektedir. Bir Müslümanı öldürmek Kur'an'da şiddetle kınanmış ve katilin büyük bir azapla cezalandırılacağı bildirilmiştir: “*Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ebediyen kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lânetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.*”²⁷⁷

İntihar saldırılarının meşruiyetini sorgularken meseleyi sadece eylemcinin hayatına son vermesi yönüyle ele almak, naslarda kesin bir dille yasaklanan intihar anlamı taşıyıp taşımadığını tartışmak tek başına konuyu çözümlemek için yeterli değildir. İntihar saldırıları, geçmişte benzeri görülmemiş yöntemlerle gerçekleştirilen, geleneksel savaş stratejilerinden çok farklı olarak sadece kişinin kendi hayatını sonlandırması değil, düşman dışındaki kimselerin öldürülmesi yönü de olan modern savaş yöntemlerindendir. İntihar eylemlerini sadece şer'î deliller ekseninde ele almaktan ziyade sonuçlarıyla beraber ve günümüzdeki ve geçmişte var olan savaş mantığının ayırımını da iyi yaparak geniş bir yelpazeden değerlendirmek daha sağlıklı bir yaklaşım olacaktır.

B. Kıyas

Günümüzde uygulanan şekliyle intihar eylemleri, yeni bir mesele olması cihetiyle naslardan doğrudan bir hüküm çıkarmak mümkün değildir. Bu sebeple intihar eylemleri hakkında hükme varmak ancak içtihad yoluyla mümkündür. İctihad metotlarından biri de kıyastır. İntihar saldırıları Peygamber Efendimiz döneminde ve sonrasında gerçekleşen,

²⁷⁵ Bakara, 2/195.

²⁷⁶ Maide, 5/32.

²⁷⁷ Nisa, 4/93.

alimlerin hemen hemen tamamının onayladığı tek kişinin veya sayı olarak çok az olan kişilerin düşman safları içine atılarak öleceklerini bilerek savaşmaları anlamına gelen fidâi eylemlere ve yine klasik kaynaklarda alimlerin çoğunluğunun caiz gördüğü, düşmanın Müslümanları kalkan yapması durumunda esir alınan Müslümanların öldürülmesi meselesine kıyaslanarak caiz görülmüştür.

1. Sahabe Dönemindeki Fidâi Eylemler

Allah yolunda cihad etmek gayesiyle, kurtulma umudu olmaksızın veya kurtulma umudu çok düşük olmakla birlikte düşman saflarına girerek düşman eliyle kişinin ölmesini ifade eden fidâi eylemlerin Peygamber Efendimiz hayattayken ve vefatından sonra sahabe döneminde birçok örnekleri görülmüştür. Fidâi eylemlerde düşmanın zarara uğratılması veya Müslümanlara fayda sağlaması şartı koşulmuştur. Yukarıda zikredilen anlamıyla fidâi eylemler, alimlerin hemen hemen tamamı tarafından caiz görülmüştür. İntihar saldırılarını caiz gören taraf, intihar saldırılarıyla kıyasladıkları sahabe döneminde gerçekleştirilen fidâi eylemlere eserlerinde geniş bir şekilde yer vermişlerdir. Bu örneklerden belli başlıları şunlardır:

Peygamber Efendimizin vefatından sonra da birçok sahabe yakinen öleceklerini bilerek tek başına düşmanın içlerine saldırmışlar, dinin zaferi için kendilerini ölüme atmışlardır. Bu davranışları intihar olarak görülmemiş, bilakis şehadet eylemi olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu eylemlerden biri de İstanbul'un kuşatması esnasında yaşanmıştır: Konuyla ilgili olarak Eslem b. İmrân'dan şöyle rivayet edilmiştir: *"Konstantiniyye şehrinde Abdurrahman b. Hâlid b. Velid komutasındaki bir grupta savaştık. Rumlar şehrin surlarına dayanmışlardı. Bir adam Rumların üzerine tek başına saldırdı. İnsanların 'Şuna bak! Lailaheillallah, kendisini kendi eliyle tehlikeye atıyor,' demeleri üzerine Ebu Eyyub: 'O ayet bizim için indi. Ey Ensar topluluğu! Allah Nebi'sine zafer verdiğinde İslam galip geldiğinde dedik ki: Haydi artık mallarımızın yanında duralım. Onları koruyup kollayalım.' Allah-u Teâlâ şu ayeti indirdi: 'Allah yolunda infak edin. Kendinizi kendi elinizle tehlikeye atmayın.'²⁷⁸ Kendi elinle kendini tehlikeye atmak,*

²⁷⁸ Bakara, 2/195.

mallarımızın yanında durup onlarla meşgul olup cihadı bırakmamızdı,' dedi. Allah yolunda cihadı bırakmadı ve sonunda Kontstantiniyye'de defnedildi."²⁷⁹

Fidâî eylemlerin en bariz örneklerinden biri de Yemame Savaşında yaşanmıştır. Yemame Savaşında yalancı peygamber Müseyleme ve askerleri bozguna uğradıklarında geniş ve yüksekçe bir kapısı olan bir bahçeye sığınmışlardı. Müslümanlar bahçeyi kuşatmıştı. Ber'a b. Mâlik: "Beni bir kalkanın içine koyup kapının üzerinden bahçenin içine atın" dedi. Dediğini yaptılar. Tek başına düşmanla vuruştı ve kapıyı açmayı başardı. Müslümanlar kaleyi fethettiler. Ber'a b. Mâlik savaştan yaralı kurtuldu.²⁸⁰

Abdullah b. Zübeyr'in arkadaşlarından fitne başı Eşter'den kurtulabilmenin tek yolu olan kendisinin de onunla birlikte öldürülmesini istemesi ölümü talep etmek anlamının ağır bastığı fidâî eylemlere örnektir. Olay şöyle vuku bulmuştur: Cemel Vakasında Abdullah b. Zübeyr fitne çıkaran gruptan olan Eşter'le vuruşmaya başlayınca Eşter'i yenemeyeceğini anlamış, o esnada arkadaşlarına "beni ve Mâlik'i öldürün" diye seslenmişti.²⁸¹ Eşter düşman saflarındaki grubun başıydı ve onun ölmesi düşmanı zayıflatacaktı. Belki de düşman mağlubiyete uğrayacaktı. Abdullah b. Zübeyr Eşter'in elinden kaçacağını anlayınca boğuşma esnasında sadece Eşter'i öldüremeyeceklerini bildiğinden 'beni ve Mâlik'i öldürün' diye seslendi. Eşter'in gerçek ismi Mâlik'ti. Arkadaşları Eşter'in gerçek isminin Mâlik olduğunu bilmediklerinden öldürmeye davranmadılar. Eşter Abdullah b. Zübeyr'in elinden kurtuldu.²⁸²

Klasik Dönem Ulemasının Fidâî Eylemler Hakkındaki Görüşleri

İntihar eylemlerini meşru gören görüş, klasik dönem ulemasının fidâî eylemler hakkındaki görüşlerini iddialarına gerekçe olarak sunmuşlardır. Geçmiş dönem alimlerinin çoğunluğu eserlerinde fidâî eylemlerin caiz olduğunu beyan etmişlerdir. Söz konusu görüşlerden önde gelenleri şunlardır:

Muhammed bin Hasan eş-Şeybânî, kişinin bin kişilik müşrik ordusuna tek başına saldırmasının, kurtulacağını veya düşmana zarar vereceğini umuyorsa caiz olduğunu

²⁷⁹ Ebû Dâvud, Cihâd, 23, III, 21-22.

²⁸⁰ İbn'ul-Esîr, İzzüddîn Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî (ö. 1433/2012), *Üsdü'l- Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, Dâru İbn Hazm, Beyrut 1433/2012, 106; Kurtubî, III, 261.

²⁸¹ el-Esedî, Seyfû'd-Dîn Umer ed-Dabî (ö. 200/815), *el-Fitnetü ve Vak'atü'l-Cemel*, Dâru'n-Nefâis, Beyrut 1403/1983, 164.

²⁸² et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (ö. 310/923), *Târihu't-Taberî Tarihu'r-Rusul ve'l-Mulûk*, I-XI, Thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Dâru'l-Meârif bi'Mısır, Kahire (ty), IV, 520.

söylemektedir. Aksi takdirde mekruh olduğu görüşündedir. Çünkü Müslümanlara fayda vermeyecek bir şekilde kendisini yok etmiştir. Eğer maksadı Müslümanları cesaretlendirmek, dini yüceltmek veya düşmanın gücünü zayıflatmak ise caiz olmasının uzak ihtimal olmadığını belirtmiştir.²⁸³

İmam Şâfi “el Um” adlı eserinde bu konu hakkındaki görüşünü şöyle ifade etmektedir: *“Bir kimsenin (düşman saflarından) bir grubun içine yenileceğini bilerek girmesi (hücum etmesi) veya öldürülme ihtimali yüksek olduğu halde, (tek başına) öne atılmasında bir beis görmüyorum. Zira Bedir’de Peygamber Efendimiz (şehit olmanın) faziletinden bahsettikten sonra Ensar’dan bir adam, Efendimizin yanında bir grup müşrikin üzerine saldırmış ve öldürülmüştür”*²⁸⁴

Cessâs “Kendinizi kendi elinizle tehlikeye atmayınız”²⁸⁵ ayetinin tefsirinde kişinin öleceğini yakinen veya zannı galiple bilerek kendi başına düşman ordusuna saldırması ile ilgili olarak şöyle demiştir: “Kişi dine ve Müslümanlara bir fayda gözetmeksizin kendi hayatını tehlikeye atmamalıdır. Eğer kendisini ölüme sürüklemesinde dine ve Müslümanlara bir fayda söz konusu ise bu durum Kur’an ve sünnette övülmüş yüce bir makamdır.”²⁸⁶

İbn Arabi, düşmana zarar verme, Müslümanları cesaretlendirme ve düşmanların cesaretini kırmak gibi sonuçlar doğuruyorsa, şehit olma arzusuyla tek başına düşman safları içine girerek öldürülen kişinin şehit olduğunu belirterek bu eyleme cevaz vermektedir. Ayrıca İbn Arabi’ye göre caiz olması için kişinin düşmana mukavemet edecek gücünün olması şart değildir.²⁸⁷

İbn Kudâme fidâî eylemlerin meşru olmasında eylemlerin doğuracağı sonuçları esas almıştır. Ona göre, düşmanla savaşırken savaştan geri durmaları kurtuluş ihtimalini, savaşmaları helak ihtimalini güçlendiriyorsa, savaşmamaları evladır. Ancak galibiyet ihtimalinin güçlü olması eylemlerin caiz olması için zorunlu değildir. Savaşmakta sebat

²⁸³ es-Serahsî, Muhammed b. Ahmed (ö. 490/1097), *Şerhu Kitâbi’s-Siyerî’l-Kebîr*, I-V, Thk. Ebû Abdullah Muhammed Hasan eş-Şâfiî, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1417/1997, IV, 250.

²⁸⁴ eş-Şâfiî, V, 391.

²⁸⁵ Bakara, 2/195.

²⁸⁶ el-Cessâs, I, 327-328.

²⁸⁷ İbnü’l-Arabî, I, 166.

edilirse şehit olma niyeti söz konusu olduğundan, ve galibiyet de ihtimal dahilinde olduğundan caizdir.²⁸⁸

İbn Teymiye fidâi eylemlerin caiz olduğu hususunda dört mezhep arasında ittifak olduğundan bahsetmiş, Ashab-ı Uhdud kıssasındaki çocuğun Kral'dan dinin maslahatı için kendini öldürmesini istemesini delil göstererek şöyle demiştir: "Tek başına düşman saflarına hücum etmek, öldürüleceği ihtimali ağır bassa bile eğer Müslümanlar için cihad maslahatı söz konusu ise, kişinin kendisini öldürmesinin başkasını öldürmesinden daha büyük olmasına rağmen dört mezhebe göre caizdir. Bu durumda başka yollardan elde edilemeyecek din maslahatı için veya düşmanın dünya ve ahirette vereceği zararı defetmek için, başkasını öldürmesi caizlik bakımından evladır".²⁸⁹

İbn Hacer, bir kişinin çok sayıda düşmana tek başına saldırmasını eğer cesaretinden ileri geliyorsa ve bu şekilde düşmana korku salacağını düşünüyorsa veya Müslümanları cesaretlendirmek için yapıyorsa ya da vb. şeran geçerli bir kastı varsa alimlerin çoğunluğuna göre güzel bir davranış olduğunu belirtmiştir. Ancak yine İbn Hacer'in ifadesine göre ne zaman ki düşüncesizce kendini tehlikeye atmaktan ibaret olur, özellikle Müslümanların zayıflamasına sebep olacak bir davranışa dönüşürse caiz değildir.²⁹⁰

DEĞERLENDİRME

İntihar eylemleri fidâi eylemlere kaçınılmaz bir ölümle yüzleşme, cihad gayesiyle eylemcinin kendini öldürmesi, düşmanı zarara uğratmak ve Müslümanlara fayda sağlamak amacıyla gerçekleştirilmesi yönüyle kıyas edilmiştir. Ancak intihar eylemlerinin fidâi eylemlere kıyaslamanın sahih bir kıyas olmayacağı belirtilmiştir.²⁹¹ Zira intihar eylemlerinde kişinin kendi eliyle kendini öldürüyor olmasına karşılık fidâi eylemlerde düşman tarafından öldürülmektedir. Bu husustaki eleştirilere yönelik şöyle bir açıklama getirilmiştir: İntihar eylemlerinde fidai eylemlerden farklı olarak kişinin kendini bir müsebbip ile değil doğrudan öldürmesi söz konusudur. Öyle ise tek fark ölümün doğrudan veya bir sebeple gerçekleşmesidir. İslam Hukukunda çoğunluğun

²⁸⁸ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, XIII, 189.

²⁸⁹ İbn Teymiye, *Mecmû'ul Fetâvâ*, XXVIII, 540.

²⁹⁰ İbn Hacer, IX, 675-676.

²⁹¹ el-Cerbû', 62.

görüşüne göre doğrudan öldürme bir müsebbib ile öldürme hükmündedir.²⁹² Dolayısıyla kişinin düşmanı öldürmek gayesiyle kendisini öldürmesi caizdir.²⁹³ Görüşlerine klasik dönem alimlerinin şehitlik ahkâmı ile ilgili beyan ettikleri hükümleri referans almışlar ve iddialarını şöyle gerekçelendirmişlerdir: Hanefiler haricindeki âlimlerin çoğunluğuna göre şehit olanın düşman tarafından bilfiil öldürülmüş olması şart değildir. Ayrıca Hanefilerin ortaya koyduğu bu şart dünyevi hükümler açısından değildir. Ahiret hükümleri bakımından böyle bir şart söz konusu değildir. Bu da intihar eylemcilerinin şehit kabul edilebileceğini göstermektedir.²⁹⁴

İntihar eylemlerinin, - saldırılarda kişinin doğrudan kendini öldürmesi söz konusu olduğundan- fidâi eylemlerle kıyas edilemeyeceği, bu sebepten intihar anlamını taşıdığı iddiasına yönelik bir diğer eleştiri ise şudur: İntiharın hükmü açısından da değerlendirildiğinde doğrudan veya tessebbüple ölüm aynı şeydir. Kişinin kendisini öldürmesi ile başkasından kendisini öldürmesini istemesi veya kendisini zehirlemesini talep etmesi ya da kendisini arabanın yahut trenin altına atarak öldürmesinin arasında fark yoktur. Cündüb b. Abdullah'ın hadisinde yarasını bıçakla yararak yaranın kanaması sonucu ölen kişi hakkında kendisine cennetin haram kılındığından bahsedilmiştir.²⁹⁵ Oysa ölümü doğrudan değil yarasını kanatması sonucu kan kaybıyla olmuştur. Tüm durumlarda kişinin kendini öldürme sebebi eğer üzüntü, tasa veya Allah'ın rahmetinden ümit kesmek ise fiili intihar eylemi olarak adlandırılır. Ve hükmü haramdır. Öldürme eylemi gerek doğrudan kişinin kendi fiiliyle olsun gerekse dolaylı yünden olsun intiharın hükmünü değiştirmez. Ve aynı şekilde mücahidin şehit olma gayesiyle kendini öldürmesi ile hatayla silahının kendisine dönmesi, ya da hatayla Müslüman veya kafirler tarafından öldürülmesi, Ashab-ı Uhud'daki çocuk örneğinde olduğu gibi düşmanını kendisini öldürmesi için yönlendirmesi veya kalkan olarak ölmesi arasından fark yoktur. Tüm durumlarda şehit kabul edilir.²⁹⁶

İntihar saldırılarını fidâi eylemlere kıyaslayanlar, meselede kıyasla hükmetmenin sahih olmadığı ifade edilerek eleştirilmiştir. Kıyası reddeden görüş üç açıdan kıyası

²⁹² ed-Derdîr, Ebu'l-Berekât Ahmed b. Muhammed b. Ahmed (ö. 1201/1786), *Eş Şerhu's-Sağîr alâ Akrabi'l-Mesâlik ilâ Mezhebi'l-İmâm Mâlik*, I-IV, Dâru'l-Meârif, Kahire (ty), IV, 339; eş-Şirbînî, IV, 9; el-Behûtî, IV, 445.

²⁹³ et-Tekrûrî, 62.

²⁹⁴ et-Tekrûrî, 80.

²⁹⁵ Buhârî, Ehâdisu'l-Enbiya, 50, II, 494.

²⁹⁶ Abdülmâcid, 35.

mümkün görmemektedir: Birincisi; intihar eylemleri hakkında nas olmadığı iddiası doğru değildir. İntihar eylemleri intihar anlamına gelmektedir. Nasta intiharın haram olduğuna dair açık bir hüküm bulunduğundan, nassın olduğu yerde kıyasın olması mümkün değildir. Zira kıyas ancak kıyaslanacak şey hakkında nassın olmadığı bir meselede kullanılabilir.²⁹⁷ İkincisi; kıyas edilen şeyle kıyaslanan şey arasında fark olduğundan yapılan kıyas sahih değildir. Fidai eylemlerde kişi düşman tarafından öldürülmektedir. İntihar eylemlerinde ise kişinin kendini öldürerek düşmanı öldürmesi söz konusudur.²⁹⁸ Üçüncüsü; fidâi eylemci karşılıklı iki ordunun savaştığı ortamda canını ortaya koymaktadır. İntihar eylemlerinde ise böyle iki taraflı cephe ve savaş durumu söz konusu değildir. Dolayısıyla fidai eylemci, İslam ordularının galibiyeti ve zaferi için canını ortaya koyuyorken intihar eylemcisi, eylemde ve eylem sonrası düşmanın misillemesinden kaynaklı birçok masum insanın ölümüne sebep olmaktadır. Bu tür eylemlerin Müslümanlara ölüm ve yıkımdan başka, bir fetih ve zafer getirdiği görülmemiştir.²⁹⁹

Fidâi eylemler ve intihar eylemlerini birbirinin benzeri olarak görerek kıyaslamak aradan geçen zamanı ve değişen savaş şartları ve araçlarını yok saymak anlamına gelir. “Orta Çağ’daki uluslararası ilişkileri, sade ve basit geleneksel savaş imkan ve şartları çerçevesinde başvuru yöntemleri ve ulaşılan çözümleri günümüz dünyasındaki ilişkileri anlamak ve açıklamak için yeterli görüp olduğu gibi bu güne taşımak ne derece doğru ve isabetlidir. Zira günümüz dünyasının devasa ekonomik imkanlara sahip devletlerinin ileri teknolojik imkanlara ve tahribat gücü yüksek silahlara dayanan yeni savaş strateji ve taktikleri, medya ve diğer kamuoyu yönlendirme imkanlarıyla son derece karmaşık bir yapıya sahiptir.”³⁰⁰ Meselenin aslı tessebbüb ve doğrudan öldürmenin aynı veya farklı oluşu değildir. Böyle bir kıyas aslı olan bir kıyas olmayacaktır. Kişinin kendisini tessebbüble öldürmesi aslen haramdır. Onu caiz kılan cihad hükümleri çerçevesinde öldürmek veya hayatını riske atmak gibi normalde haram olan şeylerin caiz olmasıdır. Burada üzerinde durulması gereken İslam Savaş Hukuku prensiplerinin tahakkuk edip etmediğinin incelenmesidir.

²⁹⁷ el-Cerbû’, 59; Nisa, 4/29-30; Bakara 2/195; Tirmizî, Tıp, 7, III, 565; Buharî, Cenâiz, 83, I, 419.

²⁹⁸ el- Cerbû’, 62.

²⁹⁹ Ramadânî, Abdülmâlik b. Ahmed, *En-Nâhiye an İzhâkı’n-Nüfûsi’l-Ğâliye (el-Ameliyyâtü’l-İstişhâdiyye evi’l-İntihâriyye)*, Dâru’l-İmâm Müslim, Medine, 2012, 83.

³⁰⁰ Özel, İslam ve Terör, 58.

2. Düşmanın Kalkan Yaptığı Müslümanların Öldürülmesi

Bazı alimler canlı bombanın üzerine yerleştirdiği patlayıcı düzeneği patlatarak kendini öldürmesini, savaşta düşman tarafından kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesine benzeterek canlı bomba eylemlerine cevaz vermişlerdir. Aralarında kurgulanan benzerlik ise şudur: İntihar eylemlerinde kalkan, intihar eylemcisinin kendisidir. Her ikisinde de ortak nokta düşmana ulaşmanın yolu kalkanın Müslüman eliyle öldürülmesidir. Ancak Muhammed Hayr Heykel bunun için Müslümanlara daha büyük zarar geleceğinden endişe edilmesini ve düşmana ulaşmak için başka bir yolun bulunmamasını şart koştur.³⁰¹ Bir diğer benzetme ise canlı bomba eylemlerinde masum sivillerin öldürülmesi hususunda yapılmaktadır. İntihar eylemlerinde düşmanla mücadele bombanın patlatıldığı yerde bulunan sivilleri öldürmeyi zorunlu kılıyorsa düşman tarafından kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesinin caiz olduğu gibi bu eylemlerde de canlı bombanın kendini patlattığı mekanda bulunan olayla hiçbir ilgisi olmayan masum sivillerin öldürülmesinin caiz olduğu ifade edilmiştir.³⁰²

Düşmanın Müslümanları kalkan yapması halinde, Müslümanların düşmana yenilerek esir edilen Müslümanlar da dahil tamamının helak olması gibi Müslümanlara daha büyük bir zarar gelmesinden endişe edildiği ve bunun için düşmanla mücadele edecek başka yol bulunmadığı durumlarda, Hanefiler, Malikîler, Şafîiler ve Hanbelîlerden oluşan alimlerin çoğunluğuna göre kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesi caizdir.³⁰³ ‘Genel olan zararı def etmek için özel olan zarara katlanılır’ kaidesi gereği düşmanın kalkan yaptığı Müslümanların öldürülmesine cevaz verilmiştir.³⁰⁴

Geçmişte düşmanın kalkan yaptığı Müslümanların öldürülmesine dair verilen fetvalardan hareketle, canlı bombanın Müslümanların maslahatı için bir zaruretin olduğu durumlarda, kendini Müslümanlar için kalkan yaparak öldürmesinin caiz olduğu söylenmiştir. Başkasını öldürmekte kul hakkı tealluk ettiğinden daha büyük günah olduğu, dolayısıyla böyle bir zaruretin bulunduğu durumlarda başkasını öldürmek caiz

³⁰¹ Heykel, 1401-1402.

³⁰² et-Tekrûrî, 161.

³⁰³ en-Nevevî, *Ravdatü't-Tâlibîn*, VII, 447; el-Cessâs, V, 273-274; İbn Teymiyye, *Mecmû'ul-Fetâvâ*, XXVIII, 546.

³⁰⁴ el-Hamavî, Seyyid Ahmed b. Muhammed el-Hanefî, *Gamzu Uyûni'l-Basâir Şerhu Eşbâh ve'n-Nezâir*, I-IV, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1405/1985, I, 281.

olabiliyorsa kişinin kendisini öldürmesinin caiz görülmesinin evla olduğu belirtilmiştir.³⁰⁵

DEĞERLENDİRME

Gazâli maslahatın nasla sabit olmadığı durumlarda maslahatla hüküm verebilmek için maslahatın katî, zarûrî ve külli olması gerektiğini belirtmiştir.³⁰⁶ Kurtubî tefsirinde kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesinin caiz olması için maslahatın zarûrî, katî ve küllî olması gerektiğini belirtmektedir. Zarûrî; yani Müslümanları yok edecek olan kafirlere ulaşmanın, onlarla savaşmanın tek yolunun kalkan yapılan Müslümanları öldürmek olması, küllî; yani kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesinde İslam ümmetinin tamamının menfaatinin olması, katî yani maslahatın kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesiyle kesinkes sağlanması gerekir.³⁰⁷ Eğer Müslümanları helaka sürükleyecekse birkaç esiri korumak için binlerce, yüz binlerce Müslümanın ölümüne göz yummak yalnız şeran değil aklen de mümkün değildir. Kurtubî'nin tefsirinden hareketle söz konusu şartların intihar eylemleri için geçerli olup olmadığı değerlendirilerek şöyle denilmiştir: İntihar eylemcisinin eyleminin düşmanla mücadele için tek yol olduğu iddia edilemez. Yani bir zaruret söz konusu değildir. Bu eylemlerin bütün Müslümanlara maslahat getirdiğinin söylenmesi de çok zordur. Zira İslam ve Müslümanlar bu eylemlerden zarar görmektedir. Uzun vadeli olarak eylemi yapan gruplara dahi fayda sağlamamaktadır. Dolayısıyla maslahatın katî oluşundan hiç söz edilemez.³⁰⁸

Sivillerin öldürülmesini kalkan yapılan Müslümanların savaş zarureti olarak öldürülmesine kıyaslamak doğru bir kıyas olamaz. Zira eski savaşlar günümüzdeki gibi birbirine girmiş girift unsurları barındırmamaktaydı. Savaşlar müstakil mevzi savaşları şeklinde cereyan etmekteydi. Bir kalede kalkan yapılan siviller sebebiyle düşmana saldırılmaması mağlubiyete ve bunun sonucunda daha çok Müslümanın kanının dökülmesine sebep olacağından alimler bu sebeple sivillerin öldürülmesine cevaz vermişlerdi. Günümüz şartlarında sivillerin öldürülmesinin cevazı yönünde görüş beyan

³⁰⁵ el-Ahmed, 144.

³⁰⁶ Gazâlî, Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed (ö. 505/1111), *el-Müstesfâ min İlmi'l-Usûl*, I-IV, el-Câmiatü'l-İslâmiyye/Külliyetü's-Şerîa, Medine (ty), II, 489; Kurtubî, XIX, 333.

³⁰⁷ Kurtubî, XIX, 333.

³⁰⁸ Ramadâni, Hel Hunâke Cihad Şer'î ve Cihad Bidîf.(el Cüzü's- Sâni), s.9, 2008, İsam Arapça Makaleler Veri Tabanı, 15.05.2015, 35.

ederken, söz konusu fetvanın sivillere yönelik saldırıların yaygınlaşması ve kanıksanmasının ve dünya kamuoyunda haksız konuma düşmenin uzun vadede doğuracağı problemlerin, İslam'ın imajının zedelenmesiyle İslam'a ve Müslümanlara gelecek zararın dikkate alınması ve ona göre değerlendirme yapılarak hüküm verilmesi gerekmektedir.³⁰⁹

Bu sebeple güncel bir meseleyi tarihte gerçekleşen bir meseleye kıyas ederken zaman ve zamanın getirdiği imkan ve şartlar dikkate alınmalıdır. Doğru bir kıyasa varabilmek için hükme varılmak istenen mesele ile kıyas edilen mesele arasında şekli bir benzerliğin olması yeterli değildir. Hükme varılmak istenen meselenin sebep ve sonuçlarıyla birlikte gerçekleştiği zemin, zaman ve şartlar da dikkate alınmalıdır.

C. Maslahat Prensibi

İntihar saldırıları ümmete maslahat sağladığından söz konusu saldırılarda canlı bombanın kendini öldürmesi yahut patlamanın olduğu mekandaki masum sivillerin öldürülmesinin caiz olduğu belirtilmiştir. İntihar saldırılarında eylemcinin kendini öldürmesi veya saldırılarda masum insanların ölmesi haksız yere cana kıyma fiili olduğundan haramdır. Eylemlerin dinin galip gelmesi için yapıldığından ve düşmanları korkutup Müslümanları cesaretlendirdiğinden söz edilmektedir. Ümmetin maslahatının kişinin yaşam maslahatından daha önde olması hasebiyle canlı bomba eylemlerinin caiz olduğu, maslahat prensibi gereği aslen haram olan kişinin kendisini ve masum sivilleri öldürmesi fiilinin caiz olduğu ifade edilmiştir.

İntihar saldırılarını maslahat prensibinden hareketle savunanlar görüşlerini şöyle delillendirmişlerdir: Mücahit cihat etmek gayesiyle hayatını sonlandırmaktadır. Cihattan elde edilecek maslahat eylemcinin kendini öldürmesindeki mefsetten daha büyüktür. Zira cihattan geri durmada, can kayıpları, neslin kaybolması, ırzlara tecavüz ve malların işgalci güçler tarafından gasp edilmesi mefseti vardır. Bu sebeple mücahidin kendini öldürmesi caiz olur.³¹⁰ İntihar eylemcisi, umumi olan dinin galip gelmesi maslahatı için kendi hususi maslahatından(yaşam maslahatı) feragat etmektedir. Maslahat ile mefset çatıştığında, umumi maslahat hususi maslahata, dinin korunması maslahatı diğerlerine

³⁰⁹ Özel, İslam ve Terör, 58-59.

³¹⁰ İbn Cübeyr, Hânî b. Abdullah, el Ameliyyâtü'l-İstîşhâdiyye, Dirâsât Fi's-Şeria ve'l-Akîde, *el-Beyan*, s.19, İSAM Arapça Makaleler Veri Tabanı, Erişim Tarihi:15.05.2015. 24.

tercih edilir.³¹¹ Şâtıbî eserinde Peygamber Efendimize kalkan olan ve bu esnada eli felç olan Hz Talha'nın örneğini vererek şöyle ifade etmiştir: “Bu durum, daha büyük olan meşakkatin üstesinden gelebilmek için diğer meşakatlere göğüs germesiyle ifade edilir. Buradaki umumi olan maslahat, kendi canıyla koruduğu dinin ve Müslümanların maslahatıdır.”³¹²

Cihad esnasında mücahidin kendini öldürmesinin haram olduğuna hükmetmenin cihad mefhumuyla uyuşmadığı ve cihad etmeye engel teşkil edeceği belirtilmiştir. İntihar saldırılarını savunanlara göre cihad ederken ölüm riskinin zannî veya yakînî olarak gerçekleşmesi kaçınılmaz bir ihtimaldir. Öleceğini bilerek cihad etmek yasaklandığında cihaddan elde edilecek birçok maslahat engellenmiş olur. Ölüm riskinin zann-ı galip olması, yakın bir risk olmaması ile ilgili şerî bir delil bulunmamaktadır.³¹³

DEĞERLENDİRME

Fesadın zıddı olan salah kelimesinden türeyen,³¹⁴ maksada uygun, elverişli, yararlı ve iyi olana ulaştıran zararlı olanı defeden anlamına gelen maslahat, ‘mekâsidü’ş-şerîa’ olarak bilinen korunması gereken beş temel esasın³¹⁵ korunması veya bu beş esasa zarar verecek şeylerin ortadan kaldırılması şeklinde tanımlanmıştır.³¹⁶ Bûtî eserinde maslahatın meşru olabilmesi için, maslahatın mekâsidü’ş-şeria kapsamında olması, Kitap, Sünnet ve kıyasa aykırı olmaması ve daha önemli bir maslahatın zayi edilmesine yol açmaması şartlarını taşıması gerektiğini belirtmiş ve şartları ana başlıklar halinde işleyerek ayrıntılı olarak ele almıştır.³¹⁷ Tezde tartışılan maslahat, maslahatın kısımlarından biri olan mesalih-i mürseledir. Mesalih-i mürsele geçerliliği veya geçersizliği hakkında bir nas bulunmayan kıyas kapsamına da girmeyen, bununla birlikte hem aklî ölçülere hem de şerî düzenlemelerin bütününe uygunluk taşıyan menfaatleri ifade eder.³¹⁸

³¹¹ İbn Cübeyr, 23.

³¹² Şâtıbî, III, 93.

³¹³ el-Filistînî, 19-20.

³¹⁴ ez-Zebîdî, Muhammed Murtazâ el-Huseynî (ö. 1205/1791), *Tâcu'l-Arûs min Cevheri'l-Kâmûs*, I-XVI, Matbaatu Hukûmeti'l-Kuveyt, Kuveyt 1385/1965, VI, 547.

³¹⁵ Mekâsidü’ş-Şeria, hükümlerin belirlenmesinde din, can, akıl, nesil ve malı korumanın esas alınması, öncelik teşkil etmesi demektir.

³¹⁶ Gazâlî, *el-Müstesfâ min İlmi'l-Usûl*, II, 481-482.

³¹⁷ el-Bûtî, Saîd Ramadân (ö. 2013), *Davâbitü'l-Maslaha fi'ş-Şerîa'l-İslâmiyye*, Müessesetü'r-Risâle, 119-275.

³¹⁸ Dönmez, İbrahim Kâfî, “Maslahat”, DİA, İstanbul 2003, XXVIII, 84.

İntihar saldırılarının maslahat deliline dayandırılarak caiz görülmesi eleştirilirken temel yaklaşım, eylemlerde meşru bir maslahatın olmadığı yönünde olmuştur. Bu cihetle maslahata göre hüküm verebilmek için maslahatın şer'î açıdan muteber olup olmadığı konusunda sağlam delillerin olması gerektiği belirtilerek hakkında hüküm olmayan konularda maslahatın delil olabileceği ifade edilmiştir. İntihar eylemlerinin maslahat deliline dayanarak meşru görülmesine yönelik şöyle bir eleştiri getirilmiştir: Kendini öldürmek fiilinin haram olduğu sarih nasla sabittir ve maslahata göre değişiklik göstermez. Zira sarih nassın bulunduğu yerde içtihada yer yoktur. Maslahat delili ile varılan hüküm bir içtihattır.³¹⁹ Eğer haramları helal kılmada maslahat muteber görülürse, Allah(c.c) 'ın haram kıldığı her şeyi maslahata göre helal kılmanın yolu açılır. Örneğin nesebi korumak ve aile birliğini sağlamak gibi birçok maslahatı barındırdığı için zina haramdır denildiğinde de, eğer kadın kısır ve eşi de bu durumdan razı ise ve kadına maslahat sağlıyorsa cevaz vermek icab eder ki böyle bir hüküm söz konusu olamaz.³²⁰ Bu eleştiriye şöyle cevap verilmiştir: İntiharın haram olması sebebiyle intihar eylemlerindeki cihad etmekten doğan maslahatın muteber olmayacağı görüşü, intihar eylemlerinin intihar kapsamında değerlendirildiğinde doğru olabilir. Ancak eylemler cihad gayesiyle yapıldığından intihar dairesinden çıkmıştır.³²¹

Yukarıda ifade edildiği gibi eylemlerin meşru cihad eylemleri olduğu farz edilse bile doğurduğu sonuçlar itibari ile Müslümanlar için kalıcı bir maslahat sağladığı görülmemektedir. Amelin zahirinin meşru olması yeterli değildir. Zahirin meşru olmakla birlikte maslahata aykırı olması durumunda söz konusu ameli işlemek caiz olmaz. Bir fiilin meşru olması kendinden değil meşru kılınma sebebi olan maslahattan ötürüdür. Eğer maslahat gerçekleşmiyorsa fiil meşru değildir.³²²

İntihar eylemlerinin maslahat sağlayıp sağlamadığını değerlendirirken eylemlerin çok yönlü ve geniş bir perspektiften değerlendirilmesi gerekir. Yalnızca belli bir coğrafyada, kısa vadeli, yakın planda ortaya çıkan mefsedet ve maslahatları değil eylemlerin uzun vadede ve dünya genelinde nasıl bir tesir oluşturduğunun değerlendirmesinin yapılması gerekir. Zira içinde bulunduğumuz küreselleşme çağında, devletlerin dahilinde olan ile haricinde olan arasındaki ayırım kalkmıştır. Bu gün zaman

³¹⁹ el-Cerbû', 76.

³²⁰ el-Cerbû', 77.

³²¹ el-Hamûd, 196.

³²² Şâtübî, III, 120-121.

ve mekan sınırlamaları ortadan kalkmıştır. O nedenle günümüzde mahalli sorun yahut kriz, ülke dışına çıkarak bir anda uluslararası kriz haline gelebilirken, uluslararası kriz de kolaylıkla birçok ülkede ulusal bir soruna dönüşebilmektedir.³²³

İntihar saldırılarını caiz gören tarafa göre maslahat, savaşta orduyu yenmek veya düşmana karşı bazı üstünlükler elde etmektir. Düşmanın kalbine korku salınması ve Müslümanları cesaretlendirmek de maslahat nevindendir. İntihar eylemleri bu bakımdan Müslümanlara maslahat sağlamaktadır.³²⁴ Bu görüş şu sebeplerle kabul görmeyerek eleştirilmiştir: İntihar eylemlerinde, bahsedilen belli kazanımlar elde edilmiş olsa bile, bu kazanımlar sınırlı ve geçici faydalardır. Nihai planda bu eylemlerin Müslümanlara zafer yahut kalıcı bir maslahat getirmediği görülmektedir. Aksine düşman daha fazla hırslanmakta intikam duygusuyla yapılanların iki üç katı misilleme yapmaktadır. Bu tür eylemlerde sivillerin öldürülmesi dine ve Müslümanlara karşı nefret uyandırmaktadır.³²⁵ Maslahatın göreceli olduğu durumlarda kazanılan bir takım faydalar olsa bile amelin sonucunda ortaya çıkan mefsedetın elde edilen maslahattan daha büyük olması halinde, söz konusu maslahat meşru bir maslahat değildir. İntihar eylemlerinde Müslümanlar için bazı maslahatlar söz konusu olabilir. Ancak bunun yanında Müslümanların zararına olan sonuçlar doğuruyorsa maslahat ile amel etmek, mefsedeti doğuruyorsa mefsedeti def etmek önceliklidir. Maslahat terk edilir.³²⁶

İntihar saldırılarının Pergamber Efendimizin takip ettiği cihad yöntemiyle çeliştiği ifade edilerek saldırılar şu açılardan eleştirilmiştir: İntihar eylemlerini daha çok ellerinde hafif silahlar olan küçük gruplar büyük devletlere ve küresel güçlere karşı gerçekleştirmektedirler. Böyle bir mücadelede yenilgi kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Peygamber Efendimiz düşmana karşı yeterli güç dengesi oluşmadan silahlı mücadeleyi başlatmamış, müşriklerin eza ve işkencelerine sabretmeyi tavsiye etmiştir. Zira böyle bir savaşta ortaya çıkacak zarar olası elde edilecek faydadan çok çok büyük olacaktır. Bu tarz mücadeleyi cihad olarak değerlendirdiğimizde bile düşmana karşı

³²³ Aral, Berdal, Küresel Sistem İçinde İslam Dünyası İçin Anlamlı Bir Varlık Alanı Oluşturmak, *İslam Dünyasının Geleceği*, Editör: Ahmet Emin Dağ, İnsanî ve Sosyal Araştırma Merkezi, Pelikan Basım, İstanbul 2016, 136.

³²⁴ el-Ahmed, 166.

³²⁵ İbnu'l-Useymin, Muhammed bin Sâlih (ö. 2001), el Useymin, *Şerhu Riyazüssâlihîn min-Kelâmi Seyyidi'l-Mürselîn*, I-IV, Dâru'l-Vatan li'n-Neşr, Riyad 2005, I, 222.

³²⁶ İbn Nuceym, Zeynuddîn b. İbrahim bin Muhammed (ö. 970/1562), *Eşbah ve'n-Nezâir alâ Mezhebi Ebî Hanîfe*, Dâr'ul-Kütübi'l İlmiyye, Beyrut 1419/1999, 78.

yeterli güç ve imkan oluşmadan böyle bir savaşa girişmek caiz değildir.³²⁷ Eğer düşmana karşı yeterli güç dengesi sağlanamamışsa hezimetini tercih etmek düşmana saldırmaktan daha az mefsedet içerir. İz b. Abdüsselam savaşta geri çekilmenin mefsedet oluşu ile ilgili olarak şöyle demiştir: “Savaşta geri çekilmek büyük bir mefsedettir. Fakat düşmana zarar vermeksizin öldürülme durumunda ise geri çekilmek vaciptir. Zira kendini tehlikeye atmak dini yüceltmek ve düşmana zarar vermek söz konusu olduğunda caizdir. Geri çekilinmediği takdirde kafirlerin moralini yükseltmekle birlikte bir çok can kaybı olacağından ve de İslam’ın bundan zarar göreceği için yenilgi vaciptir. Bu duruma direnmek hiçbir maslahat yönü bulunmayan mefsedettir.”³²⁸

Maslahatın nasla sabit olmadığı durumlarda maslahatla hüküm verebilmek için maslahatın katî, zarûrî ve küllî olması gerekir.³²⁹ Kendini öldürmek nasla yasaklanmıştır. İntihara cevaz veren nasla belirlenmiş bir maslahat da söz konusu değildir. İntihar eylemlerinin intihardan farklı olduğunu var saydığımızda ise söz konusu eylemleri destekleyen her hangi bir nas bulunmamaktadır. Böyle bir durumda eylemlerin caiz olabilmesi için ortada şüphe götürmez tartışmasız bir maslahatın olması ve intihar yöntemiyle cihad etmenin Müslümanlar için zarurî bir alternatif olması ve maslahatın tüm Müslümanlar için geçerli olması gerekir.

D. Zaruret Durumu

İntihar saldırılarının ve bu saldırılarda masum sivillerin öldürülmesinin düşmanla mücadele etmek için başka bir yolun kalmadığı durumlarda caiz olduğu ileri sürülmektedir. Mücadele edilen taraf, silah, asker ve lojistik destek, maddi imkan, askeri eğitim gibi bir çok konuda kıyas kabul etmeyecek bir üstünlüğe sahiptir. Cephesel savaş taktiğiyle böyle bir düşmanla savaşmak mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla intihar saldırılarından başka yol kalmamaktadır.

Filistin’in işgal altında olduğu ve işgal altında olanların düşmanlarına karşı kendilerini savunmak için intihar eylemleri dışında işgali ve zilleti kabul etmekten başka seçeneğin kalmadığı ifade edilmiş, ‘zaruret haram olanı mübah kılar’ kaidesi uyarınca

³²⁷ el-Kardâvî, Fıkhu’l-Cihâd, II, 1316-1317.

³²⁸ el-İz b. Abdüsselâm, İzzeddîn Abdülazîz b. Abdüsselâm (ö. 660/1262), *el-Kavâidü’l-Kübrâ*, I-II, Thk. Nezîr Kemâl Hammâd, Usmân Cuma’ Damîriyye, Dâru’l-Kalem, Dimâşk 1421/2000, I, 151.

³²⁹ Gazâlî, *el-Müstesfâ*, II, 489, Kurtubî, XIX,333.

Filistin'i savunmak için intihar eylemlerinin caiz olduğu belirtilmiştir.³³⁰ Bu görüşü öne sürenlere göre asıl olan işgal altındaki ülke halklarının düşmanı vatanlarından atıp işgalden kurtulmak için güçleri yeten her yolu ve imkanı denemelerinin caiz oluşudur. Diğer savaş yöntemlerinde caiz görülmeyen yöntemler savunma savaşlarında caiz görülmüştür.

DEĞERLENDİRME

Zaruret fıkıh terimi olarak kişiyi dini yasakları ihlal etmekle karşı karşıya bırakan ve ancak bu şekilde savuşturulabilen ciddi bir özür/mazeret halini ifade eder. Öyle ki yasağı uygulaması durumunda başta hayat hakkı olmak üzere zarûrîyât denilen beş temel haktan(can, din, akıl, namus, mal) birinin tamamen ortadan kalkması ya da telafisi mümkün olmayacak şekilde zarar görmesi söz konusu olacaktır. Zaruret durumunda ortaya konan hükümler genel değil istisnâî hükümlerdir.³³¹

İntihar eylemlerine cevaz verenler zaruret prensibini öne sürerek caiz olduğunu savunmaktadırlar. Böyle bir zaruret olduğu var sayılsa bile, zaruret sebebiyle haram olan hüküm helal olmaz. Zaruret hükmün vasfını değiştirmez. Sadece zaruret durumu olan kişi için haram olan mesele zaruret kalkana kadar mübah olur.³³² Yoksa genel hüküm değişmez, aynı kalır. Örneğin açlıktan ölmek üzere olan bir kimse, hayatta kalabilmek için domuz eti yiyebilir. Zaruret miktarı kadar yemesi o kişiye helaldir. Yoksa buradaki zaruret hali domuz etini helal kılmaz. Zaruret durumunda da domuz etinin hükmü haramdır. Kişinin domuz etini yiyebilmesi, zaruret durumunda olanlar için Şâri'nin vermiş olduğu bir ruhsattır.³³³ Bu durumda, intihar eylemini yapmak için bir zaruret bulunduğu intihar eylemleri caizdir demek doğru değildir. Söz konusu eylemler intihar kabul edildiği için haramdır. Eylemci için bir zaruret bulunuyorsa, bu durumda intihar eylemleri haram olmakla beraber, özel duruma binaen mübahtır. Bu hüküm kişiye verilmiş bir ruhsattır, denmiştir.³³⁴

Zaruret durumunun haram olan her fiili helal kıldığı düşüncesi meşru bir maksada ulaşmak uğruna gayr-i meşru vasıtaları kullanmayı doğurur. - Asıl maksat Allah rızası

³³⁰ el-Kardâvî, *Fıkhu'l-Cihâd*, II,1195.

³³¹ Çalış, Halit, “Zaruret”, DİA, İstanbul 2013, XLIV, 141.

³³² es-Serahsî, Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl (ö. 490/1097), *Usulü's-Serahsî*, I-II, Thk. Ebu'l-Vefâ el-Afgânî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1414/1993, I, 117.

³³³ Bakara, 2/173.

³³⁴ el-Cerbû', 79-80.

olmalıdır.- Böyle bir yolla Allah'ın rızasına ulaşamaz. Böyle bir anlayış hedefe ulaşabilmek için her yolu mubah addetmeye götürür ki, masumun kanını dökme, hırsızlık, fuhuş, şantaj gibi her araç bu yol için mübah görülür. Ancak insanlığı dünya ve ahiret saadetine ulaştırmak için gönderilen Peygamberler masumları öldürmek gibi bir yolu hiçbir zaman kullanmamışlardır. Şehitlik, ancak dinî prensipler gözetilerek ulaşılabilecek bir makamdır. Müslüman'ın davası hak olduğu gibi vesilesi/metodu da hak olmalıdır.³³⁵

Geçmiş dönemlerdeki alimler zaruret durumunda düşman tarafından kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesini caiz görmüşlerdir. Burada gerekçe olarak öne sürülen zaruret, kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesinin düşmanla mücadele etmek ve düşmanın işgalinden kurtulmak için tek yol olmasıdır. Böyle bir zaruretin intihar eylemlerinde de var olduğu ileri sürülerek canlı bomba eylemlerinde kişinin kendisini ve patlamanın olduğu yerde bulunan masum sivilleri öldürmesinin caiz olduğu belirtilmiştir. Ancak bu konuda üzerinde durulması gereken önemli bir husus vardır ki o da zaruret üzerine genel geçer bir hükmün bina edilemeyeceğidir. Zaruretler ruhsatları doğurur. Ruhsatlar kişilere ve şartlara özel olarak belirlenir. Ayrıca zaruretin var olduğunu tespit edebilmek için, zarurî olarak başvurulacak yöntem alternatif bir durumun olmadığı kesin ve net bir şekilde ortaya çıkmış olmalıdır. İntihar eylemlerine başvurmayı zorunlu kılan haller, savaşta düşman tarafından mağlubiyete uğrayıp helak olmamak için kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesini mübah kılan zaruret durumlarında olduğu gibi açık ve net olarak gözlemlenememektedir.

E. Bizden Önceki Ümmetlerin Şeriatı

İntihar saldırılarını onaylayanların ortaya koydukları delillerden biri de hadislerle bize nakledilen geçmiş ümmetlerin şariatlarıdır. Bunlar içerisinde Peygamber Efendimizin bize naklettiği rahip ve gencin hikayesi ile Firavun'un kızının tarakçısının hikayesi delil olarak zikredilmiştir. Bu hususta ortaya konulan deliller ve gerekçeleri şöyledir:

Kur'an-ı Kerimde Burûç suresinde zikredilen, Peygamber Efendimizin hadis-i şerifinde bahsettiği Ashab-ı Uhdûd kıssasında inanmış bir gencin Allah'ın dinini yaymak için canını ortaya koyuşu anlatılmaktadır. Kıssada Kral genci öldürmek için her yolu

³³⁵ Yüceoğlu, Hikmet, Terör Kışkırtıcılığı Şehitlik Anlayışı, *İslam'a Göre Terör ve İntihar Saldırıları*, 116.

denemiş ama başarılı olamamıştır. Sonunda çocuk Kral'a kendisini öldürebileceği bir yöntem önermiştir. Olay hadiste şöyle anlatılmaktadır:

(...Sonra çocuk getirildi. Ona da: "Dininden dön!" denildi. O da imtina etti. Kral onu da adamlarından bazılarına teslim etti. "Onu falan dağa götürün, tepesine kadar çıkarın. Zirveye ulaştığınız zaman (tekrar dininden dönmesini talep edin); dönerse ne âla, aksi takdirde dağdan aşağı atın!" dedi. Gittiler onu dağa çıkardılar. Çocuk: "Allah'ım, bunlara karşı, dilediğin şekilde bana kifayet et!" dedi. Bunun üzerine dağ onları salladı ve hepsi de düştüler. Çocuk yürüyerek kralın yanına geldi. Kral: "Adamlarıma ne oldu?" dedi. "Allah, onlara karşı bana kifayet etti" cevabını verdi. Kral onu adamlarından bazılarına teslim etti ve: "Bunu bir gemiye götürün. Denizin ortasına kadar gidin. Dininden dönerse ne âla, dönmezse onu denize atın!" dedi. Söylendiği şekilde adamları onu götürdü. Çocuk orada: "Allah'ım, dilediğin şekilde bunlara karşı bana kifayet et!" diye dua etti. Derhal gemileri alabora olarak boğuldular. Çocuk yine yürüyerek hükümdara geldi. Kral: "Adamlarıma ne oldu?" diye sordu. Çocuk "Allah onlara karşı bana kifayet etti," dedi. Sonra Krala: "Benim emrettiğimi yapmadıkça sen beni öldüremeyeceksin!" dedi. Kral: "O nedir?" diye sordu. Çocuk: "İnsanları geniş bir düzlükte toplarsın, beni bir kütüğe asarsın, sadağımdan bir ok alırsın. Sonra oku, yayın ortasına yerleştirir ve çocuğun Rabbinin adıyla! dersin. Sonra oku bana atarsın. İşte eğer bunu yaparsan beni öldürürsün" dedi. Hükümdar, hemen halkı bir düzlükte topladı. Çocuğu bir kütüğe astı. Sadağından bir ok aldı. Oku yayının ortasına yerleştirdi. Sonra: "Çocuğun Rabbinin adıyla!" dedi ve oku fırlattı. Ok çocuğun şakağına isabet etti. Çocuk elini şakağına okun isabet ettiği yere koydu ve Allah'ın rahmetine kavuşup öldü. Halk: "Çocuğun Rabbine iman ettik!" dediler. Halk bu sözü üç kere tekrar etti. Sonra krala gelindi ve: "Ne emredersiniz? Vallahi korktuğunuz başınıza geldi. Halk çocuğun Rabbine iman etti!" denildi. Kral hemen yolların başlarına hendekler kazılmasını emretti. Derhal hendekler kazıldı. İçlerinde ateşler yakıldı. Kral: "Kim dininden dönmezse ateşe atlasın." dedi ve ateşe atladılar. Yanında bebeği olan bir kadın ateşe atlamakta tereddüt etti. Bebeği de ona: "Anneciğim sabret sen doğru yoldasın," dedi.)³³⁶

Yukarıda hadis-i şerifte zikredilen rahip ve gencin hikayesi intihar saldırılarını caiz görenler tarafından şöyle delillendirilmiştir: Kur'an ve Hadislerde çocuğun ve ona

³³⁶ et-Tirmizî, Kitâbu't-Tefsîr, 76, V, 364.

inanınların tavırları yerilmemiş, bilakis fedakarlıklarından övgüyle söz edilmiştir. Yukarıda zikredilen kıssada çocuk Kraldan kendisini öldürmesini istemiştir. Bir başka ifadeyle çocuk dinin yücelmesi için kralın eliyle kendini ölüme atmıştır. Arkasından ona inanlar dinlerinden dönmeyerek kendilerini ateşe atmışlardır. Onların arasından inanan bir kadın ateşe atlamakta tereddüt etmiş, kucağındaki bebeği mucizevi olarak konuşmuş, ateşe atlaması için annesini cesaretlendirmiştir. Çocuğa inanan grup ateşe kendi iradesiyle atlamış, bir anlamda kendilerini doğrudan ölüme atmışlardır. Buruç suresinde ateşe atlayan bu inanmış gruptan övgüyle söz edilmektedir: “Şüphesiz mümin erkeklerle mümin kadınlara işkence edip, sonra da tövbe etmeyenlere, cehennem azabı ve yangın azabı vardır. İman edip salih amel işleyenlere gelince onlara içlerinden ırmaklar akan cennetler vardır. İşte bu büyük başarıdır.”³³⁷

Bu konuda delil gösterilen Peygamber Efendimizden rivayet edilen ikinci hadis ise şöyledir: “Miraca çıktığım gece, bir yerde çok güzel bir koku aldım. Bu kokunun ne olduğunu Cebrail’e sordum. Dedi ki: ‘Bu koku Firavun’un kızının berberi/tarakçısı olan kadının ve çocuklarının kokusudur.’ Bu olayın aslını sorduğumda, Cebrail şöyle dedi: ‘Bu kadın bir gün Firavun’un kızının saçını tararken tarak elinden düştü. (onu yerden alırken, gayr-i ihtiyari) bismillah dedi. Firavun’un kızı ‘Babam mı? (onu mu kast ediyorsun?)’ deyince, kadın: ‘Hayır! Benim kastettiğim benim de senin de babanın da Rabbidir’ diye cevap verdi. Firavun’un kızı: ‘Bunu babama söylerim’ dedi. Kadın da ‘Evet, söyleyebilirsin’ dedi. Kızı bunu haber verince, Firavun kadını çağırdı ve: ‘Kadın! Benden başka senin bir rabbin mi var?’ diye sorunca kadın: ‘Evet, benim de senin de Rabbin Allah’tır,’ diye cevap verdi. Bunun üzerine Firavun, inek şeklinde bakırdan yapılmış bir heykelin eritilmesini emretti ve heykel eritildi. Sonra kadın ve çocuklarının oraya (eritilen bakırın içine) atılmasını emretti... Firavun’un emriyle, çocukları bir bir kadının gözleri önünde o ateşte eritilmiş bakır çukuruna atıldılar. Nihayet sıra emzirme çağında olan bebeğe gelince, annesi dayanamadı. Oldukça gerildi. Bunu gören bebek (Allah’ın izniyle konuşmaya başladı ve) ‘anne korkma, atla! Çünkü dünyanın işkencesi ahiretin işkencesinden daha hafiftir,’ dedi ve kadın da atladı.”³³⁸

³³⁷ Burûç, 85/10-11.

³³⁸ Ahmed bin Hanbel (ö. 241/855), Ahmed b. Muhammed, *Müsned*, I-XX, Daru'l-Hadîs, Kahire 1416/1995, Hadis No: 2822, III, 253.

Yukarıda hadis-i şerifte geçen örnek, kişinin Allah rızası için kendini öldürmesinin caiz olabileceğine delil olarak ileri sürülmüş ve şu açıklamalara yer verilmiştir: Firavun'un kızının tarakçısı olan kadın ve çocukları Fravun'un dinine tabi olmadıkları için ateşe atlamışlardır. Hatta kadın ateşe atlamaya tereddüt edince bir mucize gerçekleşmiş kundaktaki bebek Allah'ın izniyle konuşarak ateşe atlaması hususunda annesini yüreklendirmiştir. Peygamber Efendimiz kadının çocuklarıyla birlikte kendisini ateşe atmasından övgüyle söz etmiştir. Bu da Allah'ın dini için kişinin kendisini öldürmesinin caiz olduğuna delil teşkil etmektedir. İntihar eylemlerinde ise eylemci aynı gayeyle doğrudan kendini öldürmektedir. Aradaki tek fark öldürmenin doğrudan yahut bir müsebbib ile olmasıdır. Alimlerin çoğunluğuna göre müsebbible öldürme ile doğrudan öldürmenin hükmü aynıdır.³³⁹ Bu kıssanın dini korumak ve yüceltmek için kişinin kendini öldürmesinin caiz olmasına delil teşkil ettiği ifade edilmiştir.³⁴⁰

Bu iki rivayetten kişinin din adına kendini öldürmesinin caiz olduğu hükmüne varılmış, olay intihar eylemlerinde kişinin kendisini öldürmesiyle kıyaslanarak intihar saldırılarının caiz olduğu belirtilmiştir. Kıssalarda geçen olaylardan çıkarılan hükümlerin 'Bizden Öncekilerin Şeriatı'ndan olduğu, bu meselede asıl teşkil ettiği ve üzerine başka meselelerin kıyas edilebileceği belirtilmiştir. Zira alimlerin çoğunluğuna göre 'Bizden Öncekilerin Şeriatı' bizim şeriatımıza muhalif olmadığı sürece hüccet kabul edilmektedir.³⁴¹

DEĞERLENDİRME

İntihar eylemlerinin caiz görenlerin tezlerine göre, Kral tarafından öldürülmek istenen çocuk insanlara daveti ulaştırabilmek ve dinin yayılması gayesiyle Kral'dan kendisini öldürmesini istemiş, bir başka ifadeyle Kral'ın eliyle kendini öldürmüştür. Bu da kişinin Allah'ın dinini yaymak için kendisini öldürmesinin caiz olduğuna delildir. Bu iddia birkaç yönüyle reddedilmiştir. Birincisi, kıssada çocuğun kendi eliyle değil Kral'ın eliyle ölmesidir. Çocuk kral tarafından öldürülmek için aranmaktadır. Kral her halükarda çocuğu öldürmeye karardır. Çocuk, kendi isteğiyle Kral'dan kendisini öldürmesini istememektedir. Bu tavrıyla ölüme mahkum olduğu bir durumdan dinini yayabilecek bir

³³⁹ ed-Derdâr, IV, 339; eş-Şirbînî, IV, 9; el-Behûtî, IV, 445.

³⁴⁰ et-Tekrûrî, 136.

³⁴¹ İbnü'l-Arabî, I, 38; İbnü'n-Neccâr, Muhammed b. Ahmed b. Abdülazîz b. Ali (ö. 972/1564), *Şerhu'l-Kevkebi'l-Münîr fî Usûli'l-Fıkh*, I-IV, Thk. Muhammed ez-Zuhaylî, Nezîr Hammâd, Mektebetü'l-Abikân, Riyad 1413/1993.IV, 412.

maslahat ortaya koymuştur.³⁴² Diğer taraftan çocuğa inanan halk ateşe atlamaya mecbur bırakılmışlardır. Zira önlerinde iki seçenek vardır: Ya dinlerinden dönecekler ya da ateşe atılacaklar. İkraah durumunda dinden dönmenin caiz olması Muhammed (s. a. v.)'in ümmetine has bir ruhsattır.³⁴³ Bu durumda önlerindeki tek seçenek ateşe atlamaktır. Allah (c.c)'nin bebeği mucizevi bir şekilde konuşturması da annenin ateşe atlaması için değil, ateşte yanmak korkusuyla dininden dönmemesi içindir.³⁴⁴

İkinci husus her iki kıssada da mucizevi durumlar söz konusudur. Örneğin normal şartlarda kişiyi öldürebilecek durumlar, çocuğu öldürememektedir. Çocuk keramet göstermiştir. Kerametler başka meselelerle kıyaslanamaz. Kerametlerden genel bir şer'î hüküm oluşturulamaz.³⁴⁵ Örneğin bir kadın babası olmayan bir çocuk doğurduğunu iddia etse Hz Meryem'e kıyasla bu iddiası kabul edilemez.³⁴⁶

Reddedilen diğer bir husus da, rahip ve gencin hikayesinde çocuğun kendisini öldürdüğü farz edilse bile yine bizim şeriatımız için delil teşkil etmeyeceği meselesidir. Çünkü bu durum için verilecek hüküm bizden önceki ümmetlerin şeriatı ile ilgilidir. Bizden öncekilerin şeriatları bizim şeriatımıza muhalif olduğunda bizim için delil olamaz. Zira Kur'an ve Sünnette kişinin kendisini öldürmesinin yasak olması ile ilgili sarih naslar mevcuttur.³⁴⁷

'Bizden Öncekilerin Şeriatı' delilinin geçerli bir delil olup olmadığı hususu alimler arasında ihtilaflı bir meseledir. Konuyla ilgili olarak yukarıda zikredilen rivayetlerin anlaşılması ve yorumlanması farklılık arz edebilmektedir. Bu anlamda intihar eylemlerine delil teşkil etmesi tartışmalı bir mevzudur. Bu yüzden tek başına canlı bomba eylemlerine delil olarak öne sürülmesi yeterli görülmemektedir.

IV. İNTİHAR EYLEMLERİNİ CAİZ GÖRENLERİN İLERİ SÜRDÜĞÜ ŞARTLAR

İntihar eylemlerini caiz görenler eylemlerin cevazı için belli şartlar ortaya koymuşlardır. İntihar saldırılarını caiz gören taraf, ortaya konan şartlar bakımından kendi

³⁴² el-Cerbû', 82.

³⁴³ Nahl, 16/106.

³⁴⁴ el-Cerbû', 108-109.

³⁴⁵ el-Cerbû', 84.

³⁴⁶ el-Cerbû', 105.

³⁴⁷ el-Cerbû', 104.

içinde farklılaşmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıda zikredilen şartların tamamının yerine gelmesini zorunlu görürken bazıları ise bir ya da birkaç şartın yerine gelmesini yeterli görmektedir.

A. Cihad Gayesiyle Yapılması

İntihar saldırılarının Allah rızası için, cihat etmek gayesiyle ve şehadete ulaşmak için yapılması, saldırıları caiz görenlerin ittifak ettiği hususlardandır. Caiz gören görüşten bazıları bu şarta ilave şartlar eklerken bazıları ise sadece bu şartın mevcut olmasını yeterli görmüştür. Eylemleri sahabe döneminde gerçekleşen fidâî eylemlere kıyasladıklarından, klasik dönem alimlerinin bu husustaki görüş ve beyanatlarını delil olarak nakletmişlerdir.

Geçmiş dönemdeki alimlerden bazıları fidâî eylemlerde niyetin halis olmasını yeterli bularak düşmanın zarara uğratılması gibi eylemlerin Müslümanlara fayda getiren bir sonuç doğurmasını zorunlu görmemişlerdir: Kurtubî tefsirinde, kişinin düşmana zarar verecek bir gücü olması halinde, niyeti halis ise şehit olma gayesiyle düşmanın üzerine tek başına atılmasının caiz olabileceği görüşünü zikretmektedir.³⁴⁸ İbn Arabî fidâî eylemlerinin caiz olması için niyetinin halis olmasının yeterli olduğu, kişinin düşmana mukavemet edecek gücünün olmasının şart olmadığı görüşünü nakletmektedir.³⁴⁹ Malikî alimleri fidâî eylemlerinde kişinin düşmana zarar verecek gücü olmasa da Müslümanları cesaretlendirip kafirlerin kalbine korku salacağı gerekçesiyle caiz görmüşlerdir.³⁵⁰

Alimlerin fidâî eylemler ile ilgili olarak görüş beyan ettikleri şartların devlet başkanının denetiminde bir savaş düzeni ve ilkeleri muvacehesinde gerçekleşen eylemler için olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır. Günümüzde intihar saldırıları birbirinden bağımsız, farklı coğrafyalarda, muhtelif gruplar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu saldırıların tümünün meşruiyetini eylemcinin niyetine bağlamanın nasıl bir sonuç, nasıl bir vahşet doğuracağı açıktır.

³⁴⁸ Kurtubî, III, 260.

³⁴⁹ İbnu'l-Arabî, I, 166.

³⁵⁰ el- Karâfî, Şehâbeddin Ahmed b. İdris (ö. 684/1285), *ez-Zehîra*, I-XIV, Thk. Muhammed Haccî, Dâru'l-Garbi'İslamî, Beyrut 1415/1994, III, 410.

B. Düşmanın Zarara Uğratılması veya Müslümanlara Fayda Sağlaması

İntihar saldırılarında kişinin üzerine yerleştirdiği patlayıcı düzenekleri patlatarak kendini ve patlamanın gerçekleştiği esnada yakınında bulunanları öldürmesinin, eylemin cihad gayesiyle yapılması ve saldırının sonucunda düşmanın zarara uğratılması durumunda caiz olabileceği belirtilmiştir. Düşmanın zarara uğratılması düşman askerlerini öldürmek, bazı önemli ve stratejik yapılarını yok etmek gibi doğrudan olabileceği gibi, Müslümanları savaşıma cesaretlendirmek ve kafirlerin manevyatlarını çökertmek gibi dolaylı yönlerden de olabilir.³⁵¹ Bu görüşe göre savaşta kendini ölüme atmaya cevaz verilmesi düşman zarara uğratıldığında doğacak maslahat sebebiyledir. Düşmana bir zarar verilemediği takdirde, hayatı riske atmak daha fazla ölümlere ve düşmanın moralini yükseltmeye sebep olacağından doğuracağı mefsedet sebebiyle caiz görülmemiştir.³⁵²

Görüş sahipleri iddialarına klasik kaynaklardan referans göstermişlerdir. Bunlardan ilki Cessâs'ın Bakara süresi 195. ayeti tefsiridir: Cessâs "Kendinizi kendi elinizle tehlikeye atmayınız"³⁵³ ayetinin tefsirinde kişinin öleceğini yakinen veya zannı galiple bilerek kendi başına düşman ordusuna saldırması ile ilgili olarak şöyle demiştir: "Kişi dine ve Müslümanlara bir fayda gözetmeksizin kendi hayatını tehlikeye atmamalıdır. Eğer kendisini ölüme sürüklemesinde dine ve Müslümanlara bir fayda söz konusu ise bu durum Kur'an ve sünnette övülmüş yüce bir makamdır."³⁵⁴ Râzî, ayeti tefsirinde düşmana zarar verme umudu olmaksızın öleceğini bilerek düşman içine dalıp savaşmayı kendi eliyle kendini tehlikeye atmak olarak yorumlamış ve bunun caiz olmadığını belirtmiştir.³⁵⁵ Gazâlî düşman saflarına tek başına hücum ederek savaşmayı belli şartlarda caiz görmüştür. Düşmana zarar veremeyeceğini bilen bir kimsenin kendi başına düşman ordusuyla savaşmasının haram olduğunu ifade etmiş, cesaretiyle kafirleri korkutup onlara Müslümanların gücünü göstererek kafirlerin güçlerini kırmaya muktedir

³⁵¹ el-Hamûd, 150.

³⁵² el-İz b. Abdüsselâm, I,151; es-Serahsî, Şerhu Kitâbi's-Siyerî'l-Kebîr, IV, 310.

³⁵³ Bakara, 2/195.

³⁵⁴ el-Cessâs, I, 327-328.

³⁵⁵ er-Râzî, Fahrüddîn İbnu' Diyâuddîn Umer (ö. 604/1208), *et-Tefsîru'l-Kebîr*, I-XXXII, Dâru'l-Fikr, (yy) 1401/1981.V, 148.

olabildiği takdirde tek başına düşman ordusuyla savaşmasının caiz olduğunu belirtmiştir.³⁵⁶

İntihar saldırılarının meşruiyetini tartışırken konuyu sadece düşmana zarar vermek ekseninde ele almanın doğru bir yaklaşım olmayacağı kanaatindeyiz. Zira düşmana zarar vermek her zaman Müslümanların maslahatına sonuç vermeyebilir. Ayrıca maslahat değerlendirmesi yaparken kısa vadeli görelî faydalara değil, sonuç itibarı ile uzun vadede Müslümanlara fayda getirmesi esas alınarak hükme varılmalıdır. İntihar eylemlerinin meşru olduğu farz edilse bile yakın tarihte gerçekleşen birçok eylem ve sonuçlarına bakıldığında Müslümanlara kalıcı bir fayda getirmediği bunun da ötesinde söz konusu eylemlerin bedelini daha çok Müslümanların ödemek zorunda kaldıkları gözlenmektedir.

C. Kendisini Düşmanla Birlikte Öldürmesi

İntihar eylemleri kişinin kendisini doğrudan öldürmesi yönü ile intiharla benzerlik göstermektedir. Bu sebepten intihar faktörü eylemlerin meşruiyeti konusundaki tartışmaların ekseninde yer almıştır. Öyle ki saldırıların meşruiyetini sağlamak için bu bağlamda bazı çözüm ve formüller bulma arayışına gidilmiştir.

Hasan Eyyüb, kendisinin de içinde olduğu düşmanların bulunduğu gemiyi batırmak suretiyle yahut askeri karargahı veya düşmanın silah fabrikasını havaya uçurarak düşmanla birlikte ölmeyi caiz görmüştür. Fakat kişinin üzerine bomba düzeneği yerleştirip kendisini patlatarak canlı bomba eylemleri yapmasına cevaz vermemiştir. Zira birincisinde kişi doğrudan düşmanı öldürmektedir. Kendi ölümü düşmanın ölümüne tabidir. Bu sebepten, eylemci bombalama eyleminden sonra ölümden kaçmaya gücü yetiyorsa bunu yapmalıdır. İkincisinde ise kişinin kendisini öldürmesi önce gelir. Düşmanı öldürmesi akabinde gelen bir eylemdir. Öyle ki herhangi bir sebepten üzerindeki bombayı patlattıktan sonra düşman ölmeyebilir.³⁵⁷ Bu görüşe şöyle bir eleştiri getirilmiştir: Eylemcinin önce kendi üzerindeki patlayıcı maddeyi patlatarak kendisini öldürmesi sonra da etrafındakileri öldürmesiyle içinde bulunduğu bir binayı patlatarak binanın içindekilerle birlikte ölmesi arasında hükme tesir edecek bir fark

³⁵⁶ Gazâlî, Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed(ö. 505/1111), *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, Dâr İbn Hazm, Beyrut 2005, 796.

³⁵⁷ Eyyüb, 163-164.

gözükmemektedir. Zira ikisinde de fail bombayı patlatan kişidir. Her iki durumda da ölümü doğrudan kendi eliyle gerçekleştirmektedir.³⁵⁸

D. Yönetici ve Kumandanın Emir ve Bilgisi Dahilinde Olması

İntihar eylemlerine cevaz verenlerden bazıları saldırıların İslam nizamına göre yönetilen bir yönetimin liderinin yahut bu yönetimin komutanının emri ve bilgisi dahilinde, İslam ahkâmına uygun olarak Allah yolunda cihad etmek gayesiyle yapıldığı taktirde caiz olabileceği belirtmişlerdir. Aksi taktirde, bireysel veya bir takım grupların gerçekleştirdiği eylemler caiz görülmemiştir. Günümüzde İslam ahkamıyla yönetilen bir yönetimin ve İslam ordusunun olmadığı belirtilerek ne zaman ki böyle bir yönetim vücuda gelir, İslamî usullere göre savaşılar, kumandan bu eylemlerde İslamî usulleri esas alır ve böyle bir zaruretin söz konusu olduğuna hükmederek izin verir, o zaman caiz olur denmiştir. Bu görüş Nâsiruddîn el-Albânî'nin görüşüdür.³⁵⁹ Uceyl Câsim en-Neşemî intihar saldırıları ile hedefin tam olarak gerçekleşebilmesi, olası maslahat ve zararların sağlıklı bir şekilde tespit edilebilmesi için eylemlerin bireysel olmamasını ve grubun çoğunluğunun onayını şart koşmuştur.³⁶⁰ Muhammed Hayr Heykel hayatı riske atmanın oluşturacağı olası zarar veya faydaların boyutlarını tespit edecek bir otoritenin olması gerektiğini belirterek savaşan grubun bir lideri varsa takdirin onun yetkisinde olacağını belirtmiştir.³⁶¹

İntihar eylemlerinin meşru görülebilmesi için merkezi bir otoritenin denetiminde gerçekleştirilmesi şartı koşulmuştur. Böyle bir şartın ortaya konmasının sebebi, İslam Hukukunda düşmanla savaşın caiz olması için savaşın devlet başkanı ve onun tayin ettiği komutanın otoritesi altında olmasının zorunlu olmasıdır. Savaş yöntemi meşru olsa bile devlet başkanının izni olmaksızın savaşmak caiz görülmemiştir. Bu husus dört mezhebin ittifak ettiği bir meseledir.³⁶² Savaşta maslahatı belirleyecek olan savaş kararları hususunda yetkili olan devlet yöneticisidir. Konu hakkında İslam Hukukunda uzman olan

³⁵⁸ el-Hamûd, 204.

³⁵⁹ et-Tekrûrî, 85-86.

³⁶⁰ en-Neşemî, eş-Şehîd ve'l-Müntehar 13-14.

³⁶¹ Heykel, 242.

³⁶² es-Serahsî, *Şerhu Kitâbi's-Siyerî'l-Kebîr*, I, 46; İbn Rüşd, Ebû Velîd el-Kurtubî, *el-Beyân ve't-Tahsîl ve's-Şerhu ve't-Tevcih ve't-Ta'lîl fî Mesâilî'l-Müstahrace*, I-XVII, Thk. Muhammed Haccî, Dâr'ul-Garbi'l-İslami, Beyrut 1408/1998. III, 63; el-Merdâvî, Alaaddin b. Hasan b. Ali b. Süleyman (ö. 885/1481), *el-İnsâf fî Ma'rifeti'r-Râcih mine'l-Hilâf alâ Mezhebi İmâm Ahmed b. Hanbel*, I-XII, Thk. Muhammed Hâmid el-Fîkî, (Melik Suud b. Abdülazîz'l-Ma'tam tarafından bastırılmıştır.), (yy) 1375/1956, IV, 152.

alimlerle istişare eder, onlardan görüş alır. Alimlerin veya hakimin maslahatın hükme tesirine karar verebilmeleri için ictihad yetkisine sahip olmaları gerekir. Müctehidin meseleyi doğru kavrayacak bir donanıma sahip olmasının yanı sıra mesele hakkındaki şer’î hükmü belirleyecek yeterli şer’î bilgisi olması gerekir. Ancak bu şekilde şer’î delilleri mesele üzerinde tatbik edebilir.

İntihar eylemleri çoğunlukla devlet adına ve devlet başkanının talimatıyla değil, devlet yapısından bağımsız bazı gruplar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu tür gruplar Müslümanların çoğunluğunu temsil etmediği gibi merkezî bir otoriteden yoksun olduklarından, Müslümanlar için gerekli olan maslahatı tespit etme, Müslümanların başına gelebilecek olası mefsedetleri def etme konusunda başarısız kalmaktadırlar. Müslümanları savunma talebiyle ortaya konan bu çabalar karşısında sadece bir devleti değil, uluslararası devletler topluluğunu bulmaktadır. Bu tarz eylemlere düşman kat kat misliyle karşılık vermektedir. Aradaki güç dengesizliği sebebiyle mücadele başarısızlığa mahkum olmaktadır.

E. Düşmana Galip Gelmek İçin Başka Yolun Olmaması

Düşmandan gelecek zararı def etmek için tek çıkar yol olduğu takdirde, zaruret prensibi gereği intihar eylemlerinin caiz olabileceği ifade edilmiştir. Zira İslam’da zaruret durumunda haram olan şeyler, mubah kılınabilir. Örneğin Kur’an’da ölü etinin, kanın, domuz etinin, Allah’tan başkası adına kesilmiş kurbanın etinin haram olduğu bildirildikten sonra, kişi bunları yemeye mecbur kalırsa zaruret sınırlarını aşmadan yemesinde bir günah olmadığı beyan edilmiştir: *“Allah, size ancak leş, kan, domuz eti ve Allah’tan başkası adına kesileni haram kıldı. Ama kim mecbur olur da, istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın yemek zorunda kalırsa ona günah yoktur. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır çok merhamet edendir”*³⁶³

Düşmanın diğer Müslümanları öldürmesini engellemek için kişinin kendini öldürmesi gerekiyorsa bazı alimler bunun caiz olacağına hükmetmişlerdir.³⁶⁴ Bu hüküm, “eğer iki mefsedet çakışırsa küçük olan mefsedet işlenerek büyük olan mefsedet

³⁶³ Bakara, 2/173.

³⁶⁴ İbn Cübeyr, el-Ameliyyâtü’l-İstişâdiyye 23.

gözetilir,”³⁶⁵ “umûmî olan zararı def etmek için hususî olan zarara katlanılır”³⁶⁶ kaidelerine dayanır. Düşman Müslüman topraklarına girip, vatanlarını işgal ediyor, ırzlarına ve namuslarına kastediyor, mallarını telef ediyorsa cihat etmek, düşmanı topraklarından atmak tüm Müslümanların üzerine vaciptir. “Bir vacibin gerçekleşmesi için gerekli olan şey vaciptir”³⁶⁷ kaidesi gereği eğer mukavemet edecek başka bir yol yoksa intihar eylemleri caiz olur, denmiştir. Özellikle söz konusu fetva Yahudilere karşı Filistinlilerin gerçekleştirdiği intihar eylemleri hususunda gündeme gelmiştir. Zira Filistinlilerin Yahudilere karşı düzenli ordu kurup savaşma imkanları bulunmamaktadır. İntihar saldırıları işgal altındaki halkların kendilerini savunmak için zorunlu olarak başvurduğu bir yöntem olarak görülmüştür. Bu görüşü, Prof. Dr. Kreyim Râcih³⁶⁸ ve Prof. Dr. Muhammed Zuhaylî dile getirmiştir.³⁶⁹

İntihar saldırılarında kişinin kendi hayatına kendi eliyle son vermesi söz konusu olduğundan eylemler haram olan intihar ile benzerlik göstermektedir. Bu yönüyle içerisinde intihar şüphesi barındırmaktadır. Bu sebepten meşru bir cihad yöntemi olarak düşünüldüğünde bile diğer cihad yöntemlerini kullanmak mümkün olmadığında son çare olarak intihar saldırılarına başvurulabileceği kanaati oluşmuştur.

F. Düşman Tarafından Öldürülmenin Kaçınılmaz Olması

Kişi için ölümün kaçınılmaz olduğu durumlarda daha kolay olan ölümü tercih etmesi, içinde kurtulma umudu olan ölümü seçmesi yahut düşman tarafından kuşatılan, yakinen öldürüleceğini bilen bir kimsenin kendini öldürerek düşmana zarar vermesi, böyle durumlarda gerçekleşen ölümlere örnek olarak zikredilebilir. Düşman tarafından esir alınmışsa işkence altında düşmana Müslümanların sırlarını ifşa etmekten korkuyorsa bu durumda kendisini öldürmesi de bu başlık altında değerlendirilmiştir. Bu durumlarda kişinin kendini öldürmesi ölmek ve hayatta kalmak arasındaki sonucu değiştirmemekle birlikte düşmanın zarara uğratılması ile sonuçlanacağı için, bu tarz eylemler bazı alimler tarafından caiz görülmüştür.

³⁶⁵ İbn Nüceym, 76; es-Suyûtî, Celaluddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr (ö. 911/1506), *el-Eşbâh ve'n-Nezâir fi'l-Kavâid ve Fikhi's-Şâfiyye*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1403/1983, 87.

³⁶⁶ İbn Nüceym, 74 .

³⁶⁸ el-Makarrî, Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Ahmed (ö. 758/1357), *el-Kavâid*, I-II, Thk. Ahmed b. Abdullah b. Hamîd Merkezu İhyâu't-Turâsi'l- İslâmî, Mekke (ty), II, 393.

³⁶⁸ et-Tekrûrî, 120.

³⁶⁹ et-Tekrûrî, 100.

Tartışılan mesele fıkıh kitaplarında geçen, düşman tarafından yakılan gemide bulunan Müslümanların yanmaktan kurtulmak için kendilerini denize atarak bir ölümden ikinci bir ölüme kaçmaları örneği üzerinden ele alınarak klasik kaynaklara atıf yapılmıştır: İbnu'l-Kâsım İmam Mâlik'in mesele hakkında 'Bir sakınca görmüyorum. Zira bir ölümden diğer ölüme kaçmış oluyorlar,' dediğini nakletmiştir. Rebia ise daha kolay olan ölümü tercih etmesinin uygun olmadığını ancak tercih ettiği ölümden kurtuluş umudu varsa caiz olacağını ifade etmiştir.³⁷⁰ Desûkî konuya söyle bir açıklama getirmiştir: "Meselede iki eşit ihtimali olan durum farz edilmiştir. -Yani yanan gemide kalırsa o anda ölecek, kendini denize atarsa o anda ölecek- Ancak kişi denize atladığında hayatta kalacağını –az bir ihtimalde olsa- umuyor veya zannediyorsa ya da şüphe ediyorsa eğer yanan gemide kalırsa o anda ölecekse denize atlaması vaciptir.³⁷¹ Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'a göre kurtuluş ihtimali yoksa iki durumda da ölüm ihtimali eşit derecede ise kişi iki ölümden birini tercih edebilir.³⁷²

Ölümün kaçınılmaz olduğu hallerde Müslümanların sırlarını ifşa etmek korkusuyla, düşmana zarar vermek veya Müslümanlara fayda sağlamak gayesiyle kişinin kendini öldürmesine bazı alimler tarafından cevaz verilmiştir.³⁷³ Bununla birlikte böyle bir durumda kişinin kendini öldürebileceğine dair klasik kaynaklarda sarıh bir nassa rastlanmamıştır.³⁷⁴ Ancak düşman tarafından hapsedilip işkence edilen bir kimsenin düşmanın elinden sağ kurtulamayacağını bildiğinden işkenceden kurtulmak için kendisini öldürmesinin caiz görülmesi³⁷⁵ intihar eylemlerine cevaz verenler tarafından da eleştirilmiş, ölümünün yaşanan elem ve acıya sabırsızlık göstermekten kaynaklı bir ölüm olacağından caiz görülmemiştir.³⁷⁶ Bu konunun benzeri klasik kaynaklarda, esir edilen kimsenin düşmanın işkence yapmasından korkarak esir alan düşmandan boynunu vurarak kendisini öldürmesini istemesinin caiz olmadığı, şeklinde yer almaktadır.³⁷⁷ Delil gösterilen gemi hâdisesinde, alimlerin gemide kaldığı takdirde öleceğine kesin kanaat

³⁷⁰ İmâm Mâlik, II, 25.

³⁷¹ ed-Desûkî, Şeyh Şemsu'd-Dîn Muhammed Arefe (ö.1230/1815), *Hâşiyetu'd Desûkî alâ Şerhi'l-Kebîr*, I-IV, Dâru İhyâi Kütübi'l Arabiyye, (yy) (ty), II, 183-184.

³⁷² en-Nesefî, Ebû Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud (ö. 710-1311), *Bahru'r-Râik Şerhu Kenzü'd-Dekâik*, I-IX, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1418/1998, V, 129.

³⁷³ Eyyûb, 167; en-Neşemî, eş-Şehîd ve'l-Muntehar, 17.

³⁷⁴ Komisyon, *el-Mevsûatü'l-Fıkhiyye'l-Kuveytiyye*, VI, 286.

³⁷⁵ Eyyûb, 167.

³⁷⁶ et-Tekrûrî, 69.

³⁷⁷ es-Serahsî, *Şerhu Kitabî's-Siyerî'l-Kebîr*, IV, 242.

getiren kimsenin gemiden atlamasına izin vermeleri, intihar düşüncesi ile değil kurtulma umudu olabileceği ile ilgilidir.³⁷⁸

Esir alınan veya hapsedilen, düşman tarafından öldürüleceğinin kanaatinde olan bir kimsenin Müslümanlara ait önemli gizli bilgileri bilmesi, işkence altında yahut bilinci kontrol eden ilaç, şırınga gibi yöntemlerle söz konusu gizli bilgilerin düşmanın eline geçmesi korkusuyla kendini öldürmesine bazı alimler tarafından cevaz verilmiştir. Ancak düşmandan gelecek zararın yakîn olması ve sahip olunan bilgilerin Müslümanları yenilgiye sürükleyecek kadar önemli bilgiler olması şartı konmuştur.³⁷⁹ Bu durumdaki bir kimsenin her türlü işkence altında, düşmanın eline geçmemesi gereken gizli bilgilere sahip olduğu taktirde yalana başvurmalarının caiz olduğunu ancak intihar etmesinin caiz olmadığını savunanlar da olmuştur.³⁸⁰ Ancak düşman insan bilincini kontrol eden yöntemler kullanıyorsa her zaman takiiye ve yalanla düşmanın elinden kurtulmak mümkün olmayabilir.

Ölümün kaçınılmaz olduğu durumlarda iki ölümden birinin tercih edilmesi klasik kaynaklarda caiz görülmüştür. Bu hükme dayanarak ölümden kaçışın söz konusu olmadığı hallerde kişinin kendi iradesiyle kendi hayatına son verebileceği ifade edilmiştir. Ancak kişinin hayatına son vermesi başa gelen bela veya hastalığa sabredememekten kaynaklı bir tercih olmamalıdır. İntihar eylemlerine de böyle çaresiz kalınan durumlarda düşmanla mücadele etmek amacıyla başvurulabileceği belirtilmiştir. Lakin delil gösterilen kaçınılmaz iki ölümden birine kaçış yaklaşımı intihardan çok kurtuluş umuduna daha yakındır.

G. Savaş İlan Eden Kafir Devlete Karşı Yapılması

İntihar eylemlerini onaylayanlardan bazıları Müslümanların anlaşmalı olduğu, teminat verdiği kafirlere ve Müslümanlara karşı yapılmasını caiz görmemişlerdir. Zira bahsi geçen kitlelerin İslam'a göre kanları haramdır. Aksi takdirde bu durum daha büyük fitnelere sebep olacak ve Müslümanlar bundan büyük zarar görecektir. Söz konu eylemlerde asıl olan Müslümanlara maslahat sağlamaktır.³⁸¹

³⁷⁸ Heykel, 1408.

³⁷⁹ Eyyûb, 166-167; en-Neşemî, eş-Şehîd ve'l-Muntehar, 17.

³⁸⁰ İbn Murî, Murî b. Abdullah, *Ahkâmu'l-Mücâhid bi'n-Nefsi fî Sebilillahi Azze ve Celle fi'l-Fıkhi'l-İslâmî*, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hukm, Medine 2003, 600.

³⁸¹ el-Ahmed, 148.

Müslüman olmayan tüm devletler ve İslamî hükümler ile yönetilmeyen Müslüman devletlerin 'dâru'l-harb' olduğunu, dolayısıyla söz konusu ülkelere savaş açmanın ve savaşın yöntemlerinden biri olan intihar saldırıları düzenlemenin caiz olduğu iddia edilmiştir. Ancak fakihlerin dâru'l-harb tanımlamasını günümüz dünyasında gayrimüslim tüm devletler ve İslam ahkamıyla yönetilmeyen Müslüman ülkeler olarak anlamak doğru bir değerlendirme olmayacaktır. Zira alimler tarafından dünyanın dâru'l-İslam ve dâru'l-harp olarak ikiye ayrılması ictihadî bir meseledir. Öyle ki fukahadan bir kısmı taksime dâru'l-ahd kısmını da dahil ederek üçlü tasnife gitmiştir. Söz konusu ayırım genel bir tasnif değil geçmişte mevcut olan, Müslümanlar ile aralarında savaş olan düşmanları arasındaki alakaları düzenlemek için ortaya konmuş, belirli durum ve zamanlarla sınırlı geçici bir taksimdir.³⁸² Geçmiş dönem fakihlerinin dâru'l-İslam ve dâru'l-harb arasındaki ayırımı devletler arasında mevcut, süregelen bir savaşın ve düşmanlığın olup olmaması ile ilgili değil güvenlik kavramıyla bağıntılıdır. Fukahânın taksimindeki amaç olası düşmanlığa karşı savunma mekanizması oluşturmaktır. Müslümanların güvenle kalabildiği yerler, savaş ihtimalinin olmadığı yerlerdir. Dâru'l-İslam olarak adlandırılır. Müslümanların güvenle kalamadığı yerlerde ise savaş çıkma riski vardır. Dâru'l-harb olarak adlandırılır.³⁸³

Bazı alimler Birleşmiş Milletler üyesi olan ülkeleri İslam'da savaşılması yasak olan ülkeler kapsamında değerlendirmişlerdir. Zira Birleşmiş Milletler üyesi olan tüm ülkeler savunma dışında savaşmazlık anlaşması yapmıştır. Ahde vefa İslam inancının gereklerindendir.³⁸⁴ Günümüz Dünyasında tüm dünya ülkelerinin arasında savaşmazlık antlaşması söz konusudur. Bu sebepten Müslümanların inancına muhalif olup Müslümanlara savaş açmayan ülkeler dâru'l-harb değil dâru'l-ahd kısmına girer. Bir kısım alimler yeni gelişen uluslararası ilişkilere ve günümüz dünyasında Müslümanların yaşadığı gerçekliğe paralel olarak 'hakikî değil hükmi anlamda dâru'l-İslam' terimini ortaya koymuşlardır. Bu değerlendirmeye göre terim Müslümanların dini yaşantılarını serbestçe yerine getirebildikleri, ancak İslam hükümleriyle yönetilmeyen yerleri ifade eder. Söz konusu kavram batı ülkelerindeki Müslüman azınlıkları, laik bir yönetim

³⁸² Zuhaylî, Vehbe (ö. 2015), *Âsâru'l-Harb*, Dâru'l-Fikr, Dimaşk 1998, 194.

³⁸³ Zuhaylî, 172-173.

³⁸⁴ Ebû Zehra, Muhammed (ö. 1974), *el-Alâkâtü'd-Düveliyye fî'l-İslâm*, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire 1995, 60.

sistemiyle yönetilen, sömürü altında veya işgal altında yaşayan Müslümanları kapsar ve sözü edilen ülkeleri dâru'l-İslam dairesi içine alır.³⁸⁵

Savaşın caiz olması için kafir veya müşrik bir devletle yapılması yeterli değildir. Savaşın temel hedefi, İslam davetini o topluluğa ulaştırmaktır. İslam Hukukunda kendini savunma zarureti, güvenlik tehlikesi gibi acil durumlar dışında savaştan önce topluluklara İslam davetinin ulaştırılmış olması bir zorunluluktur.³⁸⁶ Kafir veya müşrik bir topluluk ile Müslümanlar arasında barış antlaşması varsa savaş açmak caiz değildir.³⁸⁷ İki ülke arasında savaşı gerektiren bir durum ortaya çıkarsa savaş açmadan önce savaş ilan edilmesi gerekir. Ansızın, habersiz savaş açmak yasaktır.³⁸⁸

İslam'da Müslümanlara yönelik bir savaş tasavvur edilemez. Müslümanların Müslümanlara yönelik açtıkları savaşlar fitne olarak görülmüş, taşkınlık anlamına gelen 'bağy' kelimesiyle isimlendirilmiştir. Müslümanlardan bir topluluk böyle bir savaşa teşebbüs ettiğinde söz konusu topluluğun savaştan vaz geçirilmesi, bunun mümkün olmaması halinde Müslümanlara savaş açan grupla taşkınlıklarından döndürünceye kadar savaşılması emredilmiştir.³⁸⁹

İntihar saldırılarının yöntem bakımından caiz olduğu öngörüldüğünde bile eylemlerin barış ortamlarında sivillere yönelik düzenlenmesi İslam Savaş Hukukuna aykırıdır. İslam savaş geleneğinde düşmana karşı devlet yapısından bağımsız grupların üstlendiği savaşlar vuku bulmadığı gibi intihar saldırılarında olduğu gibi düşmana, haberi olmadan saldırmanın örneklerine de rastlanmamaktadır. Zira Kur'an'da düşmanı haberdar etmeden ansızın saldırmak ihanet olarak değerlendirilmiştir.³⁹⁰

H. İşgal Altındaki Bölgelerde Savunma Gayesiyle Yapılması (Filistin Örneği)

İntihar eylemleri üzerinden verilen fetvalar değerlendirildiğinde alimlerin intihar saldırılarının caiz olduğu yönünde verdikleri fetvaların tamamına yakını İsrail işgali altındaki Filistin'de gerçekleştirilen intihar eylemleri ve benzerleri ile ilgilidir. Söz

³⁸⁵ Hârib, Saîd Abdullah, et-Teassub ve'l-Unf Fikriyyen ve Sülûkiyyen, el-Mu'temeru's-Senevî's-Sânî bi'ünvân 'Nehnu ve'l-Âhar', Kuveyt 2007, amnfkri.com, Erişim Tarihi: 28.03.2017, 26-28.

³⁸⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Hadis No: 2105, II, 521; İbn Rüşd, Ebû Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed, el-Kurtubî (ö. 595/1199), *Bidâyetü'l Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid*, I-II, Dâru'l-Ma'rife, (yy) 1402/1982, I, 386.

³⁸⁷ Tevbe, 9/4; Enfal, 8/61; Serahsî, *Şerhu Kitâbı Siyeri'l-Kebîr*, I, 199.

³⁸⁸ Enfal, 8/58.

³⁸⁹ Hucurat, 49/9.

³⁹⁰ Enfal, 8/58.

konusu eylemleri caiz görenler görüşlerini, işgal altındaki halkların kendilerini savunmak için ellerinden gelen her türlü yöntemi kullanmalarının İslam Savaş Hukukunda meşru olduğunu ifade ederek gerekçelendirmişlerdir. Birçok alim intihar eylemlerini caiz görmemekle beraber Filistin'deki intihar saldırılarını bir takım gerekçelerle istisnâ bir durum olarak onaylamıştır. Söz konusu fetvalar daha çok Filistin'de intihar saldırılarının yaygınlaştığı 2001-2005 yıllarında yayınlanmış, bu yönde beyanatlar verilmiştir. Bir başka ifadeyle konuyu fikhî açıdan tartışmalı konuma düşüren Filistin'deki hassas durumdur.

Filistin'de gerçekleştirilen intihar saldırılarının meşruiyetini savunanlar Filistinli istişhâd eylemcilerini intihar edenlerle bir tutmanın anlaşılır bir durum olmadığını, Filistinlilerin bu eylemlere çocuklar, kadınlar, yaşlılar da dahil tüm halkın en ileri yıkım ve dehşete maruz kalması sonucu, bütün barışçı çözüm kapıları yüzlerine kapandıktan sonra başvurduklarını belirtmişlerdir. Hamas eski komutanlarından Şehit Dr. Abdülaziz Rantisî, Filistinlilerin İsrail'e mukabele edecek ağır silahları olmadığından, canlı bomba eylemleriyle düşmana Filistin halkı üzerinde oluşturdukları korkuyu yaşattıklarını ve bu sayede güç dengesi sağlandığını ifade etmiştir. Rantisî, intihar eylemlerinin mücadele edecek başka bir yolu kalmamış zayıf kanadın düşmana karşı direnç gösterdiği tek yol olduğunu belirtmiştir.³⁹¹

Filistin'deki intihar saldırılarını meşru görenler Filistinlilerin güçlerinin yettiği tek savaşma yöntemi olan intihar saldırılarıyla kendilerini savunduklarını belirterek şu ifadelerle görüşlerini savunmuşlardır: Filistin'de intihar eylemleri gerçekleştirerek Yahudilere karşı savaşanlar, dinleri, vatanları, ırzları ve namusları için savaşmaktadırlar. Kur'an'da zulme uğrayan kimselerin haklarını savunmak için savaşmalarına izin verilmiştir. *"Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşmalarına izin verilmiştir. Allah onlara yardım etmeye elbette kâdirdir."*³⁹² Peygamberimiz Efendimiz malını, canını, ailesini ve dinini savunurken ölenlerin şehit olduğunu bildirmiştir: *"Her kim malı uğrunda öldürülürse o kimse şehittir. Her kim ailesi uğrunda öldürülürse o kimse şehittir. Her kim canı uğrunda öldürülürse o kimse şehittir. Her kim dini uğrunda öldürülürse o kimse şehittir."*³⁹³ Birleşmiş Milletler

³⁹¹ el-Hamûz, 96.

³⁹² Hac, 22/39.

³⁹³ Ebû Dâvud, 32, V, 84; et-Tirmizî, Ebvâbu'd-Diyât, 22, III, 88.

Kararnamesinde işgal altındaki bir ülkenin kendisini savunması için gerekli her türlü yönetime başvurabileceği belirtilmiş, mücadele yöntemi hususunda bir sınırlama konmamıştır.³⁹⁴

Filistin’de gerçekleştirilen intihar saldırılarını meşru görenler, görüşlerini şu açılardan klasik kaynaklara dayandırmaktadırlar: İsrail Filistin topraklarını ve Filistinlilerin mal varlıklarını ve haklarını gasp etmiştir. Yahudi yerleşimciler Filistinlilerin topraklarını işgal ederek bu toprakları kendilerine vatan edinmişlerdir. Gasıbın kanı helal görülmüştür.³⁹⁵ Malikî, Şafî ve Hanbelîlerden oluşan çoğunluk ulemaya göre malına canına ve ırzına yönelik saldırıya uğrayan kimse, saldırı gayri meşru bir fiil ise kendini savunmak için gerekeni yapma hakkına sahiptir. Saldırı şeran ceza gerektiren bir fiil olmasa da, saldırgan mükellef olmayan çocuk veya akıl hastası da olsa saldırıya uğrayan kimsenin uğradığı zararı defetmek için kendisini savunması caizdir. Kendini savunurken saldırganı öldürmesi veya yaralaması durumunda kendini savunmak için başka bir çıkar yolu yoksa işlediği fiilden ötürü cezalandırılmaz.³⁹⁶ Kaldı ki Yahudi toplumu askerî bir toplumdur. Erkeği de kadını da orduda askerdir.³⁹⁷ Bu eylemler esnasında hedef alınmamalarına rağmen masumlar ölürse savaşın zaruretlerinden kabul edilir.³⁹⁸ Nitekim cumhur, savaşta düşman sivilleri kalkan yaparsa başka bir çıkar yol bulunamadığı takdirde masum sivillerin öldürülebileceğine dair fetva vermiştir.³⁹⁹

Bu hususta öne sürülen diğer bir tez ise şudur: Savaşma kastı olup savaşmaya gücü yeten kimse -ya da savaşma engeli hastalık ve yaralanma gibi geçici bir engel ise- doğrudan savaşıyor olmasa bile Müslümanlara zarar verebilecek olması ihtimaline binaen öldürülebilir.⁴⁰⁰ Peygamber Efendimiz İslam’a ve Peygamberine şarkı ve şiirlerle saldıran kadınların öldürülmesini emretmiştir. Sadece sözle savaş açanlar için durum böyleyken, günümüzde Filistinlilere yapılan katliamları onaylayan ve destekleyen, Filistin

³⁹⁴ el-Hamûz, 97.

³⁹⁵ et-Tekrûrî, 99.

³⁹⁶ Udeh, Abdülkâdir (ö. 1954), *et-Teşrîu’l-Cinâi’l-İslamî*, Dâru’l-Kâtibi’l-Azelî, Beyrut (ty), I, 476.

³⁹⁷ İsrail dünyada kadınlara askeri eğitimin zorunlu kılındığı tek ülkedir. İsrail’de 18 yaşına gelmiş her genç kız yılda bir ay erkekler gibi askeri eğitim almak zorundadır. Bunun içinde silah eğitimi de vardır. İsrail ordusunda kadınların sayısı erkeklerin sayısına yakındır. (el-Hamûd, 324.)

³⁹⁸ et-Tekrûrî, 108; Munîr, Muhammed, Suicide Attacks and İslamic Law, *International Review of the Red Cross*, c. 90, s. 869, 2008, 75.

³⁹⁹ Bkz. 304. dipnot.

⁴⁰⁰ es-Serahsî, *Şerhu Kitâbi Siyeri’l-Kebîr*, IV, 196-203.

topraklarında kurulan Yahudi yerleşim alanlarında ikamet ederek işgalin fiilen içinde bulunan Yahudi sivilleri veya kadınları masum olarak değerlendirilemez.⁴⁰¹

Filistinliler vatanlarını, ırzlarını ve dinlerini savunmak, Allah yolunda cihad etmek hedefiyle intihar eylemlerini gerçekleştirmektedirler. Cihad etmek gayesiyle kişinin canını tehlikeye atması meşrudur. Vehbe Zuhaylî, Yusuf el-Kardâvî,⁴⁰² Ali Muhammed es-Savvâ gibi alimler bu görüşü savunmaktadırlar.⁴⁰³ Muhammed Ramazan el-Bûtî'ye göre Filistin'deki intihar saldırıları intihar olarak değerlendirilemez. Zira eylemlere sevk eden unsur yaşamaya tahammülün kalmaması değil, vatani gasp eden düşmanla mücadele etmektir. Söz konusu eylemler cihad eylemidir. Eylemci şehit kabul edilir.⁴⁰⁴

Eski Suriye Müftüsü Ahmet Keftârî, Şeyh Ali el-Karadâgî, Ezher Şeyhi Muhammed Seyyid Tantâvî, Eski Mısır Müftüsü Nasr Ferid Vâsıl, Şeyh Nizâr Abdülkâdir Rayyân, Tâcuddin el-Hilâlî, Abdülaziz el-Haddâd, Abdullah b. Süleyman b. Müni', Selman b. Nâsır el-İlvân, Muhamed el-Hatîb ve birçok alim Filistin'deki intihar eylemlerine Filistin'in işgal altında olması, İsrail işgaline ve zulmüne karşı vatan, namus ve onuru savunmak için Müslümanların menfaatine verilmiş bir savaş olduğu, şehit olmak gibi ulvi bir gayeyle yapıldığı gerekçesiyle cevaz vermişlerdir.⁴⁰⁵

Mecmau'l-Fıkhi'l-İslâmî'nin, 'İnsan hakları ve Global Şiddet' konulu 2004 yılı Kahire'deki toplantısında, 128 nolu kararında şu ifadeler yer verilmiştir: *"Dini, şerefi, vatani savunmak ve özgürlük için girişilen istişhâd hareketleri terör değildir. Temel hakları koruma kabilindendir. Mağlup edilmiş işgal altındaki bir halkın hürriyetine kavuşabilmek için elindeki tüm imkanları kullanması hakkıdır. Meşru bir hakkı elde etmek*

⁴⁰¹ el-Filistînî, 93-94.

⁴⁰² Yusuf el-Kardâvî İntihar eylemlerinin caiz olduğuna dair verdiği fetvanın sadece Filistin'de gerçekleşen eylemlerle sınırlı olduğunu, Filistinlilerin söz konusu eylemler sebebiyle gördükleri zararın elde ettikleri faydadan daha büyük olduğu tespit edildiği takdirde fetvanın değişmesi gerektiğini belirtmiştir. Filistin'de İsrail'e korku salmak, Yahudileri tedirgin etmek gibi hedeflerin, İsrail içlerine füze fırlatma imkanı elde edilerek gerçekleştirilebildiğini, dolayısıyla intihar eylemlerinin Filistin'de uygulanmasının zaruret olmaktan çıktığını, zamanın değişmesiyle birlikte fetvanın değişebileceğini belirterek bu konudaki fetvasından geri döndüğünü beyan etmiştir. (Yusuf el-Kardâvî, Fıkhu'l-Cihâd, II, 1198-1999.)

⁴⁰³ et-Tekrûrî, 102-108.

⁴⁰⁴ el-Bûtî, Muhammed Saîd Ramadân (ö. 2013), *Meşûrâtun İctimâiyye*, Dâru'l-Fikr/Dimaşk, Dâru'l-Fikri'l-Muâsira/Lübnan (ty), 228.

⁴⁰⁵ Tecemmu'u'l-Ulemâi'l-Müslimîne fî Lübnan, Mu'temeru Ulemâi'l-İslam, *Fetâvâ Ulemâi'l-İslam fî Mesâil Cihâdiyye ve Hukmü'l-Ameliyyâti'l-İstişhâdiyye*, Dâru'l-Vahdeti'l-İslamiyye, (yy) 2002, <https://tr.scribd.com>, Erişim Tarihi: 03.11.2016, 25-42.

ve cihad gayesiyle yapılan istişhad eylemleri terör ya da intihar değildir. Eğer düşmanı durdurmak, defetmek veya düşmana zarar verme durumuyla sonuçlanacaksa vaciptir.”

406

Filistin’deki İntihar Saldırılarının Mahiyeti ve Sonuçları

İntihar saldırıları ile ilgili tartışmaların temelinde Filistin’de gerçekleşen intihar eylemleri bulunmaktadır. Bir çok alim Filistin’in İsrail işgali altında olması sebebiyle, işgal altında olan halkların mümkün olan tüm mücadele yöntemlerini kullanmalarının meşru olduğunu gerekçe göstererek eylemlere cevaz vermişlerdir. Söz konusu eylemleri Müslümanların maslahatına olan bir mücadele yöntemi olarak görmüşlerdir. Bu yönüyle Filistin’deki intihar saldırılarının gerekçelerinin, geçen zaman içerisindeki geçirdiği sürecin ve sonuçlarının tahlil edilmesi bu hususta verilen fetvaların daha doğru bir şekilde değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Filistin’de 2000-2003 yıllarında büyük yükseliş gösteren intihar eylemleri, 2006 yılı ve sonrasında büyük oranda düşüş göstermiştir. Öyle ki 2006-2008 yılları arasında sadece 6 intihar eylemi gerçekleştirilmiştir. Bu düşüşün sebeplerinden biri Hamas’ın iktidara gelmesinden sonra daha önceki politikasından farklı olarak barışçıl bir politika izlemesidir. Bir diğer sebep ise İsrail’in ördüğü utanç duvarıdır. Bu durumda İsrail topraklarında intihar saldırıları düzenlemek oldukça zorlaşmıştır. Şöyle ki İsrail 2006 yılında 37 intihar eylemini gerçekleşmeden fark etmiş ve engellemiştir.⁴⁰⁷ 2014 yılında hazırlanan “Global Terörizm İndeksi” raporuna göre 2000-2003 yılları arasında intihar eylemlerinin çoğunluğunun görüldüğü bölge İsrail, Batı Şeria ve Gazze’dir. 2003 yılında imzalanan ateşkesle beraber intihar saldırıları aşamalı olarak düşüşe geçmiş, 2006 yılında Hamas, Filistin seçimlerinde çoğunluğun desteğini alarak galip gelmesi üzerine bir savaş taktiği olarak intihar eylemlerini sonlandırdığını açıklamıştır. Hamas ve El-Aksâ Tugayları son intihar eylemlerini 2008 yılında gerçekleştirmişlerdir.⁴⁰⁸

İntihar eylemlerinin yoğunlukta olduğu 2000-2003 yılları arasında eylemler İsrail’in güvenliğini tehdit etmeye başlamış, İsrailliler üzerinde psikolojik bir korku

⁴⁰⁶ Mecmeu’l-Fıkhi’l-İslamî, Munazzamatü’l-Mu’temeri’l-İslâmî, Râbitatü’l-Câmiâtî’l-İslâmiyye, 273-274.

⁴⁰⁷ el-Hamûz, 160-165; Bâkir, Ali Huseyn, İstrâticiyyetü’l-Mukâvemeti’l-Askeriyyeti’l-Filistîniyye Li-Müvâceheti’l-Udvân”, *el-Beyân Dergisi*, s. 258, Londra 2009, 66.

⁴⁰⁸ Institute for Economics & Peace, Global Terrorism Index 2014, www.economicsandpeace.org, Erişim Tarihi: 10.10.2016, 34; Hamas’ın intihar eylemlerini sonlandırdığına dair ilgili haber için bkz. <https://www.evrensel.net>, Erişim Tarihi: 17.10.2016.

oluşturmuştur. İsraililer sokağa çıkamaz hale gelmişler, alış veriş yapamaz olmuşlardır. İsrail Mearif gazetesi eylemlerden sonra İsrail'in hayalet şehre dönüştüğünden, caddelerin, lokantaların, otellerin, eğlence merkezlerinin bomboş olduğundan bahsetmektedir. Yenilmez görülen İsrail ordusu intihar eylemleriyle mücadele hususunda aciz kalmıştır. İsrail'de güvenlik sağlanamadığından bu durum İsrail'den dışarı göçleri artırmış, ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir.⁴⁰⁹ İntihar eylemleri yalnızca İsrail üzerinde olumsuz sonuçlar oluşturmamış, Filistin, İsrail'den çok daha ağır bedeller ödemiştir. İsrail su, elektrik, yakıt, iç ve dış ticaret gibi Filistin'de hayatî öneme sahip olan unsurlara hakim olduğundan, İsrail'in saldırılara kat kat fazla karşılık vermesi, yaşamsal alt yapıyı yıkıma uğratması, Filistinliler için yaşamı daha fazla zorlaştırmıştır.⁴¹⁰ Filistin'de işsizlik, eylemlerin artmaya başladığı 2000 yılında %11 iken 2003 yılında %65'e yükselmiştir.⁴¹¹ İntihar eylemleri İntifadanın birinci yılında halk tarafından %90'nın üzerinde kabul görmekteydi. Zira halk intihar eylemlerini İsrail'in zulümleri ve işgal karşısında tek alternatif olarak görüyorlardı. Zamanla bu destek şartların değişmesiyle birlikte tedrici olarak azalmaya başladı. 2004 yılında yapılan istatistikler halkın ezici çoğunluğunun İsrail topraklarında yapılan intihar eylemlerine karşı olduğunu göstermektedir.⁴¹²

2000 yılında 11 Eylül olaylarının baş göstermesiyle dünyanın terör ve intihar eylemlerine karşı reaksiyonu ve hassasiyeti daha fazla artmıştır. İsrail bu durumu kendisi için fırsata çevirmiş, intihar eylemlerinde İsrailli sivillerin öldürüldüğünü belirterek Filistinlilerin vatan mücadelelerini dünyaya terör eylemleri olarak lanse etmiştir. Bu sebepten Filistin, mücadelesinde uluslararası güçlerden ve dünya medyasından destek alamamıştır. Filistin'deki intihar saldırıları uluslararası alanda terör eylemleri olarak görülmeye başlanmıştır. İsrail halkı özellikle sivillere karşı yapılan intihar saldırılarına tepki olarak Filistinlilere zulüm, baskı ve işgal politikası uygulayan İsrail devletine destek hususunda bir olmuştur. Gerçekte barış istemeyen İsrail, bu durumu kendi lehine çevirerek normalde dış güçlerin tepkisinden çekinerek yapamadıklarını yapmıştır. Çok sayıda suikastlar ve tutuklamalar gerçekleştirmiş ve Filistin ile İsrail arasına duvar ördürmüştür.⁴¹³ Bazı Filistinli siyasetçi ve gazeteciler tarafından intihar saldırılarında

⁴⁰⁹ el-Hamûz, 105-106.

⁴¹⁰ el-Hamûz, 113.

⁴¹¹ el-Hamûz, 114.

⁴¹² el-Hamûz, 100-102.

⁴¹³ el-Hamûz, 117-118.

sivillerin öldürülmesinin intifada ahlakına ters düştüğü ve uluslararası arenada Filistin'in elini zayıflatmış ifade edilerek eylemler kınanmıştır.⁴¹⁴

Filistin İntifadasının intihar eylemlerinden kazanımları ve kayıpları kıyaslandığında, kazanımları gördüğü zararlar yanında yok mesabesinde kalmaktadır. İntihar eylemlerinin sonuçları değerlendirildiğinde Filistin intifadası, bölgedeki karmaşık yapıyı, güçler dengesini, olası yarar ve zararları, değişken uluslararası dengeleri öngörememekten kaynaklanan stratejik bir hata yapmıştır.⁴¹⁵ Filistin'deki eylemlerin başarısız olmasının sebeplerinden biri de eylemlerde çocukların öldürülmesi ki bu uluslararası topluluklara karşı işgal altındaki Filistin halkının mesajının anlaşılmasına, bilakis terörist olarak görülmelerine sebep olmuştur. Bir diğer sebep ise Filistin İntifadası, mücadelesini tek bir kanalla yürütmüş, o da intihar eylemleri olmuştur. İsrail eylemleri koordine eden birçok yöneticisini suikastla öldürmüş, bu da mücadeleyi zayıflatmıştır.⁴¹⁶

Filistin mücadelesinin hassasiyeti ve geçirdiği aşamalar gözlemlendiğinde savaşmak ve mücadele etmek için iman, cesaret ve hamasetin tek başına yeterli olmadığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Günümüzde savaşlarda başarılı olabilmek için stratejik bir akla ihtiyaç vardır. Modern çağda çatışma sahasında zafere ulaşabilmek için öncesinde politik kazanımlar elde etmek önemlidir. Çok yönlü dengeleri harekete geçirmek, müttefikler edinmek ve hamle yapmak için doğru zamanlama yapmak zafer için atılması gereken önemli adımlardandır. Kısa vadeli çözüm arayışlarına yönelmek, uzun vadede olabilecekleri hesaplayamamak nihai olarak savaşı mağlubiyetle sonlandırabilir.

DEĞERLENDİRME

İntihar saldırılarının işgal altındaki Filistin'de gerçekleştiriliyor olmasının eylemleri meşru kılıp kılmayacağı konusu tartışılmış, Filistin şartlarında her ne zaruret söz konusu olursa olsun masum insanların öldürülmesinin caiz olmayacağı belirtilmiştir.⁴¹⁷ Filistin'deki intihar eylemleri, gerek Peygamber Efendimiz zamanında

⁴¹⁴ el-Hamûz, 94-95.

⁴¹⁵ el-Hamûz, 140.

⁴¹⁶ el-Hamûz, 136.

⁴¹⁷ Prof. Dr. Hayrettin Karaman'a mazlum Filistin halkının içlerinde bulundukları zaruri durumdan dolayı intihar eylemlerine kalkışmalarının ve beraberinde sivillerin öldürülmesinin hükmünün sorulması üzerine şöyle cevap vermiştir: "Amaç ne olursa olsun bir masumun kanını akıtmak cinayettir ve bir masumu öldüren bütün insanları öldürmüş gibi ağır bir cinayet işlemiş olur." <http://www.hayrettinkaraman.net/>, Erişim Tarihi: 17.10.2016.

gerekse sonrasındaki geleneksel İslamî anlayışta bir dayanağının olmaması noktasında eleştirilmiştir. İsrail'e karşı bir savaş yöntemi olarak Filistin'de uygulanan intihar saldırılarının stratejik bir hata olduğu belirtilerek caiz olduğu yönünde verilen fetvalara mesnet olan Filistin mücadelesine katkı sağladığı iddiası reddedilmiştir.

Filistin'deki Müslümanların İsrail karşısında geleneksel savaş taktikleriyle savaşımaya güçleri olmadığı için bir savaş yöntemi olarak intihar saldırılarına başvurmak zorunda kaldıkları değerlendirmeleri reddedilmiş, bu tarz yöntemlerle yapılan eylemlerin Rasulullah (s.a.v)'in sünnetine aykırı olduğu ifade edilmiştir. Peygamber Efendimizin Müslümanlar güçsüzken hiçbir saldırı, suikast veya herhangi bir bireysel eyleme izin vermediği buna delil gösterilmiştir. Öyle ki müşriklerin baskısından bunalan ve kendisine gelip zafer ne zaman diyen Müslümanlara sabrı tavsiye etmiş, önceki ümmetleri örnek göstermiştir.⁴¹⁸ Peygamber (s.a.v) Mekke'de bu tarz eylemlerden kaçınmıştır. Çünkü Mekke döneminde Müslümanlar güçsüzdüler. Müslümanlardan gelecek bireysel bir saldırı, kafirlerin misliyle karşılık vermelerine ve güçlenmeden Müslümanları yok etmelerine sebep olabilirdi. Ne zaman ki Medine'ye hicret edildi. Müslümanlar devlet oldu. Orduları oldu. O zaman cihada izin verildi.⁴¹⁹ Peygamber (s.a.v)'in savaşlarında hedef İslam'ın yayılması ve gönüllere girmesiydi. Günümüzdeki intihar eylemlerinin sonuçları gözlemlendiğinde, İslam'ın gönüllere girmesi şöyle dursun, daha çok İslam'a karşı duyulan nefretin artmasında, insanların İslam'dan uzaklaşmasında etkin bir rol aldığı görülmektedir.

Filistinlilerin vatanlarını savunmak için intihar saldırılarını gerçekleştirdiklerini ve bunun meşru bir müdafaa olduğu söylemiyle ilgili olarak Muhammed Münîr Filistin'de fiilî bir savaş olmadığını ve dolayısıyla meşru bir müdafaa'nın da söz konusu olamayacağını ifade etmiştir. Ona göre fiilî bir savaş olması için iki devletin savaşıyor olması gerekir. İntihar saldırılarını gerçekleştiren taraf Filistin halkını temsil eden devlet değil küçük gruplardır. Dolayısıyla Filistin'deki mücadelenin meşruiyetine delil olarak gösterilen savunma savaşından söz edilemez.⁴²⁰

⁴¹⁸ Buhârî, İkrâh, 1, IV, 285.

⁴¹⁹ el-Kahtânî, Mâhir b. Zâhir, *er-Red alâ Mucîzi'l-Ameliyyâti'l-İntihâriyye*, <http://sihdarohomwordpress.com>, Erişim Tarihi: 12.08.2016, 5.

⁴²⁰ Münîr, 81-82.

Gerçekleştirilen intihar saldırılarında sivillerin öldürülmesi, Filistinlilerin askeri yönden İsrail’le savaşıacak güçlerinin olmaması, kendilerini savunmak için bu yönetime başvurmaya mecbur kalmaları, İsrail toplumunun savaşçı bir toplum olması gibi gerekçelere dayandırılarak caiz görülmüştür. Bu görüş şöyle tenkit edilmiştir: Böyle bir iddia ile Peygamber Efendimizin birçok hadisine ve fiili uygulamalarına dayanan İslam Savaş Hukukunda ‘savaşta masumların (savaşmayanların) öldürülmemesi’ prensibini izah etmek mümkün gözükmemektedir. Müslümanlar güçlü ve galip olduklarında geçerli olan, güçsüz ve işgal altından olduklarında geçerli olmayan bir kural prensip olarak isimlendirilemez. Zira Şâri’nin ortaya koyduğu İslam Savaş Hukuku kuralları, Müslümanların galip olmaları veya işgal altında olmaları, güçlü veya zayıf olmalarına göre değişmez.⁴²¹

İntihar eylemlerinde Yahudilerin kalbine korku salındığı ve düşmanın zarara uğratıldığı iddiaları ile ilgili olarak şu ifadelere yer verilmiştir: Söz konusu eylemler düşmanın saldırılarını ve zulmünü artırmış, Müslümanlara kalıcı bir maslahat sağlayamamıştır. Eylemlerde Yahudilerden beş on kişi öldürülüyorsa, Yahudiler bu saldırılara karşılık gelişmiş ağır silahlarla ve uçaklarla bombalayarak Filistinlilerden yüzlercesini öldürmektedir. Bu bakımdan Müslümanlara sebep olduğu mefsedet, birkaç Yahudi’nin ölmesi, düşmanı korkutmanın sağladığı maslahattan daha büyüktür. Mefsedet maslahattan daha fazla olduğunda mefsedeti önlemek tercih edilir.⁴²²

Filistinliler işgal altında olmanın çaresizliği içerisinde bir mücadele yöntemi olarak intihar saldırılarına başvurmuşlardır. Ancak geçen zaman içinde elde edilen tecrübelerle birlikte, bu taktiğin istenilen sonuçları getirmediği ve alternatif mücadele stratejileri geliştirilebileceği kanısına varılmış, intihar eylemlerinden vaz geçilmiştir. Filistin özelinde verilen fetvalar, daha çok Filistin intifadasının ilk yıllarında ortaya çıkmış, o zamanın şartlarının oluşturduğu algı ile verilmiş fetvalar olarak değerlendirilebilir.

⁴²¹ Munîr, 82.

⁴²² el-Kahtânî, 9.

İ. Sivillerin Öldürülmemesi

İntihar eylemleri genellikle sivil asker ayırımı yapmadan, daha çok insanların yoğun olduğu noktalarda gerçekleşmektedir. Patlama esnasında eylemin gerçekleştiği mekanda bulunan çok sayıda masum insan başkalarının suçunun bedeli olarak haksız yere öldürülmektedir. Bu yönüyle intihar saldırıları birçok alim tarafından onaylanmamış, masum insanların canına kast etmek anlamı taşıdığından cinayet olarak isimlendirilmiştir.⁴²³ Zira kimse başkasının suçundan sorumlu tutulamaz.⁴²⁴ Kur'an-ı Kerim'de haksız yere insan öldürmek yasaklanmıştır: *“Meşrû bir hak karşılığı olmadıkça Allah'ın haram (dokunulmaz) kıldığı canı öldürmeyin.”*⁴²⁵ *“İşte bundan dolayı İsrâiloğulları'na şöyle yazmıştık: Bir cana kıymaya veya yeryüzünde fesat çıkarmaya karşılık olması dışında, kim bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur.”*⁴²⁶

Kurbanlar arasında çocuklar ve yaşlılar bulunduğu gibi, ölenler sadece küfür ehlinden olanlardan değildir. Çok sayıda Müslüman da bu eylemlere kurban gitmektedir. İslam'da Müslümanın kanını dökmek haramdır ve haksız yere bir Müslümanı öldürmek büyük günahlardandır: *“Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ebedi kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lânet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.”*⁴²⁷ *“Dünyanın yok olması Allah katında bir Müslümanın haksız yere öldürülmesinden daha önemsizdir.”*⁴²⁸ *“Müslümanın Müslümana kanı, ırzı ve malı haramdır.”*⁴²⁹ İslam'da yalnızca Müslümanın kanı değil barış durumlarında- fiili bir savaş yoksa- zimmet ehli kafirin kanı da haramdır. *“Kim muâhidi (devlet tarafından güvence verilmiş gayri müslim) öldürürse cennetin kokusunu alamaz. Cennetin kokusu kırk yıllık mesafeden duyulur.”*⁴³⁰ Savaş durumunda olsa bile İslam'da savaşmayan masumları öldürmek haramdır. Özellikle kadınların, çocukların ve yaşlıların öldürülmesi yasaklanmıştır. Nitekim Peygamber Efendimiz kumandanlarını savaşa gönderirken şöyle

⁴²³ Munir, 78; Munir, 74; <http://www.hayrettinkaraman.net/>, Erişim Tarihi: 17.10.2016; Ramadânî, *En-Nâhiye an İzhâkı'n-Nufûsi'l-Ğâliye*, 74.

⁴²⁴ En'am, 6/164.

⁴²⁵ En'am, 6/151.

⁴²⁶ Maide, 5/32.

⁴²⁷ Nisa, 4/93.

⁴²⁸ et-Tirmizî, Diyât, 7, III, 69.

⁴²⁹ İbn Mâce, Kitâbu'l-Fiten, 2, III, 288.

⁴³⁰ Buhârî, Kitâbu't-Diyât, 30, IV, 277.

nasihat etmiştir: “Allah’ın adıyla Allah ile, Rasulü’nün yolunda yola çıkın. Yaşlıları öldürmeyin. Bebekleri ve çocukları öldürmeyin. Kadınları öldürmeyin.”⁴³¹

İntihar saldırılarında sivillerin öldürülmesinin caiz oluşu iddiası şöyle bir açıklama ile desteklenmektedir: Sivil kavramı fiili olarak savaşın içinde olmamakla sınırlı değildir. Savaşa iştirak etmeyenlerde savaşın tarafı oldukları takdirde bazı durumlarda potansiyel savaşçı kabul edilebilirler. İslam’da kadın, çocuk ve yaşlılar gibi savaşmayan masumların öldürülmesi yasaklanmıştır. Ancak savaşmadığı halde savaşma kastı olup savaşmaya gücü yeten kimse ya da savaşma engeli olmakla birlikte bu engelin hastalık ve yaralanma gibi geçici olması halinde, bu kimseler savaşta öldürülmesi yasaklanan grup arasında değerlendirilmez. Doğrudan savaşıyor olmasa bile Müslümanlara zarar verebilecek olması ihtimaline binaen öldürülebileceği ifade edilmiştir. Yalnızca savaşıyor olmak değil, savaş hazırlığında olmak ya da savaşmaya gücü yetmenin de öldürülmeyi mubah kılan sebepler arasında olduğu belirtilmiştir.⁴³² Sivillerin öldürülmesi, doğrudan savaşa katıldıkları durumlarda, görüşleriyle düşmana destek olduklarında veya düşmanı savaşa teşvik ettikleri takdirde ya da düşmanın içerisinde düşmana yardım edebilecek önemli yer ve mevkide bulunmaları halinde caiz görülmüştür.⁴³³

Savaşta öldürülmesi mübah olan kesim için “potansiyel tehlike olması” şeklinde bir sınırlandırma, ucu açık ve İslam Savaş Hukuku prensipleriyle çelişen bir ifadedir. Hanefiler, Malikiler ve Hanbelilerden oluşan çoğunluk ulemaya göre kişi sadece kafir olması veya İslam’a muhalif bir tutum sergilemesinden ötürü öldürülemez. Harbin illeti düşmanlık ve savaştır.⁴³⁴ Sivillerin öldürülmesi haramdır. Ancak doğrudan ya da fikrî olarak veya itaat ve savaşa teşvik gibi dolaylı yünden savaşlılarsa öldürülebilirler.⁴³⁵ Savaşmayan kadın, çocuk, yaşlı, rahip, çiftçi, elçi ve benzeri gruplardakileri öldürmek harp esnasında caiz değildir. İmam Nevevî, savaşmayan kadın ve çocukların öldürülmesinin haram olduğu hususunda alimlerin icmasından söz etmektedir. Alimlerin çoğunluğu ise savaşlıkları takdirde öldürüleceklerine hükmetmişlerdir. Yaşlılar ise

⁴³¹ Beyhâkî, *Sünenü’l-Kübrâ*, Kitâbu’l-Eşribe ve’l-Had Fihâ, 73, IX, 153-154.

⁴³² es-Serahsî, *Şerhu Kitabi’s-Siyeri’l-Kebîr*, IV, 200-203.

⁴³³ el-Hamûd, 321.

⁴³⁴ Özel, Ahmet, *Dârulislam Dârulharb İslam Hukukunda Ülke Kavramı*, İz Yayıncılık, İstanbul (ty), 53-54; Zuhaylî, 106; el-Kâsânî, VII, 101; İbn Teymiyye, Takiyyu’d-Dîn Ebu’l-Abbas Ahmed, *es-Siyâse’s-Şer’iyye fî İslâhı’r-Râi ve’r-Raiyye*, Thk. Lecnetü İhyâi’t-Türâsi’l-Arabiyye, Dâru’l-Âfâki’l-Cedîde, Beyrut 1983, 106; İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-Müctehid Nihâyetü’l-Muktesid*, Dâru’l-Ma’rife, (yy) 1403/1982, I, 385.

⁴³⁵ el-Kâsânî, VII, 101.

savaşmadıkları ve fiili veya sözlü olarak savaşa yardım ederek zarar vermedikleri sürece öldürülmezler.⁴³⁶

İntihar eylemlerini savunanların, meşruiyet gerekçesi olarak ortaya koydukları bir diğer argüman şudur: Eylemlerde bombalanan mekanda bulunan sivillerin ölmesi savaşın zaruretlerindendir. Zira düşmana ulaşip ona galip gelmek için başka bir yol yoktur. Eğer siviller sebebiyle saldırıdan geri durulursa, -düşmanın içinde sivillerin bulunması kaçınılmazdır- düşman bu durumu kendisi için fırsata çevirecek ve sivilleri kendisine kalkan yapacaktır.⁴³⁷ Buradaki sivillerin durumu savaşta kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesine benzemektedir. Alimlerin çoğunluğunun görüşü kalkan yapılan Müslümanların öldürülmelerinin caiz olduğu yönündedir.⁴³⁸ Siviller kastedilmeksizin sivillerin bulunduğu yerleri bombalamak yukarıda zikredilen durumlarda caizdir.⁴³⁹ Bunun gibi masum sivillerin de Müslüman olmamaları durumunda öldürülmelerinin -zaruret halinin bulunmasını şart koşmaksızın- maslahat prensibi esas alınarak caiz görülebilir.⁴⁴⁰

Düşmanın kalkan yaptığı Müslümanların öldürülmesi meselesinde, kafirler bazı Müslüman esirleri savaşta önlerine alarak Müslümanların savaştan imtina etmesini hedeflemektedirler. Müslümanlar savaşmazsa kafirlerin Müslümanları, ardından da kalkan yaptıkları Müslüman esirleri öldürmeleri kaçınılmazdır. Zira Müslümanların esirleri öldürmekten başka bir çıkar yolları yoktur. Aksi takdirde, esirler öldürülmediğinde düşman bütün Müslümanlara saldırıp öldürecektir. Esirler öldürüldüğünde ise Müslümanların kafirlerle savaşıp kurtulma şansı vardır. Bu örnek ile sivillerin yoğun olarak bulunduğu meydanlarda, kalabalık caddelerde ve alışveriş merkezlerinde, üzerlerine patlayıcılar yerleştirerek kendilerini patlatanlar arasında bir benzerlik kurmak mümkün görülmemektedir. İntihar eylemlerinde böyle bir zaruret söz konusu değildir.⁴⁴¹

⁴³⁶ en-Nevevî, *Şerhu Sahih-i Müslim* XII, 48.

⁴³⁷ et-Tekrûrî, 161.

⁴³⁸ es-Serahsî, *Şerhu Kitâbi's-Siyerî'l-Kebîr*, X, 198; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, XXI, 521; İbn Teymiyye, *Mecmûul- Fetâvâ*, X, 376.

⁴³⁹ et-Tekrûrî, 161.

⁴⁴⁰ Abdülmâcid, 62.

⁴⁴¹ Ramadânî, *Hel Hunâke Cihâd Şer'î ve Cihad Bidî*, (el Cüzü's- Sâni), 34.

İntihar saldırılarında sivillerin öldürülmesini meşru görenler Peygamber efendimizin içlerinde kadınlar ve çocuklar olduğu halde gece baskınıyla⁴⁴² veya gündüz haberleri olmaksızın düşmana saldırması ile ilgili rivayetleri delil göstermişlerdir. Zira Peygamber Efendimizin Benî Müstalik üzerine ani baskın düzenlediği rivayet edilmiştir.⁴⁴³ Peygamber Efendimize gece baskını yaparak, kadınlarını ve çocuklarını öldürdükleri müşrikler hakkında sorduklarında, "onlar onlar [müşrikler] dandır," buyurmuştur.⁴⁴⁴ İbn Hacer hadis-i şerifi şöyle yorumlamaktadır: Çocuk ve kadınların öldürülmesine cevaz verilmesinden maksat onları öldürmeye kastetmek değil, babalarına ulaşmanın tek yolunun onları öldürmek olmasıdır. Eğer müşriklerle karışıkları için öldürülürlerse katledilmeleri caizdir.⁴⁴⁵ Ayrıca Ahmed b. Hanbel'in gece baskını hoş görmeyen hiçbir görüş bilmediğini söylediği nakledilmiştir.⁴⁴⁶ Başka bir rivayete göre Peygamber Efendimiz içlerinde kadınlar ve çocuklar olduğu halde Taif halkı üzerine mancınık kullanmıştır.⁴⁴⁷

Peygamber Efendimizin Taif kuşatmasında mancınık kullandığını ifade eden, hadislerde geçen ve alimlerin caiz gördüğü düşmana gece baskını düzenlemek, düşman uyarıldıktan ve davet düşmana ulaştırıldıktan sonra düşmanın gücünü kırmanın başka bir yolu olmadığı durumlarda geçerlidir. Bunun dışında gece baskını yapmak caiz görülmemiştir.⁴⁴⁸ Sivillerin bulunduğu otobüs, mabet, alışveriş mekanları, vb. yerlerde yapılan intihar eylemleri ile kıyas edilen klasik dönemdeki örnekler arasında tam bir örtüşme bulunamaktadır. Mancınıklar ve gece baskını örnekleri, tarafları belli, ilan edilmiş bir savaş dairesinde gerçekleşmektedir. Savaş ve fetih tarafların belli olduğu geleneksel muharebe biçimidir. Buna mukabil intihar eylemlerinde savaşan tarafların dışında kişiler veya devletler, caydırmak ve zorlamak için hedef alınabilmektedir. Söz

⁴⁴² Düşmana aniden, haberi olmadan gece saldırmak. (İbnü'l-Esîr, Mecdu'd-Dîn Ebu's-Saâdât el-Mübârek b. Muhammed el-Cezerî (ö. 606/1209), en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser, Thk. Tâhir Muhammed ez-Zâvî, Mahmud Muhammed et-Tannâvî, Dâru İhyâu't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut (ty). I, 170.)

⁴⁴³ es-Serahsî, Şemsüddîn (ö. 490/1097), *el-Mebsût*, I-XXX, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1409/1989, X, 31.

⁴⁴⁴ Müslim, Kitâbu'l-Cihâd, 9/11, 879.

⁴⁴⁵ İbn Hacer, VII, 266.

⁴⁴⁶ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, XIII, 140; İbn Nahrâs, Ebu Zekerîyya Ahmed b. İbrahim b. Muhammed ed-Dimaşkî (ö. 814/1411), *Meşâriu'l-Eşvâk ilâ Mesâiri'l-Uşşâk*, Thk. İdrîs Muhammed Ali, Muhammed Hâlid İstanbûlî, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut 1410/1990, 1029.

⁴⁴⁷ el-Mâverî, Ebu'l-Hasan Ali Muhammed b. Habîb, *el-Hâvi'l-Kebîr Şerhu Muhtasarı'l-Müzenî*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1994, XIV, www.archive.com, Erişim Tarihi: 20.03.2017, 183.

⁴⁴⁸ İbn Abdî'l-Bîr', Ebû Umer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed (ö. 463/1070), *el-Kâfî fî Fıkhi Ehli'l-Medîne*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1413/1992, 208; el-Behûfî, II, 376.

konusu eylemlerde savaşıyan taraf olmadığı gibi, savaşıya taraftar olmayanların da hedef alınma riski vardır.⁴⁴⁹

İntihar eylemlerinde sivilleri öldürmeyi caiz gören taraf bunun bir savaş zarureti olduğunu belirterek iddialarını klasik alimlerden rivayet edilen görüşlerle desteklemişlerdir. Zikredilen görüşlerden bazıları şunlardır: İbn Kudâme İmam Ahmed b. Hanbel'in Peygamber Efendimizin kadın ve çocukların öldürülmesini yasaklamasından maksadın kasıtlı olarak öldürmek olduğu, kadın ve çocukların hedef alınmadıkları halde ölmeleri durumunda bunun caiz olduğunu söylediğini nakletmiştir. Bu durumda kadın ve çocukları öldürme yasağı kastî öldürmeye hamledilir. Kasıt olmaksızın savaş zorunlulukları gereği öldürülmeleri ise mubahtır.⁴⁵⁰ Zira kadın ve çocukların ölmemesi için savaştan vazgeçmek kafirleri cesaretlendirecek, kafirler bunu Müslümanlara karşı bir koz olarak kullanacaklar ve Müslümanların kafirlerle savaşmaları mümkün olmayacaktır.⁴⁵¹ Bu durumda kafirlerin kanının dökülmesinden sakınırken Müslüman kanının akmasına sebep olunacaktır. Düşmanların içerisindeki masumların ayırt edilemediği durumlarda müşriklerden kadın ve çocukların öldürülmesi ile ilgili olarak İbn Kayyim'in değerlendirmesi şöyledir: Peygamber Efendimiz bir kavimle antlaşma yaptığında eğer o kavmin bir kısmı antlaşmayı bozarsa bir kısmı onaylarsa - Benî Kureyza, Benî Kaynuka ve Mekke halkında olduğu gibi- hepsine birden savaş açıyordu. Hepsinin antlaşmayı bozduğuna hükmediyordu. Bu ahitleştiği kavimlere karşı uyguladığı sünnetiydi.⁴⁵²

Söz konusu iddialara şöyle bir açıklama getirilmiştir: Yukarıda zikredilen ve savaşta öldürülmeleri yasak olan gruptan olan sivillerin öldürülmesinin savaş durumlarında zaruret olabileceği ile ilgili öne sürülen gerekçeler düşmana ulaşamadığı her durum için geçerli değildir. Mekkeli müşrikler Peygamber Efendimizi ve beraberindeki Müslümanları vatanlarından ve Mescid-i Haram'ı ziyaretten men etmelerine rağmen Allah (c.c) içlerine bazı Müslümanların karışmış olması sebebiyle kafirlerle savaşılmasını yasaklamıştır: *“Eğer oradaki henüz tanımadığınız inanmış*

⁴⁴⁹ Aydınalp, *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, 372.

⁴⁵⁰ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, XIII, 140.

⁴⁵¹ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, XIII, 141.

⁴⁵² İbn Kayyim, Şemsuddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyub el-Cevziyye (ö. 751/1350), *Zâdü'l-Meâd fî Hedyi Hayri'l-İbâd*, I-VI, Thk. Şuaybu'l-Arnâvût, Abdü'l-Kâdiri'l-Arnâvût, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1418/1998, III, 123.

erkeklerle, inanmış kadınları bilmeyerek ezmeniz ve böylece size bir eziyet gelecek olmasaydı, (Allah, Mekke'ye girmenize izin verirdi).Allah dilediğini rahmetine koymak için böyle yapmıştır. Eğer, inananlarla inkarcılar birbirinden ayrılmış olsalardı, onlardan inkar edenleri elem dolu bir azaba uğrattırdık.”⁴⁵³ Rasulullah (s.a.v) kabul edilemez görülen anlaşma şartlarını ihtiva ettiği halde Hudeybiye antlaşmasını onaylamış, Mekke'deki Müslümanların farkına varılmadan öldürölmelerine sebep olacak silahlı çatışmayı önlemiştir.

Filistinli sivilleri öldüren Yahudilere karşı Filistinlilerin Yahudi sivilleri öldürmelerinin caiz olduğu ifade edilmiş, bunun misliyle muamele olduğu,⁴⁵⁴ Kur'an'da misliyle muameleye izin verildiğı belirtilmiştir.⁴⁵⁵ Ancak misliyle muamele etmede adaletli olunması gerekir.⁴⁵⁶ Savaşta haksızlık ve zulüm işlemede misliyle muameleden söz edilemez. Zira düşmanın yaptığı zulümlerin bedeli -otobüs, durak, lokanta gibi halka açık yerlerde intihar saldırısı düzenleyerek- suçsuz ve masum insanlardan alınamaz.⁴⁵⁷ Peygamber Efendimiz savaşlarda düşmanları gibi davranmamıştır. Kadınların, çocukların ve masumların öldürölmesini yasaklamıştır.⁴⁵⁸ Misliyle muamele savaş stratejisi gereğı düşmanın hamlesini püskürterek hasmın gücünü kırmak için öngöröllebilir bir durumdur. Ancak düşmandan intikam almak için İslam'ın adalet ilkesi göz ardı edilerek misli ile muameleye başvurulamaz.

İntihar saldırılarına yöneltilen eleştirilerden biri de saldırıların barış ortamlarında ve habersiz gerçekleşmesidir. Ortada fiilî bir savaş durumu yokken sivil ya da askeri yerleşim yerlerine veya askeri tesislere intihar saldırısı düzenlemenin “düşmana karşı dürüst olma” esasına aykırı olduğunu ve bunun hainlik olarak addedileceğı ifade edilmiştir.⁴⁵⁹ Zira Allah-u Teâlâ savaş durumunda düşman tarafından savaşmazlık kuralının ihlal edilmesinden endişe edildiğinde bile, habersiz saldırılmasını onaylamamış, saldırmadan önce anlaşmanın ihlalinin bildirölmesini istemiştir. Aksi davranışı hainlik olarak isimlendirmiştir: “Antlaşma yaptığın bir kavmin hainlik yapmasından korkarsan, sen de (onlarla yaptığın ahdi) aynı şekilde bozduğunu kendilerine bildir. Çünkü Allah,

⁴⁵³ Fetih, 48/25.

⁴⁵⁴ el-Hamûd, 326.

⁴⁵⁵ Bakara 2/194.

⁴⁵⁶ Maide, 5/45.

⁴⁵⁷ Zümer, 39/7.

⁴⁵⁸ Beyhâkî, *Sünenü'l-Kübrâ* Kitâbu'l-Eşribe ve'l-Had fihâ, 73, IX, 153-154.

⁴⁵⁹ Munîr, 82-83.

hainleri sevmeyiz."⁴⁶⁰ Öyle ki intihar saldırılarına teşebbüs edenler daha çok barış durumunun getirdiği imkan ve şartları kullanarak bu eylemleri gerçekleştirmektedirler.

İslam'ın insan hayatına verdiği önem ve adalet anlayışı dikkate alındığında masum insanların savaş ortamlarında bile öldürülmeleri meşru görülemez. Peygamber Efendimiz döneminde nadir de olsa savaşmayan kimselerin öldürüldüğüne dair olan rivayetler iki şekilde anlaşılabilir: Birincisi; sivil görünümlü olan kişilerin gerçekte fikrî destek, düşmanı cesaretlendirme, ihanet gibi düşmanlık yaparak Müslümanların varlığına aleni bir tehdit oluşturmalarıdır. İkinci husus ise kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesi örneğinde olduğu gibi Müslümanların ve İslam'ın bekası için öldürülmelerinin kaçınılmaz hale gelmesidir. Bunların dışındaki durumlarda sivillerin hedef alınması yalnızca masumlara yönelik değil, İslam'a ve Müslümanlara yönelik de bir haksızlık ve düşmanlık olacaktır. Konunun değerlendirilmesindeki bir diğer sorun Peygamber Efendimiz döneminde vuku bulan durumların günümüze göre değerlendirilmesi problemidir. Öyle ki günümüzdeki savaş anlayışı geçmişe göre çok daha karmaşık ve çok yönlü bir boyut kazanmıştır. Bu sebepten o zamanda zaruret görülen bir durum günümüzde zaruret addedilmeyebilir. O zamanda maslahat getiren bir durum günümüzde Müslümanlarının aleyhine tecelli edebilir.

J. Mülkiyete Zarar Verilmemesi

İslam'da meşru bir yol olmaksızın mala zarar vermek hiçbir zaman müsamaha görmemiştir. Mal hayatın devamlılığı için gerekli olan İslam'da korunması zorunlu olan beş esas (can, mal, ırz, nesil, akıl)'tan biridir. Kur'an'da yeryüzünde bozgunculuk etmek, yıkmak ve yok etmek yasaklanmıştır: *"İş başına geçince yeryüzünde bozgunculuk yapmaya, ekin ve nesli yok etmeye çabalayan insanlar vardır. Allah bozguncuları sevmeyiz"*⁴⁶¹ *"Düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah'a (azabından) korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin. Şüphesiz, Allah'ın rahmeti iyilik edenlere çok yakındır."*⁴⁶² Peygamber Efendimiz haksız yere mala zarar vermeyi kesin bir dille yasaklamış,⁴⁶³ Veda Hutbesinde bu yasağı teyit etmiştir: *"Kanlarınız, mallarınız*

⁴⁶⁰ Enfal, 8/58.

⁴⁶¹ Bakara, 2/205.

⁴⁶² Araf, 7/56.

⁴⁶³ Müslim, Kitâbu'l-Bir' ve's-Sıla ve'l-Âdâb, 10, 1270.

ve ırzlarınız, bu gününüzün, bu ayınızın ve bu beldenizin haram olduğu gibi size haram kılınmıştır."⁴⁶⁴

İntihar saldırılarında binalar, köprüler, metro istasyonları ve havaalanları gibi kamuya ait yapıların yıkılması veya zarar görmesinin caiz olduğu iddia edilerek savaş durumlarında düşmanın gücünü ve cesaretini kırmak için mülkiyete zarar verilebileceği ifade edilmiştir. Peygamber Efendimizin bazı savaşlarda düşmanın hurmalıklarını yaktırması bu görüşe delil olarak öne sürülmüş ve bunun bir savaş stratejisi olduğu beyan edilmiştir.

Peygamber Efendimizin bazı savaşlarda düşmanın hurmalıklarını yaktırdığı ve düşmanı maddî olarak zarara uğrattığı hususu Kur'an'da teyit edilen bir mesele olmakla birlikte hadislerde de böyle bir olayın vuku bulduğu beyan edilmiştir. Kuran'da bu durum şöyle ifade edilmiştir: *"Savaş gereği, hurma ağaçlarından her neyi kestiniz, yahut (kesmeyip) kökleri üzerinde dikili bıraktınızsa hep Allah'ın izniyledir. Bu da fasıkları rezil etmesi içindir."*⁴⁶⁵ *"Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah'ın emri onlara ummadıkları yerden geldi. O, yüreklerine korku düşürdü. Öyle ki, evlerini hem kendi elleriyle, hem de müminlerin elleriyle yıkıyorlardı. Ey basiret sahipleri ibret alın."*⁴⁶⁶ Peygamber Efendimizin Benî Nadîr kabilesinin hurmalıklarını yaktırdığı rivayet edilmiştir.⁴⁶⁷

Düşmana ulaşmak, saldırılarını durdurmak ve savaşmak için gerekli görülürse veya düşmanın yaptığına misliyle karşılık olarak ağaçlara ve bitkilere zarar vermek caizdir.⁴⁶⁸ Bu konuda alimler arasında görüş birliği vardır.⁴⁶⁹ Söz konusu gerekliliği belirleyecek olan kişi ise devlet başkanıdır.⁴⁷⁰ Sonuç olarak herhangi bir savaş durumunda düşmanın kaleleri ve evleri yıkılabilir, ağaçları kesilebilir. Zira Peygamber Efendimiz savaşta Benî Nadîr, Hayber ve Sakîf kabilelerinin hurmalıklarını yaktırmıştır. Peygamber (s.a.v) kafirlere karşı psikolojik üstünlük oluşturarak onları korkutup savaşma cesaretlerini kırmak amaçlı bir savaş taktiği olarak böyle bir yönleme başvurmıştır.⁴⁷¹

⁴⁶⁴ Buhâri, Kitâbu'l-Meğâzî, 77, III, 174.

⁴⁶⁵ Haşr, 59/5.

⁴⁶⁶ Haşr, 59/2

⁴⁶⁷ Buhari, Kitâbu's-Siyer ve'l-Cihâd, 104, II, 364.

⁴⁶⁸ el-Kâsânî, VII, 100.

⁴⁶⁹ İbn Nahrâs, 1024.

⁴⁷⁰ es-Serahsî, Şerhu's-Siyerî'l-Kebîr, I, 125-126.

⁴⁷¹ es-Serahsî, el-Mebsût, X, 31-32.

Düşmanın malına zarar vermek savaş durumlarında, belli şart ve kayıtlar altında meşru görülmüş bir husustur. İntihar saldırılarının İslam Savaş Hukuku prensipleri çerçevesinde yapılan bir savaş mı yoksa bozgunculuk mu olduğunun ayırımına varmadan eylemlerde sebep olunan can ve mal kayıplarının meşru olduğu öne sürülemez. Bu hususta öne sürülen delillerin güvenilirliğinden çok söz konusu delillerin anlaşılması üzerinde durulmalıdır.

V. İNTİHAR EYLEMLERİNİN HUKUKİ MAHİYETİ

İntihar saldırılarının hukukî mahiyeti değerlendirilirken eylemlerin meşruiyeti ile ilgili olarak farklı değerlendirmeler ortaya konmuştur. Araştırmada bu hususta üç farklı yaklaşım olduğu gözlenmiştir:

1. İntihar Eylemlerini Haram Olan İntihar Fiili Olarak Değerlendiren Yaklaşım:

Eylemler intihar olarak değerlendirildiğinde fail açısından intiharın hükmü geçerlidir. Eylemlerde başkaları da öldürülmüşse haksız yere insan öldürme fiili işlenmiş olur. Hukukî açıdan intihar eden ve haksız yere adam öldürenlere uygulanan hükümler geçerli olacaktır. Bu durumda ölen cezalandırılmayacağı için, düzenek hazırlamak, yönetmek gibi eylemlere ortak olanlar duruma göre diyet, tazir⁴⁷² veya benzeri cezalarla cezalandırılacaklardır.

2. İntihar Eylemlerini Belli Şartlarda Caiz Gören Yaklaşım:

Belli şartlarda caiz olduğu yaklaşımına göre söz konusu şartlar gerçekleştiğinde eylem cihad eylemi, ölen kimse de şehit kabul edilir. Eylemciye şehide uygulanan hükümler uygulanır. Şartlar yerine gelmediği takdirde eylemci intihar eden kimsenin hükmünü alır. Eylemlerde öldürülen insanlarla ilgili olarak haksız yere adam öldürme hükmü geçerli olur. Cezâî hükümler ve ahiretle ilgili hükümler saldırıların şer'î hüküm olarak ne ile vasıflandırıldığıyla ilgilidir.

3. Eylemleri İslam Savaş Hukuku Prensiplerine Uygun Olmadığı İçin Caiz Görmeyen Yaklaşım:

İntihar saldırılarını intihar olarak değerlendirmeyip İslam Savaş Hukuku prensiplerine uygun bulmayanlara göre, söz konusu fiil haram olmakla birlikte haram

⁴⁷² Tazir cezası Şârinin Kur'an'da ve sünnette belli bir ceza belirlememekle birlikte yasaklamış olduğu, yeryüzünde fesat çıkarmak veya yeryüzünde fesat çıkarmaya sebep olmak anlamındaki suçlara verilen cezadır. Hakim tazir cezasını mevcut delillere dayanarak takdir eder.(Ebû Zehra, Muhammed, *el-Cerîme ve 'l-Ukûbe fi 'l-Fıkhî 'l-İslâmî*, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire 1998, 89-90)

olmasının sebebi intihara benzemesi değil, İslam Savaş Hukuku prensiplerine aykırı olmasıdır. Normalde kişinin kendisini ya da başkasını öldürmesi haram bir fiildir. Söz konusu fiiller cihad dairesinde olduğu takdirde mazur görülür. Cihad anlamı yoksa hüküm aslında bâki kalır. Eylemler cihad olarak değerlendirilmediğinden kişinin kendisinin öldürmesi haram olarak görülmüştür. Ayrıca İslam Savaş Hukukunda sivillerin öldürülmesi haram kılınmıştır. Bu sebepten eylemlerde sivillerin öldürülmesi haram kılınmıştır

A. İntihar Saldırılarının Hukuki Mahiyetinin Teklifi Hükümler Açısından Değerlendirilmesi

İntihar eylemleri teklifi hükümler açısından değerlendirilirken savaş zorunluluğu olarak intihar saldırılarına başvurulması, hükmü belirlemede temel etken olarak görülmüştür. Eylemleri savunanlara göre intihar saldırılarının cihad gayesiyle yapılması, dinin korunmasının öncelik olarak ikinci sırada olan hayatın korunması ilkesine tercih edilmesi anlamına gelmektedir. Böyle değerlendirildiğinde intihar saldırıları cihad eylemidir, intihar saldırıları cihadın nevine göre; taarruz taktiklerinde mendup, savunma savaşlarında intihar saldırılarına başka bir alternatif bulunmadığı takdirde vacip olmaktadır. Zorunlulukların ruhsatları doğurduğu gerekçesiyle normalde kişinin kendisini ve sivilleri öldürmesi caiz görülmezken zaruret durumu gereği haram olan bir hükmün işlenmesine ruhsat verilebileceği belirtilmiştir. Saldırıların İslam Savaş Hukuku prensiplerine aykırı olduğu yaklaşımında olanlara göre hükmün aslı bâkîdir. Hükmü değiştirecek veya hafifletecek bir ruhsat söz konusu değildir.

1. Azimet - Ruhsat Kavramı ve Ruhsatın Özellikleri

Azimet Şârî'nin genel olarak talep ettiği(farz, sünnet, nafîle) ve mübah kıldığı şeylere verilen isimdir. Sonradan meydana gelen durumlara bağlı olmayan aslî hükümleri ifade eder.⁴⁷³ Ruhsat geçerli mazeretlere binaen normal durumlara ait aslî hükmün (azimet)gereğine uymamayı meşru hale getiren kolaylaştırma esasına dayalı geçici hükmü ifade eder.⁴⁷⁴ Başka bir ifadeyle ruhsat zaruret durumunda mükelleflerin

⁴⁷³ Sadru'sh-Şerîa, Ubeydullah b. Mes'ûd el-Mahbûbî (ö. 747/1347), *Şerhu't-Telvîh alâ't-Tevdîh li'Metni't-Tenkîh*, I-II, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut (ty), II, 126-127; Zeydan, Abdülkerim (ö. 2014), *el-Vecîz fî Usûli'l-Fıkıh*, Müessesetü Kurtuba, (yy) (ty), 50.

⁴⁷⁴ Dönmez, İbrahim Kâfi, "Ruhsat", DİA, İstanbul 2008, XXXV, 207.

sorumluluklarını hafifletip zor duruma düşürmemek için Şârî'nin mübah kıldığı şeylere verilen isimdir.⁴⁷⁵

Ruhsatta haram olma sebebi baki olmakla birlikte mükellefin güç yetiremediği durumlarda, geçerli bir özrünün bulunması sebebiyle kolaylık sağlanması amaçlanarak haram olan hüküm mübah kılınmaktadır.⁴⁷⁶ Ruhsat haram olan hükmü mübah kılmaz. Haram olma hükmü devam etmekle birlikte haram fiili işleyen kişi mazur görülür. Fiili işlemeden doğan günah kalkar. Ruhsatı meşru kılan özrü devam ettiği müddetçe ahirette azap görmez. Kişinin haram fiili işlemeden dolayı mazur görülmesi, ruhsatın haram fiili değiştirip mübah yaptığı anlamına gelmez.⁴⁷⁷ Haram kılınan şeyden sakınmanın mümkün olması söz konusu fiili işlemede bir mazeret ve zorluk olduğu müddetçe ruhsatı ortadan kaldırmaz.⁴⁷⁸

Hanefiler ruhsatı iki bölümde incelemişlerdir: 1. Hakîkî Ruhsat: İki kısma ayrılmaktadır: Birincisi; haram kılan sebep ve hüküm bulunmakla beraber hükmü mübah kılan ruhsatlardır. İkrâh altında bulunan bir kimsenin küfür kelimesini söylemesine verilen ruhsat buna örnek gösterilmiştir. Küfür kelimesini söylemeyerek öldürülmeyi tercih etmesi azimettir. Azimeti tercih etmesi kişi için daha faziletli bir yoldur. Zira kişi kendi hayatını dinin yücelmesi için feda ederek mücahid olur. Öldürülerek şehitlik makamına ulaşır. Böyle bir durumda küfür kelimesini söylemesi mübah kılınmıştır. Mükellef iki durum arasında tercih hakkına sahiptir. Düşmanı hiçbir zarara uğratmadığı halde canını tehlikeye atmak bundan istisnadır. Zira bu durumda kişi kendi eliyle kendini tehlikeye atmış olur. İkinci kısım ise hükmün sebebi var olmakla beraber, hükmün bir özür sebebiyle sonraki bir zamana ertelenmesidir. Yolcunun oruç tutmamasına verilen ruhsat buna örnektir. Oruç sebebi olan ramazan hilalini görmek gerçekleşmiş olmakla birlikte oruç hükmü yolculuktan sonraki bir zamana ertelenmiştir.⁴⁷⁹ 2. Mecazî Ruhsat: Mecazî olarak isimlendirilmesinin sebebi azimet konumundaki aslî hükmün sakıt olması ve yerine geçen hükmün gerçekte azimet hükmü olmakla birlikte bir kolaylaştırma söz konusu olduğundan mecazen ruhsat olarak isimlendirilmesidir. Bizden öncekilerin

⁴⁷⁵ Zeydan, 50.

⁴⁷⁶ Gazâlî, Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed, *el-Mustasfâ min İlmi'l-Usûl*, archive org. Erişim Tarihi:03.06. 2017, I,330.

⁴⁷⁷ Abdülazîz el-Buhârî, Alâuddîn Abdülazîz Ahmed (ö. 730/1329), *Keşfu'l-Esrâr an Usûli Fahri'l-İslâm el-Pezdevî*, I-IV, el-Fârûku'l-Hadîse li't-Tibâa ve'n-Neşr, Kahire 1416/1995, II, 299.

⁴⁷⁸ Gazâlî, *Mustasfâ*, I,332

⁴⁷⁹ el-Pezdevî, Ali b. Muhammed (ö. 482/1089), *Usûlü'l-Pezdevî (Kenzü'l-Vusûl ilâ Ma'rifeti'l-Asl)*, Mîr Muhammed Kütübu Hân Merkezi İlm ve Edeb, (yy) (ty), 139-140.

şeriatlarında bulunan bazı hükümlerin bizim şeriatımızda kaldırılması mecazî ruhsat olarak isimlendirilmiştir. Bir diğer örnek selem akdidir. Selem akdi aslı itibarıyla meşru olmakla beraber kolaylaştırmak amaçlı olarak alış verişte satılan şeyin mevcut olması kaidesinden istisna edilmiştir.⁴⁸⁰

Şâfiî usûlcüler ruhsatı hükümlerine göre şöyle tasnif etmişlerdir: 1. Vacip (farz) Ruhsat: Örneğin ıztırar halinde domuz eti yemek farzdır. Mükellef bu hükme uymazsa günah işlemiş olur. 2. Mendub Ruhsat: Meşakkatli olacağı için yolcunun oruçlarını ertelemesi buna örnektir. 3. Mübah Ruhsat: Selem akdi yapmak bu kısma örnek olarak zikredilmiştir. 4. Daha Üstün Olan Seçeneğin Aksi Yönünde Olan Ruhsat: Yolcunun ramazanda oruç tutmasının zararlı olmayacağı durumda orucunu ertelemesi bu çeşit ruhsatın kapsamına girer.⁴⁸¹

Fakihlerden bazıları azimet ve ruhsatı vad'î hükümler arasında zikrederken bazıları teklifî hükümler kapsamında değerlendirmiştir. Azimet ruhsat ayırımının temelindeki düşünce teklifî hükümlerde bazı durum ve şartlarda görevi terk ve yasağı işlemek şeklindeki değişikliğin meşruiyetini dinden aldığını ortaya koyma çabasıdır.⁴⁸² Azimet tüm mükellefleri kapsar. Ruhsat ise sadece özrü olan kimselerle ilgilidir. Özrün bulunduğu hallere ve vakitlere mahsustur.⁴⁸³ Ruhsat hükmü aslî değil göreceli bir hükümdür. Zira ruhsatın sebebi meşakkattir. Meşakkat ise kişiye, duruma ve zamana göre değişir. Bu sebepten Şâfi' meşakkatin yerine ona en yakın sebebi koyarak ramazanda oruç tutmamanın sebebini meşakkat değil yolculuk olarak belirlemiştir.⁴⁸⁴ Kimi zaman azimet ruhsattan daha üstün olabilir. İkrâh ve zaruret durumunda küfür kelimesini söylemeye ruhsat verilmesine rağmen küfür kelimesini söylemeyerek şehit olan kimse daha üstün görülmüştür. Kimi zaman da ruhsatla amel etmek vacip olur. Açlıktan ölmekten korkan bir kimseye haram olan ölü etini yeme ruhsatı verilmesi buna örnektir.⁴⁸⁵

⁴⁸⁰ el-Pezdevî, 141.

⁴⁸¹ Komisyon, *el- Mevsûatü 'l-Fıkhiyye 'l-Kuveytiyye*, XXII, 155-156.

⁴⁸² Dönmez, "Ruhsat", 207-208.

⁴⁸³ eş-Şâtıbî, I, 242.

⁴⁸⁴ eş-Şâtıbî, I, 234.

⁴⁸⁵ Zeydan, 52-54.

2. İntihar Saldırılarına Sevk Eden Amaç ve Sebeplerin Ruhsat Sebebi Olarak Değerlendirilmesi

İntihar saldırılarının ruhsat kapsamında ele alınıp meşruiyetinin tartışılması daha çok Filistin’de işgal altında yaşayan Müslümanların yaşadıkları çıkmaz ve zor durum sebebiyle gündeme gelmiştir. Filistin’in işgal altında olması, düşmanlarına karşı kendini savunacak askerî gücünün bulunmaması, yıkım ve ölümlere karşı elindeki tek mücadele yönteminin intihar saldırıları olması gerekçe gösterilerek söz konusu şartlarda intihar saldırıları düzenlemenin caiz olduğu belirtilmiş, intihar saldırılarında kişinin kendisini ve eylem sırasında yakınında bulunanları öldürmesine bazı alimler tarafından ruhsat verilmiştir. ‘Zaruret haram olanı mübah kılar’ kaidesi uyarınca Filistin’i savunmak için intihar eylemlerinin caiz olduğu belirtilmiştir.⁴⁸⁶ Nitekim cumhura göre malına, canına ve ırzına yönelik saldırıya uğrayan kişinin kendini savunmak için gerekeni yapması caizdir.⁴⁸⁷

İntihar eylemlerini ruhsat kavramı kapsamında değerlendirenler, saldırıları düşman tarafından kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesine kıyaslamışlardır. Kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesi hakkında klasik kaynaklarda alimler görüş beyan etmişlerdir. Savaş durumunda kafirlerin Müslümanları kalkan yapması halinde, düşman tarafından kalkan yapılan Müslümanların düşmana yenilerek esir edilen Müslümanlar da dahil tamamının helak olması gibi Müslümanlara daha büyük bir zarar gelmesinden endişe edildiği ve bunun için düşmanla mücadele edecek başka yol bulunmadığı durumlarda, Hanefiler, Malikîler, Şafiîler ve Hanbelîlerden oluşan alimlerin çoğunluğuna göre kalkan yapılan Müslümanların öldürülmesi caiz görülmüştür.⁴⁸⁸ Ancak bu hususta alimler Müslümanların öldürülmesini zorunlu kılacak maslahatın zarûrî, katî ve küllî olması gerektiği şeklinde kriterler koyarak tartışma götürmeyecek bir zorunluluğun var olmasını şart koşmuşlardır.⁴⁸⁹

Herhangi bir meselede ruhsata dayanarak bir hükme varırken dikkat edilmesi gereken temel husus söz konusu ruhsatın kişi için sabit olduğu hükmüne varılsa bile ruhsat hükümlerinin genel değil kişilere ve durumlara özel hükümler olduğudur. Ruhsatı

⁴⁸⁶ el-Kardâvî, *Fıkhu'l-Cihâd*, II, 1195.

⁴⁸⁷ Udeh, I, 476.

⁴⁸⁸ En-Nevevî, *Ravdatu't-Tâlibîn*, VII, 447; el-Cessâs, V, 273-274; İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, XXVIII, 546.

⁴⁸⁹ Kurtubî, XIX, 333.

gerektiren zaruret durumu hükmün vasfını değiştirmez. Sadece zaruret durumu olan kişi için haram olan mesele zaruret kalkana kadar mübah olur.⁴⁹⁰ Bu durumda, intihar saldırılarına ruhsat verilecek meşru bir mazeret bulunduğunda, söz konusu şartlar intihar saldırılarını mübah kılmaz. Mübah hükmü özel durumlara binaen kişiye verilmiş bir ruhsattır.

B. İntihar Saldırılarının Amaç Bakımından Değerlendirilmesi

İntihar saldırılarının meşruiyeti hususundaki değerlendirmeler daha çok niyet/amaç ve eylemlerin gerçekteştiği şartlar etrafında cereyan etmiştir. Tartışmalara konu olan temel argümanlardan biri niyetin bir fiili meşru kılmak için yeterli bir gerekçe olup olmadığıdır. Diğer bir husus ise fiilin gerçekteştiği şartların söz konusu amelin hükmüne tesiri ve etkisidir.

1. İntihar Saldırılarının Cihad Gayesiyle Yapılması

İntihar saldırılarını caiz gören görüş eylemlerdeki niyet ve gayenin saldırıları intihar ve öldürme fiilinden ayıran temel faktör olduğunu dile getirmektedir. Bu görüşe göre intihar eden çekteği acılara sabredemeyen kişidir ve Allah'ın rahmetinden ümidini keştiği için intihara teşebbüs etmektedir. İntihar eylemlerini cihad gayesiyle yapan kimse ise İslam dininin galip gelmesi için kendini feda etmektedir. Onu bu eylemlere sevk eden unsur ise yeis ve mutsuzluk değil, imanının güçlü oluşu ve şehit olacağına yakinen inanmasıdır.⁴⁹¹ İntihar edene büyük ceza vadeden hadislerden çıkan genel anlam, ümitsizlik ve çekilen acılara katlanamama sebebiyle kendini öldürmeyi içine alır. Hadislerden anlaşılan manalarda olduğu gibi, söz konusu illet bazı hadislerin nassında da mevcuttur.⁴⁹² Allah yolunda cihad etmek gayesiyle kendini öldürme ise bu kapsamın dışında kalmaktadır.⁴⁹³

İntihar saldırılarının meşruiyetinin cihad gayesi bağlamında ele alınması bazı tartışmaları ve eleştirileri beraberinde getirmiştir. Bunlardan bir tanesi naslardaki genel

⁴⁹⁰ es-Serahsî, *Usûlü's-Serahsî*, I, 117.

⁴⁹¹ Abdülmâcid, 11.

⁴⁹² “(Sizden evvel geçen ümmetlerden birinde) yaralı bir adam vardı. Acısına dayanamayıp kendisini öldürdü. Bunun üzerine Allah (c.c): ‘Kulum kendi kendisini öldürmeye davranmakla benim hükmüme sabırsızlık etti. Ben de ona cenneti haram kıldım.’ Buhârî, Canâiz, 83, I, 419.

⁴⁹³ el-Filistînî, 23-24.

hükümlerin niyet ve gayeyle sınırlandırılmayacağıdır. Şöyle ki cihad gayesiyle kişinin kendini öldürmesi caiz görüldüğünde Kur'an'da *“Kendinizi öldürmeyin, şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir. Kim düşmanlıkla ve haksız yere bunu yaparsa onu cehennem ateşine atacağız. Bu Allah'a pek kolaydır”*⁴⁹⁴ ayetinde geçen *“Kendinizi öldürmeyin”* ifadesi ölmeyi istemek ve kader inancının zayıflığı illetiyle sınırlandırılmış olur. Ayette tanımlanan *“düşmanlıkla ve haksız yere”* öldürme ifadesi cihad gayesinin tek başına yeterli olmadığını, aynı zamanda öldürme fiilinin şeran meşru olması gerektiğini ifade etmektedir. Bir diğer husus ise niyetin hükme tesiri meselesidir. Niyet tek başına hükme tesir etmede yeterli değildir. Bunun için başka delillere de ihtiyaç vardır.⁴⁹⁵ Amelin sahih olabilmesi için Peygamber Efendimizin sünnetine uygun olması ve sonuçlarının da dine uygun olması ve mefsedet içermemesi gerekir.⁴⁹⁶ Niyet meşru olan ameller üzerinde etkili olabilir. Niyetin etkisi, meşru olan amelin sahih yahut batıl olması veya amelden doğan günah ve sevap ile sınırlıdır.⁴⁹⁷ Bu sebeptendir ki, gayri meşru olan fiillerde niyetin salih olması muteber değildir.

İntihar saldırılarına cihad gayesi gözetilerek başvurulması saldırıları tek başına cihad eylemine dönüştürmez. Burada söz konusu olan saldırıların İslam Savaş Hukuku prensipleri çerçevesinde değerlendirildiğinde meşru bir fiil olup olmaması meselesidir. Ayırım yapılması gereken temel husus Şârî'nin öldürme fiilini meşru göreceği şartların ve zeminin oluşmasıdır. Aksi taktirde saldırılardaki öldürme fiili intihar ve haksız yere adam öldürme şeklinde tanımlanacaktır.

2. İntihar Saldırılarının Savunma Gayesiyle Yapılması

İslam Hukukunda kişinin kendini savunması zarurî bir durum olarak addedilerek kendi canını, malını ve namusunu savunmak için kişinin öldürme ve yaralama gibi normal şartlarda suç kabul edilen fiilleri işlemesine zaruret prensibi dairesinde ruhsat verilmiştir. Kendini savunmak için suç işlemek zorunda kalan kişinin işlediği suçun cezası meşru müdafaa dairesinde düşer. Aynı durum savunma savaşlarında da geçerlidir. Düşman tarafından ülkesi işgal edilen, canı, malı ve namusuna kastedilen halk, düşmanın tehdidini bertaraf etmek için elindeki tüm imkan ve araçları kullanma hakkına sahiptir.

⁴⁹⁴ Nisa, 4/29-30.

⁴⁹⁵ İbn Receb, 805.

⁴⁹⁶ eş-Şâtibî, V,177.

⁴⁹⁷ İbn Receb, 34.

Kendini savunmanın meşruiyeti Kur'an ve Sünnete dayanmaktadır. Kur'an'da kişinin zaruret sınırını aşmadan kendini savunmasının meşru olduğu belirtilmiştir: *“Kim size saldırırsa, size saldırdığı gibi siz de ona saldırın, (fakat ileri gitmeyin). Allah'a karşı gelmekten sakının ve bilin ki, Allah kendine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir.”*⁴⁹⁸ Kişinin kendisini savunmasının meşruiyeti hadislerde de teyit edilmektedir. *“Her kim malını savunurken öldürülürse o kimse şehittir. Her kim ailesini savunurken öldürülürse o kimse şehittir. Her kim kendini savunurken öldürülürse o kimse şehittir. Her kim dini uğrunda öldürülürse o kimse şehittir.”*⁴⁹⁹ Peygamber Efendimiz evine izinsiz giren kişiyi (kendini savunmak amacıyla) taşıyarak gözünü oyan kimseye ceza gerekmeyeceğini bildirmiştir.⁵⁰⁰

Kişinin kendisini veya başkasını, kendisinin veya başkasının hayatına kasteden düşmanlara karşı savunması vaciptir. Kendisinin veya başkasının malını kendisinin veya başkasının malına kasteden düşmanlardan koruması ve bunun için gerekli savunmayı yapması hakkıdır. Mesele fıkıh literatüründe ‘def’ü-sâil’ başlığı altında ele alınmıştır. Kendisine yöneltilen düşmanlığı bertaraf etmek için adam öldürme, yaralama gibi işlenen fiiller İslam Hukukunda meşrudur ve cezası yoktur. Zira zaruret durumu söz konusudur ve düşmanın zararını def etmek için başka çıkar yol bulunmamaktadır.⁵⁰¹ Saldırının suç gerektiren bir fiil olması zorunlu değildir. Saldırgan çocuk veya akıl hastası dahi olsa kişinin kendini savunması caizdir. Kendisini savunurken kaçınılmaz olarak söz konusu kişileri öldürme ve yaralama gibi durumlar ortaya çıkarsa kendini savunan kimse işlediği fiilden dolayı cezalandırılmaz.⁵⁰² Kişinin kendini savunma hakkının olabilmesi için saldırının yalnızca kişinin hayatına yönelik olması zorunlu değildir. Saldırı, saldırıya uğranın malına veya namusuna yönelik olabileceği gibi, başkasının hayatı, malı ve ırzına yönelik de olabilir.⁵⁰³

Kafirler Müslümanlara savaş açtıklarında küfrün zararının Müslümanlara dokunmaması için karşılık vermenin vacip olduğu ifade edilmiştir. Kafirlerin Müslümanların bulunduğu bir beldeyi işgal ettikleri zaman kadın erkek her Müslümana

⁴⁹⁸ Bakara, 2/194.

⁴⁹⁹ Ebû Dâvud, 32, V, 84; et-Tirmizî, Ebvâbu'd-Diyât, 22, III, 88.

⁵⁰⁰ Buhârî, Diyât, 23, IV, 274.

⁵⁰¹ el-Kâsânî, VII, 93; Udeh, I, 473;

⁵⁰² Udeh, I, 476.

⁵⁰³ Udeh, I, 479.

savaşmanın farz olduğu belirtilmiştir.⁵⁰⁴ Bu durumda Müslümanlar dinlerini, canlarını, mallarını ve namuslarını düşmana karşı korumak için savaşmaktadırlar. Bu uğurda hayatını tehlikeye atmak meşru görülmüştür

İslam Hukukunda öldürme, yaralama gibi normal şartlarda suç kabul edilen fiillerin meşru müdafaa dairesinde caiz olması, özellikle Filistin ekseninde, genelde işgal altındaki tüm İslam coğrafyasında intihar saldırılarının meşru görülmesine mesnet teşkil etmiştir. Bu çerçevede intihar saldırısında eylemcinin kendini ve etrafındaki sivilleri öldürmesinin kendini savunmak için başvurduğu zaruri bir yol olduğu gerekçesiyle bazı alimler tarafından intihar eylemlerine cevaz verilmiştir.

C. İntihar Saldırılarının Dayanak Açısından Değerlendirilmesi

İslamî cihad gayesiyle intihar saldırılarını organize edenler ve bilfiil intihar eylemlerine teşebbüs edenlerden birçoğu eylemlerine İslam adına aldıkları fetvaları dayanak göstermektedirler. Bu sayede eylemlerin sonucunda oluşan yıkım ve ölümler bir suç unsuru olmaktan çıkıp meşruiyet kazanmaktadır. Eylemci bunun yanı sıra söz konusu fetvalara dayanarak şehit olup sonsuz kurtuluşa erdiğine inanmaktadır. Böylelikle bazı fetvalardan dayanak bulan intihar saldırıları bazı Müslüman halklar üzerinde meşruiyet kazanmakta ve yaygınlaşmasına zemin hazırlanmaktadır. Dolayısıyla intihar saldırılarının meşruiyetinin tartışmasında saldırıları onaylayan fetvaların geçerli olup olmadığının değerlendirilmesi, bunun için gerekli kriterlerin belirlenmesi önem ve öncelik arz etmektedir.

1. İntihar Eylemleri ile İlgili Verilmiş Fetvalar

İntihar saldırılarının 2000-2004 yılları arasında I. ve II. İntifâdâ ile Filistin’de revaç bulması üzerine intihar eylemlerinin meşruiyeti alimler arasında tartışma zemini bulmuştur. Alimler bu hususta ikiye ayrılmışlardır. Bir grup alim saldırıları daha çok Filistin ekseninde değerlendirerek Filistinlilerin kendilerini savunmaya mecbur oldukları ve savunacak başka yöntemlerinin olmaması gerekçesiyle intihar saldırılarına cevaz vermişlerdir. İntihar saldırılarını meşru görenler arasındaki küçük bir azınlık ise sadece Filistinlilerin değil sömürge altındaki tüm Müslüman halkların kendi topraklarındaki

⁵⁰⁴ el-Kâsânî, VII, 98.

sömürgeci güçlere karşı intihar saldırıları düzenlemelerinin caiz olduğunu belirtmişlerdir. İntihar saldırılarını caiz görmeyen alimlerin gerekçeleri eylemcinin kendini öldürmesi yönüyle intihara benzemesi, saldırılarda çok sayıda masum sivilin öldürülmesi ve eylemlerin genel itibarıyla İslam Savaş Hukuku prensiplerine uymamasıdır.

17 Aralık 2007 yılında, Peşaver’ de 2000 ‘den fazla alimin katılımıyla intihar eylemleri kesin bir dille gayri meşru ilan edilmiştir.⁵⁰⁵ Suûdî Arabistan müftüsü Şeyh Abdülaziz b. Bâz eylemlerin intihar olduğunu, kesinlikle caiz olmayacağını belirtmiştir.⁵⁰⁶ Prof. Dr. Hayrettin Karaman’a Filistin’de gerçekleştirilen eylemlerde kaçınılmaz olarak öldürülen siviller hakkında sorulduğunda amaç ne olursa olsun masum insanları katletmenin caiz olmadığını belirtmiştir.⁵⁰⁷ Suûdî Arabistan Müftüsü Şeyh Abdülaziz b. Muhammed Âli Şeyh Filistinlilerin bir bütün halinde tek bir lider etrafında savaşmadıkları ve Yahudilere karşı gerekli teçhizatlarının olmadığı gerekçesiyle Filistin’deki intihar saldırılarının caiz olmadığını belirtmiştir.⁵⁰⁸

Vehbe Zuhaylî, Yusuf el-Kardâvî, Ali Muhammed es-Savvâ⁵⁰⁹ Muhammed Ramazan el-Bûtî⁵¹⁰ Eski Suriye Müftüsü Ahmet Keftârî, Şeyh Ali el-Karadâğî, Ezher Şeyhi Muhammed Seyyid Tantâvî, Eski Mısır Müftüsü Nasr Ferid Vâsıl, Şeyh Nizâr Abdülkâdir Rayyân, Tâcuddin el-Hilâlî, Abdülaziz el-Haddâd, Abdullah b. Süleyman b. Münî’, Selman b. Nâsır el-İlvân, Muhamed el-Hatîb ve birçok alim Filistin’deki intihar eylemlerine Filistin’in işgal altında olması, İsrail işgaline ve zulmüne karşı vatan, namus ve onuru savunmak için Müslümanların menfaatine verilmiş bir savaş olduğu, şehit olmak gibi ulvi bir gayeyle yapıldığı gerekçesiyle cevaz vermişlerdir.⁵¹¹

Bir Müslümanın kendisini ve haksız yere başkalarını öldürmesinin haram olması İslam Hukukunda ittifak edilen bir husustur. İntihar saldırılarının meşruiyeti ile ilgili olarak alimler arasındaki ihtilaflar şekil ve yöntem itibarı ile eylemlerin meşru olup olmamasından ziyade, normal şartlarda yasak olan söz konusu fiillerin meşruiyet zeminin oluşup oluşmaması ile ilgilidir.

⁵⁰⁵ Munir, 78.

⁵⁰⁶ Munir, 74.

⁵⁰⁷ <http://www.hayrettinkaraman.net/>, Erişim Tarihi: 17.10.2016.

⁵⁰⁸ Ramadânî, *en-Nâhiye an İzhâkı’n-Nufûsi’l-Ğâliye*, 74.

⁵⁰⁹ et-Tekrûrî, 102-108.

⁵¹⁰ el-Bûtî, *Muşûrâtun İctimâiyye*, 228.

⁵¹¹ Tecemmeu’l-Ulemâi’l-Müslimîne fî Lübnan, Mu’temeru Ulemâi’l-İslam, *Fetâvâ Ulemâi’l-İslam fî Mesâil Cihâdiyye ve Hukmü’l-Ameliyyâti’l-İstişhâdiyye*, Bkz. 25-42.

a. Fetvada Yetkinlik

İslam Hukuku kişilerin dünya ve ahiretlerini kapsayan ve etkileyen kurallar manzumesidir. Bu alanda verilmiş fetvalar Müslümanların dünyadaki yaşamlarında ve sonsuz hayatlarında önemli sonuçlar doğurur. Müslümanların geneli günlük hayatta yaşadıkları meselelerin hükümlerini kaynağından öğrenme ve söz konusu kaynaklardan çıkarımda bulunma yetisine sahip değildirler. Bu hususta Kur'an ve Sünnetten istinbat yoluyla hüküm çıkarabilen kimselere başvurmak zorundadırlar. Müslümanların dünya ve ahiretlerini ilgilendiren böylesi hassas bir durumda fetvanın önemi ortaya çıkmaktadır. Fetvanın isabetli olabilmesi için olmazsa olmaz olan yetkin kişilerin fetva vermesidir.

Fetva fıkıh terimi olarak “fakih bir kişinin sorulan fikhî bir meseleye yazılı veya sözlü olarak verdiği cevap, ortaya koyduğu hüküm demektir.”⁵¹² Verilen fetva dinin açık ve yerleşik bir hükmünün açıklanması ve aktarılması şeklinde olabileceği gibi Kur'an ve Sünnette hakkında hüküm bulunmayan bir konuda mevcut delillerden hüküm çıkarma şeklinde de olabilir. İkincisi ictihad olarak isimlendirilir.⁵¹³ Gerçek müftü müctehid olan kişidir. İctihad şartlarını taşımayan, başka bir müctehidin görüşünü naklederek fetva veren fıkıh alimine müftü denmesi ise mecaz yoluyla.⁵¹⁴ İctihad müctehidin şerî hükümlere istinbat yoluyla ulaşabilmek için tüm gayretini göstermesidir. Müctehid ise tafsilî delillerden şer'î ve amelî hükümler çıkarabilme melekesine sahip olan kimsedir.⁵¹⁵

Fetva veren kimse Kuran, Sünnet, sahabe ve tâbiûn görüşleri, icma, nasih-mensûh, kavâid, Arapça, hadis, fıkıh ve hadis usûlü ilimleri yanında zamanını iyi tahlil edebilen muhakeme gücü sağlam kimsedir.⁵¹⁶ Kişinin yeterli bir bilgiye sahip olmadan dinî konularda hüküm vermesi ağır bir vebaldir.⁵¹⁷ İctihada delilin sübutu veya delaleti zannî olduğunda ya da mesele hakkında şerî bir hüküm bulunmadığında başvurulabilir.⁵¹⁸ Fetva veren kimse için aslolan bağlı bulunduğu mezhebe göre fetva vermesidir. Yeterli liyakat ve ilmi donanımına sahipse diğer mezheplerin çözümünü tercih edebilir.⁵¹⁹ Fetva veren

⁵¹² Atar, Fahrettin, “Fetva”, DİA, İstanbul 1995, XII, 486-487.

⁵¹³ Atar, “Fetva”, 487.

⁵¹⁴ Atar, “Fetva”, 491.

⁵¹⁵ Zeydan, 401-402.

⁵¹⁶ Yaman, Ahmet, *Fetvâ Usûlü ve Âdâbı*, MÜİF Vakfı Yayınları, İstanbul 2017, 161.

⁵¹⁷ Nahl, 16/116.

⁵¹⁸ Zeydan, 406.

⁵¹⁹ Yaman, 87.

zaruret durumunda kolaylaştırmak için zayıf görüş ile de fetva verebilir.⁵²⁰ Fetva ile genel hükme varılmaz. Fetva kişisel, hüküm ise geneldir. Bireyin özel durumu dikkate alındığında fetva veren kişi daha geniş tercih alanına sahiptir.⁵²¹

İctihada ehil olan kimse zannî meselelerde ictihatta hata yaparsa mazur görülür. İctihadı sebebiyle mükâfat alır.⁵²² Nassa icmaya, yerleşik kurallara, muarızı olmayan celi kıyasa muhalif fetva vermek caiz değildir. Böyle fetvalarla hükmetmek haramdır.⁵²³ Hakkında delaleti ve sübutu katî delil bulunan konularda ictihadda hata yapılırsa ictihad eden müctehid bile olsa ictihad ettiği konular Allah ve Rasulü'ne imanla ilgili ise kişi kafir olur. Temel akîdevî meseleler dışında hatalı ictihadda bulunursa günahkar olur.⁵²⁴ Kişinin iki görüş arasında hevasına göre tercih yapması ve tercih edilmeyen zayıf görüşle fetva vermesi caiz değildir. Zira böyle fetva vermesi hevâsına göre hareket etmesi demektir, haramdır.⁵²⁵ Belli bir şer'î dayanağı olmaksızın hevâsına göre fetva verenler için Ebu Hanife malî tasarruflarının sınırlandırılması anlamına gelen hicr uygulanabileceğini belirtmiştir.⁵²⁶

Fetva verilen hususlar kimi zaman küçük meseleler olmakla birlikte kimi zaman da kişinin dünyasında ve ahiretinde çok tehlikeli sonuçlar doğurabilmektedir. Fetva veren kimseler gerek Allah ve Rasulü adına beyanatta bulunuyor olmaları, gerekse fetvalarının Müslümanların dünya ve ahiret hayatlarını etkileyecek olması yönüyle büyük bir sorumluluk üstlenmişlerdir. Fetva talep edenler de fetva istedikleri kimselerin yetkinliğini araştırma sorumluluğuna sahiptirler.

b. İntihar Saldırılarının Fetva Bağlamında Değerlendirilmesi

İntihar saldırılarının eylemlerde kişinin kendisini ve etrafındakileri öldürmesi gibi ciddi sonuçlar doğurması sebebiyle, söz konusu meseleyi meşru bir zemine yerleştirmek bir o kadar tehlikeli ve hassas bir meseledir. Günümüzde kendilerini İslam kimliğiyle

⁵²⁰ İbn Âbidîn, Muhammed Emîn Umer b. Abdulazîz (1251/1836), *Şerhu Munzûmeti'l-Müsemmât bi'Ukûdi Resmi'l-Müftî*, Thk. Hâmid Aliyyü'l-Alîmî, Dâru'n-Nûr li't-Tahkîk ve't-Tasnîf, Pakistan 1436/2015, 236.

⁵²¹ Yaman, 148.

⁵²² Buhârî, *İ'tisâm bi's-Sünne*, 19, IV, 372; Müslim, Ekdiye, 6, 865.

⁵²³ el-Karâfî, *el-Furûk fî Envâri'l-Burûk fî Envâri'l-Furûk*, I-IV, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1998, II, 197- 198.

⁵²⁴ el-Cenâibî, Taha Hammâd Mahlef, *el-Hata fî'l-İctihâd inde'l-Usûliyyîn*, Mecelletü'l-Ebhâs Küllieyeti't-Terbiyeti'l-İslâmiyye, c. 8, s.3, 2008, 132.

⁵²⁵ İbn Âbidîn, *Şerhu Munzûmeti'l-Müsemmât bi'Ukûdi Resmi'l-Müftî*, 56-57.

⁵²⁶ es-Serahsî, *Mebûsûl*, XXIV, 157.

tanıtan bazı aşırılıkçı grupların intihar saldırılarıyla vahşet sergilemeleri ve yaptıkları zulümleri İslam adına yaparak İslam'ın adını lekelemeleri bu hususta fetva vermenin hassasiyetini bir o kadar artırmaktadır.

İntihar saldırıları ile ilgili fetva veren kimseler tezlerini delillendirirken vahyi bir bütün olarak değerlendirmeli, parçacı bir mantıkla yaklaşıp, her hangi bir meseleyi ele alırken bağlamından koparıp sübjektif bir maslahat anlayışıyla çözüm arayışına gitmemelidirler.⁵²⁷ Konu değerlendirilirken delil ortaya konmadan önce meselenin mahiyeti gerçekleştiği zaman, mekan ve şartlar bağlamından koparılmadan doğru tespit edilmelidir. Fetva sorumluluğunu üstlenen kişi fetvasının ne tür sonuçlar doğuracağını göz önüne almadan hüküm vermemelidir.⁵²⁸ Nitekim Nebi (s.a.v) münafıkların kim olduklarını bildiği halde ölüm cezasını hak ediyor olmalarına rağmen çıkabilecek olası fitneleri önlemek için öldürtmekten kaçınmıştır.⁵²⁹ Özellikle canlı bomba eylemleri gibi geçmişte vuku bulmayan günümüze ait meselelerde fetvalar, fetva kurulları tarafından verilmelidir. Kurulda çoğunluğun aldığı karara göre sonuca varılmalıdır.⁵³⁰ Günümüzdeki meseleler genelde birçok unsurun iç içe girdiği karmaşık meseleler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebepten fetva kurullarına İslam alimlerinin yanı sıra meselenin ilgili uzmanları da iştirak etmelidir.

2. Kişinin Kendi Bilgisi

İslam Hukukunda icthad yetkisine sahip olmayan kimsenin kendi bilgisiyle hareket ederek amel etmesi caiz görülmemiştir. Zira yanlış bilgidен hareketle işlenen fiiller sadece dünya hayatında değil ahiret hayatında da menfî sonuçlar doğuracaktır. İslam'a göre kişi şer'î hükümleri uzmanına sormak ve ona göre hareket etmekten sorumludur. Aksi taktirde yanlış bilgi sebebiyle işlediği günahlardan sorumludur. Bilgiyi sorduğu kimsenin yetkinliğini araştırmak da mükellefin sorumlulukları arasındadır.

Mükellef şer'î delillerden istinbat yoluyla hüküm çıkarmaya güç yetiremiyorsa icthad yetkisi olanlara sormakla yükümlüdür.⁵³¹ Kuran-ı Kerimde kişiye hakkında bilgi

⁵²⁷ Yaman, 138.

⁵²⁸ Yaman, 195.

⁵²⁹ Buhârî, Menâkıb, 8, II, 508.

⁵³⁰ Kardâvî, *Şeriatü'l-İslâmiyye Sâlihâtün li't-Tatbîk fî Külli Zaman ve Mekan*, Dârü's-Sahve, Kahire 1993, 132.

⁵³¹ Nahl, 16/43; Enbiya, 21/7.

sahibi olmadığı şeyin peşine düşmemesi öğütlenmiştir.⁵³² Mükellefin rastgele bir görüşe bağlanmadan dilediği içtihat ile amel etmesinin hevaya uymak anlamına geldiği ifade edilmiş, caiz görülmemiştir.⁵³³ Kişinin fetva sorarak taklit edeceği kişiyi belirlerken, içinde yaşadığı İslam toplumunun büyük kesimi tarafından kabul görmüş, revaç bulmuş bir alimi seçmesi gerektiği belirtilmiştir. Taklit eden kişiye fetva aldığı kimsenin, şeriatın maksat ve gayelerine uygun davranıp davranmadığını belirleme sorumluluğu verilmiştir.⁵³⁴

Kuran ve sünnetin açık ve kesin delillerine muhalif olmayacak şekilde zayıf delillere dayanan hatalı içtihat ile amel etmek bilgisizlikten kaynaklanan hatalı fiil olduğu için mazur görülür, cezası düşer.⁵³⁵ Ancak isabetli olan içtihat İslam Devleti tarafından kanunlaştırılmış ve halka herkesin haberdar olma imkanı olacak şekilde ilan edilmişse kişi bilgisizliğinden ötürü doğru olan içtihadı mugayir davranmakta mazur görülmez.⁵³⁶ Kuran ve mütevatir sünnetteki katî olarak sabit olan hükümlere bilgisizlik sebebiyle muhalefet edilmesi özür olarak kabul edilmez.⁵³⁷

Müctehid olmayan bir Müslümanın rastgele sorduğu her mesele için farklı kimselerden fetva alması toplum bazında hukuk güvenliği açısından sorun teşkil etmektedir. Kişi bazından bakıldığında ise bu şekilde mükellefin ibadetlerinde tutarlı olması mümkün değildir. Mü'min amellerinde tutarlı olmak zorundadır. Zira ahirette yaptıklarından sorumlu olacaktır. Bu sebepten belli bir mezhebe bağlı, ilmine güvendiği kimseden fetva almalıdır.⁵³⁸

Kişinin hükmü bilmesi kendi imkan ve gücü dahilinde değildir. Hükmü bilme hususunda geçerli bir mazereti varsa bu durumda teklifte kişiyi gücünün yettiği şeylerden sorumlu tutmak esastır.⁵³⁹ Aksi halde kişiyi gücü yetmediği şeylerden sorumlu tutmak olur. Bu da adalet ilkesine aykırıdır. Kişinin bir meseleyi bilmemesi veya o şeyde hataya düşmesi halinde duruma göre sorumluluğu hafifler veya tamamen ortadan kalkar.⁵⁴⁰

⁵³² İsra, 17/36; Bakara 2/67.

⁵³³ İbn Âbidîn, *Şerhu Munzûmeti'l-Müsemmat bi'Ukûdi Resmi'l-Müftî*, 57.

⁵³⁴ Kaya, Eyyüb Said, "Taklid," DİA, İstanbul 2010, XXXIX, 462.

⁵³⁵ Abdülazîz el-Buhârî, IV, 343; Ebû Zehra, *el-Cerîme ve'l-Ukûbe fi'l-Fıkhi'l-İslamî*, 358.

⁵³⁶ Ebu Zehra, *el-Cerîme ve'l-Ukûbe fi'l-Fıkhi'l-İslamî*, 364.

⁵³⁷ Ebu Zehra, *el-Cerîme ve'l-Ukûbe fi'l-Fıkhi'l-İslamî*, 356.

⁵³⁸ Dönmez, İbrahim Kâfi, İctihadın Bağlayıcılığı Meselesi ve Fıkıh Mezheplerine Bağlanmanın Anlamı, *Usul*, c. 1, 2004, 35-48, 45.

⁵³⁹ Bakara, 2/286.

⁵⁴⁰ Aydın, Hakkı, İslam ve Türk Ceza Hukukunda Bilmeme, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.12, 1995, 248-249.

Hatada ihmal olmadığı sürece günah yoktur.⁵⁴¹ Cessâs hatanın kişinin hatalı olduğunu bilmemesi demek olduğunu, hatalı olduğunu bilmediği bir durumda kişinin fiiline haramlık veya mubahlık hükümlerinin bağlanmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.⁵⁴² Eğer hata taksirden, sorumluluklarını yerine getirmemeden kaynaklanıyorsa ve zararlar sonuçlanıyorsa ‘fahiş hata’ olarak isimlendirilir. Hata yapan kişi hatasından sorumludur. Dünyada ve ahirette cezayı hak eder.⁵⁴³

İntihar saldırıları, içerisinde intihar ve haksız yere insan öldürme şüphesi barındırdığı için dünyevî ve uhrevî olarak çok ciddi sonuçlar doğurmakta şer’î dayanağı olmaksızın işlendiğinde cinayete ve vahşete dönüşmektedir. Bir de eylemcinin bu fiili işlediğinde şehitlik makamına ulaştığına inanması durumun vahametini bir kat daha artırmaktadır. İntihar saldırıları ihlas ve samimiyetle din adına işlenmiş olsa bile eylemci saldırıların meşruiyeti hususunda doğru bilgiye ulaşmaktan sorumludur. Aksi halde eylemi intihar ve cinayet fiiline dönüşür. Eylemlere cihad gayesiyle başvuranların, yetkin kişilerin fetvalarına başvurmak ve fetva sahibinin yetkinliğini araştırmak da dinî açıdan sorumlulukları arasındadır. Eğer ortada sorumlulukları ihmal söz konusu ise fiili işleyen kişi dünyada ve ahirette işlediği fiilin cezasını alır. Ancak İslam hukukunda kişi gücünün yettiğinden sorumludur. Bu hususta kişinin doğru bilgiye ulaşma hususundaki engelleri ve mazereti oranında işlediği fiilin günahı ve sorumluluğu da değişecektir. Bu açıdan intihar eylemlerini düzenleyen her kişinin uhrevî bakımdan intihar veya cinayet suçu işlediğini ifade etmek doğru olmayacaktır. Hayatta kalan kişi için dünyevî cezası ise işlenen suçta kastın olup olmaması ve suçun doğrudan işlenip işlenmemesi üzerine bina edilir.

D. İntihar Saldırılarının Hukukî Sonuçları Açısından Değerlendirilmesi

İntihar saldırıları, meşru zemin oluşmadığı takdirde kişinin kendisini ve etrafındakileri öldürmesi, kamu ve özel mülkiyete zarar vermek gibi sonuçlar doğurduğundan suç kapsamına girmektedir. İntihar eylemleri İslam Savaş Hukuku prensiplerine göre cihad dairesinden çıkıp meşruiyetini kaybettiğinde intihar ve cinayet

⁵⁴¹ Ebu Zehra, *el-Cerîme ve'l-Ukûbe fi'l-Fıkhi'l-İslamî*, 108.

⁵⁴² el-Cessâs, III, 192.

⁵⁴³ Ebu Zehra, *el-Cerime ve'l-Ukûbe fi'l-Fıkhi'l-İslamî*, 354.

suçuna dönüşür. Uhrevi açıdan fiilin meşruiyet kazanıp kazanmamasına göre tanımlanmasına bağlı olarak farklı sonuçlar ortaya çıkar.

1. Dünyevi sonuçlar

İntihar saldırılarını meşru bir eylem olarak değerlendirenler eylemciyi şehit, eylemi ise cihat eylemi olarak tanımlamışlardır. Eylemleri caiz görmeyen görüş eylemi intihar olarak tanımlamış, saldırılarda sivillerin öldürülmesini cinayet suçu kapsamında değerlendirmiştir. Aynı şekilde saldırılarda binalara ve yapılara zarar verilmesi suç kapsamında değerlendirilmiştir. İntihar saldırılarının güvenliği tehdit etmek, ülkeyi kaosa sürüklemek gibi sonuçlar doğurmasına binaen eylemleri terör suçu kapsamında değerlendirenler de olmuştur.

a. İntihar Suçu Olarak Değerlendirilmesi

Hiçbir kayda ve şarta bağlı olmaksızın intihar saldırılarının mutlak olarak meşru olmadığını savunan görüş, saldırıları intihar olarak tanımlamıştır. Bu görüşe binaen intihar suçu ve intihar suçuna teşvik suçu kapsamında intihar saldırıları için uygulanacak cezai yaptırımlardan söz edilebilir. İntihar eylemlerinde suç mahalli olan eylemci hayatta olmadığından hakkında cezai bir yaptırım söz konusu olmamaktadır. Bu durumda intihar saldırılarında eylemcinin hayatta kalması, düzenek hazırlamak, eylemciye gerekli teçhizatı temin etmek veya canlı bomba eylemcisini cesaretlendirmek, suça teşvik etmek gibi eyleme ortak olma durumları için ne gibi cezaî yaptırımlar uygulanabileceği ele alınabilir.

İntihara kastetmenin veya intihara sebep olmanın dünya hükümleri bakımından cezası tartışılmış, alimler bu konuda farklı görüşler beyan etmişlerdir. Ortak görüş intihara teşebbüs eden kişi sonuca ulaşır ve ölürse artık onun için dünyevî ceza düşmüştür. İmam Sâfî'ye göre intihar edenin malından keffaret ödenir. İntihara teşebbüs eden kişi ölmezse cezalandırılır. Cezası tazir cezası niteliğindedir.⁵⁴⁴ İntihar eden kişi dışındaki kimseler intihar suçuna ortak olursa fiilin intihar mı yoksa adam öldürme fiili mi olduğu, buna bağlı olarak intihar fiilinin adam öldürme fiiline tesir edip etmediği hususunda alimler ihtilaf etmişlerdir. Örneğin kişinin başkasına kendisini öldürmesini emretmesi

⁵⁴⁴ Hökelekli, XXII, 352.

durumu alimler arasında farklı yorumlanmıştır. Başta Hanefiler olmak üzere alimlerden bir kısmı, ölen kişinin intihar etmiş olmayacağını belirtmişlerdir. Bu gruptaki alimler öldürmeye izin verildiği için şüphe olduğundan öldüren kişiye kısas gerekmediğini ve bunun yerine diyet ödenmesi gerektiğini beyan etmişlerdir. Başta Hanbeliler olmak üzere bir kısım alimler, ölenin intihar ettiğini, öldürene ise kısas veya diyet gerekmediğini söylerken bir kısmı da öldürülmenin kastî bir öldürme olduğunu, intihar anlamının hükme tesir etmediğini ve dolayısıyla öldürene kısas gerektiğini bildirmişlerdir.⁵⁴⁵ İntihar hukukî açıdan kurbanın eline intihar etmesi için silah vermek suretiyle gerçekleşiyorsa taksir sebepli cinayet olarak görülmüştür. Şayet intihara şahit olan kimse kasten müdahale etmiyorsa cinayete engel olmama suçunu işlemiş kabul edilir.⁵⁴⁶

İntihar saldırılarında intihardan farklı olarak öldürmek için ölmek esastır. Öyle ki saldırının sonucunda eylemci ile birlikte hedefteki kurbanlar da hayatını kaybetmektedir. Bu bağlamda saldırılar intihar ve intihara teşvik suçunun ötesinde haksız yere adam öldürme suçunu da içermektedir.

b. Haksız Yere Adam Öldürme Suçu Olarak Değerlendirilmesi

İntihar eylemlerinde savaşla ilgisi olmayan masum birçok sivil öldürülmektedir. İntihar saldırılarını savunanlar eylemlerde sivillerin öldürülmesini savaş zorunluluğu olarak değerlendirerek meşru görmüşlerdir. İslam Savaş Hukukuna göre hangi şartta olursa olsun masum insanların öldürülmelerinin meşru olmayacağı görüşünde olanlar ise saldırılarda masum insanların öldürülmesini haksız yere adam öldürme fiili olarak tanımlamışlardır. Bu durumda saldırılarda öldürülenler için uygulanacak ceza haksız yere adam öldürme fiili için gerekli olan ceza olacaktır. Saldırığı gerçekleştiren kişi istisnai durumlar dışında hayatta olmadığından cezaya muhatap olan kişiler saldırıyı organize eden, suça ortaklık eden kişiler olacaktır.

Kur'an'da ve Sünnette haksız yere adam öldürmenin cezası suçlunun işlediği suçla cezalandırılması anlamına gelen kısas olarak belirlenmiş, bununla birlikte ölünün velisine bedel karşılığında veya bedelsiz affetme hakkı tanınmıştır.⁵⁴⁷ Haksız yere adam öldüren kişiye, cinayete kastetme hususunda şüphe oluşmazsa öldüren kişinin

⁵⁴⁵ Komisyon, el-Mevsûatu'l-Fıkhiyye'l-Kuveyyiyye, VI, 287.

⁵⁴⁶ Mûris, 301.

⁵⁴⁷ Bakara, 2/178; Maide, 5/45; Ebû Dâvud, Diyât, 4, IV, 419.

öldürülmesi anlamına gelen kısas cezası gerekir. Suça kasıt konusunda şüphe olduğu takdirde kısas cezası düşer, katil diyet ödemekten sorumlu olur. Hakim duruma göre uygun gördüğü tazir cezasını verir.⁵⁴⁸

Adam öldürmenin tessebbüble işlenmiş olması Ebu Hanife'ye göre kısası gerektirmez iken,⁵⁴⁹ cumhura göre tessebbüble adam öldürene de kısas gerekir.⁵⁵⁰ Ancak Ebu Hanife'ye göre tessebbüble ve doğrudan adam öldürme şekil itibari ile farklı olmakla birlikte kasıtlı öldürme suçu olması bakımından birbirine eşittir. Fark iki suça uygulanacak ceza hususunda ortaya çıkmaktadır.⁵⁵¹ Eğer suç işbirliği içinde ortaklaşa işlenmiş olup ortakların hepsi doğrudan cinayete iştirak etmişlerse cinayete iştirak eden herkese kısas cezası uygulanır. Bu konuda alimler arasında ihtilaf yoktur. Ancak suç ortaklaşa işlenmiş bir suç olmakla birlikte doğrudan öldüren tek bir kişiye cumhura göre kısas cezası doğrudan öldürene verilir. Fiili bizzat işlemeyerek cinayete yardım edenlere tazir cezası uygulanır. İmam Malik'e göre cinayeti doğrudan işlemediği halde suça yardım eden veya suça ortak olup olay mahallinde bulunan kişilere de kısas cezası uygulanır.⁵⁵²

İntihar saldırıları cinayet suçu olarak değerlendirildiğinde üzerindeki bombayı patlatan kişi patlama esnasında etrafında bulunan kimseleri tessebbüple öldürmüş olur. Zira eylemci doğrudan kendini öldürmektedir. Eylemden sağ kurtulduğu takdirde cumhura göre cezası kısastır. Hanefilere göre fiil doğrudan işlenmediğinden diyet ve tazir cezası gerekir. Eylemi organize edenler, eylemin talimatını verenler, gerçekleşmesine yardım edenler İslam Hukukuna göre suça iştirak ve yardım suçundan yargılanır.

c. Mala Zarar Verme Suçu Olarak Değerlendirilmesi.

Canlı bomba eylemlerinde genelde hedef öldürmek olmakla birlikte saldırılarda özel ve kamuya ait birçok yapı zarar görmekte veya tamamen yok olmaktadır. Kimi zaman düşman devleti zaafa düşürmek için istasyonlar, köprüler ve santraller de eylemin hedefi olabilmektedir.

⁵⁴⁸ Ebû Zehra, *el-Cerime ve 'l-Ukûbe fî 'l-Fıkhî 'l-İslâmî*, 85.

⁵⁴⁹ İbn Âbidîn, *Reddû 'l-Muhtâr alâ Dürri 'l-Muhtâr*, X, 185-188.

⁵⁵⁰ ed-Derdîr, IV, 339; eş-Şirbînî, IV, 9; el-Behûtî, IV, 445.

⁵⁵¹ Udeh, I, 456.

⁵⁵² Udeh, II, 126-127.

İntihar saldırılarını meşru görenler Peygamber Efendimizin bazı savaşlarda düşmanın hurmalıklarını yaktırmasını delil göstererek intihar saldırılarında savaş stratejisi olarak düşmanın malına zarar vermenin caiz olduğunu ifade etmişlerdir.⁵⁵³ Düşmanın malına zarar vermek savaş durumlarında, belli şart ve kayıtlar altında meşru görülmüş bir husustur. İslam'da meşru bir yol olmaksızın mala zarar vermeye hiçbir zaman müsamaha gösterilmemiştir.

İntihar saldırılarının meşru bir zeminden yoksun olduğu düşünüldüğünde saldırılarda telef edilen özel ve kamu mülkiyetine ait yapıların zarar görmesi ve yıkılması cezai bir müeyyide gerektirecektir. Ayrıca suçlu yıktığı ve yok ettiği yapıları tazmin etmekten sorumludur. Zira ortaya çıkan yıkım haksız bir fiilin sonucunda oluşmuştur. Telef edilen mal misli ise misli ile gayri misli ise değeriyle tazmin edilir.⁵⁵⁴ Şayet yıkım ve zarara bir zaruret sebebiyle sebep olunmuşsa başkasının malına zarar veren kimse zaruret ne kadar büyük olursa olsun meydana gelen zararı tazmin etmekle sorumludur. Hanefîlere göre meşru müdafaa halinde bir zararın doğması durumunda tazmin yükümlülüğü ortadan kalkmaz. Cumhura göre meşru müdafaa durumu hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir sebeptir ve kişi böyle bir durumda zarar verdiği malı tazmin etmekten sorumlu değildir.⁵⁵⁵

Mal, İslam'da korunması zorunlu olan beş esas (can, mal, ırz, nesil, akıl)'tan biridir. Kur'an'da yeryüzünde bozgunculuk etmek, yıkmak ve yok etmek nehy edilmiştir.⁵⁵⁶ Peygamber Efendimiz haksız yere mala zarar vermeyi kesin bir dille yasaklamıştır.⁵⁵⁷ Burada ayırımına varılması gereken temel unsur, intihar saldırılarının meşru bir savaş zarureti olarak ortaya çıkmış bir yöntem olması, terör ve bozgunculuk hareketine dönüşmemesidir.

d. Terör Suçu Olarak Değerlendirilmesi

İntihar saldırılarının Müslüman kimliği taşıyanlar tarafından, daha çok Müslüman ülkelerde, Müslümanlara karşı kullanılan bir silah haline gelmesi ve Müslümanların can ve mal güvenliğini tehdit etmesi yönüyle, eylemler hırabe ve bağı suçuna benzetilmiştir.

⁵⁵³ Haşr, 59/2; Buhâî, Kitâbu's-Siyer ve'l-Cihâd, 104, II, 364.

⁵⁵⁴ Aydın, Mehmet Akif, "İtlaf", DİA, İstanbul 2001, XXIII, 468- 469.

⁵⁵⁵ Aydın, Mehmet Akif, 467.

⁵⁵⁶ Bakara, 2/205; Araf, 9/56.

⁵⁵⁷ Müslim, Kitâbu'l-Bir' ve's-Sıla ve'l-Âdâb, 10, 1270; Buhârî, Kitâbu'l-Meğâzî, 77, III, 174.

Bazı alimler söz konusu terör saldırılarını düzenleyenlerin bâğîlerle denk tutulabileceğini belirtmişlerdir. Bazıları ise faillerin cezasının had cezası olduğunu, hırabe suçunda olduğu gibi ölüm cezasıyla cezalandırılacaklarını ifade etmişlerdir.

İntihar saldırılarını bağı ve hırabe suçuyla kıyaslamanın isabetli olup olmadığını değerlendirmeden önce bu iki terimin ne anlama geldiğini doğru kavramak gerekir: Bağy suçunu işleyen bâğî olarak isimlendirilir. İsyancı anlamına gelen bâğî meşru yöneticiye muhalefet eden, ona itaat etmekten imtina eden ve ona karşı sorumluluklarını yerine getirmeyen kimsedir. İsyancılarla savaşmak Kur'an'da emredilmiştir.⁵⁵⁸ İsyankarlıkları sebebiyle küfre girmezler. Hatalıdır, fasık değillerdir. İsyanlarının sebebi yanlış tevildir. İsyanları tevil sebebiyle olmayanlara bâğîlerin hükmü uygulanmaz.⁵⁵⁹ Devlet başkanının, isyanlarını durdurmak için savaşmak zorunda kalacağı bir güce sahip olmalıdırlar. Eğer savaşmaları tevil kaynaklı değilse fasık oldukları için savaşıyorlarsa yol kesiciler sınıfına girerler.⁵⁶⁰ Bâğî savaşta haklı olan taraftan kimseleri öldürür veya mala zarar verirse tercih edilen görüşe göre tüm bunlardan sorumlu olmaz.⁵⁶¹ İsyanlarını bastırmak için savaşmaktan başka bir yol kalmadığında öldürülebilirler. Yenildiklerinde devlet başkanına itaate çağırılırlar ve esirleri öldürülmez.⁵⁶² Yenilirler ve kaçarlarsa arkalarından takip edilip öldürülmezler. Yaralıları ve esirleri öldürülmez. Malları ganimet alınmaz. Kadınları ve çocukları esir alınmaz.⁵⁶³

İntihar saldırılarının benzetildiği bir diğer suç ise hırabedir. Hırabe silahla veya başka bir şekilde zor kullanarak yol keserek yahut baskın yaparak mala, cana ve ırza tecavüz, kamu düzenini ve asayişini ihlal suçudur.⁵⁶⁴ Cezası Kur'an'da belirlenmiştir, had cezasıdır. *“Allah'a ve Resûlüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri, yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut o yerden sürülmeleridir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır.”*⁵⁶⁵ Hırabe suçunun uygulanabilmesi için suçlunun akıllı ve buluğ çağına ermiş olması, suçun alenen ve şiddet kullanarak

⁵⁵⁸ Hucurat, 49/9.

⁵⁵⁹ en-Nevevî, *Ravdatü't-Tâlibîn*, VII, 270-271.

⁵⁶⁰ en-Nevevî, *Ravdatü't-Tâlibîn*, VII, 272-273.

⁵⁶¹ en-Nevevî, *Ravdatü't-Tâlibîn*, VII, 275.

⁵⁶² en-Nevevî, *Ravdatü't-Tâlibîn*, VII, 278.

⁵⁶³ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, XII, 252.

⁵⁶⁴ Bardakoğlu, Ali, “Eşkîya”, DİA, İstanbul 1995, XI, 463.

⁵⁶⁵ Maide, 5/33.

işlenmiş olması gerekir.⁵⁶⁶ Fail yakalanmadan önce tövbe ederse had cezası düşer.⁵⁶⁷ Hicrî 01/08/1409- 01/12/1409 tarihleri arasında Taif'te toplanan ileri gelen alimler, intihar saldırıları ve silahlı benzeri yöntemlerle Müslümanlara saldıran, Müslümanların can, mal ve namuslarını tehdit eden, bir çok masum insanın ölümüyle sonuçlanan tahribat ve yıkımlara sebep olanların cezalarının, yeryüzünde fitne ve fesat çıkarıp güvenliği tehdit ettikleri için hırabe suçu ile ilgili olarak Maide süresi 33. ayette belirtildiği gibi ölüm cezası olduğunu beyan etmişlerdir.⁵⁶⁸

Müslüman ülkelerde gerçekleştirilen, sivillere ve masum insanlara yönelik düzenlenen söz konusu intihar eylemlerini ve benzeri silahlı eylemleri, klasik dönemde görülmeyen bu yeni suç türünü, hırabe ve bağy suçu çerçevesinde değerlendirmek isabetli bir yaklaşım olmayacaktır. Zira terör eylemleri hırabe suçuyla sonuçları itibari ile benzeşse de siyasi ve ideolojik amaçlarla yapılması bakımından hırabeden daha kapsamlıdır. Hırabe daha çok fert veya belli bir topluma yöneliktir. Etkisi devlete ve siyasi düzene ulaşmaz. Terör eylemlerinde hedef devlet ve kurumlarıdır. Fertler sadece hedefe ulaşmak için kullanılan araç ve kurbanlardır. Hırabe suçunun tesiri eylemin gerçekleştiği bölgeyle sınırlıdır. Ancak terör eylemlerinin etkisi küreseldir. Kimi zaman söz konusu eylemlerin tesiri ilgili devletlere hatta konuyla alakası olmayan devletlere kadar uzanabilmektedir. Örneğin 11 Eylül 2001'de gerçekleştirilen intihar saldırılarının etkisi dünyanın önemli bir kısmında özellikle İslam ülkelerinde hissedilmiştir.⁵⁶⁹ Bu tür terör saldırıları genel itibariyle amaç bakımından daha çok bağy sonuçları bakımından hırabeye benzemekle birlikte, modern dünyadaki karmaşık uluslararası yapı, terörizmin kullandığı araçlar, siyasi, ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan oluşturduğu etkiler göz önüne alındığında yeni bir suç türüyle karşı karşıya bulunulduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu eylemleri klasik bazı suç türleriyle aynileştirmek yerine amaçları, araçları ve etkileri bakımından değerlendirerek bir tanım ve tespiti ulaşılmak gerekmektedir.⁵⁷⁰

İntihar saldırıları, İslam ülkelerinde mevcut düzene saldırı niteliği taşıması ve Müslüman halkların güvenliğini tehdit ediyor olması bakımından bazı yönleriyle bağy ve hırabe suçuyla benzerlik gösteriyor olsa da modern çağın imkan ve şartlarına göre

⁵⁶⁶ Bardakoğlu, 463-464.

⁵⁶⁷ Maide, 5/ 34.

⁵⁶⁸ Heyet, *Mevkifu's-Sünne ve'l-Kitâb mine'l-Unf ve'l-İrhâb*, Mektebetü's-Sahâbe, Şârika 2007, 57-58.

⁵⁶⁹ Hârib, 4-6.

⁵⁷⁰ Özel, İslam ve Terör, 53.

şekillenmiş bağy ve hırabe suçlarından farklı özellikleri olan bir terör oluşumudur. Kıyas ederek hükme varabilmek için kıyas edilen ve kıyas olunan her iki unsur arasında bütün yönleriyle illet birliğinin sağlanması gerekir. Özellikle had cezaları gibi en ufak bir şüphenin cezayı düşürdüğü yaptırımlarda böyle bir hükme varmak mümkün gözükmemektedir.

2. Uhrevî Sonuçlar

İntihar saldırılarını cihad eylemi olarak kabul eden görüşe göre eylemci ahirette şehitlik mertebesine ulaşır. İntihar saldırılarını mutlak anlamda caiz görmeyenler ve meşruiyet zeminini kaybettiği gerekçesiyle caiz olmadığını savunanlara göre ise eylemi gerçekleştiren canlı bombanın ahiretteki durumu tartışma konusu olmuştur. Zira eylemci fiilini intihar ve öldürme kastıyla işlememektedir. Bilakis öldüğünde şehit olacağına inanmaktadır. Konunun temeli kişinin niyetinin ve yanılığının ahiretteki günahını hafifletip hafifletmeyeceği veya günahını tamamen kaldırıp kaldırmayacağı meselesidir.

Daha önce de belirtildiği gibi kişi doğru bilgiye ulaşma sorumluluğuna sahiptir. Bu konuda kendisi yetkin değilse bilgi sahibi olanlardan fetva sorarak doğruya ulaşabilir.⁵⁷¹ Buna rağmen yanılığa düşüyse bilgisizliği veya hatası kasıtlı olmayan bir durumdan, durumu yeteri kadar muhakeme edememesinden kaynaklanıyorsa ahireti için mazeretine göre günahının affedilmesi veya hafifletilmesi umulabilir. Zira kim bilgisizliğinden, yahut tevil ederek Allah’a yakınlaştığını zannederek haram bir şey işlerse bu durum haram bir fiilden Allah’a itaat ve yakınlık doğurmaz. Günahını ve azabı ortadan kaldırabilir.⁵⁷² Zerkeşî cahilin cehaletinden ötürü mazur görülmeyeceğini ancak Allah (c. c)’nin cahile cehaleti sebebiyle günah yükünü hafifletmek suretiyle kolaylık sağlayabileceğini belirtmiştir.⁵⁷³

Usûlcüler hatanın günahı kaldıran bir mazeret olduğu hususunda birleşmişlerdir.⁵⁷⁴ Şâtıbî fiillerin teklifi hükümlere dahil olabilmesi için o fiile güç yetirmek gerektiğini belirterek hata da böyle bir durum söz konusu olmadığından hata için teklifî bir hüküm söz konusu olmadığını, hatanın af mertebesinde bir fiil olduğunu

⁵⁷¹ Bkz. Tez: 124-126.

⁵⁷² el-Cerbû’, 37- 38.

⁵⁷³ ez-Zerkeşî, Bedruddîn Muhammed b. Behavur eş-Şâfiî (ö. 794/1392), *el-Mansûr fi’l-Kavâid*, I-II, Thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmail, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1421/2000, I, 272.

⁵⁷⁴ Apaydın, H.Yunus, “Hata”, DİA, İstanbul 1997, XVI, 440.

belirtmiştir.⁵⁷⁵ Tevil yoluyla zayıf olan delil ile hükmedip onunla amel etmenin de af makamında olduğunu ifade etmiştir.⁵⁷⁶ Gazâlî alimlerin büyük çoğunluğuna göre ictihatta katî konularda hata edenin günahkar olacağını zannî konularda hata edenlere günah olmadığını söylemiştir.⁵⁷⁷

Muhammed b. Salih el Useymin caiz olduğunu düşünerek intihar eylemleri gerçekleştirenlerin ahiretteki durumları ile ilgili sorulan soruya şöyle cevap vermiştir: *“Bazılarının patlayıcılar kuşanarak kafirlerin üzerine yönelip kendilerini patlatmaları kişinin kendisini öldürmesidir. -Allah korusun- Nebi (s. a. v.)’in hadisinde geçtiği gibi bu fiili işleyen kişi sonsuza kadar cehennemliktir... Ancak bunu bir yoruma dayanarak, caiz olduğunu düşünerek yaparsa, onun günahından kurtulmasını ümit ederiz. Fakat şehit kabul edilmesine gelince, hayır şehit değildir. Zira o şehitliğin gereklerini yerine getirmemiştir.”*⁵⁷⁸

İntihar saldırılarının meşru olmadığı yahut meşruiyetini yitirdiği durumlarda kişinin şehit olmaya niyet etmesi bu eylemi bilgisizce veya yanlış yönlendirilmeyle yapmış olsa bile eylemciyi şehit yapmaz. Ancak bilgisizliği ve halis niyeti ahirette kişi için hafifletici bir sebep olabilir. Bu da eylemlerin İslam ahkâmına muhalefetinin açık ve net olup olmamasına bağlı olarak değişebilir. Hakikati en iyi Allah (c.c) bilir.

⁵⁷⁵ Şâtıbî, I, 259.

⁵⁷⁶ Şâtıbî, I, 260.

⁵⁷⁷ Apaydın, 442.

⁵⁷⁸ İbnü’l-Useymin, I, 222-223.

SONUÇ

İntihar eylemi, belli bir siyasi hedefi veya ideolojik gayeyi gerçekleştirmek için kişinin üzerine, çantasına yahut bindiği arabaya patlayıcı yerleştirerek hedeflediği kitlenin bulunduğu alanda kendisini patlatmasıdır. Eylemcinin üzerindeki düzeneğin patlamasıyla kendisi ve bulunduğu alandaki kişiler aynı anda ölmüş olur. İntihar eylemleri çoğunlukla patlayıcı madde ile gerçekleştirilmekle birlikte patlayıcı kullanmadan da intihar saldırıları düzenlenmektedir.¹¹ Eylül saldırılarında iki uçağın ABD'nin Newyork şehrindeki Dünya Ticaret Merkezinin ikiz kulelerine çarpması ve II. Dünya Savaşındaki Japon uçaklarının Amerikan gemilerine çarparak gerçekleştirdikleri intihar saldırıları buna örnektir.

İntihar saldırıları, üzüntü, tasa ve acı gibi sebeplerle yaşamdan umudunu kesen kimsenin hayatına son vermesi anlamına gelen intihara, kişinin kendisini öldürmesi yönüyle benzerlik gösterse de birçok yönüyle intihardan ayrılmaktadır. Zira intihar eylemcisi eylemini ölmek için değil öldürmek için yapmaktadır. Belli bir hedefi vardır ve o hedefe ulaşmak için eylemini gerçekleştirmektedir. İlk hedef saldırının yapıldığı yerdeki insanlar olarak görünse de asıl amaç, bu saldırıya çeşitli iletişim araçları vasıtasıyla şahit olan toplumu korkutarak terör yaratmak, yani psikolojik bir savaş başlatmaktır. Genelde eylemciler intihara başvuran kimselerin aksine sağlıklı psikolojiye sahip, akli problemleri olmayan, iyi eğitilmiş, ekonomik sorunları olmayan, normal görüntüye sahip kimselerdir.

İntihar saldırıları her ne kadar günümüzde yaygınlaşmış ve popülerlik kazanmış ise de kişilerin başkaları için veya idealleri uğruna hayatlarına son vermeleri ve bu fiil için organize olmaları, tarihin ilk döneminden itibaren var olagelmıştır. Zamanla değişen unsur, araç ve yöntemler olmuştur. Günümüzde olduğu gibi geçmişte de intihar eylemleri korkutma ve caydırma amaçlı gerçekleştirilmiştir.

İntihar saldırıları yaygın olan görüşün aksine sadece bazı İslamcı grupların dini motivasyonla gerçekleştirdikleri eylemler değildir. İntihar eylemlerinin artış gösterdiği ülkeler ve zaman dilimleri dikkate alındığında, siyasî, sosyal, psikolojik, dinî ve ekonomik sebeplerden her birinin intihar eylemlerinin ortaya çıkmasında etkili faktörler olduğu anlaşılmaktadır. İşgal, yurtsuzluk, psikolojik düzeyde aşağılanma ve intikam duygusu, sosyal düzeyde kimlik ve uyum problemleri intihar eylemlerine sevk eden temel faktörlerdendir. Eylemler güç dengesizliğinin olduğu durumlarda asimetrik bir savaş

taktiğine dönüşmektedir. İntihar saldırılarında din doğrudan bir etkiye sahip değildir. Din faktörü pek çok dinamiğin altında şekillenen sosyal ve siyasal bir zeminde açıklanabilecek olan, etkisini eylemleri motive etmede ve meşrulaştırmada gösteren bir unsurdur. Bu da kutsal metinlerin intihar eylemlerini destekler tarzda yorumlanmasıyla gerçekleşmektedir.

İntihar saldırılarını düzenleyen bazı grupların eylemi Allah yolunda cihad ve şehit olma gayesiyle gerçekleştirmeleri, intihar eylemlerini İslam Hukukunun konusu haline getirmiştir. Eylemlerin modern çağda ortaya çıkmış olması sebebiyle konuyla ilgili doğrudan bir nas bulunmamaktadır ve konu klasik dönem fıkında yer almamıştır. Bu yönüyle yeni bir meseledir. Konu içtihadî bir mesele olduğundan intihar eylemleri hakkında farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

İntihar saldırıları İslam Hukukunda iki yönüyle tartışma konusu olmuştur. Birincisi; eylemi gerçekleştiren kişi kendi eliyle hayatına son vermektedir. Bu bakımdan intihar olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışılmıştır. İkincisi; saldırılarda eylemin gerçekleştirildiği yerin yakınlarında bulunan çok sayıda masum insanın öldürülmesi söz konusudur. Bu hususta savaş zarureti olarak masumların öldürülüp öldürülemeyeceği tartışma konusu olmuştur. Konu hakkında çağdaş alimler arasında kabul, ret ve şartlı kabul yönünde farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Alimlerden bir grup, şekli bir yaklaşımdan yola çıkarak kişinin kendisini öldürmesinin intihar anlamı taşıdığı gerekçesiyle intihar saldırılarını mutlak olarak yasaklamışlardır. Diğer bir grup; eylemlerin cihad etme ve şehit olma gayesiyle yapıldığı taktirde caiz olacağı görüşündedir. Üçüncü görüş ise eylemlerin intihara benzerlik göstermediğini, İslam Savaş Hukuku prensiplerine uygunluk gösterdiği durumlarda caiz olabileceğini savunmuştur. Ancak ortaya konan şartlar hususunda da ihtilaf edilmiştir. Kimisi maslahat ve zaruret prensibine uygun olmayı şart koşarken kimisi sivillerin öldürülmemesini şart koşmuş, bir diğeri merkezi otoritenin, devlet başkanının denetiminde olduğu taktirde caiz olabileceğini savunmuştur. Alimlerin bir kısmı ise meselenin savunma amacıyla caiz olabileceğini ifade ederek Filistin’de gerçekleşen intihar saldırılarına istisnaen cevaz vermişlerdir. Genel olarak intihar saldırılarını caiz görmeyen alimlerin gerekçeleri, eylemcinin kendisini öldürmesi yönüyle intihara benzemesi, saldırılarda çok sayıda masum sivillerin öldürülmesi ve eylemlerin genel hatlarıyla İslam Savaş Hukuku prensiplerine uygun olmamasıdır.

İntihar saldırıları ile ilgili tartışmaların temelinde Filistin’de gerçekleşen intihar eylemleri bulunmaktadır. İntihar eylemleri üzerinden verilen fetvalar değerlendirildiğinde, alimlerin intihar saldırılarının caiz olduğu yönünde verdikleri fetvaların tamamına yakını Filistin’de gerçekleştirilen intihar eylemleri ile ilgilidir. İntihar saldırılarına cevaz vermeyen birçok alim, Filistin’in işgal altında olması sebebiyle, işgal altında olan halkların mümkün olan tüm mücadele yöntemlerini kullanmalarının meşru olduğunu gerekçe göstererek eylemlerin caiz olduğu yönünde görüş beyan etmiştir. İntihar eylemlerini Müslümanların maslahatına olan bir mücadele yöntemi olarak görmüşlerdir. Söz konusu fetvalar daha çok Filistin’de intihar saldırılarının revaç bulduğu 2001-2005 yılları arasında yayınlanmıştır. Daha sonraki yıllarda intihar saldırılarının Filistinliler için etkin bir mücadele yöntemi olmadığına karar verilerek 2006 yılında Hamas tarafından intihar eylemlerine son verilmiştir. Sonrasında Filistin’deki diğer gruplar tarafından yapılan eylemlerde de kademeli olarak azalma görülmüş, nihayetinde intihar saldırıları sonlandırılmıştır.

İntihar eylemlerinin ana felsefesi olan, kişinin kendini öldürerek kurban etme anlayışı, temelinde Şîî doktrinine dayanmaktadır. Nitekim İslam dünyasında intihar saldırıları ilk olarak Şîî gruplar arasında yaygınlaşmış, daha sonra Sünnî gruplara tevarüs etmiştir. Zira Sünnî anlayışta kendini feda etmeye dayalı cihad anlayışından çok stratejik ve zafer odaklı bir cihad anlayışı yaygınlaşmıştır. Ehli sünnet geleneğinde fedakarlık ve cesaret yalnız başına yeterli görülmemiş, savaşın meşru metotlarla yapıyor olması, Müslümanlar için maslahat içermesi ve olumlu sonuçlar doğurması gibi kayıtlar konmuştur. Ancak Şîî anlayışında şehitlik, Sünnî anlayıştan farklı olarak kendini feda etme ekseninde yorumlanmıştır. Bu yorumun dayanağı İslam tarihinde, özellikle Şîî toplumda çok önemli yer tutan Hz Hüseyin’in şehadetidir.

İntihar eylemlerini caiz görmeyenler içerisinde bir grup, meseleye şeklî olarak intihara benzemesi ekseninde yaklaşmış, eylemlerde kişinin doğrudan kendisini öldürmesini intihar saldırılarının haram olmasına gerekçe göstermişlerdir. İntihar eylemlerinin alimlerin çoğunluğunun caiz gördüğü Fidâî eylemlere kıyasının sahih bir kıyas olmadığını ifade etmişlerdir. Öyle ki intihar saldırılarında eylemci doğrudan kendini öldürmektedir. Fidâî eylemlerde ise düşman tarafından öldürülmektedir. Dolayısıyla Fidâ eylemlerde intihar saldırılarından farklı olarak kişi tesebbüble ölmektedir.

İntihar eylemlerini belli şartlarda caiz görenler konuyu ele alırken sadece eylemin şekli boyutunu dikkate alarak tek düze bir yaklaşım sergilemeyi isabetli görmemişlerdir. Onlara göre Fidâî eylemlerde olduğu gibi intihar eden kişinin her zaman doğrudan değil, tessebbüble intihar etmesi de mümkündür. Burada kıstas, eylemlerin cihad gayesiyle, İslam Savaş Hukuku prensipleri dairesinde, meşru bir zeminde gerçekleşiyor olup olmamasıdır. Aynı şekilde cihad eyleminde hayatı riske atmak ve başkasını öldürmek, normal şartlarda caiz değilken İslam Savaş Hukukunda meşru olduğu gerekçesiyle caiz görülmüştür. Yasak olan haksız yere öldürmektir. Savaşta öldürmek ise dini, canı, malı ve ırzı korumak için düşmanı öldürmek zaruret haline geldiği için haklı bir gerekçeye kavuşmuştur.

Caiz görenler tarafından intihar saldırıları, geçmişte sahabe döneminde gerçekleştirilen fidâî eylemlere ve klasik kaynaklarda geçen ‘düşmanın kalkan yaptığı Müslümanların öldürülmesi’ meselesine kıyas edilirken kıyas edilen mesele ile hükme varılmak istenen mesele arasında şekli benzerliğin olması yeterli görülmüştür. Ancak kıyas edilen iki mesele de devlet başkanının denetiminde, geleneksel savaş düzeni içerisinde gerçekleşen olaylardır. Oysa intihar saldırıları, geleneksel savaş yöntemlerinden farklı olarak daha girift, tarafları belli olmayan, asimetrik bir savaş yöntemidir. İntihar saldırılarında çoğunlukla asıl düşman/hedef öldürülen kimseler değildir. Bu ve benzeri sebeplerle güncel bir meseleyi tarihte gerçekleşen bir meseleye kıyas ederken hükme varılmak istenen meselenin sebep ve sonuçlarıyla birlikte zaman ve zamanın getirdiği imkan ve şartlar dikkate alınmalıdır.

İntihar saldırılarını caiz görenler, ümmetin maslahatının kişinin yaşam maslahatından daha önde olması hasebiyle, aslen haram olan kişinin kendisini ve masum sivilleri öldürmesini maslahat prensibine dayandırmışlardır. Ne var ki, maslahata göre hüküm verebilmek için, maslahatın katî, küllî ve zarurî olması gerekir. Yalnızca belli coğrafyadaki, kısa vadeli, yakın planda elde edilmiş kazanımlar meşru bir maslahatı ifade etmek için yeterli değildir. Eylemlerin dünya genelinde, uzun vadede nasıl bir tesir oluşturduğuna da bakılmalıdır. Zira içinde bulunduğumuz küreselleşme çağında, olası etkiler ve sonuçları belli bir zaman ve mekanla sınırlandırılmaz. Böyle bir durumda günümüzde gerçekleştirilen intihar saldırılarının ümmetin maslahatına gerçekleştirilen eylemler olduğunu söylemek oldukça zordur. Ayrıca intihar saldırılarında kişinin kendini veya masum sivilleri öldürmesinin zaruret durumunda caiz olduğunu söylemek doğru bir

ifade değildir. Zira zaruret durumları haram olan bir hükmü helal kılmaz. Sadece zor durumda kalan kişiye, zaruret durumu kalkana kadar verilmiş bir ruhsattır. Hükmü kaldırmaz. Zaruret durumu sonlanana kadar, mazereti olan kimse için yasaktan doğan günahı kaldırır. Bu sebepten intihar saldırıları hakkında zaruret prensibine dayanılarak hükme varılamaz.

Dünya genelinde, muhtelif coğrafyalarda, farklı gerekçe ve hedeflerle gerçekleşen intihar eylemlerini tanımlarken veya konu hakkında hükme varmadan önce, mesele kategorize edilmeli, toptancı yaklaşımlardan kaçınılmalıdır. Üzerinde durulması gereken diğer önemli husus ise konuya yaklaşırken çağı doğru okumak, mevcut siyasî akım ve tesirlerin etkisinde kalmadan objektif bir yaklaşım sergilemek gerekmektedir. Meselenin daha çok çağdaş bir mesele oluşu, İslam'da korunması esas olan prensiplerden insan yaşamıyla ilgili olması ve aynı zamanda dünya genelinde ciddi yankılar uyandırması, bir de İslam adına gerçekleştirildiğinde İslam'ın emir veya tavsiye ettiği bir fiil olarak algılanması sebebiyle, konunun bilimsel bir yöntemle işin ehli olan uzmanlar tarafından ele alınıp tartışılması gerekmektedir. Bu hususta yapılan çalışmalar artırılmalı, İslam'ın meseleye bakışı zihinlerde netleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abdülazîm, Ebu'l-Kâsım, et-Tefcîrâtü'l-İntihâriyye ve Hukmuhâ fi'l-İslâm, *Savtu'l-Ümme Dergisi*, c. 45, s. 6, Hindistan 2013, 48-58.
- Abdülazîm, Saîd, *el-İrhâb*, Dâru'l-Îman, İskenderiyye 2005.
- Abdülazîz el-Buhârî, Alâuddîn Abdülaziz Ahmed (ö. 730/1329), *Keşfu'l-Esrâr an Usûli Fahri'l-İslâm el-Pezdevî*, I-IV, el-Fâruku'l-Hadîse li't-Tıbbâ ve'n-Neşr, Kahire 1416/1995.
- Abdûlmâcid, Abdulmecîd, *Ahkâmu'l-Gârâtî'l-Fidâiyye ve't-Tetrîs*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Abdüsselâm, Muhammed Heysem, *Mefhûmu'l-İrhâb fi's-Şerîati'l-İslamiyye*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Lübnan 2003.
- Açıkgöz, Reşat, İntihar Saldırıları: Terör mü? Özgürlük arayışı mı?, *Akademik İncelemeler Dergisi*, c. 8, s. 2, 2013, 303-330.
- İntihar Saldırıları ve Terörizm İlişkisi Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme, *Mukaddime*, c.7 s.2, 2016, 321-340.
- Ahmed bin Hanbel (ö. 241/855), Ahmed b. Muhammed, *Müsned*, I-XX, Daru'l-Hadîs, Kahire 1416/1995.
- el-Ahmed, Sheyl Muhammed Tâhir, *El-Muhâtara bi'n-Nefs fi'l-Kıtâl ve Hükmühâ fi's-Şerîati'l-İslamiyye*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ürdün Üniversitesi, 2003.
- Aktan, Hamza, Kur'an ve Sünnet Işığında Terör ve İntihar Eylemleri, *İslam'a Göre Terör ve İntihar Saldırıları*, Işık Yayınları, İstanbul 2004, 37-55.
- Apaydın, H. Yunus, "Hata", DİA, İstanbul 1997, XVI, 437-442.
- Aral, Berdal, Küresel Sistem İçinde İslam Dünyası İçin Anlamlı Bir Varlık Alanı Oluşturmak, *İç Tehditler ve Riskler Işığında İslam Dünyasının Geleceği*, Editör: Ahmet Emin Dağ, İnsanî ve Sosyal Araştırma Merkezi, Pelikan Basım, İstanbul 2016, 125-153.
- Artuk, Mehmet Emin, İntihar ve İntihara Yardım Suçu Üzerine Bir Deneme, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 4, s. 1-2, 113-142.
- Asad, Talal, *İntihar Eylemleri*, Çev. Fuat Aydın, Eskiyei Yayınları, Ankara 2012.
- Atar, Fahrettin, "Şehid", DİA, İstanbul 2010, XXXVIII, 428-431.
- "Fetva", DİA, İstanbul 1995, XII, 486-496.
- Aydın, Hakkı, İslam ve Türk Ceza Hukukunda Bilmeme, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s.12, 1995, 245-275.

Aydın, Mehmet Akif, “ İtlaf ”, DİA, İstanbul 2001, XXIII, 466-469.

Aydınalp, Halil, İntihar Eylemleri Ekseninde Dinin Anlamı ve Sınırları, *MÜİFD*, c. 37, s. 2, İstanbul 2009, 129-146.

- *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2011.

- *Terör ve Köktencilik Ekseninde Canlı Bomba Sosyolojisi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2016.

Ayetülla Şemsü'd-dîn Muhammed Mehdî, *Fıkhu'l-Unfi'l-Musallah fi'l-İslâm*, el-Müessesetü'd-Devliyye, Beyrut 2001.

Behûtî, Mansûr bin Yunus bin İdris (ö. 1051/1641), *Keşşâfu'l-Kına' an Metni'l-İkna'*, I-V, Thk. Muhammed Emîn ed-Dinnâvî, Âlemü'l-Kütüb, Beyrut 1417/1997.

Bâkir, Ali Huseyn, İstrâtîciyyetü'l-Mukâvemeti'l-Askeriyyeti'l-Flistîniyye Li-Müvâceheti'l- Udvân, *el-Beyân Dergisi*, s. 258, Londra 2009, 64-66.

Bardakoğlu, Ali, “ Eşkîya ”, DİA, İstanbul, 1995, XI, 463-466.

Beyhâkî, Ahmed bin Huseyn bin Ali (ö. 458/1065), *Sünenü'l- Kübrâ*, I-X, Thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ, Dâru'l- Kütübi'l İlmiyye, Beyrut 1424/2003.

Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi, “Terörün Geldiği Yeni Boyut: İşid Örneği”Rapor No:67, Gül Matbacılık, İstanbul 2015.

Bloom, Mia, *Dying to Kill The Allure of Suicide Terror*, Colombia University Press, New York, 2005.

Bulaç, Ali, Cihad, *İslam'a Göre Terör ve İntihar Saldırıları*, Işık Yayınları, İstanbul 2004, 79-96.

Buhârî, Muhammed bin İsmâil (ö. 256-869), *Câmiu's-Sahîh*, I-IV, Thk. Muhibbu'd-Dîn el-Hatîb, Matbaatü's-Selefiyye, Kahire 1400/1980.

el-Bûtî, Muhammed Saîd Ramadân (ö. 2013), *Meşûrâtun İctimâiyye*, Dâru'l Fikr/Dimaşk, Dâru'l-Fikri'l-Muâsirah/Lübnan (ty).

- *Davâbitü'l-Maslaha fi'ş-Şerîa'l-İslâmiyye*, Müessesetü'r-Risâle, (yy) (ty).

Büyükkara, Mehmet Ali, Hariciliğin Modern Bir Görüntüsü Olarak Tekfircilik, *İç Tehditler ve Riskler Işığında İslam Dünyasının Geleceği*, İnsanî ve Sosyal Araştırmaları Merkezi, Pelikan Basım, İstanbul 2016, 12-46.

Caschetta, A.J, Does Islam Have a Role in Suicide Bombing ?, *Middle East Quarterly*, Summer 2015, www.meforum.org/5320/islam-suicide-bombings, Erişim Tarihi: 20.10, 2016, 1-19.

el-Cenaâbî, Taha Hammâd Mahlef, el-Hata fi'l-İctihâd inde'l-Usûliyyîn, *Mecelletü'l-Ebhâs Külliyyeti't-Terbiyyeti'l-İslâmiyye*, c. 8, s. 3, 2008, 123-149.

- el-Cerbû', Abdullah bin Abdurrahman el Mansûr, *El Ameliyyâtü'l İntihâriyye et-Tefcîriyye E Cihadun Hiye em Fesâd ?*, islamanncient.com/ressources/docs, ErişimTarihi:27.03.2016.
- el-Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî (ö. 370-980), *Ahkâmu'l-Kur'an*, I-V, Thk. Muhammed Sâdık Kamhâvî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1412/1992.
- Çalış, Halit, "Zaruret", DİA, İstanbul 2013, XLIV, 141-144.
- Çapan, Ergün, İntihar Saldırıları ve İslam, *İslam'a Göre Terör ve İntihar Saldırıları*, Işık Yayınları, İstanbul 2004, 121-139.
- ed-Derdîr, Ebu'l-Berekât Ahmed b. Muhammed b. Ahmed (ö. 1201/1786), *Eş Şerhu's-Sağîr alâ Akrabi'l-Mesâlik ilâ Mezhebi'l-İmâm Mâlik*, I-IV, Dâru'l-Meârif, Kahire (ty).
- ed-Desûkî, Şeyh Şemsu'd-Dîn Muhammed Arefe (ö.1230/1815), *Hâşiyetu'd Desûkî alâ Şerhi'l-Kebîr*, I-IV, Dâru İhyâi Kütübî'l Arabiyye, (yy) (ty).
- ed-Devhî, Fellâh, Hakku'l-Hayât ve'l-Ameliyyâtü'l-İstişhâdiyye, Müessesetü Vârisi'l-Enbiyâ, <http://warithanbia.com>, Erişim Tarihi 01.02. 2017.
- Dönmez, İbrahim Kâfî, "Maslahat", DİA, İstanbul 2003, XXVIII, 79-94.
-İctihadın Bağlayıcılığı Meselesi ve Fıkıh Mezheplerine Bağlanmanın Anlamı, *Usul Dergisi*, c.1, s.1, 2004, 35-48.
- "Ruhsat", DİA, İstanbul 2008, XXXV, 207-210.
- Durkheim, Emile, *İntihar*, Çev. Zühre İlkelen, Pozitif Yayınları, İstanbul 2013.
- Ebû Ceyb, Sa'dî, *el-Kâmûsu'l-Fıkhî Lugaten ve İstilâhen*, Dâr'ul- Fikr, Dimaşk 1988.
- Ebû Dâvud, Süleyman bin Eş'as es-Sicistânî el-Ezîdî (ö. 275/887), *Süneni Ebî Dâvud*, I-V, Dâr İbn Hazm, Beyrut 1418/1997.
- Ebû Gudde, Hasan, *Ahkâmu's-Sicn ve Muâmeletü's-Sücenâ fi'l-İslâm*, Mektebetü'l Menâr, Kuveyt 1987.
- Ebû Zehra, Muhammed (ö. 1974), *el-Alâkâtü'd-Düveliyye fi'l-İslâm*, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire 1995.
-*el-Cerîme ve'l-Ukûbe fi'l-Fıkhî'l-İslâmî*, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire 1998.
- Ergil, Doğu, Terörizmin Mantiğı ve Hedefi, *A.Ü.S.B.F.D*, c. 46, s. 1, 1991, 171-181.
Suicide Terrorism in Turkey, *Civil Wars*, v.3, n. 1, 2000, 37-54.
- el-Esedî, Seyfü'd-Dîn Umer ed-Dabî (ö. 200/815), *el-Fitnetü ve Vak'atü'l-Cemel*, Dâru'n-Nefâis, Beyrut 1983.
- Eyyûb, Hasan, *el Cihâd ve'l- Fidâiyye Fi'l-İslâm*, Dâru'n Nedveti'l-Cedide, Beyrut 1983.

- el-Fevvâz, Hâlid bin Abdülazîz, *el-Ameliyâtü'l-İntihâriyye ve Silatuhâ bi'l-İstişhâd*", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), www.nauss.edu.sa/Ar/DigitalLibrary/ScientificTheses/ Documents, Erişim: 27.03.2016.
- el-Feyruzabâdî, Mecdu'd Dîn Muhammed bin Yakub (ö. 817/1414), *el-Kâmusu'l-Muhît*, Dâru'l-Hadîs, Kahire 1428/2008.
- el-Feyyûmî, Ahmed bin Muhammed bin Ali el Mukrî (ö. 770/1368), *el-Misbâhu'l-Münîr fî Garîbi's-Serhi'l-Kebîr li'r-Râfîû*, Thk. Abdülazîm eş-Şannâvî, Dâru'l-Meârif, Kahire (ty).
- el-Filistînî, Ebu'l-Hasan, *el-Büşra'l-Mehdiyye Limüneffizi'l-Ameliyyâti'l-İstişhâdiyye*, Mektebetü'l-Himme, (yy) 2016.
- Freamon, Bernard K., Martrydom, Suicide and the İslamic Low of War: A Short Legal History, insct.syr.edu/.../FreamonB.Martyrdom-Suicide-and-Islamic, Erişim Tarihi: 29.10.2016.
- Gazâlî, Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed (ö. 505/1111), *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, Dâr İbn Hazm, Beyrut 2005.
- *el-Müstesfâ min İlmi'l-Usûl*, I-IV, el-Câmiatü'l-İslâmiyye/Külliyetü's-Şerîa, Medine (ty),
- Göka, Erol, Canlı Bombanın Psikolojisi, *Yeni Şafak Gazetesi*, 15.12.2016 Tarihli Makale.
- el-Hamavî, Seyyid Ahmed b. Muhammed el-Hanefî, *Gamzu Uyûni'l-Basâir Şerhu Eşbâh ve'n-Nezâir*, I-IV, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1405/1985.
- el-Hamûd, Sâmi b. Hâlid, *el-A'mâlû'l-Fidâiyye Suveruhâ ve Ahkâmuhâ'l-Fıkhiyye*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Melik Suud Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fıkıh ve Usulü Bölümü, <https://www.kutub-pdf.net>, Erişim Tarihi: 03.02.2017.
- el-Hamûz, Semîra Fahrî, *el-Ameliyyâtü't-Tefcîriyye ve Eseruhâ fî İntifâda'l-Aksâ*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Berzeit Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi 2009.
- Hârib, Saîd Abdullah, et-Teassub ve'l-Unf Fikriyyen ve Sülûkiyyen, *el-Mu'temeru's-Senevî's-Sânî bi'Ünvân 'Nehnu ve'l-Âhar'*, Kuveyt 2006, amnfkri.com, Erişim Tarihi: 28.03.2017.
- Heyet, *Mevkifu's-Sünne ve'l-Kitap mine'l-Unf ve'l-İrhâb*, Mektebetü's-Sahâbe, Şârîka 2007.
- Heykel, Muhammed Hayr, *El- Cihâd ve'l- Kıtâl fî s-Siyâse's- Şer'iyye*, Dâr İbn Hazm, (yy) (ty).
- Hökelekli, Hayati, " İntihar", DİA, İstanbul 2000, XXI, 351-353.

<https://tr.wikipedia.org>, 11 Eylül Saldırıları, Erişim Tarihi:03.04.2017.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/PKK>, Erişim Tarihi, 03.04.2017.

<https://www.evrensel.net>, Erişim Tarihi: 17.10.2016.

<http://www.hayrettinkaraman.net/>, Erişim Tarihi: 17.10.2016.

İbn Abdi'l-Bir', Ebû Umer Yusuf b. Abdullah b. Muhammed (ö. 463/1070), *el-Kâfî fî Fıkhi Ehli'l-Medîne*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1413/1992.

İbn Âbidîn, Muhammed Emîn Umer b. Abdülazîz (1252/1836), *Reddû'l- Muhtâr alâ Dürri'l-Muhtâr Şerhu Tenvîri'l-Ebsâr*, I-XII, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1415/1994.

-*Şerhu Munzûmeti'l-Müsemmat bi'Ukûdi Resmi'l-Müftî*, Thk. Hâmid Aliyyü'l-Alîmî, Dâru'n-Nûr li't-Tahkîk ve't-Tasnîf, Pakistan 1436/2015.

İbn Cübeyr, Hânî b. Abdullah, el Ameliyyâtü'l İstişâdiyye Dirâsât Fi's-Şerîa ve'l Akîde, *el Beyan Dergisi*, s.19, İSAM Arapça Makaleler Veri Tabanı, Erişim Tarihi:15.05.2015, 14-25.

İbn Ebî Âsım, Ebû Bekr Ahmed b. Amr, *Kitâbu'l-Cihâd*, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hukm Medine 1989.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî (ö. 852/1448), *Fethu'l-Bâri' Şerhu Sahîh-i'l-Buhârî*, I-XVII, Dâru't-Taybe, Riyad 1426/2005.

İbn Hazm, Ali bin Ahmed bin Saîd Ebû Muhammed el- Endelûsî (ö. 456/1063), *Merâtibu'l-İcma' fî'l-İbâdât ve'l-Muâmelât ve'l-Mu'tekadât ve Nakdu Merâtibi'l-İcma' li'İbni't-Teymiyye*, Thk. Lecnetü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde, Beyrut 1402/1982.

İbn Kayyım, Şemsuddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyub el-Cevziyye (ö. 751/1350), *Zâdü'l-Meâd fî Hedyi Hayri'l-İbâd*, I-VI, Thk. Şuaybu'l-Arnâvût, Abdü'l-Kâdiri'l-Arnâvût, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1418/1998.

İbn Kudâme, Abdullah b. Ahmed b. Muhammed el-Makdisî (ö. 620/1223), *el-Mukni' Şerhu'l-Kebîr ve'l-İnsâf*, I-XVIII, Thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Abdulfettâh Muhammed el-Huluv, Hicr li'Tıbbâ ve'n-Neşr ve't-tevzî' ve'l-İ'lân, Kahire, 1415/1995.

- *El Muğnî Şerhu Muhtasari'l Hirâkî*, I-XV, Thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Abdulfettâh Muhammed el-Huluv, Dâru Âlemi'l-Kütüb, Riyad 1417/1997.

İbn Mâce, Muhammed bin Yezîd Ebû Abdullah (ö. 275/888), *Sahihu Süneni İbn Mâce*, I-III, Mektebetü'l- Meârif, Riyad 1417/1997.

İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed bin Mukram (ö. 711/1311), *Lisânul Arap*, Dâru'l-Meârif, Kahire (ty).

- İbn Murî, Murî b. Abdullah, *Ahkâmu'l-Mücâhid bi'n-Nefsi fî Sebîlillahi Azze ve Celle fî'l-Fıkhi'l-İslâmî*, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hukm, Medine 2003.
- İbn Nahnâs, Ebu Zekerîyya Ahmed b. İbrahim b. Muhammed ed-Dimaşkî (ö. 814/1411), *Meşâriu'l-Eşvâk ilâ Mesâiri'l-Uşşâk*, Thk. İdrîs Muhammed Ali, Muhammed Hâlid İstanbûlî, Dârul-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut 1410/1990.
- İbn Nuceym, Zeynuddîn b. İbrahim bin Muhammed (ö. 970/1562), *Eşbah ve'n-Nezâir alâ Mezhebi Ebî Hanîfe*, Dâr'ul-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1419/1999.
- İbn Recep, Zeynuddîn Ebu'l-Ferah Abdurrahman bin Şihâbiddîn el-Hanbelî (ö. 895/1490), *Câmiu'l- Ulûm ve'l-Hükm fî Şerhi Hamsîn Hadîsen min Cevâmii'l-Kelim*, Thk. Mâhir Yâsin el-Fahl, Dârü İbn Kesîr, Dimaşk/Beyrut 1429/2008.
- İbn Rüşd, Ebû Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed, el-Kurtubî (ö. 595/1199), *Bidâyetü'l Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid*, I-II, Dârul-Ma'rife, (yy) 1402/1982.
- *el-Beyân ve't-Tahsîl ve's-Şerhu ve't-Tevcîh ve't-Ta'lîl fî Mesâili'l-Müstahrace*, I-XVII, Thk. Muhammed Haccî, Dâr'ul-Garbi'l-İslami, Beyrut 1408/1998.
- İbn Teymiyye, Takiyyuddîn Ahmed (ö. 728/1328), *el-Fetâvâ'l-Kübrâ*, I-VI, Thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ, Mustafa Abdülkâdir Atâ, Dâr'ul-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1408/1987.
- *es-Siyâse's-Şer'iyye fî İslâhi'r-Râi ve'r-Raiyye*, Thk. Lecnetü İhyâi't-Türâsi'l-Arabiyye, Dârul-Âfâki'l-Cedîde, Beyrut 1403/1983.
- *Mecmû'ul- Fetâvâ*, I-XXXV, Mucemma' Mucemmau Melik b. Fehd Litbâati Mushafi's-Şerîf, Medine 1425/2004.
- İbn'ul-Arabî, Ebû Bekr Muhammed bin Abdullah, (ö. 543/1148) *Ahkâmu'l Kur'an*, I-IV, Dâr'ul-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1424/2003.
- İbn'ul-Esîr, İzzüddîn Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî (ö. 1433/2012), *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, Dârü İbn Hazm, Beyrut 1433/2012.
- İbnü'l-Esîr, Mecdu'd-Dîn Ebu's-Saâdât el-Mübârek b. Muhammed el-Cezerî (ö. 606/1209), *en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser*, Thk. Tâhir Muhammed ez-Zâvî, Mahmud Muhammed et-Tannâvî, Dârü İhyâu't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut (ty).
- İbnu'l-Useymin, Muhammed bin Sâlih el Useymin (ö. 2001), *Şerhu Riyâzüssâlihîn min'Kelâmi Seyyidi'l-Mürselîn*, I-VI, Dârul-Vatan li'n-Neşr, Riyad 2005.
- İbnu'n-Neccâr, Muhammed b. Ahmed b. Abdülazîz b. Ali (ö. 972/1564), *Şerhu'l-Kevkebi'l-Münîr fî Usûli'l-Fıkıh*, I-IV, Thk. Muhammed ez-Zuhaylî, Nezâr Hammâd, Mektebetü'l-Abikân, Riyad 1413/1993.
- İmâm Mâlik, Mâlik b. Enes, el-Esbahî (ö. 520/1126), *el-Müdevvenetü'l-Kübrâ*, I-IV, Dârul-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1415/1994.
- Institute for Economics& Peace, Global Terrorism Index 2014, www. Economics – andpeace.org, Erişim Tarihi: 10.10.2016.

- Institute for Economics& Peace, Global Terrorism Index 2015, www.economics-andpeace.org, Erişim Tarihi: 10.10.2016.
- el-İz b. Abdüsselâm, İzzeddîn Abdülazîz b. Abdüsselâm (ö. 660/1262), *el-Kavâidü'l-Kübrâ*, I-II, Thk. Nezâr Kemâl Hammâd, Usmân Cuma' Damîriyye, Dâru'l-Kalem, Dimaşk 1421/2000.
- el-Kahtânî, Mâhir b. Zâhir, *er-Red alâ Mucîzi'l-Ameliyyâti'l-İntihâriyye*, <http://sihdarohom.wordpress.com>, Erişim Tarihi: 12.08.2016.
- el- Karâfi, Şehâbeddin Ahmed b. İdris (ö. 684/1285), *ez-Zehîra*, I-XIV, Thk. Muhammed Haccî, Dâru'l-Garbi'İslâmî, Beyrut 1415/1994.
- el-Furûk fî Envâri'l-Burûk fî Envâri'l-Furûk, I-IV, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1998.
- el-Kardâvî, Yusuf, *Şerîatü'l-İslamiyye Sâlihâtün li't-Tatbîk fî Külli Zaman ve Mekân*, Dâru's-Sahve, Kahire 1993.
- Fıkhu'l-Cihâd Dirâsetün Mukârenetün li-Ahkâmîhi ve Felsefetihi fî Dav'il-Kur'an ve's-Sünneti*, I-II, Dâru'l-Kütübi'l-Misriyye, Kahire 2009.
- Karlığa, Bekir, Din, Terör, Savaş ve Global Etik İhtiyacı, *İslama Göre Terör ve İntihar Saldırıları*, Işık Yayınları, İstanbul 2004, 58-78.
- el-Kâsânî, Alaaddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd (ö. 587/1191), *Bedâiu's-Sanâi' fî Tertîbi's-Şerâi'*, I-VII, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1406/1982.
- el-Kassâb, Muhammed Kâmil, Muhammed İzzuddîn el-Kassâm, *Es-Selefiyyûn ve Kadiyyetü Filistîn fî Vâkı'ınâ'l-Muâsır*, Beytü'l-Makdis, Nablus 2002.
- Kavak, Özgür, Fıkıh Literatüründe Cihad Hükümleri ve Modern Cihad Yorumları, *İç Tehdit ve Riskler Işığında İslam Dünyasının Geleceği*, İnsanî ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Pelikan Basım, İstanbul 2016, 221-269.
- Kaya, Eyyüb Said, “ Taklid, ” DİA, İstanbul 2010, XXIX, 461-465.
- Kaygusuz, İsmail, *Hasan Sabbah ve Alamut*, Su Yayınları, (yy) (ty).
- Kenan, Ahmed Muhammed, *el-Mevsûatü't-Tıbbiyye'l-Fıkhiyye*, Dâru'n-Nefâis, Beyrut 2000.
- Komisyon, *el-Mevsûatü'l-Fıkhiyye'l-Kuveytiyye*, I-VLV, Vizârâtü'l-Evkâf ve Şuûni'l-İslâmiyye, Kuveyt 1983-2006.
- el-Kudâ, Muhammed Tam'a, “ el-Muğâmera bi'n-Nefs fi'l-Kıtâl ve Hükmuhâ fi'l-İslâm”, *Mecelletü'z-Zerkâ li'l-Bahs ve'd-Dirâsât*, c.1, s.1, 1999.
- el-Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el Ensârî (ö. 671/1273), *el-Câmi' li'Ahkâmî'l-Kur'an*, I-XXIV, Thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1427/2006.

- Lewis, Bernard, *Haşhâşîler İslam'da Radikal Bir Tarikat*, Çev. Kemal Sarısözen, Melisa Yayınları, İstanbul 2004.
- el-Makarrî, Ebû Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Ahmed, (ö. 758/1357) *el-Kavâid*, I-II, Thk. Ahmed b. Abdullah b. Hamîd, Merkezu İhyâi't-Turâsi'l-İslâmî, Mekke (ty).
- el-Mâverdî, Ebu'l-Hasan Ali Muhammed b. Habîb (ö. 450-1058), *El-Hâvi'l-Kebîr Şerhu Muhtasari'l-Müzenî*, I-XVIII, Thk. Ali Muhammed Muavvad, Âdil Ahmed Abdülmevcûd, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1414/1994.
- Mecmeu'l-Fıkhi'l-İslâmî, Munazzamatü'l-Mu'temeri'l-İslâmî, Râbitatü'l-Câmiâtî'l-İslâmiyye, Kâhire 2004.
- Mecmeu'l-Lugatil-Arabiyye ve İhyau't-Türâs, *Mu'cemu'l-Vasît*, Mektebetü'ş-Şurûki'd-Düveliyye, Mısır 2004.
- el-Merdâvî, Alaaddin b. Hasan b. Ali b. Süleyman (ö. 885/1481), *el-İnsâf fî Ma'rifeti'r-Râcih mine'l-Hilâf alâ Mezhebi İmâm Ahmed b. Hanbel*, I-XII, Thk. Muhammed Hâmid el-Fikî, (Melik Suud b. Abdülazîz'l-Ma'tam tarafından bastırılmıştır.), (yy) 1375/1956.
- el-Merginânî, Burhâneddin Ebu'l-Hasan Ali bin Ebî Bekr (ö. 593/1197), *el Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, I-II, Şeriketü Dâri'l-Erkâm b. Ebi'l-Erkâm, Beyrut (ty).
- Moghadam, Ashaf, *The Globalization of Martyrdom el-Qaeda and Salafî Jihad and the Diffision of Suicide Attacks*, The Johns Hopkings of Universty Press, Baltimore 2008.
- Muhammed, Heysem Abdüsselâm, *Mefhûmu'l-İrhâb fî'ş-Şerîa'l-İslâmiyye*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2005.
- Munîr, Muhammed, Suicide Attacks and İslamic Low, *International Review of the Red Cross*, v. 90, n. 869, 2008, 71-89.
- Mûris, Nahle Rûhî Ba'lebekkî, Salah Matar, *el-Kâmûsu'l-Kânûni's-Sülâsî*, Menşûrâtü'l-Hukûkiyye, Beyrut 2002.
- Müslim, İmâm Hâfız b. Huseyn b. Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî en-Nişâbûrî (ö. 261/875), *Sahîh-u Müslim*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1424/2003.
- en-Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed bin Şuayb (ö. 303/916), *Sünenü'l-Kübrâ*, I-XII, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1421/2001.
- en-Nesefî, Ebû Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud (ö. 710-1311), *Bahru'r-Râik Şerhu Kenzûd-Dekâik*, I-IX, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1418/1998.
- en-Neşemî, Uceyl Câsim, eş Şehid ve'l Münteher, *Kelimâtü'l Aded*, İSAM Arapça Makaleler Veri Tabanı, Erişim Tarihi: 15.05.2015, 11-18.

- en-Nevevî, Ebû Zekerîyya Muhyiddîn b. Şeref (ö. 676/1277), *Kitâbu'l-Mecmu' Şerhu'l Mühezzeb li'ş-Şirâzî*, I-XXIII, Mektebetü'l-İrşâd, Cidde (ty).
-*Sahîh-u Müslim bi'Şerhi'n-Nevevî*, I-XVIII, el Matbaatü'l-Mısriyye bi'l-Ezher, Kahire 1347/1929.
-*Ravdatü't- Tâlibîn*, I-VIII, Thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd, Ali Muhammed Muavvad, Daru'l-Âlemi'l-Kütüb, Riyad 1423/2003.
- Özel, Ahmet, *Dârulislam Dârulharb İslam Hukukunda Ülke Kavramı*, İz Yayıncılık, İstanbul (ty).
- *İslam ve Terör (Fıkhi Bir Yaklaşım)*, Küre Yayınları, İstanbul 2014.
- *İslam ve Terör, İç Tehdit ve Riskler Işığında İslam Dünyasının Geleceği*, Pelikan Basım, İstanbul 2016, 47-87.
- Pape, Robert A., *Dying to Win The Strategic Logic of Suicide Terrorism*, Random House, Newyork 2005.
- el-Pezdevî, Ali b. Muhammed (ö. 482/1089), *Usûlü'l-Pezdevî (Kenzü'l-Vusûl ilâ Ma'rifeti'l-Asl)*, Mîr Muhammed Kütübu Hân Merkezü İlm ve Edeb, (yy) (ty).
- Ramadânî, Abdülmâlik b. Ahmed, *En-Nâhiye an İzhâkı'n-Nufûsi'l-Ğâliye el-Ameliyyâtü'l-İstişhâdiyye evi'l- İntihâriyye*, Dâru'l-İmâm Müslim, Medine, 2012.
- "Hel Hunâke Cihad Şer'î ve Cihad Bid'î". (el-Cüz'ül-Evvel), İSAM Arapça Makaleler Veri Tabanı, Erişim Tarihi: 15.05.2015, 35-49.
- Hel Hunâke Cihad Şer'î ve Cihad Bid'î ? (el-Cüz'üs-Sânî), 2008, İSAM Arapça Makaleler Veri Tabanı. Erişim Tarihi: 15.05. 2015, 33-47.
- er-Ramlî, Şemsüddîn, Muhammed b. Ebu Abbas Ahmed b. Hamza (ö. 482/1089), *Nihâyetü'l-Muhtâc ilâ Şerhi'l-Minhâc*, I-VIII, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1414/1993.
- er-Râzî, Fahrüddîn İbnu' Diyâuddîn Umer (ö. 604/1208), *et-Tefsîru'l-Kebîr*, I-XXXII, Dâru'l-Fikr, (yy) 1401/1981.
- Reuter, Christoph, *My Life is A Weapon A Modern History of Suicide Bombing*, Princeton Üniversty Press, New Jersey 2004.
- Sadru'ş-Şerîa, Ubeydullah b. Mes'ûd el-Mahbûbî (ö. 747/1347), *Şerhu't-Telvîh alâ't-Tevdîh li'Metni't-Tenkîh*, I-II, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut (ty).
- es-Serahsî, Muhammed b. Ahmed (ö. 490/1097), *Şerhu Kitâbi's-Siyeri'l-Kebîr*, I-V, Thk. Ebû Abdullah Muhammed Hasan eş-Şâfiî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1417/1997.
- *el-Mebsût*, I-XXX, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1409/1989.
- *Usulü's-Serahsî*, I-II, Thk. Ebu'l-Vefâ el-Afgânî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1414/1993.
- Sevinçok, Levent, *İntihar Saldırıları*, Bencekitap, Ankara 2012,
- es-Suyûtî, Celaluddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr (ö. 911/1506), *el-Eşbâh ve'n-Nezâir fi'l-Kavâid ve Fıkhi'ş-Şâfiyye*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1403/1983.

- Sümer, Necati, *Dinlerde İntihar Şehitlik ve Otanazi*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2015.
- eş-Şâfiî, Muhammed b. İdris (ö. 204/820), *el Umm*, I-XI, Thk. Rıf'at Fevzî Abdülmuttalip, Dâru'l Vefâ, (yy) 1422/2001.
- eş-Şâtibî, Ebû İshâk, İbrahim b. Musa b. Muhammed el-Lahmî (ö. 790/1388), *el-Muvafakât*, I-VI, Dâru İbn Affân, Suudî Arabistan 1417/1997.
- eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed (ö. 1250-1835), *Fethu'l-Kadîr el-Câmî' beyne Fenni'r-Rivâye ve'd-Dirâye min İlmi't-Tefsir*, I-VI, Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, Beyrut 1419/1998)
- eş-Şirbînî, Şemsüddin Muhammed b. Hatîb (ö. 676/1278), *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Meânî Elfazi'l-Minhâc*, I-IV, Dâru'l- Ma'rife, Beyrut 1418/1997.
- et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (ö. 310/923), *Tarihu't-Taberî Tarihu'r-Rusul ve'l-Mulûk*, I-XI, Thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Dâru'l-Meârif bi'Mısr, Kahire (ty).
- Tecemmeu'l-Ulemâi'l-Müslimîn fî Lübnan, "Mu'temaru Ulemâi'l-İslâm, Fetâvâ Ulemâi'l-İslâm fî Mesâil Cihâdiyye ve Hukmî'l-Ameliyyâtî'l-İstişhâdiyye", Dâru'l-Vahdeti'l-İslamiyye, (yy) 2002, <https://tr.scribd.com>, Erişim Tarihi: 03.11.2016.
- et-Tekrûrî, Nevvâf Hâyil, *el Ameliyyâtü'l-İstişhâdiyye fî Mîzani'l-Fıkhi*, Dâr'ul Fıkr, Dimaşk 1998.
- Temizel, Metehan, Terörizmde Yeni Mîlad: 11 Eylül 2001, *Research Gate*, Haziran 2011, <https://www.researchgate.net>, Erişim Tarihi: 03.04.2017, 329-347.
- et-Tirmizî, Ebû İshâk Muhammed b. İshâk b. Sevra (ö. 279/893), *Câmiu'l-Kebîr*, I-VI, Thk. Beşşâr Âvvâd Ma'rûf, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut 1418/1998.
- Udeh, Abdülkâdir (ö. 1954), *Et-Teşrîu'l-Cinâi'l-İslâmî*, I-II, Dâru'l-Kâtibi'l-Azelî, Beyrut (ty).
- el-Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Umer (ö. 207/823), *Meğâzî Rasulullah*, Matbaatü's-Seâde, Kahire 1368/1948.
- Yahşi, Murat, *Terör Örgütlerinde İntihar Bombacısı Kişiliği ve Etkinliği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara (ty).
- Yaman, Ahmet, *Fetvâ Usûlü ve Âdâbı*, MÜİF Vakfı Yayınları, İstanbul 2017.
- Yılman Emre, Genel Hatlarıyla el-Kaide, <http://akademikperspektif.com>, Erişim Tarihi: 14.12. 2016.
- Yılmaz, Aytekin, Küresel Dünya ve Terör, *Tezkire Dergisi*, s.34, Ekim 2003,70-92.

Yüceoğlu, Hikmet, Terör Kışkacında Şehitlik Anlayışı, *İslama Göre Terör ve İntihar Saldırıları*, Işık Yayınları, İstanbul 2004, 105-120.

ez-Zebîdî, Muhammed Murtazâ el-Huseynî (ö. 1205/1791), *Tâcu'l-Arûs min Cevheri'l-Kâmûs*, I-XVI, Matbaatu Hukûmeti'l-Kuveyt, Kuveyt 1385/1965.

ez-Zehebî, el Hâfız Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Usmân (ö. 748/1348), *Kitâbu'l- Kebâir ve't-Tebyînu'l -Mehârim*, Thk. Muhyiddîn Mestû, Dar İbn Kesîr, Dimaşk-Beyrut (ty), Mektebetü Dari't-Turâs, Medine-i Münevvere (ty).

ez-Zerkeşî, Bedruddîn Muhammed b. Behavur eş-Şâfî (ö. 794/1392), *el-Mansûr fî'l-Kavâid*, I-II, Thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmail, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1421/2000.

Zeydan, Abdülkerim (ö. 2014), *el-Vecîz fî Usûli'l-Fıkh*, Müessesetü Kurtuba, (yy) (ty).

ez-Zuhaylî, Vehbe (ö. 2015), *Âsâru'l-Harb*, Dâru'l-Fikr, Dimaşk 1998.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Meral SABUN

Doğum Yeri : Karamürsel

Doğum Tarihi : 01.03.1981

Medeni Hali : Evli

Eğitim Durumu

Lise : Karamürsel İmam Hatip Lisesi

Lisans : El- Ezher Üniversitesi Şeriat ve Kanun Fakültesi

Yabancı Dil Düzeyi : YDS Arapça - 83.75